ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ

ΘΕΩΝ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

(Ἀρχαῖον κείμενον, σύγχρονη ἀπόδοσις, σχόλια)

ΑΘΗΝΑΙ 2019

Ν.Λ.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΘΕΩΝ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΑΘΗΝΑΙ 2019

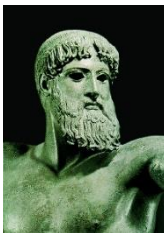
Ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἔχει ὡς στόχο τὴν παρουσίασιν
αὐτῶν τῶν θαυμασίων ἔργων σὲ μία μεγαλυτέρα ὁμάδα ἀνθρώπων
καὶ ὄχι τὴν «συλλογὴ» εὐσήμων ἢ χρημάτων.
Δὲν ἀποτελεῖ λοιπὸν προϊὸν κλοπῆς πνευματικῶν
ἢ ἄλλων «δικαιωμάτων», ἀλλὰ προϊὸν ἀγάπης, κόπου
καὶ κυρίως μελέτης ἀξιολογοτέρων προσπαθειῶν.
Εὐχαριστῶ ὅλους τοὺς φίλους γιὰ τὴν βοήθεια
καὶ τὴν συμπαράστασίν τους.

Λουκιανὸς - Θεῶν Διάλογοι, Ἀθῆναι 2019, ἔκδοσις Α΄
Ἐπιμέλεια: Ν.Λ.

«Καὶ οὕτως, ὦ Γλαύκων, μῦθος ἐσώθη καὶ οὐκ ἀπώλετο,
καὶ ἡμᾶς ἂν σώσειεν, ἂν πειθώμεθα αὐτῷ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Προλεγόμενα
2 Μυθολογία,Ἕλληνες Θεοὶ καὶ ἥρωες
7 Ἄρεως καὶ Ἑρμοῦ
10 Προμηθέως καὶ Διὸς
15 Ἡφαίστου καὶ Ἀπόλλωνος
21 Πανὸς καὶ Ἑρμοῦ
26 Ἡφαίστου καὶ Διὸς
30 Ἑρμοῦ καὶ Ἡλίου
34 Διός, Ἀσκληπειοῦ καὶ Ἡρακλέους
41 Διὸς καὶ Γανυμήδους
48 Ἥρας καὶ Διὸς
53 Ποσειδῶνος καὶ Ἑρμοῦ
59 Ἀπόλλωνος καὶ Διονύσου
64 Ἑρμοῦ καὶ Ἀπόλλωνος
67 Ἥρας καὶ Διὸς
72 Διὸς καὶ Ἑρμοῦ
75 Ἔρωτος καὶ Διὸς
79 Ἑρμοῦ καὶ Ἀπόλλωνος
82 Ἥρας καὶ Λητοῦς
87 Ἀφροδίτης καὶ Σελήνης
90 Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος
94 Ἀπόλλωνος καὶ Ἑρμοῦ
97 Ἑρμοῦ καὶ Μαίας
100 Ἥρας καὶ Διὸς
105 Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος
109 Διὸς καὶ Ἡλίου
113 Ἀπόλλωνος καὶ Ἑρμοῦ
117 Βιβλιογραφία - Βοηθήματα

Προλεγόμενα

Ἀλήθεια, τί θὰ μποροῦσε νὰ περιέχῃ ἕνα βιβλίον μὲ διαλόγους θεῶν καὶ μάλιστα μὲ ἕνα τόσο ἐπιβλητικὸ ἐξώφυλλον; Ἴσως ὄχι ὅ,τι φαντάζεσαι, εἰδικὰ ὅταν συγγραφεὺς εἶναι ὁ Λουκιανός!

Ὁ Λουκιανὸς ξεχώρισε στὰ δικά μου μάτια ἐπειδὴ φιλοσοφεῖ μὲ ἕναν πολὺ ἰδιαίτερο τρόπο καὶ καταφέρνει, χρησιμοποιώντας αὐτοὺς τοὺς ἐξαιρετικοὺς θεατρικοὺς διαλόγους, νὰ σατιρίσῃ καὶ νὰ καυτηριάσῃ ζητήματα τῆς ἐποχῆς του. Μοῦ θυμίζει τοὺς σεναριογράφους τῶν ταινιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου τῆς δεκαετίας τοῦ ’50, οἱ ὁποῖοι μὲ ἔξυπνο καὶ χαριτωμένο τρόπο ἔθιγαν σοβαρότατα θέματα, τὰ ὁποῖα συνεχίζουν νὰ μᾶς προβληματίζουν ἀκόμα καὶ σήμερα.

Στὸ συγκεκριμένο ἔργον, μέσα ἀπὸ 25 διαλόγους, ὁ Λουκιανὸς διακωμῳδεῖ, μὲ μεγάλη εὐχέρεια καὶ ἄνευ δισταγμῶν, περιστατικὰ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας σὲ ἄμεση σχέσιν μὲ τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς καὶ θίγει ἀκόμα καὶ τὰ «ἱερὰ τέρατα» τῆς ποιητικῆς μας παραδόσεως, τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο, παρ’ ὅλο πού, εἰδικὰ γιὰ τὸν Ὅμηρο, δὲν χάνει εὐκαιρία νὰ πλέξῃ τὸν λόγο του μὲ τὰ λόγια τοῦ Ποιητοῦ, εἰσάγοντας στίχους κυρίως ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. Θὰ παρατηρήσῃς ὅμως ὅτι ἀποφεύγει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν Ἀθηνᾶ, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὴν Ἑστίαν ὡς δρῶντα πρόσωπα, λόγῳ τοῦ ὅτι κινητήριος κινητήριος δύναμις πίσω ἀπὸ τοὺς διαλόγους εἶναι ὁ Ἔρως, καθὼς καὶ τὴν Δήμητρα.

Τὸ ταξίδι λοιπὸν στὸν χρόνο συνεχίζεται καὶ μάλιστα, αὐτὴν τὴν φορά, στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου (ἢ στὸν οὐρανό, ἐὰν ἔχῃς ἀντίρρησιν) ἐντός τῶν «δωμάτων» τῶν θεῶν, ἐκεῖ ὅπου μας δίδεται ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ κρυφακούσουμε τὶς συζητήσεις τους. Τί νὰ λένε ἄραγε οἱ θεοὶ μεταξύ τους, καθὼς ἔχουν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ τόσο σημαντικὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος; Νὰ μὴ καθυστεροῦμε, ἂς ξεκινήσουμε…

Ν. Λ.

Μυθολογία, Έλληνες Θεοί και ήρωες

«Μύθου μέν σχῆμα ἔχον λέγεται, τὸ ἀληθές ἐστι», λέει ὁ Πλάτων. Ὁ μῦθος εἶναι ἕνα ἰδιαίτερον εἶδος ἱστορίας, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ κάποιες ὄψεις τοῦ κόσμου ὁ ὁποῖος μᾶς περιβάλλει. Στὴν καθομιλουμένη γλῶσσα, ὁ μῦθος εἶναι τὸ φανταστικόν. Οἱ μελετητὲς τῆς μυθολογίας ὡστόσο δίδουν διαφορετικὲς ἐξηγήσεις.

Κάποιοι ὅπως ὁ Φράι προβάλλουν τὴν ἄποψιν ὅτι οἱ μῦθοι εἶναι ἱστορίες γιὰ θεοὺς καὶ ἄλλες ὑπερφυσικὲς ὀντότητες. Ὁ Ῥουμάνος ἱστορικὸς καὶ θεωρητικὸς τῆς συγκριτικῆς θρησκειολογίας Μίρτσεα Ἐλιάντε θεωρεῖ ὅτι ὁ μῦθος εἶναι συχνὰ ἀφήγησις τῆς ἀνθρωπίνης προελεύσεως ἢ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ μία ἱερὰ ἐξιστόρησις. Γιὰ τὸν Αὐστριακὸ νευρολόγο καὶ ψυχίατρο Σίγκμουντ Φρόιντ ὁ μῦθος εἶναι ὄνειρα τὰ ὁποῖα πηγάζουν ἀπὸ τὸν ἀσυνείδητο νοῦν. Στὴν πραγματικότητα, εἶναι δυνατόν, ὅπως ἔδειξε ὁ Ἐλβετὸς ἰατρὸς καὶ ψυχολόγος Κὰρλ Γιούνγκ, νὰ ἀποκαλύπτουν καὶ ἀρχέτυπα τοῦ συλλογικοῦ ἀσυνειδήτου. Γιὰ τὸν Ἀμερικανὸ μυθολόγο Τζόζεφ Κάμπελ ὁ μῦθος προσανατολίζει τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὶς μεταφυσικὲς διαστάσεις τῆς ὑπάρξεως, ἑρμηνεύει τὴν προέλευσιν τοῦ σύμπαντος, ζωντανεύει τὶς κοινωνικὲς ἀξίες καὶ ταυτόχρονα ἀπευθύνεται στὰ ἔσχατα βάθη τῆς ψυχῆς. Μὲ τὴν σειρά του, ὁ Σκότος ἀνθρωπολόγος Τζέιμς Φρέιζερ, ἀντιμετωπίζει τὸν μῦθο ὡς προεπιστημονικὴ προσπάθεια ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ φυσικό του περιβάλλον. Ὁ Πολωνὸς ἀνθρωπολόγος Μπρόνισλαβ Μαλινόβσκι μᾶλλον συμφωνεῖ μὲ αὐτὴν τὴν ἄποψιν καὶ προσθέτει ὅτι εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν πρωτογόνων κοινωνιῶν. Γιὰ τὸν κοινωνιολόγο Ἐμὶλ Ντιρκχάιμ ὁ μῦθος εἶναι τὸ κλειδὶ γιὰ τὴν διάκρισιν ἀνάμεσα στὸ ἱερὸν καὶ τὸ βέβηλον.

Ὁ μῦθος εἶναι τόσο μεγάλη ὑπόθεσις, ὥστε χωρεῖ περισσότερες ἑρμηνεῖες ἢ προσπάθειες ἀποκωδικοποιήσεως. Ἐπάνω ἀπ' ὅλα ὅμως εἶναι μία ζωντανὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς ὑπάρξεώς της καὶ ἐμπεριέχει ὅλη τὴν βιωμένη της ἐμπειρία. Ἡ συσσώρευσις τῆς γνώσεως ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ κάποιος πανάρχαιος πρόγονός μας ἀφηγήθη τὸν πρῶτο μῦθο ἕως τὴν σύγχρονη μυθοπλασία τῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας, εἶναι τεραστία. Ἐντὸς τοῦ μύθου ἐμπεριέχονται ὅλα τὰ ἀρχέτυπα τὰ ὁποῖα καθορίζουν τὶς ἀτομικὲς ἢ συλλογικές μας μεταμορφώσεις μέσα στοὺς αἰῶνας. Ἀσχέτως λοιπόν, ἐὰν ὁ μῦθος ἐμφανίζεται μὲ τὴν μορφὴ τῆς ἱερᾶς ἐξιστορήσεως, τοῦ παραμυθιοῦ ἢ τοῦ θρύλου, πάντοτε ὁ κεντρικὸς πυρήν του

συνίσταται ἀπὸ τρεῖς βασικὲς ἀλήθειες. Ἀρχικὰ εἶναι μία προσπάθεια ἑρμηνείας τοῦ μακροκόσμου, τῶν δυνάμεων οἱ ὁποῖες ἐλέγχουν τὸν κόσμο καὶ τῆς σχέσεως ποὺ ἔχουν τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα μὲ αὐτὲς τὶς δυνάμεις. Ἔπειτα, εἶναι ἕνας συμβολικὸς τρόπος διδασκαλίας αὐτῶν τῶν πλασμάτων, γιὰ τὸ πῶς μποροῦν νὰ ἀνταπεξέρχωνται στὶς δυνάμεις τῆς ἐξελίξεως, μέσα ἀπὸ καθωρισμένα ἀνοδικὰ μονοπάτια τὰ ὁποῖα καλεῖται νὰ βαδίσῃ ἡ συνείδησις. Τέλος, παρ' ὅλο ποὺ δὲν ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς ἱστορικούς, σὲ πολλὲς περιπτώσεις, πρόκειται γιὰ καταγραφή, μὲ τὴν μορφὴ τοῦ θρύλου, ἱστορικῶν γεγονότων μὲ συγκεκριμένες χωροχρονικὲς ἀναφορές.

Σὲ ὅλον τὸν κόσμο, σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ κάτω ἀπὸ ὁποιεσδήποτε περιστάσεις, οἱ μῦθοι ὑπῆρξαν ἡ ζωντανὴ ἔμπνευσις γιὰ ὅλες τὶς δραστηριότητες τοῦ νοός, τῶν συγκινήσεων καὶ τοῦ σώματος. Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ὁ μῦθος εἶναι ἕνα μυστικὸ ἄνοιγμα, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ῥίψῃ μία φευγαλέα ματιὰ στὶς ἀνεξάντλητες ἐνέργειες τοῦ σύμπαντος καὶ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον αὐτὲς μεταβάλλονται καὶ μετουσιώνονται σὲ πολιτισμό. Οἱ θρησκεῖες, οἱ τέχνες, οἱ κοινωνικὲς δομὲς τῶν πρωτογόνων καὶ τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν, οἱ πρῶτες ἀνακαλύψεις στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τεχνολογία, τὰ ζωντανὰ ὄνειρα τὰ ὁποῖα εὐλογοῦν τὸν ὕπνο μας, ὅλα αὐτὰ ξεχύνονται ἀπὸ τὸν μαγικὸ κόσμο τοῦ μύθου.

Ἡ χώρα μας διαθέτει τὸν μεγαλύτερο μυθολογικὸ πλοῦτο ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη καὶ ἡ μυθολογία της ἐνέπνευσε ἐπὶ χιλιετίες συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες ἀπ' ὅλον τὸν κόσμο καὶ ἀπετέλεσε μία ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες πνευματικὲς καταβολὲς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία περιστρέφεται κυρίως γύρω ἀπὸ τοὺς δώδεκα θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν καὶ τὴν ἐπίσημη θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Προεκτείνεται ὅμως καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους θεούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν βαθεῖας ῥίζας στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ λατρεία.

Ἃς ἀρχίσουμε ὅμως πρῶτα ἀπὸ τοὺς προπάτορας τῶν Ὀλυμπίων θεῶν, τὸν Οὐρανὸ καὶ τὴν Γαῖα. Ἀπὸ τὴν ἕνωσίν τους ἐγεννήθησαν ἕξι ἀγόρια καὶ ἕξι κορίτσια, οἱ Τιτᾶνες καὶ οἱ Τιτανίδες: Ὁ Ὠκεανός, ὁ Κοῖος, ὁ Κρεῖος, ὁ Ὑπερίων, ὁ Ἰαπετός, ὁ Κρόνος, ἡ Τηθῆ, ἡ Θεία, ἡ Θέμις, ἡ Μνημοσύνη, ἡ Φοίβη καὶ ἡ Ῥέα. Στὰ παιδιὰ τοῦ

Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας θὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε τοὺς Ἑκατόγχειρας καὶ τοὺς Κύκλωπας.

Ἐπειδὴ ὁ Οὐρανὸς ἐφοβεῖτο ὅτι κάποιο ἀπὸ τὰ παιδιά του θὰ τὸν ἐκθρόνιζε, τὰ ἔρριπτε στὰ βάθη τῆς γῆς. Ἀλλὰ ὁ Κρόνος, μὲ τὴν βοήθεια τῆς μητρός του, ἀκρωτηρίασε τὸν πατέρα του καὶ πῆρε τὸν θρόνο. Ἐβασίλευε μὲ τὴν σύζυγό του Ῥέα καὶ ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ πολλὰ παιδιά: Τὴν Ἑστία, τὴν Δήμητρα, τὴν Ἥρα, τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Ἅδη.

Ἀλλὰ ὅμως ὁ Οὐρανὸς εἶχε προφητεύσει στὸν Κρόνο ὅτι κάποιο ἀπὸ τὰ παιδιά του θὰ τὸν ἐκθρόνιζε, γι’ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ἐθεώρησε καλὸ νὰ τὰ καταπίνῃ. Ἡ Ῥέα ἠγανάκτησε καὶ ὅταν ἐγέννησε τὸν Δία, τὸν φυγάδεψε στὴν Κρήτη καὶ ἀντὶ γι’ αὐτὸν τύλιξε σὲ σπάργανα μία μεγάλη πέτρα τὴν ὁποία ἐπαρουσίασε στὸν Κρόνο ἀντὶ τοῦ Διός. Αὐτὸς τὴν ἥρπασε ἀμέσως καὶ τὴν κατάπιε.

Ἔτσι ἐσώθη ὁ Ζεύς, ὁ ὁποῖος ὅταν μεγάλωσε ἀπελευθέρωσε πρῶτα τοὺς Τιτᾶνας καὶ ἔπειτα ἐκήρυξε πόλεμο ἐναντίον τοῦ Κρόνου. Οἱ Τιτᾶνες ὅμως πῆραν τὸ μέρος τοῦ ἀδελφοῦ τους καὶ ἔτσι ὁ Ζεὺς ἠναγκάσθη νὰ στραφῇ ἐναντίον τους. Ὁ πόλεμος κράτησε δέκα ἔτη καὶ κατάφερε νὰ ἐπικρατήσῃ, ὅταν ἀπηλευθέρωσε τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἑκατόγχειρας.

Ἀφοῦ πῆρε τὴν ἐξουσία, ἔρριψε τοὺς Τιτᾶνας στὸν Τάρταρο καὶ ξεκίνησε πόλεμο ἐναντίον τῶν Γιγάντων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Οὐρανοῦ, ἐνῷ ἐβοήθησαν σὲ αὐτὸ ἀρκετοὶ Ὀλύμπιοι θεοί, οἱ ὁποῖοι στὸ μεταξὺ εἶχαν γεννηθῇ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ θεὰ Ἑκάτη, οἱ Μοῖρες καὶ ὁ Ἡρακλῆς.

Περνᾶμε λοιπὸν στὴν ἐποχὴ ὅπου βασιλεύουν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπάνω ἀπ’ ὅλους εὑρίσκεται ὁ Ζεύς, πατὴρ ἀνθρώπων καὶ θεῶν, μὲ τὴν σύζυγό του Ἥρα. Ὁ Ποσειδῶν εἶναι ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης καὶ γενικὰ τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ὁ Ἀπόλλων εἶναι ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς, ἡ ἀδελφή του Ἄρτεμις εἶναι ἡ θεὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κυνηγιοῦ, ἡ Ἀθηνᾶ τῆς σοφίας καὶ τῶν τεχνῶν, ἡ Δήμητρα θεὰ τῆς γεωργίας, ὁ Ἑρμῆς εἶναι ὁ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, ὁ Ἥφαιστος ὁ θεὸς τῆς φωτιᾶς, τῆς μεταλλουργίας καὶ τῶν τεχνῶν, ἡ Ἑστία ἡ θεὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ὁ Ἄρης ὁ θεὸς τοῦ ὠμοῦ πολέμου καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἡ θεὰ τοῦ ἔρωτος.

Κοντὰ στοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου, ἐξ ἴσου σπουδαῖοι ἦσαν ὁ Πλούτων ἢ Ἅδης ὁ θεὸς τοῦ Κάτω Κόσμου, ἡ κόρη τῆς Δήμητρος Περσεφόνη, ἡ θεὰ τοῦ Κάτω Κόσμου καὶ ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τοῦ κρασιοῦ καὶ τῆς εὐθυμίας.

Ὅλοι οἱ θεοὶ ἔχουν τὴν ἀκολουθία τους, μορφὲς ἄλλοτε σοβαρὲς ἢ καὶ ἄγριες, ἄλλοτε ἁβρὲς καὶ χαριτωμένες, ἀνάλογα μὲ τὸν ῥόλο τους, ἡ παρουσία τῶν ὁποίων προσθέτει ἕνα ἀκόμη θέλγητρον στὴν ἑλληνικὴ μυθολογία. Κοντὰ στὸν Δία στέκουν οἱ Μοῖρες, γύρω ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα εὑρίσκονται οἱ Νηρηίδες, κοντὰ στὸν Πλούτωνα οἱ Ἐρινύες, στὸν Ἥφαιστο οἱ Τελχίνες. Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις ἔχουν πλῆθος ἀπὸ νύμφες. Μόνιμη ἀκολουθία τῆς Ἀφροδίτης μία χαριτωμένη παρέα: Ὁ Ἔρως, οἱ Χάριτες καὶ οἱ Ὧρες. Ὅσο γιὰ τὸν Διόνυσο, αὐτὸς διαθέτει τὴν πιὸ χαρούμενη συντροφιά: Μαινάδες, Σειληνούς, Σατύρους καὶ τὸν Πάνα.

Οἱ θεοὶ δὲν εἶναι ἄυλοι. Τοὺς φαντάζονται μὲ ἀνθρώπινο σῶμα, ἀλλὰ μὲ μεγαλυτέρα φυσικὴ δύναμιν, ἀγέραστους, χωρὶς ὡστόσο νὰ ζοῦν ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὶς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς δοκιμασίες τῶν θνητῶν. Δὲν ζοῦν ἀπομονωμένοι στὸν Ὄλυμπο, ἀλλὰ κάθε τόσο κατεβαίνουν στὴν γῆ γιὰ νὰ εὑρεθοῦν ἀνάμεσα στοὺς θνητοὺς καὶ ἀνάλογα μὲ τὰ αἰσθήματά τους νὰ τοὺς γλιτώσουν ἀπὸ κίνδυνον ἢ νὰ τοὺς σπρώξουν εἰς τὸν ὄλεθρον.

Σὰν φυσικὴ καὶ πνευματικὴ προέκτασιν τῶν θεῶν θὰ πρέπῃ νὰ θεωρήσουμε καὶ κάποια ἄλλα σημαντικὰ πρόσωπα τῆς μυθολογίας μας. Εἶναι οἱ ἡμίθεοι καὶ οἱ ἥρωες. Οἱ πρῶτοι ἔχουν ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς θεό, ἐνῷ οἱ δεύτεροι κατάγονται ἀπὸ θεοὺς ἢ ἡμιθέους. Ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως, ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Περσεύς, ὁ Ἰάσων, ὁ Ὀδυσσεύς.

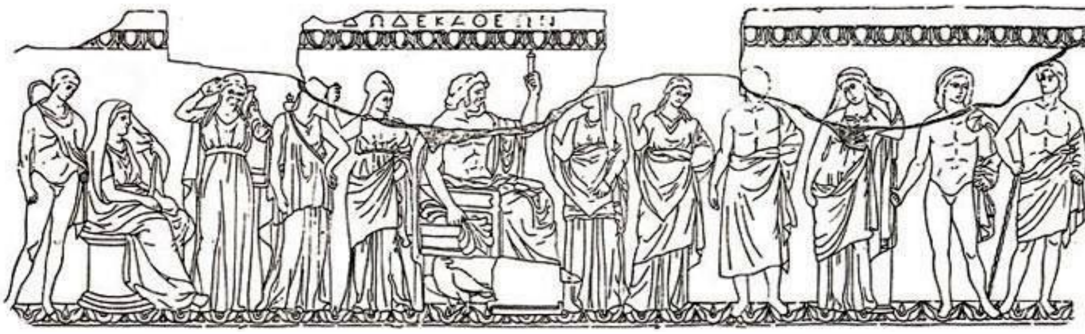
Ξεπερνοῦν κατὰ πολὺ τοὺς ἀνθρώπους στὴν φυσικὴ δύναμιν, ἀλλὰ μοιράζονται τὶς ἴδιες χαρὲς καὶ πίκρες τῆς ζωῆς, ἔχουν τὰ ἴδια πάθη καὶ ἐλαττώματα, ἔρωτες, μίση, ζήλιες καὶ φιλοτιμίες. Ὅ,τι κατορθώνουν, τὰ κατορθώνουν μὲ τὴν δύναμίν τους, τὴν ὁποίαν βάζουν στὴν ὑπηρεσία τῆς ὁλότητος. Οἱ ἥρωες ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἐλπίδα. Ἐξηγοῦν τὸ μυστήριον. Διαμορφώνουν συμπεριφοράς. Ἐμπνέουν. Κάνουν λάθη καὶ μαθαίνουν ἀπὸ αὐτά. Ἀποτελοῦν μαθήματα ζωῆς.

Τὰ μυθικὰ περιεχόμενα προσδίδουν στὴν ζωή μας κάποιο νόημα, ἢ μᾶλλον τὸ κεντρικὸ νόημα. Καὶ αὐτὸ διότι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ μᾶς προσανατολίζουν πρὸς τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων μὲ τὴν σειρά της εἶναι ζήτημα

προσδιορισμοῦ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῆς σχέσεώς του μὲ τὸ περιβάλλον. Δίχως τὸν μυθολογικὸ πλοῦτο, δίχως τὸ κεντρικὸ νόημα, ἡ ζωή μας γίνεται ἀνούσια. Χρειαζόμαστε τὸν μῦθο, γιὰ νὰ τὴν κάνουμε ἐνδιαφέρουσα, νὰ τῆς προσδώσουμε μία λάμψιν ἡ ὁποία φυσικὰ δὲν εἶναι δική της, ἀλλὰ τῆς δίδει τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν κρυμμένη της ἀκτινοβολία. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψιν λοιπόν, ὁ μῦθος εἶναι ἡ δυνατότης γιὰ νὰ φθάσῃ κάποιος στὴν κρυμμένη λάμψιν τῆς ψυχῆς του καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀντλήσῃ τὰ περιεχόμενα τοῦ προσωπικοῦ του μύθου. Αὐτὸς ὁ μῦθος τῆς προσωπικῆς ἀναζητήσεως θὰ τὸν προκαλέσῃ ἀναμφίβολα γιὰ μία ἄλλην εὐρυτέρα, μεγαλυτέρα καὶ πιθανῶς πιὸ μακρινὴ ἀναζήτησιν.

Σὲ αὐτὴν τὴν ἀναζήτησιν, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη ῥίψει μία ματιὰ στὸ περιεχόμενο τοῦ προσωπικοῦ του μύθου καὶ τῆς ψυχῆς του, ἀποδέχεται τὸ κάλεσμα νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος μυθοπλάστης, νὰ παράγῃ ἕναν μῦθο ὁ ὁποῖος δὲν ἀφορᾷ πλέον τὸν ἴδιον, ἀλλὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀγκαλιάζει, λοιπόν, μία εἰκόνα τοῦ κόσμου, τὴν ἐνσωματώνει στὴν προσωπική του πορεία καὶ σὲ κάθε βῆμα του συμπαρασύρει τὶς κοινωνικὲς δομὲς τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐγέννησε πρὸς τὴν ἱεροποίησιν, πρὸς τὸν ἐξαγνισμό.

Αὐτὸ δὲν ἔκαναν ἄλλως τε μὲ τὸ παράδειγμά τους ὅλοι οἱ μυθικοὶ ἥρωες, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἀσφάλεια τοῦ ἑαυτοῦ τους, νὰ διαβοῦν τὰ ἐπικίνδυνα μονοπάτια καὶ ἐν τέλει νὰ θυσιασθοῦν χάριν τῆς ἀνθρωπότητος;

ΑΡΕΩΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΑΡΗΣ} *Ἤκουσας, ὦ Ἑρμῆ, οἷα ἠπείλησεν ἡμῖν ὁ Ζεύς, ὡς ὑπεροπτικὰ καὶ ὡς ἀπίθανα; Ἢν ἐθελήσω, φησίν, ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ σειρὰν καθήσω, ὑμεῖς δὲ ἀποκρεμασθέντες κατασπᾶν βιάσεσθέ με, ἀλλὰ μάτην πονήσετε· οὐ γὰρ δὴ καθελκύσετε· εἰ δὲ ἐγὼ θελήσαιμι ἀνελκύσαι, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν ἅμα καὶ τὴν θάλασσαν συναναspάσας μετεωριῶ· καὶ τἆλλα ὅσα καὶ σὺ ἀκήκοας. ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν καθ' ἕνα πάντων ἀμείνων καὶ ἰσχυρότερός ἐστιν οὐκ ἂν ἀρνηθείην, ὁμοῦ δὲ τῶν τοσούτων ὑπερφέρειν, ὡς μὴ καταβαρήσειν αὐτόν, ἢν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν προσλάβωμεν, οὐκ ἂν πεισθείην.*

Ἄκουσες, Ἑρμῆ[1], μὲ τί ὑπεροπτικὰ καὶ ἀπίστευτα [λόγια] μᾶς ἀπείλησε ὁ Ζεύς[2]; «Ἐὰν ἐγὼ θελήσω», λέει, «ἁλυσίδα θὰ κρεμάσω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἐὰν ἐσεῖς κρεμασθεῖτε καὶ προσπαθήσετε μὲ βία νὰ μὲ τραβήξετε, μάταια θὰ κοπιάσετε. Διότι δὲν θὰ μὲ σύρετε πρὸς τὰ κάτω. Ἐὰν τυχὸν ἐγὼ ἤθελα νὰ σύρω πρὸς τὰ ἐπάνω, ὄχι μόνον ἐσάς, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆ συγχρόνως καὶ τὴν θάλασσα τραβώντας, θὰ σᾶς κρατοῦσα μετεώρους» καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ὅσα καὶ ἐσὺ ἔχεις ἀκούσει. Ἐγὼ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ἀρνηθῶ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν κάθε ἕναν ἀπ' ὅλους καλλίτερος καὶ ἰσχυρότερος, ἀλλὰ ὄχι

[1] Ο Ἑρμῆς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ προικισμένους καὶ πιὸ λαοφιλεῖς Ὀλυμπίους θεούς. Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μαίας, ὁδηγὸς καὶ συνοδηγὸς ζωντανῶν καὶ νεκρῶν, κῆρυξ καὶ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, προστάτης τῶν νέων, τῶν βοσκῶν, τῶν ἀθλητῶν καὶ τῶν κλεπτών. Ἡ γέννησις τοῦ ἱκανοῦ καὶ ἐπινοητικωτάτου θεοῦ τοποθετεῖται στὴν Ἀρκαδία καὶ πιὸ συγκεκριμένα στὸ βουνὸ Κυλλήνη. Ἐκεῖ, μέσα σὲ μιὰ σπηλιά, κατοικοῦσε ἀπομονωμένη μία ἀπὸ τὶς ἑπτὰ κόρες τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῆς Πληιόνης, ἡ ντροπαλὴ Πλειάδα Μαῖα. Σὲ αὐτὴν τὴν σπηλιὰ τὴν ἐντόπισε ὁ Ζεὺς καὶ συνευρέθησαν. Δέκα μῆνες μετά, ἔφερε στὸν κόσμο τὸν Ἑρμῆ.

[2] Ὁ ὑπέρτατος τῶν Ὀλυμπίων θεῶν. Πατὴρ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἐσυμβόλιζε τὴν παντοδυναμία καὶ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσία. Οἱ ἐρωτικές του συνευρέσεις μὲ μία σειρὰ θνητῶν γυναικὼν ἔδωσαν στοὺς Ἕλληνας τοὺς ἡμιθέους, τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς γενάρχες τους, τοὺς λεγομένους «διογενεῖς». Χαρακτηριστικὸν τῆς παντοδυναμίας του εἶναι τὸ ἀπόσπασμα τῆς Ἰλιάδος (Θ 19-27): «σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες πάντές τ' ἐξάπτεσθε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι. ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίον δὲ Ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε. ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ ἐγὼ πρόφρων ἐθέλοιμι ἐρύσσαι, αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ' αὐτῇ τε θαλάσσῃ. σειρὴν μέν κεν ἔπειτα περὶ ῥίον Οὐλύμποιο δησαίμην, τὰ δέ κ' αὖτε μετήορα πάντα γένοιτο. τόσσον ἐγὼ περί τ' εἰμὶ θεῶν περί τ' εἴμ' ἀνθρώπων» (Δέστε χρυσὴ ἁλυσίδα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ κρεμασθεῖτε, ὅλοι οἱ θεοὶ καὶ οἱ θεές. Ἀλλὰ δὲν θὰ τραβήξετε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴν γῆ τὸν Δία τὸν ὕπατο γνώστη, οὔτε ἐὰν κοπιάσετε πάρα πολύ. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐὰν ἤθελα εὐχαρίστως νὰ τραβήξω, θὰ σᾶς ἔσερνα καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν γῆ τυχὸν καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν θάλασσα καὶ τὸ σκοινὶ θὰ μποροῦσα ἔπειτα νὰ δέσω γύρω ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου καὶ αὐτὰ πάλι, μετέωρα ὅλα θὰ ἔμεναν. Τόσο ξεπερνῶ καὶ θεούς, ξεπερνῶ καὶ ἀνθρώπους).

νὰ πιστέψω ὅτι ὑπερέχει ὅλων αὐτῶν μαζί. Μήπως τὸν βαρύνῃ πολύ, ἐὰν φορτωθοῦμε καὶ τὴν γῆ καὶ τὴν θάλασσα…

{ΕΡΜΗΣ} *Εὐφήμει, ὦ Ἄρες· οὐ γὰρ ἀσφαλὲς λέγειν τὰ τοιαῦτα, μὴ καί τι κακὸν ἀπολαύσωμεν τῆς φλυαρίας.*

Ἀπόφευγε λόγια ποὺ μποροῦν νὰ προκαλέσουν δυσμένεια, Ἄρη[3]. Διότι δὲν εἶναι ἀσφαλὲς νὰ λὲς τέτοια, μὴ καὶ ἀποκομίσουμε ἀπὸ τὴν φλυαρία κάτι κακό.

{ΑΡΗΣ} *Οἴει γάρ με πρὸς πάντας ἂν ταῦτα εἰπεῖν, οὐχὶ δὲ πρὸς μόνον σέ, ὃν ἐχεμυθήσειν ἠπιστάμην; ὃ γοῦν μάλιστα γελοῖον ἔδοξέ μοι ἀκούοντι μεταξὺ τῆς ἀπειλῆς, οὐκ ἂν δυναίμην σιωπῆσαι πρὸς σέ· μέμνημαι γὰρ οὐ πρὸ πολλοῦ, ὁπότε ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐπαναστάντες ἐπεβούλευον ξυνδῆσαι λαβόντες αὐτόν, ὡς παντοῖος ἦν δεδιώς, καὶ ταῦτα τρεῖς ὄντας, καὶ εἰ μή γε ἡ Θέτις κατελεήσασα ἐκάλεσεν αὐτῷ σύμμαχον Βριάρεων ἑκατόγχειρα ὄντα, κἂν ἐδέδετο αὐτῷ κεραυνῷ καὶ βροντῇ. ταῦτα λογιζομένῳ ἐπῄει μοι γελᾶν ἐπὶ τῇ καλλιρρημοσύνῃ αὐτοῦ.*

Μὰ νομίζεις ὅτι θὰ τὰ ἔλεγα αὐτὰ σὲ ὅλους; [Τὰ λέω] μόνον σὲ ἐσένα ἐπειδὴ ξέρω ὅτι θὰ εἶσαι ἐχέμυθος. Δὲν θὰ μποροῦσα νὰ σοῦ ἀποσιωπήσω αὐτὸ τὸ ὁποῖον μοῦ ἐφάνη περισσότερο γελοῖον ἀκούγοντάς το μέσα στὴν ἀπειλή. Ἐπειδὴ θυμᾶμαι, προσφάτως, ὅταν ὁ Ποσειδῶν, ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἀφοῦ ἐπανεστάτησαν[4], ἐπιβουλεύοντο νὰ τὸν πιάσουν καὶ νὰ τὸν δέσουν, πόσο εἶχε τρομοκρατηθῇ, παρ’ ὅλο ποὺ ἦσαν τρεῖς. Καὶ ἐὰν βεβαίως ἡ Θέτις[5] δὲν τὸν ηὐσπλαγχνίζετο καὶ δὲν ἐκάλῃ γι’ αὐτὸν σύμμαχον τὸν

---

[3] Ἐθεωρεῖτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἢ μόνον τῆς Ἥρας, ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Διός. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ Ἥρα ὠργίσθη ὅταν ὁ Ζεὺς ἐγέννησε ἐκ τῆς κεφαλῆς του τὴν Ἀθηνᾶ καὶ ἠθέλησε νὰ ἀνταποδώσῃ. Ἐμύρισε κάποιο ἄνθος, κατέστη ἔγκυος καὶ ἐγέννησε τὸν Ἄρην τὸν Ἀπάτορα. Θεὸς τοῦ ἀγρίου καὶ φρικτοῦ πολέμου, σκληρὸς καὶ ὠμός, ἐπιθετικὸς καὶ μαχητικός, ἄνευ μέτρου καὶ φρονήσεως. Ἀδελφή του ἦτο ἡ Ἔρις (διχόνοια). Παντοτινοὶ συνοδοί του ἦτο ὁ Φόβος (φυγὴ) καὶ ὁ Δεῖμος (τρόμος).

[4] Ἀφοῦ ἐνίκησε ὁ Ζεὺς καὶ τοὺς Γίγαντας ἄρχισε νὰ φέρεται ἀλαζωνικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους θεούς, ἐπαιρόμενος γιὰ τὶς νῖκες καὶ τὰ κατορθώματά του. Ἡ Ἥρα βλέποντας αὐτὰ συνωμότησε μὲ τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀθηνᾶ γιὰ νὰ τοῦ πάρουν τὴν ἐξουσία καὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν δέσουν μὲ τεράστιες ἁλυσίδες καὶ νὰ τὸν κρεμάσουν στὸν οὐράνιο θόλο. Ἡ συνωμοσία ὅμως ἀπέτυχε, ἐπειδὴ ἡ Θέτις ἔφερε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ συμπαραστάτη τοῦ Διὸς τὸν ἑκατόγχειρα Βριάρεω. Ὁ Ζεὺς γιὰ νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ, ἔδεσε τὴν Ἥρα χειροπόδαρα μὲ ἀόρατες ἁλυσίδες καὶ τὴν κρέμασε ἀπὸ τὸν οὐρανό. Τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τοὺς ἔστειλε νὰ δουλέψουν ὡς δοῦλοι στὴν ὑπηρεσία τοῦ θνητοῦ βασιλέως τῆς Τροίας, Λαομέδοντος. Ἐπειδὴ ἡ Ἀθηνᾶ ἦτο ἡ ἀγαπημένη του κόρη, δὲν τὴν ἐτιμώρησε.

[5] Θεότης τῆς θαλάσσης, κόρη τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος. Ἦτο ἡ πιὸ ὄμορφη ἀπὸ τὶς Νηρηίδες καὶ γι’ αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν συνηγωνίσθησαν γιὰ τὸ χέρι της μέχρι ποὺ ἡ Γαῖα ἢ ἡ Θέμις

Βριάρεων[6], ὁ ὁποῖος ἔχει ἑκατὸ χέρια, θὰ εἶχαν δεθῇ μαζὶ μὲ αὐτὸν ὁ κεραυνὸς καὶ ἡ βροντή. Αὐτὰ ἀναλογιζόμενος, μοῦ ἐρχόταν νὰ γελάσω μὲ τὴν κομπορρημοσύνη του.

{ΕΡΜΗΣ} *Σιώπα, φημί· οὐ γὰρ ἀσφαλὲς οὔτε σοὶ λέγειν οὔτ᾽ ἐμοὶ ἀκούειν τὰ τοιαῦτα.*

Σώπα, λέω. Διότι δὲν εἶναι ἀσφαλὲς οὔτε γιὰ ἐσένα νὰ λές, οὔτε γιὰ ἐμένα νὰ ἀκούω τὰ σχετικά.

ἀπεκάλυψε ὅτι θὰ γεννοῦσε ἕναν υἱὸ σημαντικώτερο ἀπὸ τὸν πατέρα του, ὁπότε ἐπέλεξαν νὰ τὴν δώσουν στὸν θνητὸ Πηλέα ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε τὸν Ἀχιλλέα.

[6] Βριάρεως. Ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἑκατόγχειρας (γίγαντας μὲ ἑκατὸ χέρια) τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, ὀνομαζόμενος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους Αἰγαίων, ἐνῷ ἀπὸ τοὺς θεοὺς Βριάρεως. Ἐθεωρεῖτο υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς. Ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀκατάβλητη φυσικὴ δύναμιν ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται ὡς λαῖλαψ ἢ ἔκρηξις ἡφαιστείων. Παρεμβαίνει στὶς μεταξὺ τῶν θεῶν διενέξεις καὶ μάλιστα αὐτὸς διηυθέτησε τὴν διαμάχη μεταξὺ Ποσειδῶνος καὶ Ἡλίου γιὰ τὴν γῆ τῆς Κορίνθου. Στὸν Ποσειδῶνα ἔδωσε τὸν Ἰσθμὸ καὶ τὶς γύρω περιοχές, ἐνῷ στὸν Ἥλιο ἔδωσε τὸν Ἀκροκόρινθο (Παυσανίας, Ἑλλάδος Περιήγησις, 2, 1, 6).

ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΟΣ

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Λῦσόν με, ὦ Ζεῦ· δεινὰ γὰρ ἤδη πέπονθα.*

Λῦσε με Ζεῦ. Διότι ἔχω ἤδη πάθει φοβερὰ [πράγματα].

{ΖΕΥΣ} *Λύσω σε, φῄς, ὃν ἐχρῆν βαρυτέρας πέδας ἔχοντα καὶ τὸν Καύκασον ὅλον ὑπὲρ κεφαλῆς ἐπικείμενον ὑπὸ ἑκκαίδεκα γυπῶν μὴ μόνον κείρεσθαι τὸ ἧπαρ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεσθαι, ἀνθ' ὧν τοιαῦθ' ἡμῖν ζῷα τοὺς ἀνθρώπους ἔπλασας καὶ τὸ πῦρ ἔκλεψας καὶ γυναῖκας ἐδημιούργησας; ἃ μὲν γὰρ ἐμὲ ἐξηπάτησας ἐν τῇ νομῇ τῶν κρεῶν ὀστᾶ πιμελῇ κεκαλυμμένα παραθεὶς καὶ τὴν ἀμείνω τῶν μοιρῶν σεαυτῷ φυλάττων, τί χρὴ λέγειν;*

Νὰ σὲ λύσω λές, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε, ἔχοντας βαρυτέρας χειροπέδας, νὰ εὑρίσκεσαι μὲ ὅλον τὸν Καύκασον[7] ἐπάνω στὸ κεφάλι, καὶ ὄχι μόνον νὰ ἀφανίζεται τὸ ἧπαρ ἀπὸ δεκαέξι γύπες, ἀλλὰ νὰ [σοῦ] βγάλουν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, εἰς ἀνταπόδοσιν αὐτῶν [ποὺ ἔκανες], ὅτι τέτοια πλάσματα μᾶς ἔπλασες τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ πῦρ ἔκλεψες καὶ τὶς γυναῖκες ἐδημιούργησας; Γι' αὐτὰ στὰ ὁποῖα μὲ ἐξηπάτησας, στὸ μοίρασμα τῶν κρεάτων, ὅπου παρέθεσες ὀστᾶ κεκαλυμμένα μὲ λίπος[8], καὶ ἐφύλαξας γιὰ τὸν ἑαυτόν σου τὴν καλλίστη ἀπὸ τὶς μερίδες, τί πρέπει νὰ πῶ;

---

[7] Ὁ Καύκασος ἢ Καυκάσια ὄρη εἶναι ὀροσειρὰ στὴν Εὐρασία, ἀνάμεσα στὴν Μαύρη καὶ τὴν Κασπία θάλασσα, στὴν περιοχὴ τῆς Καυκασίας. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπιμέρους ὀροσειρές, τὸν Μεγάλο Καύκασο, ὁ ὁποῖος ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Σότσι καὶ ἀκολουθώντας νοτιοανατολικὴ πορεία φθάνει μέχρι τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν τὸ Μπακού, καὶ τὸν Μικρὸ Καύκασο, ὁ ὁποῖος εἶναι παράλληλος στὴν μεγάλη ὀροσειρά, περίπου 100 χιλιόμετρα νότια. Τὸ ὑψηλότερο βουνὸ τῆς ὀροσειρᾶς εἶναι τὸ Ἐλμπρούς, στὸν Μεγάλο Καύκασο, μὲ μέγιστο ὕψος 5.645 μέτρα επάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης.

[8] Ὁ Προμηθεὺς («ὁ προνοητικὸς») ἦτο υἱὸς τοῦ Τιτᾶνος Ἰαπετοῦ καὶ τῆς Ἀσίας ἢ Κλυμένης (κόρες τοῦ Ὠκεανοῦ) ἢ τῆς Θέμιδος (ὅπως παρουσιάζεται στὸ ἔργον τοῦ Αἰσχύλου «Προμηθεὺς Δεσμώτης»). Ἀδέλφια του ἦσαν ὁ Ἐπιμηθεὺς («αὐτὸς ὁ ὁποῖος σκέπτεται ἐκ τῶν ὑστέρων»), ὁ Ἄτλας καὶ ὁ Μενοίτιος. Ἐνυμφεύθη τὴν Κελαινῶ ἢ τὴν Κλυμένη καὶ παιδιά του ἦσαν ὁ Δευκαλίων, ὁ Λύκος καὶ ὁ Χιμαιρεύς. Ὅταν ξέσπασε ἡ σύγκρουσις γιὰ τὴν ἐξουσία ἀνάμεσα στὸν Δία καὶ τοὺς Τιτᾶνας, ἔλαβε τὸ μέρος τοῦ Διός, ἂν καὶ ὁ ἴδιος ἦτο Τιτάν. Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἦλθε εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν Δία, ὅταν ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ θεὸς ἐσκόπευε νὰ ἀφανίσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μὲ κατακλυσμό. Στὶς ἱστορίες γιὰ τὸν Προμηθέα ἀναφέρεται ὅτι δὲν ἦτο μόνον προστάτης καὶ εὐεργέτης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀλλὰ καὶ δημιουργός του. Λέγεται ὅτι σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἀθηνᾶ ἔπλασε ἀνθρώπους ἀπὸ πηλὸ καὶ φωτιὰ καὶ τοὺς ἔδωσε μορφὴ παραπλήσια μὲ τὴν μορφὴ τῶν θεῶν. Στὸν Πανοπέα τῆς Φωκίδος μάλιστα, ἔδειχναν μέσα σὲ μία χαράδρα λίθινους ὄγκους μὲ χρῶμα πηλοῦ καὶ ὀσμὴ ἀπὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ἱστορώντας ὅτι ἦσαν ἀπομεινάρια ἀπὸ τὸ ὑλικὸν μὲ τὸ ὁποῖον εἶχε δημιουργήσει ὁ Προμηθεὺς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἄλλος μῦθος λέει ὅτι οἱ θεοὶ ἔπλασαν ἀπὸ χῶμα καὶ φωτιὰ ὅλα τα πλάσματα τοῦ κόσμου καὶ ἔδωσαν ἐντολὴ στὸν Προμηθέα καὶ τὸν ἀδελφό του Ἐπιμηθέα νὰ ἀναλάβουν νὰ τὰ

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Οὔκουν ἱκανὴν ἤδη τὴν δίκην ἐκτέτικα τοσοῦτον χρόνον τῷ Καυκάσῳ προσηλωμένος τὸν κάκιστα ὀρνέων ἀπολούμενον ἀετὸν τρέφων τῷ ἥπατι;*

Δὲν ἔχω ἐκτίσει λοιπὸν ἐπαρκῶς τὴν ποινή, τόσον χρόνο καρφωμένος στὸν Καύκασο, τρέφοντας τὸν ἀετὸ μὲ τὸ ἧπαρ, ποὺ κάκιστα ἀπὸ τὰ ὄρνεα νὰ χαθῇ;

{ΖΕΥΣ} *Οὐδὲ πολλοστημόριον τοῦτο ὧν σε δεῖ παθεῖν.*

Οὔτε χιλιοστὸν τοῦτο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὁποῖα πρέπει ἐσὺ νὰ πάθης.

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Καὶ μὴν οὐκ ἀμισθί με λύσεις, ἀλλά σοι μηνύσω τι, ὦ Ζεῦ, πάνυ ἀναγκαῖον.*

Καὶ ὅμως, δὲν θὰ μὲ λύσῃς ἀμισθί, ἀλλὰ θὰ σοῦ μηνύσω κάτι Ζεῦ, πάρα πολὺ ἀναγκαῖον.

{ΖΕΥΣ} *Κατασοφίζῃ με, ὦ Προμηθεῦ.*

Μὲ ἐξαπατᾷς μὲ σοφίσματα, Προμηθεῦ.

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Καὶ τί πλέον ἕξω; οὐ γὰρ ἀγνοήσεις αὖθις ἔνθα ὁ Καύκασός ἐστιν, οὐδὲ ἀπορήσεις δεσμῶν, ἤν τι τεχνάζων ἁλίσκωμαι.*

Καὶ τί θὰ ἔχω πλέον; Διότι δὲν θὰ ἀγνοήσῃς ξανὰ ποῦ εἶναι ὁ Καύκασος, οὔτε θὰ σοῦ λείψουν τὰ δεσμά, ἐὰν συλληφθῶ νὰ μηχανεύωμαι κάτι.

{ΖΕΥΣ} *Εἰπὲ πρότερον ὅντινα μισθὸν ἀποτίσεις ἀναγκαῖον ἡμῖν ὄντα.*

Πὲς πρῶτα ποιά ἀμοιβὴ θὰ πληρώσῃς, ἡ ὁποία νὰ μᾶς εἶναι ἀναγκαία.

ἐξοπλίσουν μὲ δυνάμεις κατάλληλες γιὰ τὸ κάθε ἕνα, ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἐπιβιώσουν. Ὁ Προμηθεὺς εἶπε στὸν ἀδελφό του νὰ κάνῃ τὴν διανομή, ἀλλὰ αὐτὸς ξόδεψε ὅλες τὶς φυσικὲς δυνάμεις στὰ ζῷα ἐνῷ στοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔδωσε τίποτε. Βλέποντας ὁ Προμηθεὺς τὸν ἄνθρωπο γυμνὸ καὶ ἀνυπεράσπιστο πῆγε εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἔκλεψε τὴν φωτιὰ καθὼς καὶ τὴν γνῶσιν ὅλων τῶν τεχνῶν ὥστε νὰ μπορέσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ αὐτὲς νὰ ἐπιβιώσῃ. Σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐκδοχή, ὅταν θεοὶ καὶ ἄνθρωποι συγκεντρώθηκαν μετὰ τὴν Τιτανομαχία στὴν Μηκώνη (Σικυῶνα) γιὰ νὰ ὁρίσουν τὰ δικαιώματα κάθε ἑνός, ὁ Προμηθεὺς θέλοντας νὰ ξεγελάσῃ τὸν Δία πρὸς ὄφελος τῶν ἀνθρώπων, χώρισε ἕνα βόδι σὲ δύο μέρη. Στὸ ἕνα μερίδιον ἔβαλε τὸ δέρμα, τὴν σάρκα καὶ τὰ ἐντόσθια σκεπασμένα μὲ τὴν κοιλιὰ τοῦ ζῴου καὶ στὸ ἄλλο ἔβαλε τὰ κόκαλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχε ἀφαιρέσει τὸ κρέας καὶ τὰ εἶχε σκεπάσει μὲ τὸ λίπος. Ἔπειτα εἶπε στὸν Δία νὰ διαλέξῃ τὸ μερίδιον τὸ ὁποῖον θὰ ἀντιστοιχοῦσε στὶς θυσίες πρὸς τοὺς θεούς, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον θὰ προωρίζετο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ζεὺς διάλεξε αὐτὸ μὲ τὸ λίπος καὶ ὅταν διεπίστωσε ὅτι ἀποτελεῖτο μόνον ἀπὸ κόκαλα ἐθύμωσε καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἀνθρώπους στέλνοντάς τους τὴν Πανδῶρα. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἔδεσε τὸν Προμηθέα μὲ ἀτσάλινες ἁλυσίδες ἐπάνω στὸν Καύκασο καὶ ἔστειλε ἀετό, γεννημένο ἀπὸ τὸν Τυφῶνα καὶ τὴν Ἔχιδνα, νὰ τοῦ τρώῃ τὸ συκῶτι, τὸ ὁποῖον κάθε πρωὶ ἀναγεννάτο.

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Ἢν εἴπω ἐφ' ὅ τι βαδίζεις νῦν, ἀξιόπιστος ἔσομαί σοι καὶ περὶ τῶν ὑπολοίπων μαντευόμενος;*

Ἐὰν πῶ γιὰ ποῦ πορεύεσαι τώρα, θὰ σοῦ εἶμαι ἀξιόπιστος καὶ περὶ τῶν ὑπολοίπων τὰ ὁποῖα μαντεύω;

{ΖΕΥΣ} *Πῶς γὰρ οὔ;*

Πῶς ὄχι;

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Παρὰ τὴν Θέτιν, συνεσόμενος αὐτῇ.*

Κοντὰ στὴν Θέτιδα, θὰ συνευρεθῇς μὲ αὐτήν.

{ΖΕΥΣ} *Τουτὶ μὲν ἔγνως· τί δ' οὖν τὸ ἐπὶ τούτῳ; δοκεῖς γὰρ ἀληθές τι ἐρεῖν.*

Αὐτὸ τὸ ἤξερες. Ποιό λοιπὸν τὸ ἐπὶ πλέον αὐτοῦ; Φαίνεσαι ὅτι κάτι ἀληθινὸ θὰ πῇς.

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Μηδέν, ὦ Ζεῦ, κοινωνήσῃς τῇ Νηρεΐδι· ἢν γὰρ αὕτη κυοφορήσῃ ἐκ σοῦ, τὸ τεχθὲν ἴσα ἐργάσεταί σε οἷα καὶ σὺ ἔδρασας.*

Μὲ τίποτε, Ζεῦ, μὴ συνευρεθῇς μὲ τὴν Νηρηίδα[9]. Ἐὰν αὐτὴ κυοφορήσῃ ἀπὸ ἐσένα, τὸ παιδὶ θὰ κάνῃ [πράγματα] ἰσότιμα μὲ ἐσένα, τέτοια ὅπως ἔκανες καὶ ἐσύ[10].

---

[9] Αὐτὸς ὁ διάλογος ἀναφέρεται στὴν τραγῳδία τοῦ Αἰσχύλου «Προμηθεὺς Δεσμώτης». Ὁ Προμηθεὺς τιμωρεῖται ἀπὸ τὸν Δία καὶ παραδίδεται στὸ Κράτος, τὴν Βία καὶ τὸν Ἥφαιστο, μὲ σκοπό, ἀφοῦ τὸν ὁδηγήσουν εἰς τὸ Καυκάσιον ὄρος, νὰ τὸν καρφώσουν ἐκεῖ μὲ σιδερένια δεσμά. Στὸν τόπο ἐκεῖνον σπεύδουν ὁ Ὠκεανὸς καὶ οἱ κόρες του, οἱ ὁποῖες θρηνοῦν γιὰ τὸ μαρτύριον τοῦ ἥρωος. Ἐνῷ ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ Ὠκεανὸς ὁμιλοῦν γιὰ τὴν σκληρότητα τοῦ Διός, ἐπὶ σκηνῆς ἐμφανίζεται καὶ ἕνα ἄλλο πλάσμα τὸ ὁποῖον ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἐκδικητικότητα τῶν θεῶν, ἡ Ἰώ, παράνομος ἐρωμένη τοῦ Διός, τὴν ὁποία ἐκεῖνος μετεμόρφωσε σὲ δάμαλιν γιὰ νὰ τὴν γλιτώσῃ ἀπὸ τὴν ζήλια τῆς Ἥρας, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, καθὼς ἡ Ἥρα ἔχει στείλει τὸν Οἶστρο γιὰ νὰ τὴν βασανίζῃ, μία ἐνοχλητικὴ βοϊδόμυγα ἡ ὁποία τὴν ἀκολουθοῦσε ἀνελέητα ἕως τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Ὁ Προμηθεὺς τῆς διηγεῖται τὸ παρελθόν της καὶ προφητεύει τὸ μέλλον της, τὸ ὁποῖον συνδέεται καὶ μὲ τὴν δική του μοῖρα, καθὼς κάποιος ἀπόγονός της, μετὰ ἀπὸ δεκατρεῖς γενεάς, θὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ. Ὁ Προμηθεὺς προφητεύει ἐπίσης τὴν πτῶσιν τοῦ Διὸς (στ. 752-770 καὶ 907-927), ἀρνεῖται ὅμως πεισματικὰ νὰ φανερώσῃ στὸν ἀπεσταλμένο Ἑρμῆ τὸ πῶς θὰ ἐκπέσῃ τῆς βασιλείας του καὶ ἡ τραγῳδία τελειώνει μὲ τοὺς μανιασμένους κεραυνοὺς τοῦ Διὸς ἐναντίον τοῦ ἀντιστεκομένου Προμηθέως. Ἡ τραγῳδία αὐτὴ δὲν εἶναι δρᾶμα αὐτοτελές, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο μέρος τῆς τριλογίας «Προμηθεὺς Δεσμώτης», «Προμηθεὺς Λυόμενος» καὶ «Προμηθεὺς Πυρφόρος». Δυστυχῶς, οἱ δύο τελευταῖες τραγῳδίες δὲν ἔχουν διασωθῇ γιὰ νὰ γίνῃ γνωστὸν γιὰ ποιόν γάμο ὁμιλοῦσε ὁ Αἰσχύλος διὰ στόματος Προμηθέως. Ὁ Λουκιανὸς ὅμως παρουσιάζει τὴν συνεύρεσιν τοῦ Διὸς μὲ τὴν Νηρηίδα Θέτιδα καὶ τὸν καρπὸ αὐτῆς, ὡς αἰτία καταλύσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ Διός. Τὸ ἴδιο ἀναφέρει καὶ ὁ

{ΖΕΥΣ} *Τοῦτο φῄς, ἐκπεσεῖσθαί με τῆς ἀρχῆς;*

Τοῦτο λές, ὅτι θὰ μὲ ἐκτοπίσῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσία;

{ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ} *Μὴ γένοιτο, ὦ Ζεῦ. πλὴν τοιοῦτό γε ἡ μῖξις αὐτῆς ἀπειλεῖ.*

Φιλόδημος ὁ Ἐπικούρειος εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ εὐσεβείας»: «Ἐν Προμηθεῖ δὲ τῷ Λυομένῳ τῆς Θέτιδος ἐπιθυμεῖν. Καὶ φασὶν ἔνιοι καὶ ὁ τὰ Κύπρια γράψας τῇ Ἥρᾳ χαριζομένην φεύγειν αὐτὴν τὸν γάμον Διός, τὸν δ' ὀμόσαι χολωθέντα δὴ ὅτι θνητῷ συνοικίσει. καὶ παρ' Ἡσιόδῳ δὲ κεῖται τὸ παραπλήσιον» (Στὸν Προμηθέα δὲ τὸν Λυόμενον [λέει ὁ Αἰσχύλος] ὅτι [ὁ Ζεὺς] ποθεῖ τὴν Θέτιδα. Καὶ λένε κάποιοι καὶ αὐτὸς ποὺ συνέθεσε τὰ Κύπρια [Ἔπη] ὅτι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὴν Ἥρα [ἡ Θέτις] ἀπέφευγε τὴν συνεύρεσιν μὲ τὸν Δία, αὐτὸς δὲ ὀργισμένος ὡρκίσθη ὅτι θὰ τὴν παντρέψῃ μὲ θνητό. Παραπλήσια ἱστορία εὑρίσκεται καὶ στὸν Ἡσίοδο). Ὁ Ψευδο-Ἀπολλόδωρος (Βιβλιοθήκη, Γ΄ 13.5) παραθέτει τὴν ἱστορία μὲ τὶς διάφορες παραλλαγές της: «αὖθις δὲ γαμεῖ Θέτιν τὴν Νηρέως, περὶ ἧς τοῦ γάμου Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν ἤρισαν, Θέμιδος δὲ θεσπιῳδούσης ἔσεσθαι τὸν ἐκ ταύτης γεννηθέντα κρείττονα τοῦ πατρὸς ἀπέσχοντο. ἔνιοι δέ φασι, Διὸς ὁρμῶντος ἐπὶ τὴν ταύτης συνουσίαν, εἰρηκέναι Προμηθέα τὸν ἐκ ταύτης αὐτῷ γεννηθέντα οὐρανοῦ δυναστεύσειν. τινὲς δὲ λέγουσι Θέτιν μὴ βουληθῆναι Διὶ συνελθεῖν ὡς ὑπὸ Ἥρας τραφεῖσαν, Δία δὲ ὀργισθέντα θνητῷ θέλειν αὐτὴν συνοικίσαι» (Μετὰ νυμφεύεται τὴν Θέτιδα τὴν κόρη τοῦ Νηρέως, γιὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν ἐφιλονίκησαν ποιός θὰ τὴν νυμφευθῇ, ἐπειδὴ ὅμως ἡ Θέμις ἐχρησμοδότησε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θὰ γεννηθῇ ἀπὸ αὐτὴν θὰ γίνῃ ἀνώτερος τοῦ πατρός του, ἐκρατήθησαν μακριά. Μερικοὶ λὲνε ὅτι ὁ Ζεὺς ἤθελε νὰ συνευρεθῇ μαζί της, ἀλλὰ ὁ Προμηθεὺς εἶπε πὼς ἐκεῖνος ποὺ θὰ τοῦ γεννηθῇ ἀπὸ αὐτὴν θὰ γίνῃ κύριος τοῦ οὐρανοῦ. Μερικοὶ λένε ὅτι ἡ Θέτις δὲν ηθέλησε νὰ συνευρεθῇ μὲ τὸν Δία διότι εἶχε ἀνατραφῇ ἀπὸ τὴν Ἥρα, καὶ ὁ Δίας ὀργισθεὶς ἤθελε νὰ τὴν παντρέψῃ μὲ θνητό).

[10] Τὸ βασίλειον τοῦ κόσμου, πρὶν ἀπὸ τὸν Κρόνο, διαφέντευε ὁ πατήρ του ὁ Οὐρανός. Ὁ Οὐρανὸς εἶναι τὸ πρῶτο παιδὶ τῆς Γαίας τὸ ὁποῖον ἐγέννησε μόνη της (χωρὶς πατέρα). Ἐπειδὴ ὁ Οὐρανὸς ἦτο τόσο μεγάλος σὲ μέγεθος καὶ μποροῦσε νὰ τὴν ἀγκαλιάζῃ ὁλόκληρη, ἔγινε ὁ ἰδανικὸς σύζυγός της καὶ μαζὶ ἀπέκτησαν δεκαοκτὼ ἀπογόνους, ἕξι Τιτάνας, ἕξι Τιτανίδες, τρεῖς Κύκλωπας καὶ τρεῖς Ἑκατόγχειρας. Ὁ Οὐρανὸς ἤξερε, ἔχοντας μαντικὰς ἱκανότητας (ὅπως καὶ ἡ Γῆ), ὅτι θὰ ἔχανε τὴν ἐξουσία του ἀπὸ κάποιο ἀπὸ τὰ παιδιά του. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐφυλάκιζε τὰ παιδιά του στὸν Τάρταρο. Ἡ Γῆ δὲν μποροῦσε ἄλλο νὰ ἀνεχθῇ αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Ἀπεφάσισε νὰ φτιάξῃ ἕνα τεράστιο δρεπάνι ἀπὸ σίδηρο ποὺ πῆρε ἀπὸ τὰ ἔγκατά της καὶ στὴν συνέχεια πῆγε στὸν Τάρταρο νὰ συναντήσῃ τὰ παιδιά της. Τοὺς εἶπε ὅτι θὰ ἀπελευθέρωνε ὅποιο διαμέλιζε τὸν Οὐρανό. Ἐφοβήθησαν ὅλα καὶ κανένα δὲν ἐτόλμα νὰ τὰ βάλῃ μαζί του. Ἔτσι ἡ Γαῖα ἀνέβηκε ἐπάνω καὶ ἔκρυψε τὸ δρεπάνι στὰ σύννεφα. Τὴν ἑπόμενη ποὺ κατέβηκε στὸν Τάρταρο γιὰ νὰ δῇ μήπως κάποιο ἀπὸ τὰ παιδιά της εἶχε ἀλλάξει γνώμη, ἦτο ὁ Κρόνος, ὁ μικρότερος ἀπὸ τοὺς Τιτάνας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποφασίσει νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα του. Ἡ Γῆ τὸν ἀπελευθέρωσε, ἀνέβηκαν μαζὶ ἐπάνω καὶ δίδοντάς του τὸ τεράστιο δρεπάνι τοῦ εἶπε νὰ κρυφτῇ πίσω ἀπὸ ἕνα ὑψηλὸ βουνὸ καὶ νὰ περιμένῃ τὴν κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Οὐρανό. Ἔτσι, ὅταν ἔφθασε τὸ βράδυ καὶ ὁ Οὐρανὸς χαμήλωσε ζητώντας νὰ σμίξῃ ἐρωτικῶς μὲ τὴν Γῆ, ὁ Κρόνος βρῆκε εὐκαιρία καὶ τοῦ ἔκοψε τὰ γεννητικά του ὄργανα ἀφαιρώντας του ταυτόχρονα τὴν ἐξουσία. Ντροπιασμένος ὁ Οὐρανὸς ἔφυγε ὑψηλὰ γιὰ τὸ παλάτι του. Φεύγοντας ὅμως ἔδωσε χρησμὸ στὸν Κρόνο ὅτι καὶ αὐτὸς θὰ πάθαινε τὰ ἴδια ἀπὸ κάποιο ἀπὸ τὰ παιδιά του. Φοβούμενος ὁ Κρόνος μία ἴδια μοῖρα κατάπινε τὰ παιδιά του. Ἡ γυναῖκα του καὶ ἀδελφή του Ῥέα ἔκρυψε τὸ τελευταῖο τους παιδί, τὸν Δία καὶ ἔδωσε στὸν Κρόνο νὰ καταπιῇ μία φασκιωμένη πέτρα ἀντὶ τοῦ βρέφους. Ὁ Ζεύς, ὅταν μεγάλωσε, ἐλευθέρωσε τὰ ἀδέλφια του, δίδοντας στὸν Κρόνο νὰ πιῇ δηλητήριον. Ἠκολούθησε πόλεμος μεταξύ των Τιτάνων καὶ τῶν Ὀλυμπίων, ὁ ὁποῖος ἐκράτησε δέκα ἔτη. Ὁ Κρόνος καὶ οἱ Τιτᾶνες σύμμαχοί του ἐνικήθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν στὸν Τάρταρο.

Μακάρι νὰ μὴ γίνῃ, Ζεῦ. Ἀλλὰ κάτι τέτοιο ἀπειλεῖ αὐτὴ ἡ συνουσία[11].

{ΖΕΥΣ} *Χαιρέτω τοιγαροῦν ἡ Θέτις· σὲ δὲ ὁ Ἥφαιστος ἐπὶ τούτοις λυσάτω.*

Στὸ καλὸ ἑπομένως ἡ Θέτις. Νὰ σὲ λύσῃ ὅμως ὁ Ἥφαιστος[12] ἐξ αἰτίας αὐτῶν[13].

---

[11] Ἡ προφητεία τοῦ Προμηθεῶς γιὰ τὸν Δία ἦτο ἡ ἑξῆς (Αἰσχύλος, «Προμηθεὺς Δεσμώτης», στ. 907): «ἦ μὴν ἔτι Ζεύς, καίπερ αὐθάδη φρονῶν, ἔσται ταπεινός, οἷον ἐξαρτύεται γάμον γαμεῖν, ὃς αὐτὸν ἐκ τυραννίδος θρόνων τ᾽ ἄιστον ἐκβαλεῖ· πατρὸς δ᾽ ἀρὰ Κρόνου τότ᾽ ἤδη παντελῶς κρανθήσεται, ἣν ἐκπίτνων ἠρᾶτο δηναιῶν θρόνων. τοιῶνδε μόχθων ἐκτροπὴν οὐδεὶς θεῶν δύναιτ᾽ ἂν αὐτῷ πλὴν ἐμοῦ δεῖξαι σαφῶς. ἐγὼ τάδ᾽ οἶδα χῷ τρόπῳ. πρὸς ταῦτα νῦν θαρσῶν καθήσθω τοῖς πεδαρσίοις κτύποις πιστός, τινάσσων τ᾽ ἐν χεροῖν πύρπνουν βέλος. οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ταῦτ᾽ ἐπαρκέσει τὸ μὴ οὐ πεσεῖν ἀτίμως πτώματ᾽ οὐκ ἀνασχετά· τοῖον παλαιστὴν νῦν παρασκευάζεται ἐπ᾽ αὐτὸς αὐτῷ, δυσμαχώτατον τέρας· ὃς δὴ κεραυνοῦ κρείσσον᾽ εὑρήσει φλόγα, βροντῆς θ᾽ ὑπερβάλλοντα καρτερὸν κτύπον, θαλασσίαν τε γῆς τινάκτειραν νόσον, τρίαιναν αἰχμὴν τὴν Ποσειδῶνος, σκεδᾷ. πταίσας δὲ τῷδε πρὸς κακῷ μαθήσεται ὅσον τό τ᾽ ἄρχειν καὶ τὸ δουλεύειν δίχα» (Ἀληθῶς βεβαίως ὁ Ζεύς, παρ᾽ ὅλο ποὺ σκέπτεται κατὰ τρόπον αὐθάδη, θὰ ταπεινωθῆ, καθὼς ἑτοιμάζει τέτοιον γάμον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοὺς θρόνους τῆς τυραννίδος ἀφανῆ θὰ τὸν ἐκβάλῃ. Καὶ τοῦ πατρός του, τοῦ Κρόνου, ἡ κατάρα παντελῶς θὰ ἐκπληρωθῆ. Αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἐξεστόμισε ἐκπίπτων τῶν παναρχαίων θρόνων του. Καὶ αὐτῶν τῶν δυστυχιῶν τὴν ἐκτροπὴ οὐδεὶς ἐκ τῶν θεῶν θὰ ἠδύνατο, πλὴν ἐμοῦ, σαφῶς εἰς αὐτὸν νὰ ὑποδείξῃ. Ἐγὼ γνωρίζω αὐτὰ καὶ μὲ ποιόν τρόπο. Μπροστὰ σὲ αὐτὰ τώρα ἂς κάθεται ἀτρόμητος, ἐμπιστευόμενος τὰ ὑψηλόβροντά του, πάλλοντας εἰς τὰς χεῖρας τὸν κεραυνό του. Ἀπὸ αὐτὰ τίποτε δὲν θὰ σταθῆ ἀρκετόν, ὥστε αὐτὸς νὰ μὴ καταπέσῃ ἀτίμως, μὲ πτῶσιν διόλου ὑποφερτή. Τέτοιον ἀντίπαλον τώρα παρασκευάζει ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτόν του, ἕνα δυσμαχώτατον τέρας. Αὐτὸ θὰ εὕρῃ φλόγα ἰσχυροτέρα τοῦ κεραυνοῦ καὶ κραταιὸν κτύπον ὑπερβάλλοντα τῆς βροντῆς. Καὶ τῆς γῆς τὴν σαλεύουσα νόσο, τὴν θαλασσίαν τρίαινα, τὴν αἰχμὴ τοῦ Ποσειδῶνος, θὰ διασκορπίσῃ. Ὅταν ὅμως πέσῃ σὲ αὐτὴν τὴν συμφορά, θὰ μάθῃ πόσο τὸ ἄρχειν τῆς δουλείας διαφέρει). Αὐτὴ ἡ «προφητεία» τοῦ Αἰσχύλου, διὰ στόματος Προμηθέως, ὀλίγον ἔλειψε νὰ ὁδηγήσῃ τὸν μεγάλο τραγικὸ εἰς τὸν θάνατον, θεωρηθεῖσα ὡς παραβίασιν τοῦ ἀπορρήτου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων.

[12] Θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μεταλλουργείας. Μία παράδοσις τὸν θέλει υἱὸ τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διός, ἐνῷ ἄλλη ἀναφέρει ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Ἥρα χωρὶς νὰ συνευρεθῆ μὲ τὸν Δία. Ὁ Ὅμηρος λέει ὅτι ἐγεννήθη κουτσὸς καὶ στὰ δύο πόδια, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δυσηρέστησε τὴν μητέρα του, ἡ ὁποία τὸν ἔρριψε ἀπὸ τὸν Ὄλυμπο στὴν θάλασσα. Τὸν ἔσωσαν ὅμως ἡ Θέτις καὶ ἡ Εὐρυνόμη, οἱ ὁποῖες τὸν ἀνέθρεψαν εἰς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ. Μία ἄλλη παράδοσις ἀναφέρει διαφορετικὸ λόγον. Λέει ὅτι ὁ Ζεὺς τὸν πέταξε ἀπὸ τὸν Ὄλυμπο, διότι κάποτε ποὺ φιλονικοῦσε μὲ τὴν Ἥρα, ὁ Ἥφαιστος πῆρε τὸ μέρος της. Μία ὁλόκληρη ἡμέρα ἔπεφτε ὁ θεὸς πρὸς τὰ κάτω. Τέλος, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου προσεγειώθη στὴν Λῆμνο. Οἱ κάτοικοι τὸν παρέλαβαν καὶ τὸν περιεποιήθησαν. Γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο ἐπίστευον ὅτι τὸ ἐργαστήριόν του εὑρίσκετο ἐκεῖ, στὸ ἡφαίστειον Μόσυχλος. Ἄλλοι ἐπίστευον ὅτι τὸ ἐργαστήριόν του εὑρίσκετο στὸ ἡφαίστειον τῆς Αἴτνας τῆς Σικελίας.

[13] Σύμφωνα μὲ τὸν Λατῖνο συγγραφέα Ὑγίνο (Μῦθοι, LIV) ὁ Ζεὺς ἔστειλε τὸν Ἡρακλῆ νὰ σκοτώσῃ τὸν ἀετὸ καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Προμηθέα ἀπὸ τὸ μαρτύριόν του. Ὁ Προμηθεὺς ἠλευθερώθη μετὰ ἀπὸ τριάντα ἔτη.

ΗΦΑΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Ἑώρακας, ὦ Ἄπολλον, τὸ τῆς Μαίας βρέφος τὸ ἄρτι τεχθέν, ὡς καλόν τέ ἐστι καὶ προσγελᾷ πᾶσι καὶ δηλοῖ ἤδη μέγα τι ἀγαθὸν ἀποβησόμενον;*

Ἔχεις δεῖ Ἀπόλλων[14], τὸ βρέφος τῆς Μαίας[15], αὐτὸ ποὺ μόλις ἐγεννήθη, τί ὡραῖον ποὺ εἶναι καὶ πῶς γελᾷ σὲ ὅλους καὶ φανερώνει ἤδη ὅτι θὰ ἀποβῇ κάποιο σπουδαῖον ἀγαθόν;

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἐκεῖνο τὸ βρέφος, ὦ Ἥφαιστε, ἢ μέγα ἀγαθόν, ὃ τοῦ Ἰαπετοῦ πρεσβύτερόν ἐστιν ὅσον ἐπὶ τῇ πανουργίᾳ;*

Ἐκεῖνο τὸ βρέφος, Ἥφαιστε, ἦτο σπουδαῖον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς τὴν πανουργία εἶναι μεγαλύτερο σὲ ἡλικία ἀπὸ τὸν Ἰαπετό[16];

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Καὶ τί ἂν ἀδικῆσαι δύναιτο ἀρτίτοκον ὄν;*

Καὶ σὲ τί θὰ μποροῦσε νὰ βλάψῃ ἐνῷ ἔχει μόλις γεννηθῇ;

---

[14] Θεὸς τοῦ φωτός. Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς. Ὁ Ζεὺς θαμπώθηκε ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ τῆς Λητοῦς ἡ ὁποία προήρχετο ἀπὸ τὴν γενεὰ τῶν Τιτάνων καὶ ἔσμιξε μαζί της ἐρωτικά. Ἡ ζηλιάρα ὅμως Ἥρα ἠγανακτημένη ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες ἀπιστίες τοῦ συζύγου της μὲ θνητὲς καὶ θεές, ἠναντιώθη στὴν Λητὼ καὶ βάλθηκε νὰ μὴ τὴν ἀφήσῃ μὲ κανέναν τρόπο νὰ γεννήσῃ σὲ μέρος φωτιζόμενο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ματαίως ἡ Λητὼ περιεπλανάτο κατάκοπος σὲ ὁλόκληρη τὴν γῆ, γιὰ νὰ γεννήσῃ τὰ παιδιά της. Ἡ γῆ ἀρνεῖτο νὰ τὴν δεχθῇ διότι ἐφοβεῖτο τὴν ὀργὴ τῆς Ἥρας. Μονάχα ἕνα μικρὸ πλωτὸ νησί, ἡ Ὀρτυγία (νησὶ τῶν Ὀρτυκιῶν) ἢ Ἀστερία, ἐδέχθη νὰ δώσῃ ἄσυλο στὴν Λητώ, κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸ νησάκι αὐτὸ ἦτο πτωχὸν καὶ ἄγονον, δὲν μποροῦσαν νὰ βοσκήσουν σὲ αὐτὸ ζῷα, οὔτε νὰ καρπίσουν ἀμπέλια ἢ ἄλλα δένδρα. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο δὲν ἐφοβήθη τὴν ὀργὴ τῆς θεᾶς. Ὁ Ἀπόλλων, μόλις ἐγεννήθη, γιὰ νὰ ἀνταμείψῃ τὸ πτωχὸν νησί, τὸ ἐστερέωσε γιὰ πάντοτε μὲ τέσσερις στῆλες στὸν βυθὸ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα Δῆλος (φανερή), διότι ἐκεῖ ἐφανερώθη ὁ θεός.

[15] Ἡ Μαῖα ἦτο μία ἀπὸ τὶς Πλειάδες, τὶς ἑπτὰ κόρες τοῦ Τιτάνος Ἄτλαντος καὶ τῆς Ὠκεανίδος Πλειόνης. Ἦτο ἡ μεγαλυτέρα, ὀμορφοτέρα καὶ περισσότερο συνεσταλμένη ἀπὸ τὶς ἑπτὰ ἀδελφές. Σύμφωνα μὲ τοὺς Ομηρικοὺς Ὕμνους, ἡ Μαῖα ζοῦσε ἀπομονωμένη σὲ μία σπηλιὰ στὸ ὄρος Κυλλήνη στὴν Ἀρκαδία. Ἐκεῖ ἠνώθη μὲ τὸν Δία ὅπου ἀργότερα (Ἡσίοδος, Θεογονία, στ. 938): «Ζηνὶ τέκε κύδιμον Ἑρμῆν, κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα» (ἐγέννησε στὸν Δία τὸν ἔνδοξο Ἑρμῆ, τὸν ἀγγελιαφόρο τῶν ἀθανάτων, ἀφοῦ ἀνέβηκε εἰς τὸ ἱερὸν κρεβάτι).

[16] Ὁ Ἰαπετὸς ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας, υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας. Ἀνήκει στὴν πρώτη θεϊκὴ γενεὰ καὶ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἀδελφοὺς τοῦ Κρόνου. Ἐνυμφεύθη τὴν Κλυμένη, κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τὸν Ἄτλαντα, τὸν Μενοίτιο, τὸν Προμηθέα καὶ τὸν Ἐπιμηθέα. Ἀπὸ τὸν Ἰαπετὸ ἕλκει τὴν καταγωγή του τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀφοῦ ὁ Δευκαλίων (υἱὸς τοῦ Προμηθέως) ἦτο αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὸν κατακλυσμὸ καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἀντὶ τῆς λέξεως «γέρων» ἐχρησιμοποίουν τὴν λέξιν «Ἰαπετός». Ἄλλες παραδόσεις ἀναφέρουν ὅτι γυναῖκα του ἦτο ἡ Ἀσία, κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ ἢ ἡ Ἀσωπίς, κόρη τοῦ Ἀσωποῦ (ἐγγονὴ τοῦ Ὠκεανοῦ) ἢ ἡ Λιβύη. Ὁ Ἰαπετός, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Τιτᾶνες, γκρεμίστηκε ἀπὸ τὸν Δία στὸν Τάρταρο.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἐρώτα τὸν Ποσειδῶνα, οὗ τὴν τρίαιναν ἔκλεψεν, ἢ τὸν Ἄρη· καὶ τούτου γὰρ ἐξείλκυσε λαθὸν ἐκ τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος, ἵνα μὴ ἐμαυτὸν λέγω, ὃν ἀφώπλισε τοῦ τόξου καὶ τῶν βελῶν.*

Ἐρῶτα τὸν Ποσειδῶνα, τοῦ ὁποίου ἔκλεψε τὴν τρίαινα, ἢ τὸν Ἄρη. Ἐπειδὴ καὶ τούτου τράβηξε, ἀφοῦ ξέφυγε τῆς προσοχῆς, τὸ ξίφος ἀπὸ τὴν θήκη, γιὰ νὰ μὴ πῶ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτόν μου, τὸν ὁποῖον ἀφώπλισε ἀπὸ τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Τὸ νεογνὸν ταῦτα, ὃ μόλις ἕστηκε, τὸ ἐν τοῖς σπαργάνοις;*

Τὸ νεογνὸν αὐτά, τὸ ὁποῖον μὲ κόπο ἐστάθη ὄρθιον, αὐτὸ στὰ σπάργανα;

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Εἴσῃ, ὦ Ἥφαιστε, ἤν σοι προσέλθῃ μόνον.*

Θὰ μάθῃς Ἥφαιστε, ἐὰν σὲ πλησιάσῃ μόνον.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Καὶ μὴν προσῆλθεν ἤδη.*

Καὶ ὅμως ἤδη προσῆλθε.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Τί οὖν; πάντα ἔχεις τὰ ἐργαλεῖα καὶ οὐδὲν ἀπόλωλεν αὐτῶν;*

Καὶ λοιπόν; Ἔχεις ὅλα τὰ ἐργαλεῖα καὶ δὲν ἔχει χαθεῖ κανένα ἀπὸ αὐτά;

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Πάντα, ὦ Ἄπολλον.*

Ὅλα, Ἀπόλλων.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ὅμως ἐπίσκεψαι ἀκριβῶς.*

Ὅμως, κύττα προσεκτικά.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Μὰ Δία, τὴν πυράγραν οὐχ ὁρῶ.*

Μὰ τὸν Δία, δὲν βλέπω τὴν λαβίδα!

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἀλλ᾽ ὄψει που ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτὴν τοῦ βρέφους.*

Ἀλλὰ θὰ τὴν δῇς κάπου μέσα στὰ σπάργανα τοῦ βρέφους.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Οὕτως ὀξύχειρ ἐστὶ καθάπερ ἐν τῇ γαστρὶ ἐκμελετήσας τὴν κλεπτικήν;*

Τόσο γρήγορος εἶναι στὰ χέρια, σὰν νὰ ἔχει μελετήσει [τὴν τέχνη] τῆς κλεψιᾶς μέσα στὴν κοιλιά;

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὐ γὰρ ἤκουσας αὐτοῦ καὶ λαλοῦντος ἤδη στωμύλα καὶ ἐπίτροχα· ὁ δὲ καὶ διακονεῖσθαι ἡμῖν ἐθέλει. χθὲς δὲ προκαλεσάμενος τὸν Ἔρωτα κατεπάλαισεν εὐθὺς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ὑφελὼν τὼ πόδε· εἶτα μεταξὺ*

ἐπαινούμενος τῆς Ἀφροδίτης μὲν τὸν κεστὸν ἔκλεψε προσπτυξαμένης αὐτὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ, τοῦ Διὸς δὲ γελῶντος ἔτι τὸ σκῆπτρον· εἰ δὲ μὴ βαρύτερος ὁ κεραυνὸς ἦν καὶ πολὺ τὸ πῦρ εἶχε, κἀκεῖνον ἂν ὑφείλετο.

Δὲν ἄκουσες αὐτὸν νὰ ὁμιλῇ ἤδη καὶ γρήγορα καὶ εὔγλωττα[17]. Αὐτὸς θέλει νὰ μᾶς ὑπηρετῇ κι ὅλας! Ἐχθὲς δέ, ἀφοῦ προεκάλεσε τὸν Ἔρωτα, τὸν κατέβαλε ἀμέσως στὴν πάλη, ἀρπάζοντάς τον, δὲν ξέρω πῶς, ἀπὸ τὰ δύο πόδια. Ἔπειτα, καθὼς ἐπαινεῖτο καὶ τὸν ἀγκάλιαζε γιὰ τὴν νίκη, ἔκλεψε τὴν κεντητὴ ζώνη[18] τῆς Ἀφροδίτης, ἐνῷ τοῦ

[17] Ὁ Ἑρμῆς ἦτο ὁ θεὸς τοῦ λόγου, τῆς εὐγλωττίας, ὁ ἐφευρέτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἀριθμῶν. Αὐτὸς εἶχε δώσει στὴν πρώτη γυναῖκα, τὴν Πανδῶρα, ἀνθρώπινη φωνὴ καὶ τὴν εἶχε κάνει νὰ ὁμιλῇ μὲ δόλια λόγια.

[18] Θεωρεῖται τὸ πιὸ ἰσχυρὸ σύμβολον σὲ ὁλόκληρη τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία, μιᾶς καὶ εἶναι πιὸ δυνατὸ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διός. Ἡ περίφημος κεντητὴ ζώνη στὸ στῆθος τῆς Ἀφροδίτης, ὁ ὁμηρικὸς «κεστὸς ἱμάς», δηλαδὴ ὁ στηθόδεσμός της, ἐξασθένιζε τὴν θέλησιν τῶν ἀνδρῶν, καθὼς συγκέντρωνε ὅλους τοὺς ἔρωτας καὶ ὅλους τοὺς πόθους. Χάρις σὲ αὐτὸν ἡ θεὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ δυναμώνῃ εἰς τὸ ἔπακρον τὴν ἐρωτικὴ ἐπιθυμία. Ὁ Ὅμηρος στὴν ῥαψῳδία Ξ τῆς Ἰλιάδος (στ. 153-353) μᾶς ἀφηγεῖται τὸ σχετικὸ περιστατικὸν τῆς ἐξαπατήσεως τοῦ Διὸς ἀπὸ τὴν Ἥρα. Ἀπὸ τὸν Ὄλυμπο ἡ Ἥρα βλέπει τὸν Ποσειδῶνα κοντὰ στὴν μάχη Ἀχαιῶν-Τρώων καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ τὸν Δία στὴν κορυφὴ τῆς Ἴδης. Ὁ Ποσειδῶν ἁπλῶς ἐνθαρρύνει τοὺς Ἀχαιοὺς μὲ πολεμικὲς κραυγές. Δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ περισσότερο, διότι ὁ Ζεύς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀπαγορέψει τὶς ἐπεμβάσεις τῶν θεῶν, βλέπει ἀπὸ τὴν Ἴδη τὸ πεδίον τῆς μάχης. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, τὴν συγκεκριμένη στιγμή, ὁ ἀνώτερος θεὸς ὅλων φαίνεται στὴν σύζυγό του «στυγερός». Ἡ Ἥρα καταστρώνει ἕνα σχέδιον νὰ σμίξῃ ἐρωτικὰ μὲ τὸν Δία καὶ ὕστερα νὰ βάλῃ τὸν Ὕπνο νὰ τὸν ἀποκοιμήσῃ, ὥστε νὰ μπορέσῃ ἀνενόχλητος ὁ Ποσειδῶν νὰ πολεμήσῃ στὸ πλευρὸ τῶν Ἀχαιῶν. Ξεκινᾷ λοιπὸν ἡ πρώτη φάσις τοῦ σχεδίου της, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποσύρεται στὸν θάλαμό της γιὰ νὰ καλλωπισθῇ καὶ νὰ δώσῃ τὴν μάχη της. Ὁ Ὅμηρος ἀσχολεῖται μὲ κάθε στολίδι τῆς θεοῦ καὶ τὸ περιγράφει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ νὰ περιγράφῃ τὰ καλοφτιαγμένα ὅπλα τῶν ἡρώων. Ὁ Βυζαντινὸς λόγιος καὶ κληρικὸς Εὐστάθιος (ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης) σχολιάζει χαρακτηριστικὰ εἰς τὸ ἔργον του «Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὁμήρου Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια»: «Οὕτω κατὰ Διὸς ἐπιμελῶς ὁπλίζεται, πανοπλίαν ταύτην περιθεμένη ἀσίδηρον, ἄμαχον» (Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁπλίζεται ἐπιμελῶς ἐναντίον τοῦ Διός, τέτοια πανοπλία θέτει γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της, ὄχι σιδερένια, ἀκαταμάχητον). Ἡ δευτέρα φάσις τοῦ σχεδίου περιλαμβάνει τὴν ἐξαπάτησιν τῆς Ἀφροδίτης ὥστε νὰ τῆς δώσῃ τὸν κεστὸν ἱμάντα. Ζητεῖ νὰ τῆς δώσῃ φιλότητα καὶ ἵμερο (πόθο) καὶ γιὰ νὰ μὴ καταλάβῃ ἡ Ἀφροδίτη τὸ σχέδιόν της ἐναντίον τοῦ Διός, πλάθει τὴν ἱστορία τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, ὅτι ὑπάρχει ψυχρότης ἀνάμεσά τους καὶ ὑποκρίνεται τὸ ἐνδιαφέρον της νὰ μεσολαβήσῃ ὥστε νὰ συμφιλιωθοῦν καὶ νὰ σμίξουν ἐρωτικά. Κολακεύει τὴν Ἀφροδίτη ἀναγνωρίζοντάς της ὅτι ὡς θεὸς τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ μόνη ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ. Ἡ Ἀφροδίτη πείθεται καὶ τῆς δίδει τὸν κεστὸν ἱμάντα. Ἡ τρίτη φάσις τοῦ σχεδίου περιλαμβάνει τὴν συνεργασία της μὲ τὸν Ὕπνο. Τοῦ ἐξηγεῖ τὸ σχέδιόν της καὶ τοῦ ζητεῖ νὰ ἀποκοιμήσῃ τὸν Δία. Παρ' ὅλο ποὺ τοῦ ὑπόσχεται πολύτιμο δῶρον, ὁ Ὕπνος ἀρνεῖται, ἀλλὰ ἐν συνεχείᾳ δέχεται, ἀφοῦ τοῦ ὑπόσχεται νὰ τοῦ δώσῃ σύζυγό του τὴν Πασιθέα. Μάλιστα, εἶναι τόσο ἐνθουσιασμένος, ὥστε παίρνει ὁ ἴδιος τὴν πρωτοβουλία νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Ποσειδῶνα τὴν κατάλληλη στιγμή. Ἔχοντας ἐξασφαλίσει τὰ ἀπαραίτητα, ἡ Ἥρα καὶ ὁ Ὕπνος φθάνουν στὴν Ἴδη. Ὁ Ὕπνος μεταμορφώνεται σὲ πουλὶ καὶ κρύβεται σὲ ἕνα κλαδί. Ἡ Ἥρα ἀνεβαίνει στὴν κορυφὴ Γάργαρος ὅπου συναντᾷ τὸν Δία. Μόλις τὴν ἀντικρίζῃ ὁ Ζεὺς τοῦ γεννᾶται

Διός, καθὼς γελοῦσε ἀκόμα, τὸ σκῆπτρον. Ἐὰν δὲν ἦτο βαρύτερος ὁ κεραυνὸς καὶ δὲν ἔκαιγε πολύ, θὰ τὸν ἀφαιροῦσε καὶ ἐκεῖνον.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Ὑπέρδριμύν τινα τὸν παῖδα φῄς.*

Τετραπέρατον λὲς ὅτι [εἶναι] αὐτὸ τὸ παιδί.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὐ μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ μουσικόν.*

Ὄχι μόνον, ἀλλὰ γνωρίζει ἤδη καὶ μουσική.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Τῷ τοῦτο τεκμαίρεσθαι ἔχεις;*

Αὐτὸ ἀπὸ ποῦ τὸ συμπεραίνεις;

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Χελώνην που νεκρὰν εὑρὼν ὄργανον ἀπ' αὐτῆς συνεπήξατο· πήχεις γὰρ ἐναρμόσας καὶ ζυγώσας, ἔπειτα κολλάβους ἐμπήξας καὶ μαγάδιον ὑποθεὶς καὶ ἐντεινάμενος ἑπτὰ χορδὰς μελῳδεῖ πάνυ γλαφυρόν, ὦ Ἥφαιστε, καὶ ἐναρμόνιον, ὡς κἀμὲ αὐτῷ φθονεῖν πάλαι κιθαρίζειν ἀσκοῦντα. ἔλεγε δὲ ἡ Μαῖα, ὡς μηδὲ μένοι τὰς νύκτας ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλ' ὑπὸ περιεργίας ἄχρι τοῦ ᾅδου κατίοι, κλέψων τι κἀκεῖθεν δηλαδή. ὑπόπτερος δ' ἐστὶ καὶ ῥάβδον τινὰ πεποίηται θαυμασίαν τὴν δύναμιν, ᾗ ψυχαγωγεῖ καὶ κατάγει τοὺς νεκρούς.*

Ἀφοῦ βρῆκε κάπου νεκρὰ χελώνη[19] κατασκεύασε ὄργανον ἀπὸ αὐτήν. Προσήρμοσε καὶ ἐστάθμισε ἐντὸς [τοῦ κελύφους] βραχίονας, ἔπειτα ἔμπηξε στριφτάρια καὶ

ἐρωτικὴ ἐπιθυμία. Ἡ Ἥρα ἐπαναλαμβάνει τὴν ἱστορία τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἦλθε στὴν Ἴδη γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειά του νὰ πάῃ νὰ βοηθήσῃ τὸ ζεῦγος νὰ συμφιλιωθῇ. Ἡ συζήτησις γύρω ἀπὸ τὰ ἐρωτικὰ θέματα τοῦ ζεύγους ἐξάπτουν τὴν ἐρωτικὴ ἐπιθυμία τοῦ Διὸς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ κεστοῦ ἱμάντος τῆς ζητεῖ νὰ συνευρεθοῦν. Εἶναι τόσο δυνατὸς ὁ πόθος του ὥστε ἀρχίζει νὰ τὸν συγκρίνῃ, ὑπὲρ τοῦ τωρινοῦ ὅμως, μὲ αὐτοὺς ποὺ ἔνιωσε σὲ ἄλλες ἐρωτικὲς ἐμπειρίες, τὶς ὁποῖες ἀναφέρει. Παρ' ὅλο ποὺ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ φιλόλογοι σχολιάζουν ὅτι μία ἐρωτικὴ πρόσκλησις ἡ ὁποία γίνεται μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο μᾶλλον δὲν ἔχει ἐλπίδες ἀνταποκρίσεως, ἡ Ἥρα σμίγει μὲ τὸν Δία. Ἀργότερα ὁ Ζεὺς πέφτει σὲ βαθὺ ὕπνο, σταλμένο ἀπὸ τὸν θεὸ Ὕπνο, «ἀτρέμας» (ἥσυχος) καὶ «ὕπνῳ καὶ φιλότητι δαμεῖς» (ἔχοντας δαμασθῇ ἀπὸ ὕπνο καὶ ἔρωτα). Ὁ Ὕπνος τρέχει νὰ μεταφέρῃ τὸ μήνυμα στὸν Ποσειδῶνα. Ὁ Ζεὺς ξυπνᾷ μετὰ τὴν φοβερὴ ἧττα τῶν Τρώων. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου τῆς Ἥρας ἦτο ἀπόλυτος. (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἄρθρον τῆς Ἀλεξάνδρας Ζερβοῦ «Ἥρας μήτις - Διὸς ἄπατη» εἰς τὸ περιοδικὸν «Διαβάζω», τεῦχος 174, 16/9/1987)

[19] Μὲ τὸ ὄνομα Χελώνη εἶναι γνωστὴ μία Ὀρεάδα Νύμφη ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία, ἢ ἁπλῶς μία νέα κοπέλα, ἡ ὁποία κάποτε, σύμφωνα μὲ μῦθο τοῦ Αἰσώπου, ἔκανε τὸ λάθος νὰ μὴ καταδεχθῇ νὰ παραστῇ στοὺς θεϊκοὺς γάμους τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐκδοχή, ἡ Χελώνη πῆγε στοὺς γάμους, ἀλλὰ ἦτο ἄτακτος καὶ ἀσεβής. Γιὰ νὰ τὴν τιμωρήσουν γιὰ τὴν περιφρόνησίν της αὐτή, οἱ θεοὶ τὴν μετεμόρφωσαν στὸ ὁμώνυμον ζῷον, τὴν χελώνη, καταδικάζοντάς την σὲ αἰωνία σιωπὴ (ἡ χελώνη

τοποθετώντας ἀπὸ κάτω γέφυρα καὶ τεντώνοντας ἑπτὰ χορδές, τραγουδᾷ, Ἥφαιστε, μὲ πολὺ γλαφυρὸ καὶ ἁρμονικὸ [τρόπο], ὥστε μέχρι καὶ ἐγὼ τὸν ζηλεύω, ὁ ὁποῖος ἀσκοῦμαι ἀπὸ παλαιὰ στὸ τραγοῦδι μὲ συνοδεία ὀργάνου. Ἔλεγε δὲ ἡ Μαῖα ὅτι δὲν μένει τὶς νύκτες στὸν οὐρανό, ἀλλὰ ἀπὸ περιέργεια κατεβαίνει μέχρι τὸν Ἅδη, γιὰ νὰ κλέψῃ βεβαίως κάτι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. Ἔχει πτερὰ στὰ πόδια[20] καὶ κάποια ῥάβδο[21] ἔχει

ἐσυμβόλιζε τὴν σιγὴ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα). Ἀργότερα, ἀπὸ τὸ κέλυφός της, ὁ Ἑρμῆς θὰ κατασκεύαζε τὴν πρώτη λύρα τεντώνοντας χορδὲς στὴν κοίλη πλευρά του.

[20] Τὰ πτερωτὰ πέδιλα χαρακτηρίζουν ἐπαξίως τὸν Ἑρμῆ ὡς ταχὺ ἀγγελιαφόρο, ὁ ὁποῖος διασχίζει πολὺ μεγάλες ἀποστάσεις. Ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ Ὅμηρος (Ὀδύσσεια ε 44-46): «ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα, ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν ἠδ' ἐπ ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο». (Στὰ πόδια του ἐφόρεσε καλὰ πέδιλα, θεία, χρυσά, τὰ ὁποῖα αὐτὸν ἀνάλαφρα, μαζὶ μὲ τὶς πνοὲς τοῦ ἀνέμου, τὸν ἔφεραν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀπέραντη γῆ καὶ τὴν θάλασσα). Τὸν συνοδεύουν πάντοτε σὰν ὑποδήματα ἢ ἐναλλακτικὰ ἀπεικονίζονται στὴν τέχνη σὰν πτερὰ τὰ ὁποῖα βγαίνουν μέσα ἀπὸ τοὺς ἀστραγάλους του, ὡς ἀναπόσπαστον μέλος τοῦ σώματός του. Τὰ πέδιλα εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸ ὄχημα τῆς προσωπικῆς μετακινήσεως, εἶναι αὐτὰ τὰ ὁποῖα σὲ ὡρισμένες περιπτώσεις χρωματίζουν τὴν μοναδικὴ ἰδιότητά του, ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία γίνεται πομπός, πορθμεὺς διασχίζοντας κατὰ βούλησιν τὰ σύνορα μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου. Ὁ Ἑρμῆς ἐπικοινωνεῖ καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐπικοινωνία μὲ δύο κόσμους, τὸν ὑποχθόνιο καὶ τὸν ἐπιχθόνιο, τὸν ἐπιχθόνιο καὶ τὸν οὐράνιο, αἴροντας ὅρια. Τὰ πέδιλά του λαμβάνουν ἕναν τελετουργικὸ ἀλλὰ καὶ προστατευτικὸ ῥόλο γιὰ τὸ πέρασμα αὐτῶν τῶν ὁρίων. Γενικότερα τὰ ὑποδήματα ἔχουν ἕναν ἰδιαίτερο συμβολισμὸ ὁ ὁποῖος εἶναι ἄμεσα συνδεδεμένος μὲ τὸ πέρασμα ἀπὸ μία κατάστασιν σὲ μία ἄλλην. Στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ Κεραμεικοῦ, ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκετο τὸ νεκροταφεῖον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἔχουν εὑρεθῇ σὲ ταφὲς πήλινα ὁμοιώματα ὑποδημάτων. Ἀκόμα καὶ σήμερα τόσο σὲ χαρούμενες ὅσο καὶ σὲ θλιβερὲς περιστάσεις ὑπάρχει ἡ παρουσία τῶν ὑποδημάτων, πέραν ἀπὸ τοὺς πρακτικοὺς λόγους. Στὴν βάπτισιν ὁ/ἡ νεοφώτιστος λαμβάνει τὸ πρῶτο ζεῦγος ὑποδημάτων ὡς δῶρον, ἀλλὰ καὶ στὸν θάνατο, ὁ/ἡ νεκρὸς/ὰ φορεῖ τὰ ὑποδήματά του/της γιὰ τὸ ταξίδι του/της στὸν κάτω κόσμο.

[21] Ἐννοεῖ τὸ κηρύκειον. Πρόκειται γιὰ τὴν ῥάβδο τὴν ὁποία φέρει κάθε κῆρυξ, ἰδίως ὅμως τὴν ἀγγελιαφόρο ῥάβδο τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ ὁποία, ὅπως λέει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Θουκυδίδου: «ξύλον ἐστὶν ὀρθόν, ἔχον ἑκατέρωθεν δύο ὄφεις περιπεπλεγμένους καὶ ἀντιπροσώπους πρὸς ἀλλήλους κειμένους». Σύμφωνα μὲ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ τὶς ἀπειράριθμες παραστάσεις τους ἐπὶ μνημείων τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, τὸ κηρύκειον εἶχε σχῆμα σκήπτρου ἢ ποιμενικῆς ῥάβδου, ἡ ὁποία κατέληγε σὲ κυρτὸ ἄκρον ἢ ἁπλὴ ῥάβδος, ἡ ὁποία εἶχε ὡς ἐπίστεψιν κράνος, πτηνὸν ἢ ἄνθος. Ἡ ῥάβδος αὐτὴ τοῦ Ἑρμοῦ δὲν εἶναι ἁπλὸ στήριγμα, ὅπως τὸ σκῆπτρον τῶν βασιλέων ἢ ὅπως ἡ ποιμαντορικὴ ῥάβδος, ἀλλὰ μαγική, ὅπως τῆς Κίρκης, μὲ τὴν ὁποία ὁ θεὸς «θέλγει τὰ ὄμματα τῶν ἀνδρῶν, ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε [πάλι] καὶ ὑπνώττοντας ἐγείρει» καὶ κατὰ τὸν Ὁμηρικὸ ὕμνο πρὸς τὸν Ἑρμῆ «χρυσῆ, τριπέτηλος [με τρία πέταλα], περικαλλής δίδουσα καὶ ὄλβον καὶ πλοῦτον». Αὐτὲς τὶς ὁμηρικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν μαγικὴ ῥάβδο τοῦ Ἑρμοῦ εἶχαν οἱ ζωγράφοι καὶ παρέστησαν τὸ πατριαρχικὸ κηρύκειον ὄχι ὡς ἁπλὴ ῥάβδο, ἂν καὶ αὐτὴ ἡ παράστασις συναντᾶται σὲ παραστάσεις τοῦ ψυχοπομποῦ, ἀλλὰ ὡς λήγουσα σὲ κυρτὲς διακλαδώσεις διαφόρων σχημάτων ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου, πρὸς ἐκδήλωσιν ἀκριβῶς τῶν ἀνωτέρω ὁμηρικῶν ἰδιοτήτων. Τὸ σχῆμα στὸ ὁποῖον κατέληγε αὐτὴ ἡ ῥάβδος ἦτο τὸ σχῆμα τοῦ «8» ἢ δύο κύκλων, τοῦ πρώτου κλειστοῦ καὶ τοῦ δευτέρου ἀνοικτοῦ. Πολλοὶ ἑρμηνευταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ πρῶτος αὐτὸς τύπος κηρυκείου ὑπενθυμίζει τὴν πανάρχαια παράδοσιν τοῦ Ἑρμοῦ ὡς ποιμένος, ὅμως ἡ Ἶρις, ἀγγελιαφόρος καὶ αὐτὴ τῶν θεῶν, φέροντας τὴν ἴδια

οἰκειοποιηθῇ, θαυμασία ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁδηγεῖ τὶς ψυχὲς καὶ μεταφέρει κάτω τοὺς νεκρούς.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Ἐγὼ ἐκείνην ἔδωκα αὐτῷ παίγνιον εἶναι.*

Ἐγὼ τοῦ τὴν ἔδωσα γιὰ νὰ τοῦ εἶναι παιχνίδι.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Τοιγαροῦν ἀπέδωκέ σοι τὸν μισθόν, τὴν πυράγραν.*

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο σοῦ ἔδωσε τὴν ἀμοιβή, τὴν λαβίδα.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Εὖ γε ὑπέμνησας· ὥστε βαδιοῦμαι ἀποληψόμενος αὐτήν, εἴ που ὡς φῂς εὑρεθείη ἐν τοῖς σπαργάνοις.*

Καλὰ ποὺ μοῦ τὴν ἐθύμισας! Ὥστε θὰ πάω γιὰ νὰ τὴν πάρω πίσω ἐὰν μποροῦσε κάπου, ὅπως λές, νὰ εὑρεθῇ μέσα στὰ σπάργανα.

ῥάβδο, οὐδέποτε ὑπῆρξε ποιμενίς. Σὺν τῷ χρόνῳ καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως καὶ τῆς ηὐξημένης λαϊκότητος τῆς λατρείας τοῦ Ἑρμοῦ ὡς ἀγγελιαφόρου τῶν θεῶν καὶ ψυχοπομποῦ, τὸ κηρύκειον κοσμεῖται καὶ ἐξελίσσεται ἀναλόγως. Καὶ ἄλλοτε μὲν κοσμεῖται μὲ κεφάλι κριοῦ, διότι ὁ κριὸς ἦτο τὸ ἱερὸν ζῷον τοῦ θεοῦ, ἄλλοτε δὲ μὲ δύο ὄφεις, διότι ὁ ὄφις ἦτο τὸ ἀγαπημένο ἑρπετὸν ὅλων τῶν χθονίων θεῶν, στοὺς ὁποίους ὑπήγετο καὶ ὁ Ἑρμῆς. Ἐπὶ πλέον οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζοντο καὶ ἐθεώρουν τὴν ψυχὴ ὡς φίδι. Αὐτὸ γίνεται φανερώτερον ἀπὸ τὰ πτερύγια, τὰ ὁποῖα προσετέθησαν στὸ κηρύκειον τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ 3ου αἰῶνος π.Χ. διότι ἡ ψυχὴ ἐθεωρεῖτο πλέον ὡς πτηνόν. Πιὸ πρόσφατη ἄποψις συνδέει τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἑρμοῦ, ὡς θεοῦ τῆς πληροφορίας καὶ τὴν εἰκόνα τῶν δύο συμπλεκομένων ὄφεων, μὲ τοὺς ἕλικες τοῦ DNA, φορέως τῶν πληροφοριῶν τοῦ γενετικοῦ ὑλικοῦ.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΠΑΝ} *Χαῖρε, ὦ πάτερ Ἑρμῆ.*

Χαῖρε, πατέρα Ἑρμῆ!

{ΕΡΜΗΣ} *Μὴ καὶ σύ γε. ἀλλὰ πῶς ἐγὼ σὸς πατήρ;*

Καὶ ἐσὺ βεβαίως! Ἀλλὰ πῶς [εἶμαι] ἐγὼ δικός σου πατήρ;

{ΠΑΝ} *Οὐχ ὁ Κυλλήνιος Ἑρμῆς ὢν τυγχάνεις;*

Δὲν τυγχάνεις νὰ εἶσαι ὁ Ἑρμῆς ὁ Κυλλήνιος[22];

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ μάλα. πῶς οὖν υἱὸς ἐμὸς εἶ;*

Βεβαίως. Πῶς λοιπὸν εἶσαι δικός μου υἱός;

{ΠΑΝ} *Μοιχίδιός εἰμι, ἐξ ἔρωτός σοι γενόμενος.*

Νόθος εἶμαι, γενόμενος σὲ ἐσένα ἀπὸ ἔρωτα.

{ΕΡΜΗΣ} *Νὴ Δία, τράγου ἴσως τινὸς μοιχεύσαντος αἶγα· ἐμοὶ γὰρ πῶς, κέρατα ἔχων καὶ ῥῖνα τοιαύτην καὶ πώγωνα λάσιον καὶ σκέλη διχαλὰ καὶ τραγικὰ καὶ οὐρὰν ὑπὲρ τὰς πυγάς;*

Μὰ τὸν Δία, ἴσως κάποιου τράγου ποὺ ἐμοίχευσε κατσίκα. Σὲ ἐμένα, πῶς, ἀφοῦ ἔχεις κέρατα[23] καὶ τέτοια μύτη καὶ γενειάδα πυκνὴ καὶ πόδια τράγου μὲ δύο χηλὲς καὶ οὐρὰ ἐπάνω ἀπὸ τὰ πισινά;

{ΠΑΝ} *Ὅσα ἂν ἀποσκώψῃς με, τὸν σεαυτοῦ υἱόν, ὦ πάτερ, ἐπονείδιστον ἀποφαίνεις, μᾶλλον δὲ σεαυτόν, ὃς τοιαῦτα γεννᾷς καὶ παιδοποιεῖς, ἐγὼ δὲ ἀναίτιος.*

Ὅσο καὶ ἄν μὲ κοροϊδέψῃς, πατέρα, τὸν ἴδιον σου τὸν υἱό, τὸν ἑαυτόν σου μᾶλλον φανερώνεις προσβλητικὸν, ὁ ὁποῖος τέτοια γεννᾷς καὶ τεκνοποιεῖς, ἐνῷ ἐγὼ [εἶμαι] ἀναίτιος.

---

[22] Προσωνυμία τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ ὁποία ἀναφέρεται ἀρχικὰ στὸν Ὅμηρο. Ἀπεκλήθη ἔτσι ἐπειδὴ ἐγεννήθη εἰς τὸ ὄρος Κυλλήνη (σημερινὴ Ζήρεια) τῆς Ἀρκαδίας.

[23] Θεωρώντας ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἦσαν ὑπερφυσικὲς ὀντότητες ἀλλὰ πραγματικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν στὸ ἀπώτατο παρελθὸν καὶ στὴν συνέχεια ἐθεοποιήθησαν ἐξ αἰτίας τῶν κατορθωμάτων τους, μαθαίνουμε ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Πολυαίνου «Στρατηγήματα» (Βιβλίον 1ον, κεφ. 2, 1, 1): «Διονύσου στρατηγὸς ἦν Πάν· οὗτος πρῶτος τάξιν εὗρεν, φάλαγγα ὠνόμασε, κέρας ἔταξε δεξιὸν καὶ λαιόν. ταύτῃ τοι ἄρα κερασφόρον τὸν Πᾶνα δημιουργοῦσιν» (Ὁ Πὰν ἦτο στρατηγὸς τοῦ Διονύσου. Αὐτὸς ἀνεκάλυψε πρῶτος τὴν τακτοποίησιν τοῦ στρατοῦ, τὴν ὁποία ὠνόμασε φάλαγγα. Καθώρισε δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ κέρας [πτέρυγα, παράταξις στρατοῦ]. Γι’ αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγο παρουσιάζουν κερασφόρο τὸν Πάνα).

{ΕΡΜΗΣ} *Τίνα καὶ φῂς σου μητέρα; ἤ που ἔλαθον αἶγα μοιχεύσας ἔγωγε;*

Καὶ ποιά λὲς μητέρα σου; Ἢ ἐμένα βεβαίως κάπου μοῦ ξέφυγε ὅτι ἐμοιχεῦσα κατσίκα;

{ΠΑΝ} *Οὐκ αἶγα ἐμοίχευσας, ἀλλ᾽ ἀνάμνησον σεαυτόν, εἴ ποτε ἐν Ἀρκαδίᾳ παῖδα ἐλευθέραν ἐβιάσω. τί δακὼν τὸν δάκτυλον ζητεῖς καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπορεῖς; τὴν Ἰκαρίου λέγω Πηνελόπην.*

Δὲν ἐμοίχευσες κατσίκα, ἀλλὰ θύμησε στὸν ἑαυτόν σου, ἐὰν κάποτε στὴν Ἀρκαδία ἐβίασες κόρη ἐλευθέρα. Τί ψάχνεις δαγκώνοντας τὸ δάκτυλον καὶ τόση ὥρα ἀπορεῖς; Λέω γιὰ τὴν Πηνελόπη τοῦ Ἰκαρίου[24].

{ΕΡΜΗΣ} *Εἶτα τί παθοῦσα ἐκείνη ἀντ᾽ ἐμοῦ τράγῳ σε ὅμοιον ἔτεκεν;*

Ἔπειτα, τί ἔπαθε ἐκείνη καὶ σὲ ἐγέννησε ὅμοιο μὲ τράγο ἀντὶ μὲ ἐμένα;

{ΠΑΝ} *Αὐτῆς ἐκείνης λόγον σοι ἐρῶ· ὅτε γάρ με ἐξέπεμπεν ἐπὶ τὴν Ἀρκαδίαν, Ὦ παῖ, μήτηρ μέν σοι, ἔφη, ἐγώ εἰμι, Πηνελόπη ἡ Σπαρτιᾶτις, τὸν πατέρα δὲ γίνωσκε θεὸν ἔχων Ἑρμῆν Μαίας καὶ Διός. εἰ δὲ κερασφόρος καὶ τραγοσκελὴς εἶ, μὴ λυπείτω σε· ὁπότε γάρ μοι συνῄει ὁ πατὴρ ὁ σός, τράγῳ ἑαυτὸν ἀπείκασεν, ὡς λάθοι, καὶ διὰ τοῦτο ὅμοιος ἀπέβης τῷ τράγῳ.*

Ἐκείνης τῆς ἰδίας τὸν λόγο θὰ σοῦ πῶ. Διότι ὅταν μὲ ἔστελνε στὴν Ἀρκαδία, «Παιδί μου», εἶπε, «μητέρα σου εἶμαι ἐγώ, ἡ Πηνελόπη ἡ Σπαρτιατίς, ἀλλὰ μάθαινε ὅτι πατέρα ἔχεις τὸν θεὸ Ἑρμῆ, [υἱὸ] τῆς Μαίας καὶ τοῦ Διός. Ἐὰν εἶσαι κερασφόρος καὶ ἔχεις πόδια τράγου, μὴ σὲ λυπῇ. Διότι ὅποτε συνευρίσκετο ὁ πατήρ σου μὲ ἐμένα, σὲ τράγο ἀπεικόνισε τὸν ἑαυτόν του, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτὸς καὶ ἐξ αἰτίας τούτου ὅμοιος ἀπέβης μὲ τράγο[25]».

{ΕΡΜΗΣ} *Νὴ Δία, μέμνημαι ποιήσας τοιοῦτόν τι. ἐγὼ οὖν ὁ ἐπὶ κάλλει μέγα φρονῶν, ἔτι ἀγένειος αὐτὸς ὢν σὸς πατὴρ κεκλήσομαι καὶ γέλωτα ὀφλήσω παρὰ πᾶσιν ἐπὶ τῇ εὐπαιδίᾳ;*

---

[24] Ἀρχικὰ ἐπρόκειτο γιὰ τὴν νύμφη Πηνελόπη ἡ ὁποία μετέστη στὸν οὐρανὸ ὡς ὑφάντρα τοῦ οὐρανίου πέπλου. Ἀργότερα, ἐταυτίσθη μὲ τὴν γνωστὴ Πηνελόπη, τὴν σύζυγο τοῦ Ὀδυσσέως, κόρη τοῦ Ἰκαρίου ἀπὸ τὴν Σπάρτη, ἀπογόνου τοῦ Περσέως καὶ τῆς νύμφης Περιβοίας.

[25] Ὁ Πὰν ἦτο θεότης συνυφασμένη μὲ τὴν πανίδα τῆς φύσεως (ἄνθρωποι καὶ ζῷα), σὲ μία ἀμφίδρομον σχέσιν προστασίας. Συνδυάζοντας τὸν ἀνθρώπινο καὶ ζωικὸ παράγοντα, ἀπεικονίζετο ἔχοντας κάτω ἄκρα ζῴου. Ἡ μορφὴ τοῦ κερασφόρου καὶ τραγοσκελοὺς Πανός, μὲ τὴν σημασία μάλιστα δαίμονος τῆς εἰδωλολατρίας κατὰ τὶς ἐπικρατήσασες δοξασίες τῶν τελευταίων αἰώνων, ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν περὶ τοῦ Διαβόλου ἀντιλήψεων. Ἔτσι ὁ Διάβολος ἐταυτίσθη ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν πρώτων αἰώνων μὲ τὸν Πάνα.

Μὰ τὸν Δία, θυμᾶμαι ὅτι ἔκανα κάτι τέτοιο. Ἐγὼ λοιπόν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος καυχῶμαι γιὰ τὸ κάλλος, ὄντας ὁ ἴδιος ἀγένειος ἀκόμα, θὰ ἀποκληθῶ δικός σου πατὴρ καὶ θὰ προκαλέσω γέλιο σὲ ὅλους γιὰ τὸ ὅτι ἔχω ὡραῖο παιδί;

{ΠΑΝ} *Καὶ μὴν οὐ καταισχυνῶ σε, ὦ πάτερ· μουσικός τε γάρ εἰμι καὶ συρίζω πάνυ καπυρόν, καὶ ὁ Διόνυσος οὐδὲν ἐμοῦ ἄνευ ποιεῖν δύναται, ἀλλὰ ἑταῖρον καὶ θιασώτην πεποίηταί με, καὶ ἡγοῦμαι αὐτῷ τοῦ χοροῦ· καὶ τὰ ποίμνια δὲ εἰ θεάσαιό μου, ὁπόσα περὶ Τεγέαν καὶ ἀνὰ τὸ Παρθένιον ἔχω, πάνυ ἡσθήσῃ· ἄρχω δὲ καὶ τῆς Ἀρκαδίας ἁπάσης· πρῴην δὲ καὶ Ἀθηναίοις συμμαχήσας οὕτως ἠρίστευσα Μαραθῶνι, ὥστε καὶ ἀριστεῖον ᾑρέθη μοι τὸ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει σπήλαιον. ἢν γοῦν εἰς Ἀθήνας ἔλθῃς, εἴσῃ ὅσον ἐκεῖ τοῦ Πανὸς ὄνομα.*

Καὶ ὅμως, πατέρα, δὲν θὰ σὲ ντροπιάσω. Διότι καὶ καλλιεργημένος εἶμαι καὶ παίζω σουραῦλι καμπάνα καὶ ὁ Διόνυσος[26] τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ χωρὶς ἐμένα, ἀλλὰ φίλο καὶ ἀκόλουθο μὲ ἔχει κάνει καὶ ἡγοῦμαι τοῦ χοροῦ του. Καὶ ἐὰν ἔβλεπες τὰ βοσκήματά μου, ὅσα ἔχω στὴν Τεγέα[27] καὶ ἀνὰ τὸ Παρθένιον[28], θὰ εὐχαριστιόσουν πολύ. Ἐξουσιάζω καὶ ὅλης τῆς Ἀρκαδίας. Προσφάτως δέ, ἀφοῦ συνεμάχησα καὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους, τόσο ἀρίστευσα στὸν Μαραθῶνα[29] ὥστε καὶ ἀριστεῖον μοῦ ἐπελέχθη

[26] Ὁ νεώτερος, ἀλλὰ καὶ ὁ πιὸ δημοφιλὴς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, προστάτης τῶν γονιμοποιῶν δυνάμεων καὶ τῆς ἀμπέλου, ἡ προσωποποίησις τῆς ξεγνοιασιᾶς καὶ τοῦ κεφιοῦ, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Σεμέλης. Σύμφωνα μὲ τὸν Πολυαῖνο εἰς τὸ ἔργον του «Στρατηγήματα», ὁ Διόνυσος ὑπῆρξε ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔζησε στὸ ἀπώτατο παρελθὸν καὶ ἐκστράτευσε σὲ ὅλον τὸν κόσμο, ἐνῷ ὁ Πὰν ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατηγούς του. Στὰ μετέπειτα χρόνια, ἀφοῦ ὁ Διόνυσος ἐθεοποιήθη καὶ ὁ Πὰν παρέμεινε μέλος τῆς ἀκολουθίας του, σαφῶς τοῦ ἦτο ἀπαραίτητος «στὸν χορό του», ὅπως λέει ὁ Λουκιανός, ἐφ' ὅσον ἦτο καὶ στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις.

[27] Πόλις τῆς Ἀρκαδίας. Ἱδρύθη ἀπὸ τὸν Τεγέα, υἱὸ τοῦ Λυκάωνος καὶ ἐγγονὸ τοῦ Πελασγοῦ καὶ ἦτο ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας. Στὴν πόλιν ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει ὁ Σκόπας τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ Διόφαντος. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ὑπῆρχε ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν, ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἄγαλμα τῆς Ὑγείας καὶ τὰ δόντια τοῦ Ἐρυμανθίου κάπρου, τὰ ὁποῖα ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι προσήρτησαν τὴν περιοχὴ στὴν Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τὰ μετέφεραν εἰς τὴν Ῥώμην. Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ ἦτο ἡ πολιοῦχος τῆς πόλεως καὶ πρὸς τιμήν της ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες Ἀλεαία. Πιθανολογεῖται ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ὑγείας εἶναι αὐτὴ ἡ ὁποία φυλάσσεται στὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

[28] Ὄρος στὴν Ἀρκαδία, στοὺς πρόποδες τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ πόλις Τεγέα.

[29] Ἀπὸ τὴν κυνηγετικὴ καὶ μουσικὴ ἰδιότητά του, ἐπλάσθησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καὶ πολλὲς ἄλλες ἰδιότητες, ἀποδιδόμενες στὸν φιλόκροτο θεό, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ποιμένας, εὕρισκε εὐχαρίστησιν νὰ τοὺς τρομάζῃ, ὅπως καὶ τοὺς πλανωμένους στὶς ἐρημιὲς καὶ τὰ δάση καὶ μάλιστα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νυκτός. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο καὶ ὠνομάσθη «φόβος πανικὸς» ὁποιοσδήποτε ἀδικαιολόγητος φόβος,

τὸ σπήλαιον κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν[30]. Ἐὰν βεβαίως ἔλθῃς στὴν Ἀθῆνα, θὰ μάθῃς πόσο [σπουδαῖον εἶναι] ἐκεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Πανός.

{ΕΡΜΗΣ} *Εἰπὲ δέ μοι, γεγάμηκας, ὦ Πάν, ἤδη; τοῦτο γάρ, οἶμαι, καλοῦσίν σε.*

Πές μου, Πάν, ἔχεις ἤδη νυμφευθῇ; Νομίζω ὅτι μὲ αὐτὸ [τὸ ὄνομα] σὲ ἀποκαλοῦν.

{ΠΑΝ} *Οὐδαμῶς, ὦ πάτερ· ἐρωτικὸς γάρ εἰμι καὶ οὐκ ἂν ἀγαπήσαιμι συνὼν μιᾷ.*

Μὲ κανέναν τρόπο, πατέρα. Διότι εἶμαι ἐρωτιάρης καὶ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ἀγαπήσω καὶ νὰ συνευρίσκωμαι μὲ μία.

{ΕΡΜΗΣ} *Ταῖς οὖν αἰξὶ δηλαδὴ ἐπιχειρεῖς.*

Μὲ τὶς κατσίκες δηλαδὴ καταπιάνεσαι.

{ΠΑΝ} *Σὺ μὲν σκώπτεις, ἐγὼ δὲ τῇ τε Ἠχοῖ καὶ τῇ Πίτυϊ σύνειμι καὶ ἁπάσαις ταῖς τοῦ Διονύσου Μαινάσι καὶ πάνυ σπουδάζομαι πρὸς αὐτῶν.*

Ἐσὺ κοροϊδεύεις, ἐγὼ ὅμως συνευρίσκομαι μὲ τὴν Ἠχὼ[31] καὶ τὴν Πίτυν[32] καὶ μὲ ὅλες τὶς Μαινάδες[33] τοῦ Διονύσου καὶ μὲ λατρεύουν.

ἀποδιδόμενος στὸν Πάνα, ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς κρότους του καὶ μὲ τὶς ἄγριες φωνές του τρομοκρατοῦσε τοὺς πάντες. Στὸν πόλεμο καὶ στὶς μάχες, ὅταν ἀνελάμβανε ὑπὸ τὴν προστασία του ἕναν στρατό, ἐνέσπειρε τὸν τρόμο στοὺς ἀντιπάλους, οἱ ὁποῖοι ἐτρέποντο εἰς ἄτακτον φυγή, καταλαμβανόμενοι ἀπὸ πανικό. Σὲ τέτοιον φόβο ἀπέδωσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν φυγὴ τῶν Περσῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα.

[30] Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (Ἱστορίαι 6.105.1), ὅταν ὁ ἀγγελιαφόρος Φειδιπίδης κατηυθύνετο πρὸς τὴν Σπάρτη γιὰ νὰ ζητήσῃ βοήθεια κατὰ τῶν Περσῶν, συνήντησε τὸν θεό, ὁ ὁποῖος τοῦ παρεπονέθη γιὰ τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὸν ἐτίμων παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸς ἦτο πάντοτε εὐνοϊκὸς πρὸς αὐτούς. Μετὰ τὴν μάχη τοῦ Μαραθῶνος, οἱ Ἀθηναῖοι, συμμορφούμενοι στὴν παραγγελία καὶ ἀποδίδοντάς του τὴν φυγὴ τῶν Περσῶν, τὸν ἐτίμησαν, ἱδρύοντας ἱερὸν ἐντὸς τοῦ σπήλαιου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται στὴν βορειοδυτικὴ πλαγιὰ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ καθιερώνοντας ἐτήσιες θυσίες καὶ λαμπαδηδρομία. Ἡ ταύτισις τοῦ ἱεροῦ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους προέκυψε βάσει τῶν μαρτυριῶν τοῦ Εὐρυπίδου καὶ τοῦ Παυσανίου καθὼς καὶ τῆς εὑρέσεως ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου στὸν χῶρο, τὸ ὁποῖον σήμερα φυλάσσεται στὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζει στὰ ἀριστερὰ τὸν θεὸ καθισμένο σὲ βράχο νὰ παίζῃ σύριγγα ἐνῷ μπροστά του στέκεται ἐνδεδυμένη μορφή.

[31] Ἀπὸ τὰ «Στρατηγήματα» τοῦ Πολυαίνου (Βιβλίον 1ον, κεφ. 2, 1, 4): «ἀλλὰ δὴ καὶ πρῶτος οὗτος πολεμίοις φόβον ἐνέβαλε σοφίᾳ καὶ τέχνῃ. ἦν Διονύσῳ ἐν κοίλῃ νάπῃ· ἤγγειλαν οἱ σκοποὶ μυρίαν χεῖρα πολεμίων ἐπέκεινα στρατοπεδεύειν· ἔδεισε Διόνυσος, οὐ μὴν ὅ γε Πὰν, ἀλλὰ ἐσήμηνε νύκτωρ τῇ Διονυσιακῇ στρατιᾷ ἀλαλάξαι μέγιστον. οἱ μὲν ἠλάλαξαν, ἀντήχησαν δὲ αἱ πέτραι καὶ τὸ κοῖλον τῆς νάπης ἦχον πολλῷ μείζονος δυνάμεως τοῖς πολεμίοις ἐνεποίησεν. οἱ μὲν δὴ φόβῳ πληγέντες ἔφευγον. τοῦ δὲ Πανὸς τὸ στρατήγημα τιμῶντες τὴν Ἠχὼ τῷ Πανὶ φίλην ᾄδομεν καὶ τοὺς κενοὺς καὶ τοὺς νυκτερινοὺς τῶν στρατευμάτων φόβους Πανικὰ κληΐζομεν» (Ἀλλὰ καὶ πρῶτος αὐτὸς στοὺς πολεμίους ἐνέβαλε φόβο μὲ σοφία καὶ τέχνασμα. Εὑρίσκετο μαζὶ μὲ τὸν Διόνυσο μέσα σὲ κοῖλο φαράγγι. Ἀνήγγειλαν οἱ σκοποὶ ὅτι

{ΕΡΜΗΣ} *Οἶσθα οὖν, ὦ τέκνον, ὅ τι χαρίσῃ τὸ πρῶτον αἰτοῦντί μοι;*

Ξέρεις λοιπόν, παιδί μου, ποιά χάριν θὰ μοῦ κάνῃς ἀρχικά;

{ΠΑΝ} *Πρόσταττε, ὦ πάτερ· ἡμεῖς μὲν ἴδωμεν ταῦτα.*

Παράγγειλε πατέρα. Διότι ἐμεῖς τὰ ξέρουμε αὐτά.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ πρόσιθί μοι καὶ φιλοφρονοῦ· πατέρα δὲ ὅρα μὴ καλέσῃς με ἄλλου ἀκούοντος.*

Καὶ παρουσιάσου μαζί μου καὶ φέρσου μὲ εὐγένεια. Κύττα ὅμως μὴ μὲ ἀποκαλέσῃς πατέρα ὅσο ἀκούει ἄλλος.

ἐστρατοπέδευον πιὸ μπροστὰ πάρα πολλοὶ ἐχθροί. Ἐφοβήθη ὁ Διόνυσος, ὄχι ὅμως ὁ Πάν, ἀλλὰ ἔδωσε διαταγὴ νὰ κραυγάζῃ ἡ στρατιὰ τοῦ Διονύσου δυνατὰ τὴν νύκτα. Αὐτοὶ ἐκραύγασαν, ἀντήχησαν οἱ πέτρες καὶ τὸ κοῖλον τοῦ φαραγγιοῦ ἔκανε τὸν ἦχο κατὰ πολὺ δυνατότερον ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν. Αὐτοί, πληγέντες ἀπὸ τὸν φόβο ἐτρέποντο εἰς φυγήν. Τιμώντας τὸ στρατήγημα τοῦ Πανός, ὑμνοῦμε τὴν Ἠχὼ ὡς φίλη του Πανὸς καὶ τοὺς κενοὺς καὶ νυκτερινοὺς φόβους τῶν στρατευμάτων ὀνομάζουμε Πανικᾶ). Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν ἡ Ἠχὼ ἦτο ὀρεσίβια νύμφη, στὴν ὁποίαν οἱ Μοῦσαι ἐδίδαξαν ᾆσμα, αὐλὸ καὶ σύριγμα. Ἔτσι ἦτο γνωστὴ γιὰ τὴν μελῳδικὴ φωνή της. Ὡς μουσικός, κατὰ μία παράδοσιν, συνηγωνίζετο τὸν Πάνα ὁ ὁποῖος, εἴτε ἀπὸ καλλιτεχνικὴ ἀντιζηλία, εἴτε διότι ἡ Ἠχὼ περιεφρόνησε τὸν ἔρωτά του προτιμώντας ἀντ' αὐτοῦ ἕναν Σάτυρο, ἐνέβαλε μανία στοὺς ποιμένας οἱ ὁποῖοι τὴν ἔκοψαν σὲ κομμάτια καὶ τὰ ἐσκόρπισαν. Ὅμως ἡ στοργικὴ Γῆ συνέλεξε τὰ τεμάχια τῆς Ἠχοῦς καὶ τὰ ἔθαβε ὅπου τὰ εὕρισκε. Αὐτὰ ὅμως παρέμειναν ἀναλλοίωτα διατηρώντας τὶς μουσικὲς ἱκανότητες τῆς Ἠχοῦς ὥστε νὰ ἐπαναλαμβάνουν, ἀσθενέστερα, ὅποιους ἤχους καὶ ἂν ἄκουγαν.

[32] Πίτυς, ἡ Πεύκη. Τὴν ἠγάπησε ὁ Βορεύς, ὁ θεὸς τοῦ βορείου ἀνέμου καὶ τὴν ἔρριψε ἀπὸ κάποιον γκρεμὸ γιὰ νὰ τὴν φονεύσῃ, ἐπειδὴ ἐκείνη ἀγαποῦσε τὸν Πάνα. Ἡ Γῆ ὅμως τὴν ἐλυπήθη καὶ τὴν μετεμόρφωσε εἰς τὸ ὁμώνυμον δένδρον, τὰ κλαδιὰ τοῦ ὁποίου κοσμοῦν ὡς στέφανα τὸ κεφάλι τοῦ Πανός.

[33] Ἔτσι ὠνόμαζον τὶς γυναῖκες οἱ ὁποῖες ἦσαν μέλη τῆς ἀκολουθίας τοῦ Διονύσου. Ὠνομάζοντο ἐπίσης Βάκχες. Ἐφοροῦν στεφάνι ἀπὸ κισσὸ καὶ σμίλακα (βελανιδιὰ) και νεβρίδες (ἐλαφρὰ φορέματα ἀπὸ δέρμα νεβροῦ, δηλαδὴ ἐλαφιοῦ). Ἠκολούθησαν τὸν Διόνυσον ἀκόμα καὶ στὴν ἐκστρατεία του στὴν Ινδία.

ΗΦΑΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙΟΣ

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Τί με, ὦ Ζεῦ, δεῖ ποιεῖν; ἥκω γάρ, ὡς ἐκέλευσας, ἔχων τὸν πέλεκυν ὀξύτατον, εἰ καὶ λίθους δέοι μιᾷ πληγῇ διατεμεῖν.*

Τί εἶναι ἀνάγκη, Ζεῦ, νὰ κάνω ἐγώ; Διότι ἔχω ἔλθει, ὅπως διέταξες, ἔχοντας τὸν πέλεκυ ἀκονισμένο, ἐὰν χρειασθῇ νὰ κόψω στὴν μέση καὶ λίθους μὲ ἕνα κτύπημα.

{ΖΕΥΣ} *Εὖ γε, ὦ Ἥφαιστε· ἀλλὰ δίελέ μου τὴν κεφαλὴν εἰς δύο κατενεγκών.*

Εὖγε, Ἥφαιστε. Ἀλλὰ ἄνοιξέ μου τὸ κεφάλι στὰ δύο καταφέροντας [κτύπημα].

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Πειρᾷ μου, εἰ μέμηνα; πρόσταττε δ᾽ οὖν τἀληθὲς ὅπερ θέλεις σοι γενέσθαι.*

Μὲ δοκιμάζεις, ἐὰν ἔχω τρελλαθῇ; Πρόσταζε ὅμως τὸ πραγματικόν, ὅποιο θέλεις σὲ ἐσένα νὰ γίνῃ.

{ΖΕΥΣ} *Τοῦτο αὐτό, διαιρεθῆναί μοι τὸ κρανίον· εἰ δὲ ἀπειθήσεις, οὐ νῦν πρῶτον ὀργιζομένου πειράσῃ μου. ἀλλὰ χρὴ καθικνεῖσθαι παντὶ τῷ θυμῷ μηδὲ μέλλειν· ἀπόλλυμαι γὰρ ὑπὸ τῶν ὠδίνων, αἵ μοι τὸν ἐγκέφαλον ἀναστρέφουσιν.*

Αὐτὸ ἀκριβῶς, νὰ μοῦ κόψῃς τὸ κρανίον στὰ δύο. Ἐὰν ἀπειθαρχήσῃς, δὲν [θὰ εἶναι] τώρα ἡ πρώτη [φορὰ] ποὺ θὰ μὲ δοκιμάσῃς ὀργισμένο[34]. Ἀλλὰ πρέπει νὰ κτυπήσῃς μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν καὶ μὴ καθυστερῇς. Διότι χάνομαι ἀπὸ τὶς ὠδῖνες, οἱ ὁποῖες μου ἀναποδογυρίζουν τὸν ἐγκέφαλο.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Ὅρα, ὦ Ζεῦ, μὴ κακόν τι ποιήσωμεν· ὀξὺς γὰρ ὁ πέλεκύς ἐστι καὶ οὐκ ἀναιμωτὶ οὐδὲ κατὰ τὴν Εἰλήθυιαν μαιώσεταί σε.*

Κύττα, Ζεῦ, μὴ κάνουμε κάτι κακό. Διότι ὁ πέλεκυς εἶναι κοπτερὸς καὶ οὔτε ἀναίμακτα θὰ σὲ ξεγεννήσῃ, οὔτε ὅπως ἡ Εἰλήθυια[35].

{ΖΕΥΣ} *Κατένεγκε μόνον, ὦ Ἥφαιστε, θαρρῶν· οἶδα γὰρ ἐγὼ τὸ σύμφερον.*

---

[34] Ἐννοεῖ ὅτι θὰ εἶναι ἡ δευτέρα φορὰ ποὺ θὰ τὸν πετάξῃ κάτω ἀπὸ τὸν Ὄλυμπο. Βλ. ὑποσημείωσιν 12.

[35] Ἡ Εἰλείθυια ἢ Εἰλειθυία ἦτο δευτερεύουσα θεότης. Κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ἀδελφή της Ἥβης, τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Ἡφαίστου, ἐθεωρεῖτο ἡ θεὰ τῆς γεννήσεως καὶ τῶν πόνων τοῦ τοκετοῦ. Πρὶν καὶ μετὰ τὴν γέννα, οἱ γυναῖκες τῆς προσέφεραν διάφορα ἀφιερώματα. Ἐπειδὴ ὅμως πολλὲς γυναῖκες πέθαιναν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ τοκετοῦ ἐθεωρήθη καὶ θεὰ ἡ ὁποία προκαλεῖ θάνατο στὶς γυναῖκες. Τὴν ἐλάτρευον, ἐπίσης, καὶ ὡς θεὰ ἡ ὁποία φροντίζει τὰ νεογέννητα. Στὰ ἀρχαῖα νομίσματα ἡ Εἰλείθυια εἰκονίζεται ὀρθία μὲ τὸν ἀριστερὸ βραχίονα ὑψωμένο καὶ τὸ χέρι ἀνοικτὸ ὡς σημεῖον ἐκπλήξεως, ἐνῷ στὸ δεξὶ φέρει πυρσόν, σύμβολον τῆς ζωῆς.

Κατάφερέ τον μόνον, Ἥφαιστε, ἔχοντας θάρρος. Διότι ἐγὼ ξέρω τὸ συμφέρον.

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Κατοίσω· τί γὰρ χρὴ ποιεῖν σοῦ κελεύοντος; τί τοῦτο; κόρη ἔνοπλος; μέγα, ὦ Ζεῦ, κακὸν εἶχες ἐν τῇ κεφαλῇ· εἰκότως γοῦν ὀξύθυμος ἦσθα τηλικαύτην ὑπὸ τὴν μήνιγγα παρθένον ζωογονῶν καὶ ταῦτα ἔνοπλον· ἦ που στρατόπεδον, οὐ κεφαλὴν ἐλελήθεις ἔχων. ἡ δὲ πηδᾷ καὶ πυρριχίζει καὶ τὴν ἀσπίδα τινάσσει καὶ τὸ δόρυ πάλλει καὶ ἐνθουσιᾷ καὶ τὸ μέγιστον, καλὴ πάνυ καὶ ἀκμαία γεγένηται δὴ ἐν βραχεῖ· γλαυκῶπις μέν, ἀλλὰ κοσμεῖ τοῦτο ἡ κόρυς. ὥστε, ὦ Ζεῦ, μαίωτρά μοι ἀπόδος ἐγγυήσας ἤδη αὐτήν.*

Θὰ τὸν καταφέρω. Διότι τί πρέπει νὰ κάνω ὅταν ἐσὺ διατάζῃς; Τί [εἶναι] τοῦτο; Κόρη ἔνοπλος[36]; Μέγα κακό, Ζεῦ, εἶχες στὸ κεφάλι. Εὐλόγως λοιπὸν ἦσουν ὀξύθυμος ἐπειδὴ διατηροῦσες ἐν ζωῇ κάτω ἀπὸ τὴν μήνιγγα τέτοια παρθένο καὶ τόσο ἔνοπλον. Σοῦ εἶχε διαφύγει ὅτι ἔχεις στρατόπεδον καὶ ὄχι κεφάλι. Καὶ αὐτὴ πηδᾷ καὶ χορεύει πυρρίχιο χορό[37], τὴν ἀσπίδα κλονίζει καὶ τὸ δόρυ πάλλει[38] καὶ εἶναι ἐνθουσιασμένη

---

[36] Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τοῦ Διός, ὁ ὁποῖος κατάπιε ἀπὸ φόβο τὴν πρώτη σύζυγό του, τὴν Μήτιδα (προσωποποίησις τῆς φρονήσεως, κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος), ὅταν ἔμεινε ἔγκυος, διότι ἔμαθε ὅτι ἀπὸ αὐτὴν θὰ τοῦ ἐγεννάτο ἐκτὸς ἀπὸ κόρη καὶ υἱὸς ὁ ὁποῖος θὰ τοῦ ἔπαιρνε τὴν ἐξουσία. Ὅταν ἦλθε ἡ ὥρα τῆς γεννήσεως, ὁ Ἥφαιστος κτύπησε μὲ πέλεκυ τὴν κεφαλὴ τοῦ Διὸς καὶ ἀνεπήδησε ἐξ αὐτῆς μὲ ἀλαλαγμούς, ἔνοπλος ἡ Ἀθηνᾶ. Τὸ ὅτι ὁ Ζεὺς κατάπιε τὴν Μήτιδα, δὲν πρόκειται βεβαίως γιὰ περίπτωσιν κανιβαλισμοῦ, ἀλλὰ συμβολίζει τὴν ἀφομίωσιν τῆς Μήτιδος/Φρονήσεως ἀπὸ τὸν Δία/Νοῦ. Ἡ φρόνησις εἶναι ἡ ὀρθὴ διεκπεραίωσις τῶν καθημερινῶν καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο καὶ ἡ Μῆτις εἶναι ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ/Σοφία τὸ τελευταῖο τους παιδὶ μετὰ ἀπὸ 27 ἄλλα τέκνα τὰ ὁποῖα συμβολίζουν τὶς ἰδιότητες τοῦ νοὸς οἱ ὁποῖες ὀργανωμένες, συγκροτοῦν τοὺς συλλογισμούς, οἱ ὁποῖοι ἐπιφέρουν μία τάξιν στὴν μεθοδολογία μὲ τὴν ὁποία ζοῦμε σὰν λογικὰ ὄντα. Καὶ πράγματι, ἀπαιτοῦνται πολλὲς διεργασίες τοῦ νοὸς ἕως ὅτου, μέσῳ τῆς Φρονήσεως, καταλήξῃ στὴν Σοφία.

[37] Ὑπάρχουν οἱ ἑξῆς ἐκδοχὲς γιὰ τὸ πῶς ἐπενοήθη ὁ πυρρίχιος χορός. Ἡ πρώτη θέλει εὑρετᾶς του τοὺς Κουρῆτες, στὸ Ἰδαῖον Ἄντρον, οἱ ὁποῖοι ἐχόρευσαν τὸν πυρρίχιο χορὸ γύρω ἀπὸ τὸν νεογέννητο Δία, κτυπώντας μὲ τὰ δόρατά τους τὴν γῆ, δημιουργώντας ἔτσι ἐκκωφαντικὸ θόρυβο, ὁ ὁποῖος ἐκάλυψε τὸ κλάμα του, σώζοντάς τον ἀπὸ τὸν ἀδηφάγο Κρόνο. Ἡ δευτέρα θελει τὴν θεὰ Ἀθηνᾶ νὰ χορεύῃ ἔνοπλο χορό, σείοντας τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ της, ὅταν ξεπήδησε ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τοῦ Διός. Τὸν ἴδιο χορὸ λέγεται ὅτι ἐχόρευσε ἡ θεὰ καὶ μετὰ τὴν νίκη ἐπὶ τῶν Τιτάνων καὶ τὴν αἰωνία φυλάκισίν τους στὸν Τάρταρο. Κατ' ἄλλους, ἡ θεά στην Ἰωλκὸ προσέφερε ὡς δῶρον-ὅπλον τὸν πυρρίχιο στοὺς Ἀργοναύτας, στὸ ξεκίνημα τῆς ἐκστρατείας τους. Ὁ Δημήτριος Ἀθανασιάδης ἀναφέρει εἰς τὸ βιβλίον του «Πυρρίχιος Χορὸς» (Ἔδεσσα, 1975): «Κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ πυρρίχη ἦτο μία μιμικὴ πολεμικὴ ὄρχησις ἡ ὁποία παρουσίαζε τὶς διάφορες φάσεις τῆς μάχης καὶ ἐχορεύετο μὲ συνοδεία αὐλοῦ ἢ λύρας μὲ τραγοῦδι. Οἱ χορευταὶ ἐχόρευον τὴν πυρρίχη πάνοπλοι. Στὴν ἀρχὴ ἐπραγματοποιεῖτο ἕνα εἶδος παρελάσεως μὲ στροφὲς πρὸς τὰ πλάγια (ἔκνευσις), μὲ ὀπισθοχωρήσεις (ὕπειξιν), μὲ πηδήματα σὲ ὕψος (ἐκπήδησις ἐν ὕψει), καὶ μὲ χαμηλώματα (ταπείνωσις). Μετὰ ἀκολουθοῦσαν κινήσεις τῆς ἐπιθέσεως καὶ οἱ στάσεις ἀμύνης καὶ γενικὰ ὅλες οἱ σχετικὲς κινήσεις τοῦ πολεμιστοῦ, ὅπως ἡ στιγμὴ ὅταν ῥίπτει τὸ τόξον ἢ τὸ

καὶ τὸ σημαντικώτερον, ἔχει γίνει πάρα πολὺ ὡραία καὶ ἀκμαία σὲ σύντομο [χρονικὸ διάστημα]. Μὲ ἀπαστράπτοντες ὀφθαλμοὺς[39] μέν, ἀλλὰ κοσμεῖ τοῦτο [τὸ κεφάλι] ἡ περικεφαλαία. Ὥστε, Ζεῦ, δῶσε μου τὴν ἀμοιβὴ τῆς μαίας ἀρραβωνιάζοντάς την.

{ΖΕΥΣ} *Ἀδύνατα αἰτεῖς, ὦ Ἥφαιστε· παρθένος γὰρ ἀεὶ ἐθελήσει μένειν. ἐγὼ δ' οὖν τό γε ἐπ' ἐμοὶ οὐδὲν ἀντιλέγω.*

Ἀδύνατα [πράγματα] ζητεῖς, Ἥφαιστε. Διότι παρθένος θὰ θελήσῃ νὰ μείνῃ πάντοτε[40]. Ἐγὼ βεβαίως ἀπὸ μέρος μου δὲν ἀντιλέγω.

ἀκόντιον ἢ ποὺ βυθίζει τὴν λόγχη στὸ σῶμα του ἀντιπάλου. Οἱ κινήσεις αὐτὲς ἐγίνοντο μὲ ῥυθμικὰ βήματα, προσηρμοσμένες στὸν ἦχο τὸν ὁποῖον προεκάλουν τὰ κτυπήματα τῶν ὅπλων (κλαγγὴ ὅπλων). Ἐχορεύετο εἴτε ἀπὸ ἕναν χορευτὴ ὁ ὁποῖος ἐκτελοῦσε ὅλες τὶς κινήσεις ἐναντίον ἑνὸς φανταστικοῦ ἀντιπάλου, εἴτε ἑνὸς πραγματικοῦ ἀντιπάλου ποὺ τὸν ὑπεκρίνετο κάποιος ἄλλος χορευτής, εἴτε ἀπὸ ὁμάδες κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ χορευταὶ παρετάσσοντο ὁ ἕνας ἀπέναντι στὸν ἄλλον. Ἐθεωρεῖτο ὁ σπουδαιότερος πολεμικὸς χορὸς καὶ πολλὲς παραστάσεις αὐτοῦ τοῦ χοροῦ σῴζονται σὲ ἀγγεῖα καὶ γλυπτά». Ὁ Πλάτων ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «Νόμοι» (815a): «τὴν πολεμικὴν δὴ τούτων, ἄλλην οὖσαν τῆς εἰρηνικῆς, πυρρίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι, τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ καὶ ἐκπηδήσεσιν ἐν ὕψει καὶ σὺν ταπεινώσει μιμουμένην, καὶ τὰς ταύταις ἐναντίας, τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἔν τε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειρούσας μιμεῖσθαι» (...τὴν πολεμικὴ [ὄρχησιν], ἡ ὁποία διαφέρει ἀπὸ τὴν εἰρηνική, θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ τὴν ὀνομάσῃ ὀρθῶς πυρρίχη, ἡ ὁποία μιμεῖται, ἀπὸ τὴν μία μεριά, τὶς κινήσεις ποὺ κάνει κάποιος γιὰ νὰ ἀποφύγῃ ὅλα τα κτυπήματα καὶ τὶς βολές, νὰ πέφτῃ στὸ πλάι, νὰ ὑποχωρῇ, νὰ πηδᾷ ὑψηλά, νὰ πέφτῃ χαμηλά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τὶς ἀντίθετες κινήσεις, αὐτὲς οἱ ὁποῖες μιμοῦνται τὶς ἐπιθετικὲς στάσεις, τὶς βολὲς δηλαδὴ τῶν τόξων καὶ τὶς ῥίψεις τῶν ἀκοντίων καὶ κάθε εἴδους κτύπημα). Τὸν πυρρίχιο διασῴζουν σήμερα οἱ Πόντιοι σὲ μία ἁπλοποιημένη μορφή του, χωρὶς νὰ φέρουν ὁπλισμὸ καὶ τὸν ὀνομάζουν Σέρρα ἀπὸ τὸν ποταμὸ Σέρρα ἀνατολικά τῆς Τραπεζοῦντος. Στὴν ἀρχὴ ἡ κίνησις τοῦ χοροῦ εἶναι ἀργή. Αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ χοροῦ καλεῖται «ΑΤΣΑΠΑΤ». Εἶναι χαρακτηριστικὲς οἱ κινήσεις τῶν ὤμων. Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ χοροῦ ὁ ῥυθμὸς ἀνεβαίνει. Αὐτὸ τὸ μέρος καλεῖται «ΤΡΟΜΑΧΤΟΝ». Καὶ στὰ δύο μέρη οἱ χορευταὶ κρατοῦν τὸ κεφάλι τους ὑψηλά.

[38] Ἐξ οὐ τὰ ἐπίθετά της «Παλλάς», ὡς πάλλουσα τὰ ὅπλα της καὶ «Φέρασπις», ὡς φέρουσα ἀσπίδα. Γράφει σχετικῶς ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς στὸ ποίημά του «Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν»: «Σὰν τότε ποὺ τινάχτηκε γεμάτη, ἁρματωμένη | ἡ μεγαλόκαρδη θεὰ μέσ' ἀπ' τὸ θεῖο κεφάλι… | Παίζει γοργὰ στὸ χέρι της τὸ δυνατὸ κοντάρι… | καὶ τρέμουν γύρω τὰ βουνὰ ἀπ' τὴν κορφὴ ὥς τὴ ῥίζα, | κι ἀνατριχιάζει ἡ μάνα ἡ Γῆ καὶ τῆς περνὰ ἀπ' τὸν νοῦ της | πὼς πῆρε ὁ Δίας ἀπόφασι τὸν κόσμο νὰ χαλάσῃ… | …καὶ πότε τὸ κοντάρι της τρομακτικὰ κινώντας | καὶ πότε τὴν αστραφτερὴν ἁπλώνοντας ἀσπίδα…».

[39] Ἐξ οὐ καὶ τὸ ἐπίθετον «Γλαυκῶπις» ἐκ τοῦ γλαύσσω = ἀστράπτω + ὤψ = οφθαλμός. Ἡ διαθέτουσα ἀπαστράπτοντας οφθαλμούς. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Σοφιστὴς εἰς τὸ ἔργον του «Ὁμηρικὸν Λεξικόν»: «Διὰ δὲ τῆς ὄψεως, καὶ τὸ τῆς διανοίας πυρῶδες ὁρᾶται τῆς θεοῦ» (διακρίνεται ἡ θεὸς ἀπὸ τὸ πυρῶδες τῆς ὄψεως καὶ τῆς διανοίας).

[40] Γράφει ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγῳδία του «Τρῳάδες» (στ. 980): «Ἀθάνα…. ἣ παρθενείαν πατρὸς ἐξῃτήσατο φεύγουσα λέκτρα» (Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ἐζήτησε ἀπὸ τὸν πατέρα της τὴν παρθενία, ἀποφεύγουσα τὶς συζυγικὲς κλῖνες), ἐξ οὐ καὶ τὰ ἐπίθετά της «Φυγόλεκτρος», «Φυγοδέμνιος».

{ΗΦΑΙΣΤΟΣ} *Τοῦτ᾽ ἐβουλόμην· ἐμοὶ μελήσει τὰ λοιπά, καὶ ἤδη συναρπάσω αὐτήν.*

Αὐτὸ ἤθελα. Ἐγὼ θὰ φροντίσω γιὰ τὰ ὑπόλοιπα καὶ τώρα ἀμέσως θὰ τὴν ἁρπάξω[41].

{ΖΕΥΣ} *Εἴ σοι ῥᾴδιον, οὕτω ποίει· πλὴν οἶδα ὅτι ἀδυνάτων ἐρᾷς.*

Ἐάν σου εἶναι εὔκολον, κᾶνε το. Ἀλλὰ ξέρω ὅτι ἐπιθυμεῖς [πράγματα] ἀδύνατα.

---

[41] Ὅταν ἡ Ἀθηνᾶ πῆγε εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἡφαίστου γιὰ νὰ τῆς κατασκευάσῃ ὅπλα, ἐκεῖνος τὴν ἐπόθησε καὶ προσεπάθησε νὰ τὴν βιάσῃ. Ἡ Ἀθηνᾶ πάλεψε μαζί του καὶ κατάφερε νὰ τοῦ ξεφύγῃ, ὅμως μετὰ εἶδε ὅτι ἐπάνω στὸν μηρό της εἶχε μείνει τὸ σπέρμα τοῦ Ἥφαιστου. Ἀηδιασμένη, καθὼς τὸ ἐθεώρησε μίασμα, τὸ σκούπισε μὲ ἕνα κομμάτι μαλλὶ καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ πέταξε στὴν Γῆ. Καὶ ὅπως ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Οὐρανοῦ ἀνεδύθη ἀπὸ τὴν θάλασσα ἡ Ἀφροδίτη, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν Γῆ, γονιμοποιημένη μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐγεννήθη ἕνα παιδί. Παρὰ τὴν ἀπέχθειά της γιὰ τὸ συμβάν, ἡ Ἀθηνᾶ πῆρε τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε Ἐριχθόνιον, ἀπὸ τὸ ἔριον (μαλλὶ) ποὺ ἐχρησιμοποίησε γιὰ νὰ σκουπίσῃ τὸ σπέρμα τοῦ Ἡφαίστου, καὶ τὴν χθόνα (Γῆ), ἡ ὁποία τὸ ἐκυοφόρησε. Κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἡ Ἀθηνᾶ τὸ ἔβαλε σὲ καλάθι (κίστη) καὶ τὸ ἐνεπιστεύθη στὶς κόρες τοῦ βασιλεῶς τῆς Κεκροπίας (τῆς πρώτης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν στὴν Ἀκροπόλιν) Κέκροπως, Πανδρόσο, Ἕρση καὶ Ἄγλαυρο ἀπαγορεύοντάς τους νὰ τὸ ἀνοίξουν. Ἡ Ἕρση καὶ ἡ Ἄγλαυρος ὅμως, περίεργες, ἄνοιξαν τὸ καλάθι καὶ ἀντίκρισαν τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον τὸ ἐφύλαττε ἕνα φίδι. Σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐκδοχή, τὸ ἴδιο τὸ παιδὶ εἶχε σῶμα ποὺ τέλειωνε σὲ οὐρὰ φιδιοῦ, ὅπως τὰ περισσότερα ὄντα τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν Γῆ. Ἡ Ἀθηνᾶ εἰδοποιηθεῖσα ἀπὸ ἕναν κόρακα τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν μετέφερε ἕναν βράχο, ὁ ὁποῖος θὰ ἐχρησίμευε ὡς προτείχισμα γιὰ μεγαλυτέρα ἀσφάλειαν τῆς Ἀκροπόλεως, τὸν ἐγκατέλειψε καὶ ἔσπευσε στὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ βράχος αὐτὸς εἶναι ὁ μετέπειτα ὀνομασθεῖς Λυκαβηττός. Τρομοκρατημένες ἀπὸ τὸ θέαμα οἱ κοπέλες τρελλάθηκαν ἢ τὶς τρέλλανε γιὰ τιμωρία ἡ Ἀθηνᾶ καὶ αὐτοκτόνησαν πέφτοντας ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν. Τὸ παιδὶ ἀνετράφη μέσα στὸ τέμενος ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἀθηνᾶ, στὸν χῶρο ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Ἐρέχθειον. Ὁ Ἡρόδοτος (8.41.2) καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (Λυσιστράτη στ. 759) ἀναφέρουν ὅτι στὸν ναὸ φώλιαζε ὁ μεταμορφωμένος σὲ φίδι Ἐριχθόνιος, στὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον κάθε μῆνα μελόπιτες σὲ μία ἰδιαιτέρα ἑορτή. Ὁ Παυσανίας, περιγράφοντας τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς στὴν Ἀκρόπολιν, ἀναφέρεται σὲ ἕνα φίδι πλάι στὸ δόρυ της καὶ λέει ὅτι αὐτὸ εἶναι μᾶλλον ὁ Ἐριχθόνιος. Τὸ φίδι, σὰν φρουρὸς καὶ φύλαξ τοῦ μικροῦ Ἐριχθονίου μέσα στὴν κίστη, ἐθεωρήθη ἔκτοτε φύλαξ γενικά τῶν βρεφῶν. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο οἱ Ἀθηναῖοι ἐσυνήθιζον νὰ τοποθετοῦν στὶς κούνιες τῶν μωρῶν τους χρυσὰ ἀποτροπαϊκὰ φίδια. Ἀργότερα ὁ Ἐριχθόνιθος ἔγινε βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, ἔστησε τὸ ξόανον τῆς Ἀθηνᾶς στὴν Ἀκρόπολιν, καθιέρωσε τὴν πρώτη μορφὴ τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων, τὰ Ἀθήναια καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ναϊάδα νύμφη Πραξιθέα, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε ἕναν υἱό, τὸν Πανδίονα. Ἔτσι, ὁ Ἥφαιστος μαζὶ μὲ τὴν Ἀθηνᾶ, στέκονται στὴν κορυφὴ τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῶν Ἀθηναίων βασιλέων καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξηγεῖται ἡ κοινὴ λατρεία τῶν δύο θεῶν στὴν Ἀθῆνα, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἐλατρεύοντο στὴν μεγάλη οἰκογενειακὴ ἑορτὴ τῶν Ἀπατουρίων.

ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΗΛΙΟΥ

{ΕΡΜΗΣ} *Ὦ Ἥλιε, μὴ ἐλάσῃς τήμερον, ὁ Ζεύς φησι, μηδὲ αὔριον μηδὲ εἰς τρίτην ἡμέραν, ἀλλὰ ἔνδον μένε, καὶ τὸ μεταξὺ μία τις ἔστω νὺξ μακρά· ὥστε λυέτωσαν μὲν αἱ Ὧραι αὖθις τοὺς ἵππους, σὺ δὲ σβέσον τὸ πῦρ καὶ ἀνάπαυε διὰ μακροῦ σεαυτόν.*

Ἥλιε[42], μὴ πορευθῇς σήμερα, λέει ὁ Ζεύς, οὔτε αὔριο οὔτε τὴν τρίτη ἡμέρα, ἀλλὰ μεῖνε ἐντὸς καὶ τὸ μεταξὺ [διάστημα] ἂς εἶναι μία κάποια νύκτα μακρά. Ὥστε ἂς λύσουν μὲν πάλι οἱ Ὧρες[43] τοὺς ἵππους, ἐσὺ δέ, σβῆσε τὸ πῦρ καὶ ἀναπαύσου ἐπὶ μακρόν.

{ΗΛΙΟΣ} *Καινὰ ταῦτα, ὦ Ἑρμῆ, καὶ ἀλλόκοτα ἥκεις παραγγέλλων. ἀλλὰ μὴ παραβαίνειν τι ἔδοξα ἐν τῷ δρόμῳ καὶ ἔξω ἐλάσαι τῶν ὅρων, κᾆτά μοι ἄχθεται καὶ τὴν νύκτα τριπλασίαν τῆς ἡμέρας ποιῆσαι διέγνωκεν;*

Καινούργια τοῦτα, Ἑρμῆ, καὶ ἀλλόκοτα ἔρχεσαι νὰ παραγγείλῃς. Ἀλλὰ μήπως φάνηκα νὰ παραβαίνω κάτι στὴν τροχιὰ καὶ ἐξῆλθα ἀπὸ τὰ ὅρια καὶ ἔπειτα μὲ ἐμένα θυμώνει καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάνῃ τριπλασία τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν ἡμέρα;

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδὲν τοιοῦτον, οὐδὲ ἐς ἀεὶ τοῦτο ἔσται· δεῖται δέ τι νῦν αὐτὸς ἐπιμηκεστέραν γενέσθαι οἱ τὴν νύκτα.*

Τίποτε τέτοιο, οὔτε ἐς ἀεὶ θὰ εἶναι αὐτό. Ὁ ἴδιος τώρα ἔχει κάτι ἀνάγκη, νὰ γίνῃ σὲ αὐτὸν ἐπιμηκεστέρα ἡ νύκτα.

{ΗΛΙΟΣ} *Ποῦ δὲ καὶ ἔστιν ἢ πόθεν ἐξεπέμφθης ταῦτα διαγγελῶν μοι;*

---

[42] Υἱὸς τῶν Τιτάνων Ὑπερίωνος καὶ Θείας. Ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις τοῦ ἡλίου, γενικὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμά του καὶ ἡ διαπίστωσις τοῦ ῥόλου αὐτοῦ τοῦ οὐρανίου σώματος στὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς, ἐκίνησαν ἀπὸ ἐνωρὶς τὸν θαυμασμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔσπρωξαν τὴν φαντασία του στὸ νὰ πλάσῃ ποικίλους μύθους. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸν ἐφαντάζοντο σὰν ἕναν ἀκούραστο ἡνίοχο ἐπάνω σὲ ἅρμα τὸ ὁποῖον σέρνουν πτερωτοὶ ἵπποι, νὰ φορῇ χιτῶνα ἀπὸ φῶς καὶ ἀστραπτερὴ περικεφαλαία. Στὸ χέρι του νὰ κρατῇ τόξον καὶ μὲ αὐτὸ νὰ ῥίπτῃ τὰ βέλη του, δηλαδὴ τὶς ἡλιακτίδες.

[43] Θεότητες τῶν ἐποχῶν καὶ τοῦ χρόνου. Κόρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος. Ἀδελφὲς τῶν Μοιρῶν καὶ τῶν Νυμφῶν οἱ ὁποῖες κατοικοῦσαν στὸν Ἠριδανὸ ποταμό. Ἦσαν φύλακες τῶν ἔργων τῶν ἀνθρώπων. Στὴν Ἀθῆνα ἀνεφέροντο ὡς Θαλλῶ, Αὐξῶ καὶ Καρπῶ. Στὸν Ἡσίοδο ἀναφέρονται ὡς Εὐνομία, Δίκη καὶ Εἰρήνη. Ἦσαν βοηθοὶ τοῦ θεοῦ Ἡλίου καὶ ἐπὶ πλέον ἐβοήθουν τὴν θεὰ Χλωρίδα στὴν βλάστησιν τῆς γῆς, ῥυθμίζοντας τὶς ἐποχὲς τοῦ Χρόνου. Ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μαθαίνουμε ὅτι ἄνοιγαν καὶ ἔκλειναν τὶς πύλες τοῦ Ὀλύμπου μὲ σύννεφα καὶ ἐφρόντιζον τοὺς ἵππους τῆς Ἥρας. Κατὰ τοὺς Ὀρφικοὺς οἱ Ὧρες, μαζὶ μὲ τὶς Χάριτες καὶ τὶς Μοῖρες, ὡδήγουν τὴν Περσεφόνη ἀπὸ τὸν Ἅδη στὸ φῶς. Σὲ ἄλλους μύθους τὶς βλέπουμε νὰ συντροφεύουν τὸν Πάνα ἢ νὰ ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἀκολουθίας τοῦ Διονύσου.

Καὶ ποῦ εἶναι ἢ ἀπὸ ποῦ ἐστάλης αὐτὰ νὰ μοῦ ἀναγγείλῃς;

{ΕΡΜΗΣ} *Ἐκ Βοιωτίας, ὦ Ἥλιε, παρὰ τῆς Ἀμφιτρύωνος, ᾗ σύνεστιν ἐρῶν αὐτῆς.*

Ἀπὸ τὴν Βοιωτία, Ἥλιε, κοντὰ [στὴν σύζυγο τοῦ] Ἀμφιτρύωνος[44], μὲ τὴν ὁποίαν συνευρίσκεται ἐπειδὴ τὴν ποθεῖ.

{ΗΛΙΟΣ} *Εἶτα οὐχ ἱκανὴ νὺξ μία;*

Ἔπειτα, δὲν εἶναι ἀρκετὴ μία νύκτα;

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδαμῶς· τεχθῆναι γάρ τινα δεῖ ἐκ τῆς ὁμιλίας ταύτης μέγαν καὶ πολύμοχθον· τοῦτον οὖν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀποτελεσθῆναι ἀδύνατον.*

Μὲ κανέναν τρόπο. Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ γεννηθῇ ἀπὸ αὐτὴν τὴν συνεύρεσιν κάποιος σπουδαῖος καὶ πολύμοχθος. Αὐτὸς λοιπὸν [εἶναι] ἀδύνατον νὰ δημιουργηθῇ σὲ μία νύκτα[45].

{ΗΛΙΟΣ} *Ἀλλὰ τελεσιουργείτω μὲν ἀγαθῇ τύχῃ. ταῦτα δ᾽ οὖν, ὦ Ἑρμῆ, οὐκ ἐγίνετο ἐπὶ τοῦ Κρόνου -αὐτοὶ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν- οὐδὲ ἀπόκοιτός ποτε ἐκεῖνος παρὰ τῆς Ῥέας ἦν οὐδὲ ἀπολιπὼν ἂν τὸν οὐρανὸν ἐν Θήβαις ἐκοιμᾶτο, ἀλλὰ ἡμέρα μὲν ἦν ἡ ἡμέρα, νὺξ δὲ κατὰ μέτρον τὸ αὐτῆς ἀνάλογον ταῖς ὥραις, ξένον δὲ ἢ παρηλλαγμένον οὐδέν, οὐδ᾽ ἂν ἐκοινώνησέ ποτε ἐκεῖνος θνητῇ γυναικί· νῦν δὲ δυστήνου γυναίου ἕνεκα χρὴ ἀνεστράφθαι τὰ πάντα καὶ ἀκαμπεστέρους μὲν γενέσθαι τοὺς ἵππους ὑπὸ τῆς ἀργίας, δύσπορον δὲ τὴν ὁδὸν ἀτριβῆ μένουσαν τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἀθλίους ἐν σκοτεινῷ διαβιοῦν. τοιαῦτα ἀπολαύσονται τῶν Διὸς ἐρώτων καὶ καθεδοῦνται περιμένοντες, ἔστ᾽ ἂν ἐκεῖνος ἀποτελέσῃ τὸν ἀθλητήν, ὃν λέγεις, ὑπὸ μακρῷ τῷ ζόφῳ.*

---

[44] Ὁ Ἀμφιτρύων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλκαίου, βασιλέως τῆς Τίρυνθος καὶ τῆς Ἀστυδάμειας (ἢ Λυσιμάχης ἢ Λαονόμης), ἐγγονὸς τοῦ ἥρωος Περσέως. Ἀπὸ τὸν πατέρα του ἐκληρονόμησε τὸν θρόνο τῆς Τίρυνθος καὶ ἀπὸ τὸν πεθερό του Ἠλεκτρύωνα τὸν θρόνο τῶν Μυκηνῶν.

[45] Προτοῦ ἔλθῃ ἡ Ἀλκμήνη στὴν Θήβα γιὰ τὸν γάμο της μὲ τὸν Ἀμφιτρύωνα, τοῦ ἐζήτησε νὰ τῆς ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ ἐγίνετο πραγματικὸς σύζυγός της, μόνον ἀφοῦ θὰ εἶχε ἐκδικηθῇ τὸν φόνο τῶν ἀδελφῶν της ἀπὸ τοὺς Ταφίους. Τηρώντας τὸν λόγο του ὁ Ἀμφιτρύων, ἀμέσως μετὰ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου τους, ἐξεστράτευσε ἐναντίον τους. Ἐνῷ ἀκόμη ἐμάχετο, ὁ Ζεὺς ἐπαρουσιάσθη στὴν Ἀλκμήνη ὡς νικητὴς παίρνοντας τὴν μορφή του καὶ τὴν νύκτα ἐκείνη, τὴν χρονικὴ ἔκτασιν τῆς ὁποίας ἐτριπλασίασε, συνευρέθησαν καὶ συνέλαβε ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἡρακλῆ.

Ἀλλὰ ἃς πραγματοποιηθῇ μὲ ἀγαθὴ τύχη. Αὐτὰ ὅμως, Ἑρμῆ, δὲν συνέβαιναν ἐπὶ [τῶν ἡμερῶν] τοῦ Κρόνου[46] - διότι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἤμασταν- οὔτε ἔφυγε ποτὲ ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς Ῥέας[47], οὔτε στὴν Θήβα ἐκοιμάτο ἀφήνοντας ποτὲ τὸν οὐρανό, ἀλλὰ ἡ ἡμέρα ἦτο ἡμέρα, ἐνῷ ἡ νύκτα κατὰ τὸ μέτρον της ἀνάλογη μὲ τὶς ἐποχές, τίποτε ξένο ἢ παρηλλαγμένο, οὔτε ἦλθε ἐκεῖνος ποτὲ σὲ ἐπαφὴ μὲ θνητὴ γυναῖκα. Τώρα ἕνεκα ἀθλίου γυναίου πρέπει νὰ ἀναστραφοῦν τὰ πάντα καὶ νὰ γίνουν ὀλιγότερον εὐκίνητοι οἱ ἵπποι λόγῳ τῆς ἀργίας, ἀδιάβατη δὲ ἡ ὁδός, ἀφοῦ θὰ μείνῃ ἀπάτητη γιὰ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρες, ἐνῷ οἱ ἀνθρῶποι ἄθλιοι νὰ διαβιοῦν στὴν σκοτεινιά. Τέτοια θὰ ἀποκομίσουν ἀπὸ τοὺς ἔρωτες τοῦ Διὸς καὶ θὰ κοιμοῦνται, περιμένοντας κάτω ἀπὸ βαθὺ σκοτάδι μεγάλης διαρκείας, ὥστε ἐκεῖνος νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν «ἀθλητή»[48], τὸν ὁποῖον λές.

{ΕΡΜΗΣ} *Σιώπα, ὦ Ἥλιε, μή τι κακὸν ἀπολαύσῃς τῶν λόγων. ἐγὼ δὲ παρὰ τὴν Σελήνην ἀπελθὼν καὶ τὸν Ὕπνον ἀπαγγελῶ κἀκείνοις ἅπερ ὁ Ζεὺς ἐπέστειλε, τὴν μὲν σχολῇ προβαίνειν, τὸν δὲ Ὕπνον μὴ ἀνεῖναι τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἀγνοήσωσι μακρὰν οὕτω τὴν νύκτα γεγενημένην.*

---

[46] Ὁ νεώτερος ἀπὸ τοὺς Τιτάνας, υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας καὶ πατὴρ τοῦ Διός. Συμβολίζει τὸν χρόνο ὁ ὁποῖος καταπίνει ὅ,τι δημιουργεῖ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπαναφέρει, σὲ νέα μορφή.

[47] Ἡ Ῥέα ἦτο μία ἀπὸ τὶς Τιτανίδες, θηλυκὲς θεότητες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Ὀλυμπίων θεῶν, κόρη τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας, σύζυγος τοῦ Κρόνου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐμοιράσθη τὴν κυριαρχία τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὴν ἕνωσίν της μὲ τὸν Κρόνο ἐγεννήθησαν, σύμφωνα μὲ τὴν Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου, ἕξι παιδιά, ἡ Ἑστία, ἡ Δήμητρα, ἡ Ἥρα, ὁ Ἅδης, ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ζεύς. Ἐλατρεύετο σὲ ὅλην τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ὡς Γαῖα. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴ ἐποχὴ ἡ Ῥέα εἶχε ταυτισθῇ μὲ τὴν Κυβέλη.

[48] Ἐπέλεξα νὰ ἀφήσω τὴν λέξιν ὡς ἔχει, ἀντὶ νὰ τὴν ἀποδώσω μὲ τὴν βαθυτέρα ἔννοιά της, ἡ ὁποία εἶναι «ὁ πολλὰ ὑπομένων», ἔχοντας κατὰ νοῦν τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ καθηγητοῦ Gregory Nagy εἰς τὸ ἔργον του «The Ancient Greek Hero in 24 Hours». Συγκεκριμένα ἀναφέρει: «Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους, ὅπως βλέπουμε ἀπὸ τὸν Διόδωρο, ἦτο ἡ ἵδρυσις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων. Ἡ ἱστορία, ὅπως μεταφέρεται ἀπὸ τὸν Διόδωρο (Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη, 4.14.1-2), λέει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ὄχι μόνον ἵδρυσε αὐτοὺς τοὺς σημαντικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ ἐπίσης συνηγωνίσθη σὲ κάθε ἀθλητικὸ γεγονὸς τῆς πρωτοτύπου περιστάσεως τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν. Σὲ αὐτὴν τὴν περίστασιν κέρδισε τὸ πρῶτο βραβεῖον σὲ κάθε ἀγώνισμα. Αὐτὴ ἡ παράδοσις σχετικὰ μὲ τὸν Ἡρακλῆ εἶναι ἡ τελεία ἀπεικόνισις τῆς θεμελιώδους σχέσεως μεταξύ του μόχθου ἑνὸς ἥρωος καὶ τοῦ ἀγῶνος ἑνὸς ἀθλητοῦ σὲ ἀθλητικὰ γεγονότα ὅπως οἱ Ὀλυμπιακοί. Ὁ μόχθος τοῦ ἥρωος καὶ ὁ ἀγὼν τοῦ ἀθλητοῦ εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὑπὸ τὴν ὀπτική των ἀρχαιοελληνικῶν πεποιθήσεων περὶ ἥρωος. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις γιὰ τὸν μόχθο τοῦ ἥρωος καὶ γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀθλητοῦ εἶναι ἡ ἴδια: ἆθλος. Ἡ δική μας ἀγγλικὴ λέξις "athlete" εἶναι ἕνα δάνειον ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ λέξιν ἀθλητής, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν ἆθλος». Ἆθλος: ἀγών, ἐξ οὗ ἀθλητής. Ἐκ τοῦ ῥήματος τλάω-τλῶ = ὑπομένω, ἀντέχω + ἀ ἐπιτατικὸν.

Σώπα, Ἥλιε, μὴ καὶ λάβῃς κάτι κακὸ ἐξ αἰτίας τῶν λόγων. Ἐγὼ πηγαίνοντας κοντὰ στὴν Σελήνη καὶ τὸν Ὕπνο, θὰ ἀνακοινώσω καὶ σὲ ἐκείνους αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὁ Ζεὺς διεμήνυσε, τὴν μὲν νὰ προχωρῇ ἀργά, τὸν δὲ Ὕπνο[49] νὰ μὴ ξυπνήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἔτσι ὥστε νὰ ἀγνοήσουν τὴν νύκτα ἡ ὁποία ἔχει γίνει τόσο μακρά.

[49] Ὁ Ὕπνος ἦτο θεός, ἡ προσωποποίησις τοῦ ὕπνου. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἡσίοδο εἰς τὸ ἔργον του Θεογονία (στ. 758-759) ὁ Ὕπνος καὶ ὁ δίδυμος ἀδελφός του, ὁ Θάνατος, ἦσαν «δεινοὶ Θεοί», τέκνα τῆς Νυκτὸς καὶ τοῦ Ἐρέβους. Παιδιὰ τοῦ θεοῦ Ὕπνου ἦσαν οἱ Ὄνειροι: ὁ Μορφεὺς (ὁ μορφοποιὸς τῶν ὀνείρων), ὁ Ἴκελος (αὐτὸς ὁ ὁποῖος κάνει τὰ ὄνειρα νὰ φαίνωνται ὡς πραγματικότης), ὁ Φοβήτωρ (ἡ προσωποποίησις τοῦ ἐφιάλτου) καὶ ὁ Φάντασος (ἡ προσωποποίησις τῆς φαντασίας). Κατὰ τὸν Ὅμηρο, ὁ τόπος κατοικίας τοῦ Ὕπνου ἦτο ἡ νήσος Λῆμνος (Ἰλιάς, Ξ 230), ἐνῷ ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς τοῦ ἀπεδίδετο ἕνας δικός του φανταστικὸς τόπος, ἡ «Νῆσος τῶν Ὀνείρων». Σημαντικὰ κέντρα λατρείας του ἦσαν ἡ Επίδαυρος, ἡ Τροιζήνα καὶ ἡ Ολυμπία. Τὸν ἀπεικόνιζον πότε ὡς ὡραῖο νέο, ὁ ὁποῖος ἔσπερνε στὴν Γῆ γλυκὰ ὄνειρα ἢ ἐκοιμάτο σὲ κλίνη, πότε ὡς ἄνδρα μὲ πτερὰ στοὺς ὤμους, ὁ ὁποῖος μετέφερε νεκροὺς μαζὶ μὲ τὸν Θάνατο. Σὲ μεταγενέστερα χρόνια ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ὕπνος ἐσυγχωνεύθησαν σὲ μία θεότητα. Ὁ Ὅμηρος τὸν χαρακτηρίζει (Ξ 233): «Ὕπνε ἄναξ πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων» (Ὕπνε, βασιλεῦ καὶ ὅλων τῶν θεῶν καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων).

ΔΙΟΣ, ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

{ΖΕΥΣ} *Παύσασθε, ὦ Ἀσκληπιὲ καὶ Ἡράκλεις, ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἄνθρωποι· ἀπρεπῆ γὰρ ταῦτα καὶ ἀλλότρια τοῦ συμποσίου τῶν θεῶν.*

Πάψτε, Ἀσκληπιὲ[50] καὶ Ἡρακλῆ[51], νὰ μαλώνετε μεταξύ σας σὰν ἄνθρωποι. Διότι αὐτὰ εἶναι ἀπρεπῆ καὶ ἀλλότρια τοῦ συμποσίου τῶν θεῶν.

---

[50] Θεὸς τῆς ἰατρικῆς. Ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Κορωνίδα, ἀνετράφη ὅμως ἀπὸ τὸν Κένταυρο Χείρωνα εἰς τὸ Πήλιον. Αὐτὸς τοῦ ἐδίδαξε τὴν κυνηγετικὴ καὶ τὴν ἰατρικὴ τέχνη. Ὁ Ἀσκληπιὸς ὄχι μόνον ἐθεράπευε ἀρρώστους ἀλλὰ ἀνεσταῖνε καὶ νεκρούς. Ἐπειδὴ διεσάλευσε τὴν φυσικὴ τάξιν τῶν πραγμάτων ἐτιμωρήθη ἀπὸ τὸν Δία, ὁ ὁποῖος τὸν ἐφόνευσε μὲ τὸν κεραυνό του. Στὸν Ὅμηρο ὁ Ἀσκληπιὸς δὲν θεωρεῖται θεός, ἀλλὰ ἄρχων δύο πόλεων τῆς Θεσσαλίας καὶ σπουδαῖος ἰατρός. Ἀναφέρει ἐπίσης τοὺς υἱούς του, τὸν Ποδαλείριο καὶ τὸν Μαχάωνα, ὡς ἰατροὺς τοῦ στρατεύματος τῶν Ἀχαιῶν. Σὰν θεὸς ἐλατρεύθη ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ. σὲ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἐπίδαυρος ἦτο ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα κέντρα λατρείας του. Ἐπικρατέστερον ζῷον καὶ ἱερὸν σύμβολον στὴν λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἦτο ὁ ἑλισσόμενος γύρω ἀπὸ βακτηρία ὄφις, γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐξετρέφοντο φίδια στὰ Ἀσκληπιεῖα. Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Ἀσκληπιὸς ἐθεοποιήθη, ἡ ῥάβδος (βακτηρία) καὶ ὁ ἱερὸς ὄφις συμβολίζουν τὸ ἰατρικὸ ἐπάγγελμα. Ἡ βακτηρία συμβολίζει τὴν ἐξουσία καὶ τὸ στήριγμα τὸ ὁποῖον χρειάζεται ὁ νέος Ἀσκληπιάδης-ἰατρὸς κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγελματός του. Ὁ ὄφις ὑπῆρξε ἀρχαῖον σύμβολον τῆς ἐπουλώσεως, τῆς ἰάσεως, τῆς μακροζωίας καὶ τῆς ἀνανεώσεως, ἐπειδὴ περιοδικὰ ἀλλάζει τὸ δέρμα του, ἀλλὰ καὶ ἔμβλημα τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐφυίας. Οἱ πανάρχαιοι ὀφιολατρικοὶ συμβολισμοὶ εἰναὶ στενὰ συνδεδεμένοι μὲ θρησκευτικά, μυθολογικά, θεραπευτικὰ ἢ μαγικὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. Ἡ συσχέτισις τῶν ὄφεων μὲ θρησκευτικὲς ἢ μαγικὲς διεργασίες εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς προϊστορίας. Ὅλες οἱ μυθολογίες καὶ οἱ λαϊκὲς παραδόσεις μνημονεύουν θεότητες, ἥρωες ἢ τέρατα σὲ μορφὲς ὄφεων. Γιὰ αἰῶνες αὐτὸ τὸ σύμβολον τῆς ἰατρικῆς εἶχε ξεχαστεῖ, ὅμως κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Ἀναγεννησιακοῦ Ἀνθρωπισμοῦ ἀνεβίωσε ὁ ἀρχαῖος μῦθος καὶ τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐνεφανίσθη ἐκ νέου. Ἀπὸ τὸν 15ο αἰῶνα μ.Χ. ἐμφανίζονται ἀρκετὲς παραλλαγές. Ὡς ἔμβλημα τῆς ἰατρικῆς ἰδιότητος ἡ Γαλλία υἱοθέτησε τὸν ἱερὸ ὄφιν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ 1798. Στὴν Ἑλλάδα ἐθεσπίσθη τὸ 1833. Στὴν Γερμανία τὸ 1868. Ἀκολούθησε ἡ Ἀγγλία τὸ 1898 καὶ ἔπειτα ἄλλες χῶρες. Τὸ ἔμβλημα τῶν φαρμακοποιῶν δείχνει τὸν ἱερὸ ὄφιν νὰ πίνῃ γάλα ἴσως ἀπὸ τὴν κοῦπα τῆς Ὑγείας συμβολίζοντας πιθανῶς ἕνα θεϊκὸν βιολογικὸν ἐλιξήριον.

[51] Ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ἀπὸ τὶς πλέον δημοφιλεῖς μορφὲς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, μὲ πρόσβασιν ἐξ ἴσου στὸ χθόνιον καὶ στὸ θεϊκὸν ἐπίπεδον, ὡς υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης καὶ τοῦ Διός, ἄρρηκτα συνδεδεμένος μὲ τὰ ἰδεώδη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἡ καταγωγὴ τοῦ Ἡρακλέους ἦτο ἀπὸ τὸ Ἄργος, ἐγεννήθη ὅμως στὴν Θήβα. Ὅπως ἀναφέρει ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς γεωλογίας τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἠλίας Μαριολάκος: «Ὁ Ἡρακλῆς εἶναι ἕνα ἱστορικὸ -καὶ ὄχι μυθικὸ- πρόσωπον, ἕνας ἄγνωστος μέγας κατακτητής, ἥρως-ἱδρυτὴς πόλεων, πρῶτος συνδετικὸς κρίκος τοῦ κοινοῦ πολιτισμικοῦ ὑποστρώματος τῶν Εὐρωπαίων, τοῦ μυκηναϊκοῦ καὶ κατὰ συνέπεια τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν ἦτο μόνον ἕνας σπουδαῖος ὑδραυλικός, μηχανικὸς καὶ ὑδρογεωλόγος, ὅπως μαρτυροῦν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἄθλους του, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων τῆς μυκηναϊκῆς κοσμοκρατορίας». Οἱ ἄνθρωποι τὸν ἠγάπησαν πολὺ γιὰ τὶς εὐεργεσίες τὶς ὁποῖες τοὺς πρόσεφερε καὶ τὸν ἐλάτρεψαν ὡς θεό. Πολλοὶ ναοὶ ἀνοικοδομήθησαν καὶ πολλὲς ἑορτὲς καὶ ἀγῶνες ἐγίνοντο πρὸς τιμήν του. Βασιλεῖς ὅλων των ἐποχῶν ὀνειρεύοντο νὰ ἀποκτήσουν τὴν δόξα του, ὅπως ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι ἦτο

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Ἀλλὰ θέλεις, ὦ Ζεῦ, τουτονὶ τὸν φαρμακέα προκατακλίνεσθαί μου;*

Ἀλλὰ θέλεις, Ζεῦ, νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοκαθεδρία στὸ τραπέζι αὐτὸς ἐδῶ ὁ μάγος [ἀντὶ] ἐμοῦ;

{ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ} *Νὴ Δία· καὶ γὰρ ἀμείνων εἰμί.*

Μὰ τὸν Δία. Διότι εἶμαι καὶ καλλίτερος.

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Κατὰ τί, ὦ ἐμβρόντητε; ἢ ὅτι σε ὁ Ζεὺς ἐκεραύνωσεν ἃ μὴ θέμις ποιοῦντα, νῦν δὲ κατ᾽ ἔλεον αὖθις ἀθανασίας μετείληφας;*

Ὡς πρὸς τί, κεραυνόπληκτε; Ἢ μήπως ἐπειδὴ σὲ κατακεραύνωσε ὁ Ζεύς, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔκανες πράγματα μὴ θεμιτά, ἐνῷ τώρα ἀπὸ ἔλεος ἔλαβες πάλι μέρος στὴν ἀθανασία;

{ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ} *Ἐπιλέλησαι γὰρ καὶ σύ, ὦ Ἡράκλεις, ἐν τῇ Οἴτῃ καταφλεγείς, ὅτι μοι ὀνειδίζεις τὸ πῦρ;*

Ἔχεις ξεχάσει καὶ ἐσύ, Ἡρακλῆ, ὅτι κατεκάης στὴν Οἴτη[52], ἐνῷ κατηγορεῖς ἐμένα γιὰ τὴν φωτιά;

ἀπόγονος τοῦ Ἠρακλέους καὶ πάντοτε τοῦ πρόσεφερε θυσίες. Ἐγράφησαν γι' αὐτὸν τραγῳδίες καὶ οἱ ἆθλοι του στολίζουν χιλιάδες ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης, ἀρχαία καὶ νεώτερα. Τὸ ὄνομά του ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ κύριο ὄνομα «Ἥρα» καὶ τὸ οὐσιαστικὸν «κλέος» (δόξα), δηλαδὴ εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε κλέος λόγῳ τῆς Ἥρας. Ἀναφέρει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης εἰς τὸ ἔργον του «Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη» σχετικὰ μὲ αὐτό (1.24.4.5): «τὸν δ΄ ἐξ Ἀλκμήνης γενόμενον ὕστερον πλείοσιν ἔτεσιν ἢ μυρίοις, Ἀλκαῖον ἐκ γενετῆς καλούμενον, ὕστερον Ἡρακλέα μετονομασθῆναι, οὐχ ὅτι δι΄ Ἥραν ἔσχε κλέος, ὥς φησιν ὁ Μᾶτρις, ἀλλ΄ ὅτι τὴν αὐτὴν ἐζηλωκὼς προαίρεσιν Ἡρακλεῖ τῷ παλαιῷ τὴν ἐκείνου δόξαν ἅμα καὶ προσηγορίαν ἐκληρονόμησε» (Καὶ αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Ἀλκμήνη, ἔπειτα ἀπὸ δέκα χιλιάδες ἔτη καὶ ἄνω, τὸν ἐπονομαζόμενο ἐκ γενετῆς Ἀλκαῖον, τὸν μετωνομασθέντα ἀργότερα σὲ Ἡρακλῆ, ὄχι ἐπειδὴ ἀπέκτησε «κλέος» χάρις στὴν Ἥρα, ὅπως λέγει ὁ Μάτρις [Θηβαῖος ὑμνογράφος], ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐζήλεψε τὶς πράξεις τοῦ παλαιοῦ Ἠρακλέους, ἐκληρονόμησε τὴν δόξα καὶ ταυτοχρόνως τὴν προσφώνησιν ἐκείνου).

[52] Ἡ Πυρὰ τοῦ Ἠρακλέους (κοντὰ στὴν Παύλιανη Φθιώτιδος), ὅπου σύμφωνα μὲ τὴν μυθολογία, εὑρίσκεται ὁ τόπος ὅπου ἀπεθεώθη ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ὁποῖος προσπαθώντας νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν ποτισμένο μὲ τὸ δηλητηριῶδες αἷμα τοῦ κενταύρου Νέσσου χιτῶνα, ποὺ τοῦ ἔστειλε ἡ σύζυγός του Δηιάνειρα, ἔβαλε τέλος στὸ μαρτύριόν του ζητώντας νὰ τὸν ἀνεβάσουν στὴν ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς Οἴτης καὶ νὰ τὸν κάψουν ἐπάνω σὲ μία πυρά. Ὁ Φιλοκτήτης ἄναψε τὴν φωτιὰ καὶ ὁ ἡμίθεος, ἀφοῦ ἐδώρισε στὸν φίλο του τὸ τόξον μὲ τὰ δηλητηριώδη βέλη του, τυλίχτηκε στὶς φλόγες. Ὁ Ζεὺς ἐπειδὴ δὲν ἄντεχε νὰ βλέπῃ τὸν υἱόν του νὰ ὑποφέρῃ, ἔρριψε τὸν κεραυνό του στὸ σημεῖον ὅπου ἀνέβλυσε ὁ Γοργοπόταμος (τὸ σπηλαιοβάραθρον τῆς Καταβόθρας) καὶ τὸν ἀνέβασε στὸν Ὄλυμπο. Τὸν ὑπεδέχθη ἡ Ἀθηνᾶ καὶ τὸν ὡδήγησε ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκοντο οἱ ὑπόλοιποι θεοί. Συνεφιλιώθη μὲ τὴν Ἥρα καὶ ἔλαβε σύζυγό του τὴν Ἥβη. Κοντὰ στὴν Πυρὰ τοῦ Ἠρακλέους διατηροῦνται σπόνδυλοι κιόνων, τμήματα τοῦ θριγκοῦ καὶ τριγλύφων, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν σὲ πρόστυλο δωρικὸ ναὸ τοῦ 3ου αἰῶνος π.Χ., ὁ ὁποῖος ἦτο

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Οὔκουν ἴσα καὶ ὅμοια βεβίωται ἡμῖν, ὃς Διὸς μὲν υἱός εἰμι, τοσαῦτα δὲ πεπόνηκα ἐκκαθαίρων τὸν βίον, θηρία καταγωνιζόμενος καὶ ἀνθρώπους ὑβριστὰς τιμωρούμενος· σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ καὶ ἀγύρτης, ἐν ἀθλίοις δὲ ἴσως ἀνθρώποις χρήσιμος ἐπιθέσει τῶν φαρμάκων, ἀνδρῶδες δὲ οὐδὲν ἐπιδεδειγμένος.*

Ἴσα καὶ ὅμοια λοιπὸν διήχθη ὁ βίος μας, ὁ ὁποῖος εἶμαι υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τόσο ἔχω κοπιάσει καθαρίζοντας ἐντελῶς τὸν κόσμο, κατατροπώνοντας θηρία καὶ τιμωρώντας ἀνθρώπους ὑβριστᾶς[53]; Ἐσὺ εἶσαι συλλέκτης ῥιζῶν[54] καὶ ἀγύρτης, χρήσιμος ἴσως σὲ

ἀφιερωμένος στὸν Ἡρακλῆ. Νότια τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ὁ βωμός, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴ ἐποχὴ μέχρι τὴν περίοδο τῆς Ῥωμαιοκρατίας, ὁπότε καὶ ἔγινε ἐπέκτασις τοῦ ἀρχικοῦ περιγράμματος καὶ ὁριοθέτησίς του μὲ λιθόπλινθους.

[53] Ὁ Λουκιανὸς ἀναφέρεται κυρίως στοὺς δώδεκα ἄθλους τοῦ Ἠρακλέους. Στὴν μυθολογία ἔχουν καταγραφεῖ ὡς ἆθλοι τὰ δώδεκα κατορθώματα τὰ ὁποῖα ἐπραγματοποίησε ὁ ἥρως προκειμένου νὰ ἐξαγνισθῇ γιὰ τὸν φόνο τῆς συζύγου του καὶ τῶν παιδιῶν του, τὸν ὁποῖον διέπραξε ὅταν τὸν τρέλλανε ἡ Ἥρα. Ὁ Ἡρακλῆς πῆγε στὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἔλαβε χρησμό, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ὑπηρετήσῃ γιὰ δώδεκα χρόνια τὸν Εὐρυσθέα, βασιλέα τῆς Τιρύνθου καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τι θὰ τοῦ προσέταζε ἐκεῖνος. Οἱ ἆθλοι ἦσαν οἱ ἑξῆς: 1) Ἐξόντωσε τὸν φοβερὸ λέοντα τῆς Νεμέας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐρημώσει τὴν περιοχή, 2) Ἐξόντωσε τὴν Λερναία Ὕδρα, ἕναν ὄφιν μὲ ἐννέα κεφάλια, ποὺ ζοῦσε στὴν λίμνη Λέρνη τῆς Ἀργολίδος, 3) Ἔπιασε τὸ γοργὸ ἐλάφι τῆς Κερύνειας μὲ τὰ χάλκινα πόδια καὶ τὰ χρυσὰ κέρατα καὶ τὸ πῆγε στὸν Εὐρυσθέα ζωντανό, 4) Σκότωσε τὸν Ἐρυμάνθιο κάπρο, ὁ ὁποῖος ἐρήμωνε καὶ ἔσπερνε τὸν πανικὸ στὴν περιοχὴ τῆς Ἀρκαδίας, 5) Καθάρισε τοὺς σταύλους τοῦ Αὐγεία, τοῦ πλούσιου βασιλέως μὲ τὰ 3.000 βόδια, ἀπὸ κοπριὰ ποῦ εἶχε μαζευτεῖ ἐκεῖ ἐπὶ τριάντα ἔτη, 6) Σκότωσε τὶς Στυμφαλίδες Ὄρνιθες, οἱ ὁποῖες ἦσαν ἀνθρωποφάγα ἁρπακτικὰ πουλιὰ μὲ χάλκινα ῥάμφη, νύχια καὶ πτερά, καὶ πετοῦσαν σὰν σαΐτες, 7) Ἔπιασε τὸν ἄγριο ταῦρο τῆς Κρήτης, ὁ ὁποῖος ἔκανε καταστροφὲς σὲ ὅλην τὴν Κρήτη, 8) Ἥρπασε τοὺς ἀγρίους ἵππους τοῦ Διομήδους, τὰ ὁποῖα ἐτρέφοντο μὲ ἀνθρώπινο κρέας, 9) Ἔφερε στὴν κόρη τοῦ Εὐρυσθέως, τὴν Ἀδμήτη, τὴν ζώνη τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων, Ἰππολύτης, 10) Ἔφερε τὰ βόδια τοῦ Γηρυόνου, 11) Ἥρπασε τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, 12) Κατέβηκε στὸν Ἅδη γιὰ νὰ ἀνεβάσῃ στὴν γῆ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ στὸν Εὐρυσθέα τὸν τρικέφαλο σκύλο Κέρβερο, ὁ ὁποῖος ἐφύλαγε τὶς πύλες τοῦ Κάτω Κόσμου. Ὁ Ἡρακλῆς πραγματοποιώντας τοὺς ἄθλους αὐτοὺς ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ Εὐρυσθέως καὶ γύρισε ὕστερα ὅλον τὸν κόσμο βοηθώντας τοὺς ἀδυνάτους. Ὅπως λέει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης εἰς τὸ ἔργον του «Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη» (4.17.5.1): «Τοὺς παρανομοῦντας ἀνθρώπους ἢ δυνάστας ὑπερηφάνους ἀποκτείνας τὰς πόλεις ἐποίησεν εὐδαίμονας» (Ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι παρεβίαζον τὸν νόμο καὶ ἀλαζονικοὺς δυνάστας τοὺς ἐτιμώρει μὲ θάνατο καὶ ἔκανε τὶς πόλεις εὐτυχισμένες). Ἀπηλευθέρωσε τὸν Προμηθέα, συμμετεῖχε στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, ἐνίκησε τὸν Ἀνταῖον, ὁ ὁποῖος ἠνάγκαζε τοὺς ξένους νὰ παλεύουν μαζί του καὶ τοὺς ἐφόνευε, καθὼς καὶ τὸν Βούσιρη, ὁ ὁποῖος ἐθυσίαζε τοὺς ξένους στὸν βωμὸ τοῦ Διὸς στὴν Μέμφιδα.

[54] Ῥιζοτόμος: Συλλέκτης ῥιζῶν γιὰ φαρμακευτικὴ χρῆσιν. Οἱ ἰατροὶ ἦσαν παράλληλα καὶ φαρμακοποιοί. Ἐταξίδευον ἀπὸ τόπον εἰς τόπον πρὸς ἀναζήτησιν βοτάνων ἢ οὐσιῶν μὲ θεραπευτικὰς ἰδιότητας. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὰ ἔργα τους περιέχουν συχνὰ φαρμακευτικὰς συνταγὰς καὶ ὁδηγίες.

ταλαιπώρους ἀνθρώπους λόγῳ τῆς ἐπιθέσεως τῶν φαρμάκων, χωρὶς νὰ ἐπιδεικνύῃς τίποτε τὸ ἀνδροπρεπές.

{ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ} *Οὐ λέγεις, ὅτι σου τὰ ἐγκαύματα ἰασάμην, ὅτε πρῴην ἀνῆλθες ἡμίφλεκτος ὑπ' ἀμφοῖν διεφθορὼς τὸ σῶμα, καὶ τοῦ χιτῶνος καὶ μετὰ τοῦτο τοῦ πυρός; ἐγὼ δὲ εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, οὔτε ἐδούλευσα ὥσπερ σὺ οὔτε ἔξαινον ἔρια ἐν Λυδίᾳ πορφυρίδα ἐνδεδυκὼς καὶ παιόμενος ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης χρυσῷ σανδάλῳ, ἀλλὰ οὐδὲ μελαγχολήσας ἀπέκτεινα τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα.*

Δὲν λές, ὅτι σοῦ ἴασα τὰ ἐγκαύματα, ὅταν τὶς προάλλες ἀνέβηκες μισοκαμένος, μὲ τὸ σῶμα κατεστραμμένο καὶ ἀπὸ τὰ δύο, καὶ ἀπὸ τὸν χιτῶνα[55] καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν φωτιά;

---

[55] Γράφει ἡ συγγραφεὺς Adrienne Mayor εἰς τὸ βιβλίον της «Greek Fire, Poison Arrows & Scorpion Bombs»: «Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐφηῦρε τὸ πρῶτο βιολογικὸ ὅπλον ποὺ περιγράφεται στὰ ἀρχαῖα κείμενα. Ἡ ἔμπνευσίς του νὰ ἰδιοποιηθῇ τὸ θανατηφόρο δηλητήριον τῆς Λερναίας Ὕδρας ἦλθε σὲ συνέχεια τῆς προηγουμένης του ἰδέας, νὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τῶν βελῶν του καλύπτοντάς τα μὲ ῥετσίνι πεύκων (ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἕνα χημικὸ ὅπλον). Ὅταν βούτηξε τὰ βέλη του στὸ δηλητήριον τῆς Λερναίας Ὕδρας ἄνοιξε ἕναν κόσμο ὄχι μόνον τοξικοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἀπροβλέπτων συνεπειῶν. Ἡ εἰρωνεία τῆς τύχης ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ὑπέκυψε τελικῶς εἰς τὸ δηλητήριον αὐτό». Ὁ Ἡρακλῆς, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τὴν Θεσπρωτία μὲ τὴν σύζυγό του Δηιάνειρα, στὸν δρόμο γιὰ τὴν γενέθλια πόλιν του Θήβα ἔφθασε στὸν ποταμὸ Εὔηνο. Ἐκεῖ ζοῦσε ὁ Κένταυρος Νέσσος, ὁ ὁποῖος περνοῦσε τοὺς διαβάτες στὴν ἀπέναντι ὄχθη ἔναντι ἀμοιβῆς, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶχε ἀναλάβει ἀπὸ τοὺς θεοὺς αὐτὴν τὴν ὑπηρεσία, ἐπειδὴ ἦτο πολὺ δίκαιος. Ὁ Ἡρακλῆς ἐνεπιστεύθη τὴν Δηιάνειρα στὸν Νέσσο γιὰ νὰ τὴν περάσῃ ἀπέναντι, κουβαλώντας την στὴν πλάτη του καὶ ὁ ἴδιος πέρασε πρῶτος τὸ ποτάμι, μόνος του. Ὁ Νέσσος ὅμως προσπάθησε νὰ βιάσῃ τὴν Δηιάνειρα, ἀλλὰ ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη τὸ γεγονὸς ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς συζύγου του, τὸν ἐτόξευσε ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ὄχθη τοῦ ποταμοῦ μὲ βέλος βουτηγμένο στὸ αἷμα τῆς Λερναίας Ὕδρας. Ὁ ἑτοιμοθάνατος Νέσσος ξεγελασε τὴν Δηιάνειρα καὶ τὴν συνεβούλεψε νὰ μαζέψῃ τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον ἔτρεχε ἀπὸ τὴν πληγή του γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ ὡς ἐρωτικὸ φίλτρον, λέγοντάς της ὅτι ὁ Ἡρακλῆς δὲν θὰ κυττοῦσε ποτὲ ἄλλη γυναῖκα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτήν, ἐὰν ἄλειφε τὸν χιτῶνα του μὲ αὐτό. Χρόνια ἀργότερα ἡ Δηιάνειρα, ὑποψιαζομένη ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἔχει ἐρωτευθῇ τὴν Ἰόλη ἐπάλειψε ἕναν χιτῶνα μὲ τὸ τοξικὸ αἷμα τοῦ Νέσσου καὶ τὸ προσέφερε ὡς δῶρον στὸν σύζυγό της. Αὐτὸ ποὺ ἐπακολούθησε ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς τραγῳδίας «Τραχίνιαι» τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ Ἡρακλῆς φόρεσε τὸν χιτῶνα γιὰ νὰ τελέσῃ μία ἰδιαιτέρα θυσία. Καθὼς ἔβαλε φωτιά, ἡ θερμότης ἐνεργοποίησε τὸ δηλητήριον (στ. 749). Ὅταν ὁ Νέσσος ἔδωσε στὴν Διηάνειρα τὸ μολυσμένο αἷμα του τῆς εἶχε πεῖ νὰ τὸ φυλάξῃ σὲ μέρος σκοτεινὸ καὶ δροσερό, μακριὰ ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τὴν ζέστη (στ 685-700). Ὁ χιτὼν προεκάλεσε στὸν Ἡρακλῆ τέτοιο ἔγκαυμα ποὺ ἄρχισε νὰ τρέχῃ σὲ ἀλλόφρωνα κατάστασιν, μουγκρίζοντας σὰν πληγωμένος ταῦρος καὶ ξεριζώνοντας δένδρα. Ἀπελπισμένος, βούτηξε σὲ μικρὸ ποτάμι, ὅμως τὸ νερὸ ηὔξανε τὴν καυστικὴ δύναμιν τοῦ δηλητηρίου. Προσεπάθησε νὰ βγάλῃ ἀπὸ ἐπάνω του τὸν χιτῶνα, ἀλλὰ εἶχε κολλήσει στὴν σάρκα του καὶ τοῦ ξέσκιζε τὸ δέρμα. Ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ ἀντέξῃ πλέον τὸν πόνο ἐζήτησε νὰ τοῦ ἀνάψουν μία μεγάλη νεκρικὴ πυρά, στὴν ὁποία ἐρρίφθη καὶ ἐκάη ζωντανός. Η Adrienne Mayor στὴν ἐργασία της «The Nessus Shirt in the New World: Smallpox Blankets in History and Legends» προχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα στὸν Νέο Κόσμο καὶ ὑποδεικνύει τὸν παραλληλισμὸ ἀνάμεσα στὸν «χιτῶνα

Ἐγώ, ἐὰν μὴ τί ἄλλο, οὔτε ἔγινα δοῦλος ὅπως ἀκριβῶς ἐσύ, οὔτε ἔξαινα μαλλιὰ προβάτου στὴν Λυδία[56] ἐνδεδυμένος μὲ πορφύρα καὶ κτυπώμενος ἀπὸ τὴν Ὀμφάλη[57] μὲ χρυσὸ σανδάλι, ἀλλὰ οὔτε ἐφόνευσα τὰ παιδιὰ καὶ τὴν γυναῖκα μου ἐξ αἰτίας μελαγχολίας[58].

τοῦ Νέσσου» καὶ τὶς «κουβέρτες εὐλογιᾶς», τὶς ὁποῖες ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἀποικιοκρατικὲς δυνάμεις ἐναντίον τῶν αὐτοχθόνων λαῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου (1754-1763) οἱ Βρετανοὶ διένειμαν στοὺς ἰθαγενεῖς Ἀμερικανοὺς κουβέρτες οἱ ὁποῖες εἶχαν χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ ἀσθενεῖς μὲ εὐλογιά, προσπαθώντας ἐσκεμμένα νὰ ξεκινήσουν ἐπιδημία. Αὐτὴ ἡ ἐπιδημία ἐφόνευσε περισσότερο ἀπὸ τὸν μισὸ πληθυσμὸ τῶν προσβεβλημένων αὐτοχθόνων φυλῶν.

[56] Ἡ Λυδία ἦτο ἀρχαία χώρα στὴν Μικρὰ Ἀσία, ἡ κατὰ τὸν Ὅμηρο Μαιονία. Βασικὰ ὅρια τῆς χώρας αὐτῆς ἦσαν πρὸς τὸν Βορρᾶ ἡ Μυσία, πρὸς τὴν Ἀνατολὴ ἡ Φρυγία καὶ πρὸς τὸν Νότο ἡ Καρία. Τὸ ἀνατολικὸ μέρος αὐτῆς τὸ ὁποῖον διέρρεε ὁ ποταμὸς Ἕρμος ὠνομάζετο «κατακεκαυμένη» ἀπὸ τὴν ἡφαιστειώδη ὄψιν τοῦ ἐδάφους. Πρὸς τὴν Δύσιν ἐπεξετείνετο ἡ Ἰωνία.

[57] Ἡ Ὀμφάλη ἦτο κόρη τοῦ Ἰορδάνου καὶ βασίλισσα τῆς Λυδίας. Ἐνυμφεύθη τὸν Τμῶλο καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἐβασίλεψε μόνη στὴν Λυδία. Ὁ Ἡρακλῆς κατέληξε σκλάβος στὴν αὐλή της προκειμένου νὰ ἐξαγνισθῆ ἀπὸ τὸν φόνο τοῦ Ἰφίτου, υἱοῦ τοῦ Εὐρήτου καὶ μάλιστα λέγεται ὅτι τὴν ὑπηρετοῦσε γιὰ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα ἐνδεδυμμένος μὲ γυναικεία ῥοῦχα, ἐκτελώντας οἰκιακὲς ἐργασίες. Ἡ Ὀμφάλη τὸν ἔδερνε κι ὅλας μὲ τὸ χρυσὸ σανδάλι της ἐὰν τύχαινε νὰ σπάσῃ μὲ τὰ ἀδέξια δάκτυλά του τὸ ἀδράχτι. Γράφει ὁ Ἰωάννης Λαυρέντιος ὁ Λυδός, Βυζαντινὸς ἀξιωματοῦχος καὶ ἱστορικὸς τοῦ 6ου αἰῶνος μ.Χ., εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ ἀρχῶν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας» (234.6): «τοιούτῳ τὸν Ἡρακλέα χιτῶνι περιβαλοῦσα Ὀμφάλη ποτὲ αἰσχρῶς ἐρῶντα παρεθήλυνεν» (Περιβάλλοντας κάποτε ἡ Ὀμφάλη τὸν Ἡρακλῆ μὲ τέτοιο [πολυτελὲς καὶ λεπτὸ λυδικὸ] ἔνδυμα τὸν κατέστησε θηλυπρεπῆ, ἐπειδὴ τὸν ἀγαποῦσε μὲ τρόπο αἰσχρόν). Σὲ ψηφιδωτόν του 3ου αἰῶνος μ.Χ. ἀπὸ τὴν Βαλένθια τῆς Ἱσπανίας, τὸ ὁποῖον φυλάσσεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῆς Μαδρίτης ἀπεικονίζεται ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἡ Ὀμφάλη νὰ ἔχουν ἀνταλλάξει ἐνδυμασία. Ἐκείνη φορεῖ τὴν λεοντῆ καὶ κρατεῖ τὸ ῥόπαλον, ἐνῷ ἐκεῖνος εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ τὴν μακριὰ χρωματιστῆ λυδικὴ ἐνδυμασία καὶ κρατεῖ τὴν ἠλακάτη καὶ τὸ ἀδράχτι.

[58] Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Κρέων, τιμώντας τον γιὰ τὴν γενναιότητά του κατὰ τὴν μάχη μὲ τοὺς Μινύες, τοῦ ἔδωσε γιὰ σύζυγό του τὴν κόρη του Μεγάρα καὶ τοῦ παρέδωσε τὴν ἐξουσία τῆς πόλεως. Ὅμως ἡ Ἥρα ἡ ὁποία πάντοτε ζητεῖ εὐκαιρία νὰ τοῦ κάνῃ κακό, τοῦ στέλνει τὴν Τρέλλα ἡ ὁποία τὸν κυριεύει. Σὲ μία κρίσιν του ὁ ἥρως φονεύει τὰ ὀκτὼ παιδιὰ ποὺ εἶχε ἀποκτήσει καὶ τὴν ἴδια τὴν Μεγάρα. Ἀκόμα ἀπείλησε νὰ φονεύσῃ καὶ τὸν Ἀμφιτρύωνα ὁ ὁποῖος προσεπάθησε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Τελικῶς ἐπενέβη ἡ Ἀθηνᾶ ἡ ὁποία πετώντας του μία πέτρα στὸ στῆθος τὸν ἔρριψε σὲ βαθὺ ὕπνο ὅμοιο μὲ θάνατον. Ὅταν ξύπνησε εἶχε θεραπευθῆ, ἀλλὰ προκειμένου νὰ ἐξαγνιστῆ ἀπὸ τὸν φόνο τῆς οἰκογενείας του, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ συμβουλὴ ἀπὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ὁ χρησμὸς τῆς Πυθίας ἔλεγε ὅτι γιὰ νὰ ἐξαγνιστῆ, ἔπρεπε νὰ πάῃ στὸ Ἄργος καὶ νὰ τεθῆ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἐξαδέλφου του Εὐρυσθέως γιὰ δώδεκα ἔτη. Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα ἐξετέλεσε τοὺς 12 ἄθλους. Οἱ ῥίζες τῆς μελαγχολίας ἀνευρίσκονται βαθιὰ στὴν ἱστορία. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἤδη ἀπὸ τὴν ἱπποκρατικὴ ἰατρική, καθιερώθη ἡ χυμοπαθολογικὴ θεωρία. Σύμφωνα μὲ αὐτήν, ἡ ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν σωστῆς ἀναλογίας τεσσάρων χυμῶν: τοῦ αἵματος, τοῦ φλέγματος, τῆς κίτρινης χολῆς καὶ τῆς μαύρης χολῆς. Ὅταν οἱ χυμοὶ αὐτοὶ εὑρίσκοντο σὲ σωστὴ ἀναλογία (εὐκρασία) ὑπῆρχε ὑγεία, ἐνῷ ὅταν ἡ ἰσορροπία τῶν ἐν λόγῳ χυμῶν διεταράσσετο (δυσκρασία), ἐπήρχετο νόσος. Ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς χυμοὺς συνδέεται μὲ τὴν θερμότητα, τὸ ψῦχος, τὴν ὑγρασία καὶ τὴν ξηρότητα. Ἰδιαίτερα ἡ μαύρη χολὴ ἔχει ἀπασχολήσει

{ΗΡΑΚΛΗΣ} *Εἰ μὴ παύσῃ λοιδορούμενός μοι, αὐτίκα μάλα εἴσῃ ὅτι οὐ πολύ σε ὀνήσει ἡ ἀθανασία, ἐπεὶ ἀράμενός σε ῥίψω ἐπὶ κεφαλὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε μηδὲ τὸν Παιῶνα ἰάσασθαί σε τὸ κρανίον συντριβέντα.*

περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον χυμὸ τὴν ἰατρικὴ βιβλιογραφία, καὶ ὄχι μόνον. Ἡ μαύρη χολὴ ἐθεωρεῖτο τοξικὸ παράγωγον τῆς διαδικασίας τῆς πέψεως καὶ τοῦ μεταβολισμοῦ, θεωρία παλαιοτέρα ἀκόμα καὶ τῆς ἱπποκρατικῆς ἰατρικῆς. Βέβαια, ὅταν οἱ Ἱπποκρατικοὶ ἀνεφέροντο στὸν μελαγχολικὸ τύπο ἀνθρώπου δὲν ἐτόνιζον ἰδιαίτερα τὶς ψυχολογικὲς προεκτάσεις τῆς συγκεκριμένης ἰδιοσυγκρασίας, γεγονὸς ποὺ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ Ἱπποκρατικοὶ δὲν ἐντρύφησαν ἰδιαίτερα στὶς ἰδιοσυγκρασίες τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν σχέσιν τους μὲ τοὺς τέσσερις χυμούς. Ἡ ἐπιρροὴ τῶν χυμῶν στὴν ἰδιοσυγκρασία τῶν ἀνθρώπων ἀνελύθη διεξοδικῶς πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὸν Γαληνό, τὸν 2ον αἰῶνα μ.Χ. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὡστόσο, φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν «ἰδιαίτερο» αὐτὸν χυμό, ἐντοπίζοντας τὴν ἐπιρροή του στὸν χαρακτῆρα καὶ στὴν συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὅρος «μελαγχολία» ἀναφέρεται ἤδη ἀπὸ τοὺς προσωκρατικοὺς φιλοσόφους ὡς γενικευμένη κατάστασις τοῦ σώματος ἡ ὁποία προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ συγκέντρωσιν μαύρης χολῆς. Οἱ περισσότερες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἀριστοτέλους γιὰ τὴν μελαγχολία καὶ τὴν μαύρη χολὴ εὑρίσκονται στὰ «Προβλήματα», ἔργον τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ θεωρεῖται ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ κείμενον γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀριστοτέλη ἀλλὰ ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, πιθανότατα τὸν Θεόφραστον, ἐκθέτει ἀπόλυτα τὴν ἀριστοτελικὴ σκέψιν. Θὰ πρέπῃ ὡστόσο νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἦτο ἰατρὸς καὶ δὲν τὸν ἐνδιέφερον ἰδιαιτέρως οἱ νοσολογικὲς ὀντότητες, ἀλλὰ ἡ ἐπίδρασίς τους στὸν ἄνθρωπο. Ὁ Ἀριστοτέλης χρησιμοποιεῖ μία πολὺ εὔστοχη παρομοίωσιν γιὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς φύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τῆς μαύρης χολῆς. Ἀναφέρει ὅτι ἡ μαύρη χολή, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ χυμὸς ἀπὸ τὰ σταφύλια, περιέχει πνεῦμα, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ὑποχονδριακὲς νόσους, σὰν τὴν μελαγχολία. Ἡ μαύρη χολή, ὅπως τὸ κρασί, ἔχει τὴν τάσιν νὰ ζυμώνεται καὶ νὰ προκαλῇ ἐναλλαγὲς μεταξὺ καταθλίψεως καὶ θυμοῦ, ἢ εὐθυμίας καὶ δυσθυμίας (ὁ θυμὸς ἀποτελεῖ τὴν ὑγρὴ οὐσία τῶν συναισθημάτων). Γενικά, τὰ ὑγρὰ ἀποτελοῦν τὴν πραγμάτωσιν τῶν ψυχικῶν διακυμάνσεων, διαπίστωσις ἡ ὁποία παρέμεινε σὲ ἰσχὺ μέχρι τὸν 19ον αἰῶνα. Ὑποστηρίζει ὅτι οἱ «περιττοί», ὅσοι δηλαδὴ διέπρεψαν στὴν φιλοσοφία, στὴν πολιτική, στὴν ποίησιν καὶ τὶς τέχνες ἦσαν μελαγχολικοί. Στὸν δειγματολογικὸ κατάλογο πρῶτος μνημονεύεται ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἀκολουθοῦν ὁ Λύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος, ὁ Αἴας ὁ Τελλαμώνιος, ὁ Βελλεροφόντης, ὁ Ἐμπεδοκλής, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Σωκράτης. Ἡ ἐπικράτησις τῆς μελαίνης χολῆς, εἰς βάρος τῶν τριῶν ἄλλων χυμῶν, προσδίδει στὸ ἄτομον ἰδιαίτερες ἱκανότητες καὶ ἐνδυναμώνει τὴν δημιουργικότητά του, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ προνομιακοῦ αὐτοῦ ὑγροῦ εὑρίσκεται σὲ μία μέσην κατάστασιν. Ἐὰν ἡ θερμοκρασία ἀνέβη ὑπερβολικὰ τότε προκαλεῖ μανικὰ συμπτώματα καὶ στὴν ἀντίθετη περίπτωσιν καταθλιπτικά. Ἡ σταθερὴ ἀστάθεια τῆς μελαίνης χολῆς συνιστᾷ μιὰ «εὔκρατον ἀνωμαλία» ἀποφαινομένη συνάμα εὐχὴ καὶ κατάρα: οἱ μελαγχολικοὶ δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἄρρωστοι, ἀλλὰ ἡ φυσική τους κατάστασις στηρίζεται ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Δύο εἶναι τὰ ἀκραῖα συμπτώματα τῆς μελαγχολίας: η τρέλλα (ἡ ἔκστασις) καὶ τὰ ἕλκη. Τὸ ἕλκος εἶναι τραῦμα τοῦ δέρματος ἢ τοῦ βλεννογόνου ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ διάλυσιν τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ. Ἡ μαύρη χολὴ εἶναι δυνατὸν νὰ προσβάλλῃ εἴτε τὴν σκέψιν (τρέλλα) εἴτε τὸ σῶμα (ἕλκῃ) ἀνάλογα μὲ τὴν θύρα εἰσόδου ποὺ θὰ εὕρῃ. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἡ μελαγχολία συνδέεται μὲ τὸ κρᾶμα τῆς μαύρης χολῆς. Ὁ Ἡρακλῆς ἔζησε καὶ τὰ δύο παροξυσμικὰ περιστατικὰ τοῦ κράματος τῆς μαύρης χολῆς. Ἕνα παθολογικό του χαρακτηριστικὸ ἀφορᾷ τὸν φόνο τῶν παιδιῶν του τὰ ὁποῖα διαπέρασε μὲ βέλος σὲ μία κρίσιν μανίας (τραγῳδία Εὐριπίδου «Ἡρακλῆς μαινόμενος», στὴν ὁποίαν ὁ Ἡρακλῆς φονεύει καὶ τὴν γυναῖκα του). Τὸ δεύτερον ἀφορᾷ τὰ ἕλκη τὰ ὁποῖα τοῦ προεκάλεσε ὁ χιτὼν μὲ τὸ αἷμα τοῦ κενταύρου Νέσσου (τραγῳδία Σοφοκλέους «Τραχίνιαι»).

Ἐὰν δὲν πάψῃς νὰ μὲ κοροϊδεύῃς θὰ γνωρίσῃς, ἀμέσως μάλιστα, ὅτι δὲν θὰ σὲ ὠφελήσῃ [καὶ] πολὺ ἡ ἀθανασία, ὅταν, ἀφοῦ σὲ σηκώσω, σὲ ρίψω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ κεφάλι, ὥστε οὔτε ὁ Παιὼν[59] θὰ σοῦ ἰάσῃ τὸ κρανίον ὅταν συντριβῇς.

{ΖΕΥΣ} *Παύσασθε, φημί, καὶ μὴ ἐπιταράττετε ἡμῖν τὴν εὐωχίαν, ἢ ἀμφοτέρους ὑμᾶς ἀποπέμψομαι τοῦ συμποσίου. καίτοι εὔγνωμον, ὦ Ἡράκλεις, προκατακλίνεσθαί σου τὸν Ἀσκληπιὸν ἅτε καὶ πρότερον ἀποθανόντα.*

Πάψτε, λέω, καὶ μὴ μᾶς ταράζετε τὸ γλέντι, ἀλλιῶς θὰ ξαποστείλω καὶ τοὺς δύο σας ἀπὸ τὸ συμπόσιον. Ἂν καὶ [εἶναι] συνετὸν Ἡρακλῆ, ὁ Ἀσκληπιὸς νὰ ἔχῃ τὴν πρωτοκαθεδρία στὸ τραπέζι καθὼς πέθανε πρωτύτερα.

[59] Στὴν ἑλληνικὴ μυθολογία μὲ τὸ ὄνομα Παιὼν εἶναι γνωστὸς ἕνας θεός, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα διαβάστηκε σὲ πινακίδες τῆς Κνωσοῦ. Στὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὁ Παιὼν παρουσιάζεται ὡς θεραπευτῆς θεός. Ὁ Παιὼν ἐθεράπευε μὲ τὴν βοήθεια βοτάνων καὶ ὠνομάζετο «πολυφάρμακος». Βαθμιαία ὁ Παιὼν ἐταυτίσθη μὲ τὸν θεὸ Ἀπόλλωνα καὶ τὸ ὄνομά του ἀνεφέρετο πλέον ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπίθετα τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΔΙΟΣ ΚΑΙ ΓΑΝΥΜΗΔΟΥΣ

{ΖΕΥΣ} *Ἄγε, ὦ Γανύμηδες -ἥκομεν γὰρ ἔνθα ἐχρῆν- φίλησόν με ἤδη, ὅπως εἰδῇς οὐκέτι ῥάμφος ἀγκύλον ἔχοντα οὐδ' ὄνυχας ὀξεῖς οὐδὲ πτερά, οἷος ἐφαινόμην σοι πτηνὸς εἶναι δοκῶν.*

Ἔλα Γανυμήδη[60] -διότι φθάνουμε ὅπου ἔπρεπε- φίλησέ με τώρα, γιὰ νὰ δῇς ὅτι οὔτε ῥάμφος ἀγκύλον ἔχω, οὔτε νύχια κοπτερά, οὔτε πτερά, ὅπως τέτοιος σοῦ φαινόμουν καθὼς ἐνόμιζες ὅτι εἶμαι πτερωτός.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Ἄνθρωπε, οὐκ ἀετὸς ἄρτι ἦσθα καὶ καταπτάμενος ἥρπασάς με ἀπὸ μέσου τοῦ ποιμνίου; πῶς οὖν τὰ μὲν πτερά σοι ἐκεῖνα ἐξερρύηκε, σὺ δὲ ἄλλος ἤδη ἀναπέφηνας;*

Ἄνθρωπε, δὲν ἤσουν μόλις τώρα ἀετὸς[61] καὶ ἀφοῦ πέταξες πρὸς τὰ κάτω μὲ ἥρπασας ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ποίμνιον; Πῶς λοιπὸν τὰ μὲν πτερά σου ἐκεῖνα ἔπεσαν, ἐνῷ ἐσὺ ἔχεις ἤδη φανερωθῇ ἄλλος;

{ΖΕΥΣ} *Ἀλλ' οὔτε ἄνθρωπον ὁρᾷς, ὦ μειράκιον, οὔτε ἀετὸν, ὁ δὲ πάντων βασιλεὺς τῶν θεῶν οὗτός εἰμι πρὸς τὸν καιρὸν ἀλλάξας ἐμαυτόν.*

Ἀλλὰ οὔτε ἄνθρωπο βλέπεις, νεαρέ, οὔτε ἀετό, ἀλλὰ αὐτὸς εἶμαι, ὁ βασιλεὺς πάντων τῶν θεῶν, ἔχοντας ἀλλάξει τὸν ἑαυτόν μου γιὰ τὴν περίστασιν.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Τί φῄς; σὺ γὰρ εἶ ὁ Πὰν ἐκεῖνος; εἶτα πῶς σύριγγα οὐκ ἔχεις οὐδὲ κέρατα οὐδὲ λάσιος εἶ τὰ σκέλη;*

Τί λές; Ἐσὺ εἶσαι ἐκεῖνος ὁ Πάν; Ἔπειτα, πῶς οὔτε σύριγγα[62] ἔχεις, οὔτε κέρατα, οὔτε δασύτριχος εἶσαι στὰ σκέλη;

---

[60] Ἦτο υἱὸς τοῦ Τρωὸς καὶ τῆς Καλλιρρόης, κόρης τοῦ Σκαμάνδρου. Ἀπὸ τὸν Ὅμηρο χαρακτηρίζεται ὡς ἰσόθεος καὶ ὡς ὁ ὡραιότερος ὅλων τῶν θνητῶν, τὸν ὁποῖον οἱ θεοὶ ἀνήρπασαν ἀπὸ τὴν γῆ καὶ τὸν ἀνέβασαν στὸν οὐρανό, ἕνεκα ἀκριβῶς τοῦ κάλλους του, προκειμένου νὰ συναναστρέφεται τοὺς θεοὺς καὶ νὰ χρησιμεύῃ ὡς οἰνοχόος τοῦ Διός. Ἐπίσης ὁ Ὅμηρος στὴν Ἰλιάδα ἀναφέρει ὅτι ὁ Ζεὺς ἔδωσε στὸν Τρῶα ὡς ἀντίτιμον γιὰ τὴν ἁρπαγὴ τοῦ Γανυμήδους δύο ἵππους ἀπὸ τοὺς καλλίτερους στὸν κόσμο.

[61] Ὁ ἀετὸς εἶναι τὸ ἱερὸ πτηνὸν τοῦ Διὸς (Διὸς ὄρνις). Ὅταν οἱ θεοὶ ἐμοίρασαν τὰ πτηνά, ἔτυχε στὸν Δία ὁ ἀετός, τὸ πτηνὸν τὸ ὁποῖον πετὰ ὑψηλότερα ἀπ' ὅλα, κοντὰ στὸν ἥλιο, χωρὶς νὰ καίωνται τὰ πτερά του. Ὅταν ὁ Ζεὺς ἐνηλικιώθη καὶ ἐκινήθη ἐναντίον τῶν Τιτάνων, ἐφανερώθη ἀετὸς νὰ πετὰ μαζί του καὶ ἀπὸ τότε τὸν ἔκανε ἱερὸ σύμβολόν του καὶ τὸν καταστέρωσε (Ἐρατοσθένους Καταστερισμοί, 1,30).

[62] Ἡ σύριγξ εἶναι ἀρχαῖον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον ἰδιαίτερα διαδεδομένο στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, τὸ ὁποῖον ἀπαρτίζεται ἀπὸ μία σειρὰ ἀνισομηκῶν σωλήνων, κολλημένων μεταξύ τους μὲ κερὶ καὶ τοποθετημένων κατὰ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ παράγουν μία πλήρη διατονικὴ κλίμακα. Στὶς ἡμέρες μας εἶναι εὐρύτερα γνωστὸ μὲ τὴν ὀνομασία Πανφλάουτο ἢ Αὐλὸς τοῦ Πανὸς καὶ εἶναι δημοφιλὲς ὄργανον

{ΖΕΥΣ} *Μόνον γὰρ ἐκεῖνον ἡγῇ θεόν;*

Μόνον ἐκεῖνον θεωρεῖς θεόν[63];

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Ναί· καὶ θύομέν γε αὐτῷ ἔνορχιν τράγον ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἄγοντες, ἔνθα ἕστηκε· σὺ δὲ ἀνδραποδιστής τις εἶναί μοι δοκεῖς.*

Ναί. Θυσιάζουμε κι ὅλας σὲ αὐτὸν τράγο βαρβᾶτο πηγαίνοντας στὸ σπήλαιον ὅπου στάθηκε. Ἐσὺ ὅμως, κάποιος δουλέμπορος μοῦ φαίνεσαι ὅτι εἶσαι.

{ΖΕΥΣ} *Εἰπέ μοι, Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τοῦ ὕοντος καὶ βροντῶντος καὶ ἀστραπὰς ποιοῦντος;*

Πές μου, δὲν ἄκουσες τὸ ὄνομα τοῦ Διός, οὔτε βωμὸ εἶδες στὴν Γάργαρο[64], αὐτοῦ ποὺ βρέχει καὶ βροντᾷ καὶ δημιουργεῖ ἀστραπές;

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Σύ, ὦ βέλτιστε, φῂς εἶναι, ὃς πρῴην κατέχεας ἡμῖν τὴν πολλὴν χάλαζαν, ὁ οἰκεῖν ὑπεράνω λεγόμενος, ὁ ποιῶν τὸν ψόφον, ᾧ τὸν κριὸν ὁ πατὴρ ἔθυσεν; εἶτα τί ἀδικήσαντά με ἀνήρπασας, ὦ βασιλεῦ τῶν θεῶν; τὰ δὲ πρόβατα ἴσως οἱ λύκοι διαρπάσονται ἤδη ἐρήμοις ἐπιπεσόντες.*

Ἐσύ, φίλε μου, λὲς ὅτι εἶσαι, ὁ ὁποῖος τὶς προάλλες μᾶς ἔρριψας πολὺ χαλάζι, αὐτὸς ποὺ λέγεται ὅτι κατοικεῖ ἐπάνω ἀπ' ὅλους, αὐτὸς ποὺ κάνει τὸν κρότο, στὸν ὁποῖον ὁ πατὴρ ἐθυσίασε τὸν κριό; Ἔπειτα, τί κακὸ ἔκανα [καὶ] μὲ ἥρπασας, ὢ βασιλεῦ τῶν θεῶν; Τὰ πρόβατα, τώρα, ἴσως θὰ ἁρπάξουν οἱ λύκοι ποὺ θὰ τὰ βροῦν ἔρημα.

τῆς μουσικῆς τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τῶν Ἄνδεων (Περοῦ) καθὼς καὶ ἀρκετῶν ἀσιατικῶν χωρῶν. Σύμφωνα μὲ τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία ἡ νύμφη Σύριγξ μετεμορφώθη σὲ καλάμι γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἔρωτα τοῦ Πανὸς καὶ ἐκεῖνος μετέτρεψε τὸ καλάμι σὲ αὐλό. Ἡ σύριγξ τοῦ Πανὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ καλαμένιους σωλῆνες, κολλημένους μεταξύ τους μὲ κερί, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος τους ἐλαττώνεται βαθμιαία. Σὲ ἀντίθεσιν μὲ ἄλλα πνευστὰ ὄργανα, οἱ αὐλοὶ τῆς σύριγγος δὲν διαθέτουν ὀπές, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ κάθε ἕνας νὰ παράγῃ ἕνα μόνον τονικὸ ὕψος. Ὁ πιὸ διαδεδομένος τρόπος παιξίματος περιλαμβάνει τὴν ἐμφύσησιν τῶν αὐλῶν, τεχνικὴ ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται ἐφάπτοντας τὰ χείλη στὸ ἀνοικτὸ μέρος τοῦ κάθε αὐλοῦ, τρόπος ὁ ὁποῖος ἀπαντᾶται καὶ σὲ ἄλλα πνευστὰ μουσικὰ ὄργανα ἀνὰ τὸν κόσμο. Ἡ σύριγξ ἀνέκαθεν ἐθεωρεῖτο σύμβολον τοῦ θεοῦ Πανὸς καὶ στὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξε τὸ κυριώτερο μουσικὸ ὄργανον τῶν βοσκῶν. Πολλοὶ θεωροῦν ὅτι ἡ ἑπτακάλαμη σύριγξ εἶναι πρόγονος τοῦ ὑδραυλικοῦ ὀργάνου τοῦ Κτησιβίου, τῆς ὑδραύλεως, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρὰ τῆς θεωρεῖται πρόγονος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου.

[63] Καθὼς ὁ Γανυμήδης εἶναι βοσκός, θεωρεῖ ὡς μόνον θεὸ τὸν Πάνα, προστάτη τῶν βοσκῶν.

[64] Ἡ Γάργαρα ἢ Γάργαρος ἦτο ἀρχαία παράλια πόλις τῆς Τρῳάδος καὶ εὑρίσκετο στὴν περιοχὴ τῆς Αἰολίδος. Οἱ κάτοικοί της ἦσαν Λέλεγες καὶ τὸ ὄνομά της τὸ πῆρε ἀπὸ τὸν υἱὸ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λαρίσης, Γάργαρο. Ὁ Στράβων τὴν ἀναφέρει ὡς Αἰολικὴ καὶ ὁ Στέφανος Βυζάντιος Παλαιογάργαρο. Στὴν Γάργαρα ὑπῆρχε Ἀσκληπιεῖον. Μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα ἦτο γνωστὸν τὸ ἀκρωτήριον ὅπου ἦτο κτισμένη ἡ πόλις, ἡ ὁποία εὑρίσκετο στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ Ἴδη.

{ΖΕΥΣ} *Ἔτι γὰρ μέλει σοι τῶν προβάτων ἀθανάτῳ γεγενημένῳ καὶ ἐνταῦθα συνεσομένῳ μεθ' ἡμῶν;*

Ἀκόμα σὲ μέλει γιὰ τὰ πρόβατα ἐνῷ ἔχεις γίνει ἀθάνατος καὶ θὰ συνευρίσκεσαι ἐδῶ μαζί μας;

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Τί λέγεις; οὐ γὰρ κατάξεις με ἤδη ἐς τὴν Ἴδην τήμερον;*

Τί λές; Δὲν θὰ μὲ ὁδηγήσῃς κάτω στὴν Ἴδη[65] σήμερα;

{ΖΕΥΣ} *Οὐδαμῶς· ἐπεὶ μάτην ἀετὸς ἂν εἴην ἀντὶ θεοῦ γεγενημένος.*

Μὲ κανέναν τρόπο. Μάταια θὰ εἶχα γίνει ἀετὸς ἀντὶ θεοῦ.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Οὐκοῦν ἐπιζητήσει με ὁ πατὴρ καὶ ἀγανακτήσει μὴ εὑρίσκων, καὶ πληγὰς ὕστερον λήψομαι καταλιπὼν τὸ ποίμνιον.*

Θὰ μὲ ἀναζητήσῃ ὅμως ὁ πατὴρ καὶ θὰ ἀγανακτήσῃ ποὺ δὲν θὰ μὲ εὑρίσκῃ καὶ κτυπήματα θὰ λάβω ὕστερα, ἐπειδὴ παράτησα τὸ ποίμνιον.

{ΖΕΥΣ} *Ποῦ γὰρ ἐκεῖνος ὄψεταί σε;*

Ποῦ ἄραγε θὰ σὲ δῇ ἐκεῖνος;

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Μηδαμῶς· ποθῶ γὰρ ἤδη αὐτόν. εἰ δὲ ἀπάξεις με, ὑπισχνοῦμαί σοι καὶ ἄλλον παρ' αὐτοῦ κριὸν τυθήσεσθαι λύτρα ὑπὲρ ἐμοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν τριετῆ, τὸν μέγαν, ὃς ἡγεῖται πρὸς τὴν νομήν.*

Μὲ κανέναν τρόπο. Ἐπειδὴ ἤδη μοῦ λείπει. Ἐὰν μὲ ὁδηγήσῃς πίσω σοῦ ὑπόσχομαι νὰ θυσιάσῃ καὶ ἄλλον κριὸ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, λύτρα ὑπέρ μου. Ἔχουμε τὸν τριετῆ, τὸν μεγαλοπρεπῆ, ὁ ὁποῖος ἡγεῖται τοῦ κοπαδιοῦ.

{ΖΕΥΣ} *Ὡς ἀφελὴς ὁ παῖς ἐστι καὶ ἁπλοϊκὸς καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο παῖς ἔτι. ἀλλ', ὦ Γανύμηδες, ἐκεῖνα μὲν πάντα χαίρειν ἔα καὶ ἐπιλάθου αὐτῶν, τοῦ ποιμνίου καὶ τῆς Ἴδης. σὺ δὲ -ἤδη γὰρ ἐπουράνιος εἶ- πολλὰ εὖ ποιήσεις ἐντεῦθεν καὶ τὸν πατέρα καὶ πατρίδα, καὶ ἀντὶ μὲν τυροῦ καὶ γάλακτος ἀμβροσίαν ἔδῃ καὶ νέκταρ πίῃ· τοῦτο μέντοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἡμῖν αὐτὸς παρέξεις ἐγχέων· τὸ δὲ μέγιστον, οὐκέτι ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀθάνατος γενήσῃ, καὶ ἀστέρα σου φαίνεσθαι ποιήσω κάλλιστον, καὶ ὅλως εὐδαίμων ἔσῃ.*

---

[65] Ὄρος τῆς Φρυγίας, κοντὰ στὴν Τροία. Ὁ μῦθος λέει ὅτι ἐκεῖ ἔγινε ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος γιὰ τὴν ὡραιοτέρα θεά. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ αὐτὸ τὸ βουνὸ ὁ Ζεὺς παρακολουθοῦσε τὸν πόλεμο Ἀχαιῶν-Τρώων. Ὄρος Ἴδη ἔχουμε καὶ στὴν Κρήτη, τὸν Ψηλορείτη. Ἐκεῖ εὑρίσκεται τὸ Ἰδαῖον ἄντρον, τὸ σπήλαιον ὅπου ἐγγενήθη ὁ Ζεύς.

Πόσο ἀφελὴς εἶναι ὁ νέος καὶ ἁπλοϊκός, καὶ αὐτὸ ἐπὶ πλέον, παιδὶ ἀκόμα. Ἀλλά, Γανυμήδη, ἄσε ὅλα ἐκεῖνα νὰ πᾶνε στὸ καλὸ καὶ ξέχασέ τα, τὸ ποίμνιον καὶ τὴν Ἴδη. Ἐσὺ -διότι ἤδη εἶσαι ἐπουράνιος- πολλὰ θὰ κάνῃς καλῶς ἀπὸ ἐδῶ γιὰ τὸν πατέρα καὶ τὴν πατρίδα, καὶ ἀντὶ τυριοῦ καὶ γάλακτος θὰ τρῷς ἀμβροσία[66] καὶ νέκταρ[67] θὰ πίνῃς. Αὐτὸ ὅμως ἐσὺ ὁ ἴδιος θὰ τὸ παρέχῃς καὶ στοὺς ὑπολοίπους ἀπὸ ἐμᾶς, γεμίζοντας [τὰ ποτήρια]. Τὸ σημαντικώτερον, ὄχι πλέον ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἀθάνατος θὰ γίνῃς καὶ θὰ κάνω νὰ ἐμφανισθῇ ἀπὸ ἐσένα ὡραιότατος ἀστὴρ[68] καὶ θὰ εἶσαι ἐντελῶς εὐδαίμων.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Ἢν δὲ παίζειν ἐπιθυμήσω, τίς συμπαίξεταί μοι; ἐν γὰρ τῇ Ἴδῃ πολλοὶ ἡλικιῶται ἦμεν.*

Ἐὰν ἐπιθυμήσω νὰ παίξω, ποιός θὰ παίξῃ μαζί μου; Διότι στὴν Ἴδη ἤμασταν πολλοὶ συνομήλικοι.

{ΖΕΥΣ} *Ἔχεις κἀνταῦθα τὸν συμπαιξόμενόν σοι τουτονὶ τὸν Ἔρωτα καὶ ἀστραγάλους μάλα πολλούς. θάρρει μόνον καὶ φαιδρὸς ἴσθι καὶ μηδὲν ἐπιπόθει τῶν κάτω.*

Ἔχεις καὶ ἐδῶ τὸν συμπαίκτη σου, αὐτὸν ἐδῶ τὸν Ἔρωτα καὶ πάρα πολλοὺς ἀστραγάλους[69]. Ἔχε θάρρος μόνον καὶ εὐχάριστος νὰ εἶσαι καὶ μὴ σοῦ λείπῃ τίποτε ἀπὸ τὰ κάτω.

---

[66] Δὲν ἔχουμε καμμία συγκεκριμένη περιγραφὴ γιὰ τὴν ἀμβροσία, διότι ὁ κάθε ποιητὴς τὴν περιέγραφε ὅπως τὴν ἐφαντάζετο. Στὸν Ὅμηρο ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται μὲ δύο σημασίες: α) τὴν τροφὴ τῶν θεῶν καὶ β) τὸ εὐωδιαστὸν μύρον, μὲ τὸ ὁποῖον ἄλειφαν οἱ θεοὶ τὸ σῶμα τους. Πολλοὶ τὴν θεωροῦν μέλι καὶ ἄλλοι ὁλοκαύτωμα θυσιῶν ἢ ἐκλεκτὸν ἄρτον. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ στερητικὸν πρόθεμα «ἀ» καὶ τὴν λέξιν βροτὸς (θνητὸς) καὶ δηλώνει κάθε τι τὸ ὁποῖον δίδει ἢ διατηρεῖ τὴν ἀθανασία. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ὅτι τὴν ἔφερναν ἀπὸ μακριὰ οἱ Πέλειες, δηλαδὴ τὰ περιστέρια, περνώντας μὲ μεγάλη ταχύτητα μέσα ἀπὸ τὶς Συμπληγάδες Πέτρες.

[67] Τὸ νέκταρ ἦτο τὸ ποτὸν τῶν θεῶν. Στὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Πινδάρου ἀναφέρεται ὡς γλυκὺ καὶ ἀρωματῶδες ποτόν. Ὁ Ὅμηρος τὸ προσδορίζει ὡς ἐρυθρόν, γευστικότατον καὶ πολύτιμον, ὅπως ὁ οἶνος, ἔχοντας τὴν δύναμιν νὰ δίδῃ ἀθανασία σὲ αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὸ πίνει. Ἡ Θέτις στάζει νέκταρ στὰ ῥουθούνια τοῦ νεκροῦ Πατρόκλου, γιὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ σῶμα του (Ἰλ. Τ 37-39). Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι τὸ νέκταρ προήρχετο ἀπὸ μέλι τὸ ὁποῖον ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανό.

[68] Πρόκειται γιὰ τὸν ἀστερισμὸ τοῦ Ὑδροχόου. Ὁ ἀετὸς ὁ ὁποῖος ἁρπάζει τὸν Γανυμήδη δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἀστερισμὸ τοῦ Ἀετοῦ (ἢ Ἀλταΐρ) ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ὑδροχόο καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 73 ἀστέρες, ὁρατοὺς μὲ γυμνὸ μάτι. Οἱ ἀρχαῖοι ἐφαντάζοντο ὅτι σὲ αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀστέρων ἔβλεπον τὴν ἁρπαγὴ τοῦ Γανημήδους ἀπὸ τὸν ἀετὸ-Δία.

[69] Οἱ ἀστράγαλοι ἦσαν τὰ ἀντικείμενα μὲ τὰ ὁποῖα ἐπαίζετο τὸ παιχνίδι ἀστραγαλισμός, διάφορα παιχνίδια δεξιότητος, τυχερὰ παιχνίδια, ἀλλὰ ἐχρησίμευον καὶ ὡς μέσον προβλέψεως τοῦ μέλλοντος καὶ μαντικοῦ χρησμοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ ἐθεώρουν ἐπίσης καὶ ἀποτροπαϊκὰ καὶ πολλὲς φορὲς

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Τί δαὶ ὑμῖν χρήσιμος ἂν γενοίμην; ἢ ποιμαίνειν δεήσει κἀνταῦθα;*

Σὲ τί θὰ μποροῦσα ἄραγε νὰ σᾶς γίνω χρήσιμος; Ἢ θὰ εἶναι ἀνάγκη καὶ ἐδῶ νὰ εἶμαι βοσκός;

{ΖΕΥΣ} *Οὔκ, ἀλλ' οἰνοχοήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ νέκταρος τετάξῃ καὶ ἐπιμελήσῃ τοῦ συμποσίου.*

Ὄχι, ἀλλὰ θὰ οἰνοχοήσῃς καὶ θὰ ἀναλάβῃς τὸ νέκταρ καὶ θὰ ἐπιμελῆσαι τοῦ συμποσίου.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Τοῦτο μὲν οὐ χαλεπόν· οἶδα γὰρ ὡς χρὴ ἐγχέαι τὸ γάλα καὶ ἀναδοῦναι τὸ κισσύβιον.*

Δὲν εἶναι δύσκολον αὐτό. Διότι ξέρω πῶς πρέπει νὰ χύνω μέσα το γάλα καὶ νὰ προσφέρω τὸ ποτῆρι[70].

{ΖΕΥΣ} *Ἰδού, πάλιν οὗτος γάλακτος μνημονεύει καὶ ἀνθρώποις διακονήσεσθαι οἴεται· ταυτὶ δ' ὁ οὐρανός ἐστι, καὶ πίνομεν, ὥσπερ ἔφην, τὸ νέκταρ.*

Ὁρίστε, πάλι αὐτὸς μνημονεύει τὸ γάλα καὶ νομίζει ὅτι θὰ ὑπηρετήσῃ ἀνθρώπους. Ἐδῶ εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ πίνουμε, ὅπως ἀκριβῶς εἶπα, τὸ νέκταρ.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Ἥδιον, ὦ Ζεῦ, τοῦ γάλακτος;*

Γλυκύτερον [εἶναι] τοῦ γάλακτος, Ζεῦ;

{ΖΕΥΣ} *Εἴσῃ μετ' ὀλίγον καὶ γευσάμενος οὐκέτι ποθήσεις τὸ γάλα.*

Θὰ καταλάβῃς μετὰ ἀπὸ ὀλίγον ὅταν τὸ γευθῇς καὶ δὲν θὰ σοῦ λείπῃ πλέον τὸ γάλα.

ἀποτελοῦσαν κομμάτια περιδεραίου μαζὶ μὲ ἄλλα προφυλακτικὰ ἀντικείμενα. Σήμερα τοὺς ἀστραγάλους τοὺς γνωρίζουμε μὲ τὴν ὀνομασία κότσια, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν βυζαντινὴ ὁρολογία. Εἶναι ἄγνωστο πότε ἔκανε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἐμφάνισίν του ὁ ἀστραγαλισμός. Στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία πάντως, ἡ πρώτη ἀναφορὰ γιὰ τοὺς ἀστραγάλους γίνεται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο. Οἱ ἀστράγαλοι ἦσαν ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀγαπημένα παιχνίδια τῶν παιδιῶν. Τοὺς μετέφεραν μέσα σὲ ἕνα μικρὸ καλαθάκι γιὰ παιδικὰ παιχνίδια ἢ σὲ εἰδικὸ σακουλάκι ἀπὸ δέρμα ἢ ὕφασμα τὸ ὁποῖον ἐλέγετο φορμίσκος. Οἱ ἀστράγαλοι ἦσαν ἢ φυσικοὶ (ἀπὸ ὀστοῦν αἰγὸς ἢ ἀρνιοῦ ἢ ἀγελάδος ἢ ἀκόμα καὶ ἐλαφιοῦ) ἢ ἀπομιμήσεις ἀπὸ χαλκό, πηλό, σμάλτο, ὑαλί, ἀχάτη, ἀκόμα καὶ ἀπὸ χρυσὸ ἢ ἀσῆμι. Παρ' ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν, δὲν εἴμαστε ἀπολύτως βέβαιοι γιὰ τὸ πῶς ἀκριβῶς ἐπαίζετο αὐτὸ τὸ παιχνίδι. Λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπαίζετο κυρίως ἀπὸ παιδιὰ καὶ ἀνέμελους νέους, ἔγινε τὸ σύμβολον τῆς ξένοιαστης καὶ ἀνέμελης νεότητος. Εἶναι τὸ σύμβολον τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῶν Χαρίτων. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἐθεωροῦντο ὅτι ἐπροστάτευον τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ πονηρὲς ἐπιδράσεις, ὅπως τὸ κακὸ μάτι.

[70] Ξύλινο ποτῆρι τῶν βοσκῶν στὸ ὁποῖον ἐπινον τὸ γάλα.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Κοιμήσομαι δὲ ποῦ τῆς νυκτός; ἢ μετὰ τοῦ ἡλικιώτου Ἔρωτος;*

Ποῦ θὰ κοιμηθῶ ὅμως τὴν νύκτα; Ἢ μαζὶ μὲ τὸν συνομήλικο Ἔρωτα;

{ΖΕΥΣ} *Οὔκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτό σε ἀνήρπασα, ὡς ἅμα καθεύδοιμεν.*

Ὄχι, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ σὲ ἥρπασα, γιὰ νὰ κοιμώμεθα μαζί[71].

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Μόνος γὰρ οὐκ ἂν δύναιο, ἀλλὰ ἥδιόν σοι καθεύδειν μετ᾽ ἐμοῦ;*

Δὲν θὰ μποροῦσες μόνος, ἀλλὰ σοῦ [εἶναι] πιὸ εὐχάριστον νὰ κοιμᾶσαι μαζί μου;

{ΖΕΥΣ} *Ναί, μετά γε τοιούτου οἷος εἶ σύ, Γανύμηδες, οὕτω καλός.*

Ναί, μαζὶ μὲ τέτοιον ὅπως εἶσαι ἐσὺ Γανυμήδη, τόσο ὡραῖος.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Τί γάρ σε πρὸς τὸν ὕπνον ὀνήσει τὸ κάλλος;*

Τί θὰ σὲ ὠφελήσῃ τὸ κάλλος στὸν ὕπνον;

{ΖΕΥΣ} *Ἔχει τι θέλγητρον ἡδὺ καὶ μαλακώτερον ἐπάγει αὐτόν.*

Ἔχει μία γλυκιὰ ἀπόλαυσιν καὶ μαλακότερο τὸν ἐπιφέρει.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Καὶ μὴν ὅ γε πατὴρ ἤχθετό μοι συγκαθεύδοντι καὶ διηγεῖτο ἕωθεν, ὡς ἀφεῖλον αὐτοῦ τὸν ὕπνον στρεφόμενος καὶ λακτίζων καί τι φθεγγόμενος μεταξὺ ὁπότε καθεύδοιμι· ὥστε παρὰ τὴν μητέρα ἔπεμπέ με κοιμησόμενον ὡς τὰ πολλά. ὥρα δή σοι, εἰ διὰ τοῦτο, ὡς φῄς, ἀνήρπασάς με,*

[71] Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ξενοφῶντος «Συμπόσιον» (8,28,1): «Ἐπιθυμῶ Καλλία, εἶπε ὁ Σωκράτης, νὰ σοῦ ἀποδείξω καὶ μὲ τὴν μυθολογία ὅτι, ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες προτιμοῦν περισσότερο τὴν φιλία τῆς ψυχῆς παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ σώματος. Ὁ Ζεύς, ὅσες γυναῖκες θνητὲς ἐρωτεύθη γιὰ τὴν σωματική τους ὀμορφιά, ἀφοῦ συνηντάτο μαζί τους, τὶς ἄφηνε θνητές. Ὅσους ὅμως ἠγάπησε γιὰ τὴν ὀμορφιὰ τῆς ψυχῆς, τοὺς ἔκανε ἀθανάτους. Ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς εἶναι ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκουροι καὶ ἄλλοι. Ἐγὼ ὑποστηρίζω ὅτι καὶ ὁ Γανυμήδης μετεφέρθη ἀπὸ τὸν Δία στὸν Ὄλυμπο, ὄχι γιὰ τὴν ὀμορφιὰ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς. Αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομά του. Διότι κάπου στὸν Ὅμηρο ἀναφέρεται "γάνυται δέ τ᾽ ἀκούων". Αὐτὸ σημαίνει "εὐχαριστεῖται νὰ τὸν ἀκούῃ". Ὑπάρχει καὶ κάπου ἀλλοῦ "πυκινὰ φρεσὶ μήδεα εἰδώς". Τοῦτο πάλι σημαίνει "αὐτὸς ποὺ ἔχει σοφὲς σκέψεις". Ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο λοιπόν, ὀνομαζόμενος Γανυμήδης, ὄχι αὐτὸς ποὺ ἔχει ὡραῖο σῶμα, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἔχει ὡραία σκέψιν, τιμᾶται μεταξύ των θεῶν». Ὁ Ὅμηρος λέει ὅτι οἱ θεοὶ καὶ ὄχι ὁ ἴδιος ὁ Ζεὺς ἥρπασαν τὸν Γανυμήδη (Ἰλ. Υ 232): «…Γανυμήδης, ὅς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων. τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν᾽ ἀθανάτοισι μετείη» (…ὁ Γανυμήδης, ὁ ὁποῖος ἔγινε ὁ ὡραιότερος ἀπὸ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸν τὸν ἥρπασαν οἱ θεοὶ γιὰ νὰ εἶναι οἰνοχόος τοῦ Διός, ἕνεκα τοῦ κάλλους του, γιὰ νὰ εὑρίσκεται μαζὶ μὲ τοὺς ἀθανάτους).

καταθεῖναι αὖθις εἰς τὴν γῆν, ἢ πράγματα ἕξεις ἀγρυπνῶν· ἐνοχλήσω γάρ σε συνεχῶς στρεφόμενος.

Καὶ ὅμως ὁ πατὴρ ἐθύμωσε βεβαίως μὲ ἐμένα ποὺ ἐκοιμήθην μαζί του καὶ διηγεῖτο ἀπὸ τὰ χαράματα, πῶς τοῦ ἐστέρησα τὸν ὕπνον καθὼς γυρνοῦσα καὶ κλωτσοῦσα καὶ ἔλεγα κάτι ἐνῷ κοιμόμουν. Ὥστε τὶς περισσότερες φορὲς μὲ ἔστελνε νὰ κοιμηθῶ κοντὰ στὴν μητέρα. Ἐὰν ἐξ αἰτίας τούτου, ὅπως λές, μὲ ἥρπασας, δὲς ἐσὺ λοιπὸν [μήπως] μὲ ἀφήσῃς πάλι στὴν γῆ ἢ θὰ ἔχῃς νὰ κάνῃς πράγματα ἀγρυπνώντας. Διότι θὰ σὲ ἐνοχλήσω γυρίζοντας συνεχῶς.

{ΖΕΥΣ} *Τοῦτ᾽ αὐτό μοι τὸ ἥδιστον ποιήσεις, εἰ ἀγρυπνήσαιμι μετὰ σοῦ φιλῶν πολλάκις καὶ περιπτύσσων.*

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ εὐχάριστον θὰ μοῦ κάνῃς, ἐὰν ἀγρυπνήσω μαζί σου, καθὼς θὰ σὲ φιλῶ πολλὲς φορὲς καὶ θὰ σὲ ἀγκαλιάζω.

{ΓΑΝΥΜΗΔΗΣ} *Αὐτὸς ἂν εἰδείης· ἐγὼ δὲ κοιμήσομαι σοῦ καταφιλοῦντος.*

[Ἐσὺ] ὁ ἴδιος τυχὸν ξέρῃς. Ἐγὼ δὲ θὰ κοιμηθῶ ἐνῷ ἐσὺ θὰ μὲ φιλῇς παθιασμένα.

{ΖΕΥΣ} *Εἰσόμεθα τότε ὃ πρακτέον. νῦν δὲ ἄπαγε αὐτόν, ὦ Ἑρμῆ, καὶ πιόντα τῆς ἀθανασίας ἄγε οἰνοχοήσοντα ἡμῖν διδάξας πρότερον ὡς χρὴ ὀρέγειν τὸν σκύφον.*

Θὰ ξέρουμε τότε αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ. Τώρα πᾶρε τον, Ἑρμῆ, καὶ ὁδήγησέ τον νὰ πιῇ ἀπὸ τὴν ἀθανασία γιὰ νὰ γίνῃ οἰνοχόος μας, ἀφοῦ τὸν διδάξεις πρῶτα πῶς πρέπει νὰ παρέχῃ τὴν κοῦπα.

ΗΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΣ

{ΗΡΑ} *Ἐξ οὗ τὸ μειράκιον τοῦτο, ὦ Ζεῦ, τὸ Φρύγιον ἀπὸ τῆς Ἴδης ἁρπάσας δεῦρο ἀνήγαγες, ἔλαττόν μοι τὸν νοῦν προσέχεις.*

Ἀπὸ τότε ποὺ ἥρπασας, Ζεῦ, ἀπὸ τὴν Ἴδη καὶ ὡδήγησας ἐδῶ ἐπάνω αὐτὸν τὸν νεαρούλη τὸν Φρύγιο[72], ἔχεις τὸν νοῦν σου ὀλιγότερον σὲ ἐμένα.

{ΖΕΥΣ} *Καὶ τοῦτο γάρ, ὦ Ἥρα, ζηλοτυπεῖς ἤδη ἀφελὲς οὕτω καὶ ἀλυπότατον; ἐγὼ δὲ ᾤμην ταῖς γυναιξὶ μόναις χαλεπήν σε εἶναι, ὁπόσαι ἂν ὁμιλήσωσί μοι.*

Καὶ αὐτὸν ζηλεύεις, Ἥρα[73], ἔτσι ὅπως εἶναι ἀφελὴς καὶ ξένοιαστος; Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι εἶσαι ἰδιότροπος μόνον στὶς γυναῖκες, ὅποιες τυχὸν συνευρεθοῦν ἐρωτικῶς μαζί μου.

---

[72] Τὸ ὄνομα Φρυγία ἔφερε μεγάλη περιοχὴ τῆς σημερινῆς βορειοκεντρικῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία περιελάμβανε ὅλη τὴν ἔκτασιν ἀπὸ τὰ κεντρικὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ κατέληγε νότια στὴν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας καὶ τὸ Ἰκόνιο (σημερινὴ Konya).

[73] Κόρη τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, ἀδελφὴ τοῦ Διὸς καὶ νόμιμη σύζυγός του. Ἡ Ἥρα ἔχει τὶς ἰδιότητες ποὺ ἔχει καὶ ὁ Ζεύς, εἶναι δηλαδὴ ἡ θηλυκὴ μορφή του. Ἀντιπροσώπευε τὸν ἀέρα, τὴν ἀτμόσφαιρα, τὸ εὐκίνητον καὶ τὸ εὐμετάβλητον στοιχεῖον τῆς οὐράνιας δυνάμεως. Διαπρέπει στὴν ὀμορφιά, ὥστε συναγωνίζεται τὴν Ἀθηνᾶ καὶ τὴν Ἀφροδίτη εἰς τὸ κάλλος καὶ μάλιστα διεκδικεῖ ἀπὸ αὐτὲς τὸ μῆλον τοῦ Πάριδος. Ἔχει ἔντονη προσωπικότητα καὶ εἶναι ἡ μόνη ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν Δία, ἄλλοτε μὲ μεγάλο θάρρος καὶ ἄλλοτε μὲ γυναικεία πανουργία. Ὁ Ζεὺς ὑπολογίζει πολὺ τὸν θυμό της καὶ γενικὰ τὶς ἀντιδράσεις της. Πάντοτε ὅμως ἔχει αὐτὸς τὸν τελευταῖο λόγο. Δὲν ἔχει δικό της μυθολογικὸ κύκλο. Ὅλοι ἡ μῦθοι οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν γι' αὐτὴν συνδέονται μὲ τὸν Δία. Παρουσιάζεται ὡς ὑπόδειγμα συζύγου, γι' αὐτὸν τὸν λόγο θεωρεῖται προστάτις τοῦ γάμου, τοῦ τοκετοῦ καὶ τῆς μητρότητος. Ἐπειδὴ ὁ Ζεὺς δὲν τῆς ἦτο πιστός, εἶχε γίνει πολὺ ζηλότυπος. Οἱ ἀντίζηλές της καθὼς καὶ τὰ παιδιά τους ἐδοκίμασαν τὶς συνέπειες τῆς ζηλοτυπίας της. Τὸ ἀρχαιότερον κέντρον λατρείας της εὑρίσκετο εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ ἑορτὲς οἱ ὁποῖες ἐγίνοντο πρὸς τιμήν της ὠνομάζοντο Ἡραία, ἐτελοῦντο κυρίως εἰς τὸ Ἄργος κάθε τέσσερα ἔτη, στὸ μέσον τοῦ δεύτερου ἔτους κάθε Ὀλυμπιάδος καὶ ἐχρησίμευον ὡς βάσις τῆς χρονολογικῆς ἀριθμήσεως τῶν Ἀργείων. Οἱ ἑορτὲς συνίσταντο σὲ ἀγῶνες τῶν τοξοβόλων «περὶ χαλκῆς ἀσπίδος» καὶ στεφάνου ἀπὸ μυρτιά, καθὼς καὶ σὲ πομπή, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἡ πρώτη ἱέρεια ἦτο ἐπάνω σὲ ἅρμα τὸ ὁποῖον ἔσυρε ζεῦγος λευκῶν βοδιῶν καὶ πήγαινε στὸ Ἡραῖον. Ἡραία ἐτελοῦντο μὲ μεγαλοπρέπεια στὴν Σάμο καὶ στὴν Ἤλιδα, μὲ ἀγῶνες παρθένων, καθὼς καὶ σὲ ἄλλα μέρη. Πολλοὶ ἐτυμολογοῦν τὸ ὄνομα τῆς Ἥρας ἀπὸ τὸν ἀναγραμματισμὸ τῆς λέξεως «ἀήρ». Ἡ γνώμη αὐτὴ ὑπεστηρίχθη πρῶτα ἀπὸ τὸν Ἐμπεδοκλή. Ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα εἰς τὸ ἔργον του «Κρατύλος» (404c): «ἴσως δὲ μετεωρολογῶν ὁ νομοθέτης τὸν ἀέρα Ἥραν ὠνόμασε ἐπικρυπτόμενος, θεὶς τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τελευτήν. γνοίης δ' ἄν, εἰ πολλάκις λέγοις τὸ τῆς Ἥρας ὄνομα» (Ἴσως δὲ ὁ νομοθέτης ὁμιλῶν περὶ φυσικῶν φαινομένων ὠνόμασε μυστικὰ τὸν ἀέρα Ἥραν, τοποθετώντας τὸ πρώτον γράμμα τελευταῖον. Αὐτὸ δὲ εἶναι εὔκολον νὰ τὸ ἐννοήσῃς, ἐὰν προφέρῃς πολλὲς φορὲς τὸ ὄνομα τῆς Ἥρας). Δηλαδὴ ἐὰν προφέρουμε πολλὲς φορὲς τὸ ὄνομα ΗΡΑ ΗΡΑ ΗΡΑ ΗΡΑ ἀκούγεται ὡς ΑΗΡ ΑΗΡ ΑΗΡ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὀρφικὸς ὕμνος εἰς τὴν Ἥραν (XVI) τὴν ταυτίζει μὲ τὸν ἀέρα καὶ τὴν ἀποκαλεῖ «ἠερόμορφε», «ἀνέμων τροφέ».

{ΗΡΑ} *Οὐδ᾽ ἐκεῖνα μὲν εὖ ποιεῖς οὐδὲ πρέποντα σεαυτῷ ὃς ἁπάντων θεῶν δεσπότης ὢν ἀπολιπὼν ἐμὲ τὴν νόμῳ γαμετὴν ἐπὶ τὴν γῆν κάτει μοιχεύσων, χρυσίον ἢ σάτυρος ἢ ταῦρος γενόμενος. πλὴν ἀλλ᾽ ἐκεῖναι μέν σοι κἂν ἐν γῇ μένουσι, τὸ δὲ τουτὶ Ἰδαῖον παιδίον ἁρπάσας ἀνέπτης, ὦ γενναιότατε ἀετῶν, καὶ συνοικεῖ ἡμῖν ἐπὶ κεφαλήν μοι ἐπαχθέν, οἰνοχοοῦν δὴ τῷ λόγῳ. οὕτως ἠπόρεις οἰνοχόων, καὶ ἀπηγορεύκασιν ἄρα ἥ τε Ἥβη καὶ ὁ Ἥφαιστος διακονούμενοι; σὺ δὲ καὶ τὴν κύλικα οὐκ ἂν ἄλλως λάβοις παρ᾽ αὐτοῦ ἢ φιλήσας πρότερον αὐτὸν ἁπάντων ὁρώντων, καὶ τὸ φίλημά σοι ἥδιον τοῦ νέκταρος, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ διψῶν πολλάκις αἰτεῖς πιεῖν· ὁτὲ δὲ καὶ ἀπογευσάμενος μόνον ἔδωκας ἐκείνῳ, καὶ πιόντος ἀπολαβὼν τὴν κύλικα ὅσον ὑπόλοιπον ἐν αὐτῇ πίνεις, ὅθεν καὶ ὁ παῖς ἔπιε καὶ ἔνθα προσήρμοσε τὰ χείλη, ἵνα καὶ πίνῃς ἅμα καὶ φιλῇς· πρῴην δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ ἁπάντων πατὴρ ἀποθέμενος τὴν αἰγίδα καὶ τὸν κεραυνὸν ἐκάθησο ἀστραγαλίζων μετ᾽ αὐτοῦ ὁ πώγωνα τηλικοῦτον καθειμένος. ἅπαντα οὖν ὁρῶ ταῦτα, ὥστε μὴ οἴου λανθάνειν.*

Οὔτε ἐκεῖνα κάνεις καλῶς, οὔτε [εἶναι] πρέποντα γιὰ τὸν ἑαυτόν σου, ὁ ὁποῖος, ἐνῷ εἶσαι δεσπότης ὅλων των θεῶν, ἐγκαταλείπεις ἐμένα, τὴν νόμιμη σύζυγο καὶ κατεβαίνεις στὴν γῆ γιὰ νὰ μοιχεύσῃς γινόμενος χρυσάφι[74] ἢ Σάτυρος[75] ἢ ταῦρος[76].

---

[74] Ἀναφέρεται εἰς τὸν μῦθο ὁ ὁποῖος διηγεῖται τὸν ἔρωτα τοῦ Διὸς γιὰ τὴν Δανάη, κόρη τοῦ Ἀκρισίου, βασιλέως τοῦ Ἄργους. Ὁ Ἀκρίσιος εἶχε λάβει χρησμόν, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον θὰ τὸν ἐφόνευε ὁ ἐγγονός του. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἀπεφάσισε νὰ κλειδώσῃ τὴν Δανάη μαζὶ μὲ τὴν τροφό της σὲ μία ὑπόγεια φυλακή, τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι εἶχαν ἐπενδυθῇ μὲ μεταλλικὲς πλάκες. Ὅμως ὁ Ζεὺς τὴν ἐρωτεύθη καὶ προκειμένου νὰ συνευρεθῇ μαζί της μετεμορφώθη σὲ χρυσὴ βροχή, εἰσχωρώντας στὴν φυλακὴ ἀπὸ τὴν ὀροφή. Ἀπὸ τὴν ἕνωσιν αὐτὴν ἐγεννήθη ὁ Περσεύς. Ὁ Ἀκρίσιος, ὅταν ἀργότερα ἄκουσε κλάμα παιδιοῦ καὶ ἔμαθε γιὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἐγγονοῦ του, ἐφόνευσε τὴν τροφὸ καὶ κλειδώνοντας τὴν Δανάη καὶ τὸν μικρὸ Περσέα σὲ ἕνα μπαοῦλο, τοὺς ἔρριψε στὴν θάλασσα. Τὸ μπαοῦλο ξεβράστηκε στὴν Σέριφο, ὅπου το μάζεψε ὁ ψαρὰς Δίκτυς καὶ τὸ μετέφερε στὸν ἀδελφό του, τὸν βασιλέα Πολυδεύκη, σώζοντας ἔτσι τὴν ζωὴ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ.

[75] Ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἀντιόπης, ἡ ὁποία ἦτο κόρη τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Νυκτέως καὶ τῆς Πολυξοῦς. Ὁ Ζεὺς τὴν ἐρωτεύθη ὅταν τὴν εἶδε κάποτε νὰ κοιμᾶται καὶ μετεμορφώθη σὲ Σάτυρο γιὰ νὰ τὴν κατακτήσῃ, ὅπως γράφει ὁ Ὀβίδιος εἰς τὸ ἔργον του «Μεταμορφώσεις» (Βιβλίον 6ον, 110). Ἡ Ἀντιόπη ἐγκατέλειψε τὴν Βοιωτία καὶ πῆγε στὴν Σικυῶνα ὅπου παντρεύτηκε τὸν βασιλέα αὐτῆς, Ἐποπέα. Ὀλίγους μῆνες ἀργότερα ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν Ἀμφίονα (ἀπὸ τὸν Δία) καὶ τὸν Ζῆθο (ἀπὸ τὸν Ἐποπέα), οἱ ὁποῖοι ἀργότερα ἔγιναν ἥρωες τῆς Βοιωτίας. Σὲ αὐτοὺς ἀποδίδει ὁ μῦθος τὴν ἀνέγερσιν τῶν πρώτων τειχῶν τῆς «ἑπτάπυλης» Θήβας. Οἱ βράχοι τοὺς ὁποίους μετέφερε ὁ Ζῆθος, μὲ τὶς θεῖες μελῳδίες τῆς λύρας τοῦ Ἀμφίωνος, ἀνέβαιναν μόνοι τους καὶ οἰκοδομοῦσαν τὰ τείχη.

[76] Ἀναφέρεται εἰς τὸν μῦθο, ὁ ὁποῖος διηγεῖται τὸν ἔρωτα τοῦ Διὸς γιὰ τὴν Εὐρώπη. Ἦτο κόρη τοῦ Ἀγήνορος καὶ τῆς Τηλεφάσσης, ἡγεμόνων τῆς Φοινίκης καὶ ἀδελφὴ τοῦ Κάδμου, ἱδρυτοῦ τῶν Θηβῶν.

Πλὴν ὅμως ἐκεῖνες σοῦ μένουν στὴν γῆ, ἐνῷ πέταξες καὶ ἥρπασας αὐτὸ ἐδῶ τὸ παιδάκι τὸ Ἰδαῖον, ὢ γενναιότατε ἀπ' ὅλους τοὺς ἀετούς, καὶ κατοικεῖ μαζί μας, καὶ τὸ ἔχω ἐπάνω στὸ κεφάλι μου, μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι οἰνοχοεῖ. Εἶχες τόση ἔλλειψιν ἀπὸ οἰνοχόους ἐπειδὴ κουράστηκαν νὰ ὑπηρετοῦν καὶ ἡ Ἥβη[77] καὶ ὁ Ἥφαιστος; Ἐσὺ δὲν θὰ μποροῦσες νὰ λάβῃς μὲ ἄλλον τρόπο καὶ τὸ ποτῆρι ἀπὸ αὐτόν, ἐὰν πρῶτα δὲν σὲ φιλήσῃ, ἐνῷ βλέπουν ὅλοι. Καὶ τὸ φίλημα γιὰ ἐσένα εἶναι γλυκύτερον τοῦ νέκταρος καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐνῷ δὲν διψᾷς ζητεῖς νὰ πιῇς πολλὲς φορές. Μερικὲς φορές, ἐδοκίμασας μόνον καὶ τὸ ἔδωσες σὲ ἐκεῖνον καὶ ἀφοῦ ἤπιε πῆρες πίσω τὸ ποτῆρι καὶ ἤπιες ὅσο ἔχει μείνει σὲ αὐτό, ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅπου ὁ νεαρὸς προσήρμοσε τὰ χείλη καὶ ἔπινε, ὥστε συγχρόνως καὶ νὰ πίνῃς καὶ νὰ φιλῇς. Τὶς προάλλες δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ὅλων, ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὴν αἰγίδα καὶ τὸν κεραυνό, κάθησες καὶ ἔπαιζες ἀστραγάλους μαζί του, ἐσὺ ποὺ ἔχεις κρεμάσει τέτοια γενειάδα! Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν τὰ βλέπω, ὥστε μὴ νομίζῃς ὅτι ξεφεύγεις.

{ΖΕΥΣ} *Καὶ τί δεινόν, ὦ Ἥρα, μειράκιον οὕτω καλὸν μεταξὺ πίνοντα καταφιλεῖν καὶ ἥδεσθαι ἀμφοῖν καὶ τῷ φιλήματι καὶ τῷ νέκταρι; ἢν γοῦν ἐπιτρέψω αὐτῷ κἂν ἅπαξ φιλῆσαί σε, οὐκέτι μέμψῃ μοι προτιμότερον τοῦ νέκταρος οἰομένῳ τὸ φίλημα εἶναι.*

Καὶ γιατί [εἶναι] φοβερόν, Ἥρα, καθὼς πίνω, νὰ γλυκοφιλῶ τόσο ὡραῖο νεαρὸ καὶ νὰ γλυκαίνωμαι καὶ μὲ τὰ δύο καὶ μὲ τὸ φίλημα καὶ μὲ τὸ νέκταρ; Ἐὰν λοιπὸν ἐγὼ ἐπιτρέψω σὲ αὐτὸν νὰ σὲ φιλήσῃ μία καὶ μόνη φορά, δὲν θὰ μὲ κατηγορῇς πλέον ποὺ νομίζω ὅτι εἶναι προτιμότερον τοῦ νέκταρος τὸ φίλημα.

{ΗΡΑ} *Παιδεραστῶν οὗτοι λόγοι. ἐγὼ δὲ μὴ οὕτω μανείην ὡς τὰ χείλη προσενεγκεῖν τῷ μαλθακῷ τούτῳ Φρυγὶ οὕτως ἐκτεθηλυμένῳ.*

Μία ἡμέρα καθὼς ἔπαιζε μὲ τὶς φίλες της στὰ λιβάδια καὶ μάζευε λουλούδια, ὁ θεὸς τὴν ἀντίκρισε καὶ ἀμέσως τὴν ἐρωτεύθη. Γιὰ νὰ πλησιάσῃ τὴν κοπέλα μετεμορφώθη σὲ ἥμερο ταῦρον. Αὐτὴ ἄρχισε νὰ χαϊδεύῃ τὸ δυνατὸ ζῷον καὶ ἀνέβηκε στὴν ῥάχη του. Ἀμέσως ὁ Ζεὺς-ταῦρος ἄρχισε νὰ τρέχῃ μὲ ἀστραπιαία ταχύτητα. Ὁ μεταμορφωμένος θεὸς διέσχισε τὴν θάλασσα καὶ ἔφθασε στὴν Κρήτη. Ἐκεῖ, μέσα στὴν σπηλιὰ ὅπου ἐγεννήθη, στὸ Δικταῖον ἄνδρον, ἔσμιξε μαζί της καὶ ἀπέκτησε τὸν Μίνωα, τὸν Ῥαδάμανθη καὶ τὸν Σαρπηδώνα. Ἀργότερα, ἡ Εὐρώπη ἔλαβε γιὰ σύζυγό της τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Ἀστερίωνα, ὁ ὁποῖος υἱοθέτησε τὰ παιδιὰ ποὺ εἶχε ἀποκτήσει αὐτὴ ἀπὸ τὸν Δία. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀστερίωνος, τὸν θρόνο τῆς Κρήτης ἔλαβε ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς θετοὺς υἱούς του, ὁ Μίνως, ὁ ὁποῖος ἔγινε ὁ πρῶτος Ἕλλην θαλασσοκράτωρ καὶ νομοθέτης.

[77] Κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Κατοικοῦσε στὸν Ὄλυμπον καὶ ἔργον της ἦτο νὰ προσφέρῃ νέκταρ στοὺς θεοὺς καὶ γενικὰ νὰ τοὺς ὑπηρετῇ. Ἐθεωρεῖτο θεὰ τῆς νεότητος.

Αὐτὰ [εἶναι] λόγια παιδεραστῶν. Μὴ τρελλαθῶ τόσο ὥστε νὰ προσφέρω τὰ χείλη σὲ αὐτὸν τὸν μαλθακὸ Φρύγα, ποὺ ἔχει γίνει τόσο θηλυπρεπής.

{ΖΕΥΣ} *Μή μοι λοιδοροῦ, ὦ γενναιοτάτη, τοῖς παιδικοῖς· οὑτοσὶ γὰρ ὁ θηλυδρίας, ὁ βάρβαρος, ὁ μαλθακός, ἡδίων ἐμοὶ καὶ ποθεινότερος -οὐ βούλομαι δὲ εἰπεῖν- μή σε παροξύνω ἐπὶ πλέον.*

Μὴ μὲ κατηγορῇς, γενναιοτάτη, γιὰ τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἔρωτος. Διότι αὐτὸς ἐδῶ ὁ θηλυπρεπής, ὁ βάρβαρος, ὁ μαλθακός, μοῦ [εἶναι] εὐχάριστος καὶ πιὸ ποθητὸς -δὲν θέλω νὰ πῶ- μὴ σὲ ἐξοργίσω περισσότερο.

{ΗΡΑ} *Εἴθε καὶ γαμήσειας αὐτὸν ἐμοῦ γε οὕνεκα· μέμνησο γοῦν οἷά μοι διὰ τὸν οἰνοχόον τοῦτον ἐμπαροινεῖς.*

Μακάρι νὰ τὸν παντρευτῇς αὐτὸν σὲ πεῖσμα μου. Θυμήσου βεβαίως τί μοῦ [κάνεις] ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ οἰνοχόου, ποὺ φέρεσαι σὰν μεθυσμένος.

{ΖΕΥΣ} *Οὔκ, ἀλλὰ τὸν Ἥφαιστον ἔδει τὸν σὸν υἱὸν οἰνοχοεῖν ἡμῖν χωλεύοντα, ἐκ τῆς καμίνου ἥκοντα, ἔτι τῶν σπινθήρων ἀνάπλεων, ἄρτι τὴν πυράγραν ἀποτεθειμένον, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνων αὐτοῦ τῶν δακτύλων λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν κύλικα καὶ ἐπισπασαμένους γε φιλῆσαι μεταξύ, ὃν οὐδ᾽ ἂν ἡ μήτηρ σὺ ἡδέως φιλήσειας ὑπὸ τῆς ἀσβόλου κατῃθαλωμένον τὸ πρόσωπον. ἡδίω ταῦτα· οὐ γάρ; καὶ παρὰ πολὺ ὁ οἰνοχόος ἐκεῖνος ἔπρεπε τῷ συμποσίῳ τῶν θεῶν, ὁ Γανυμήδης δὲ καταπεμπτέος αὖθις ἐς τὴν Ἴδην· καθάριος γὰρ καὶ ῥοδοδάκτυλος καὶ ἐπισταμένως ὀρέγει τὸ ἔκπωμα, καὶ ὅ σε λυπεῖ μάλιστα, καὶ φιλεῖ ἥδιον τοῦ νέκταρος.*

Ὄχι, ἀλλὰ ἔπρεπε ὁ Ἥφαιστος, ὁ υἱός σου νὰ μᾶς οἰνοχοῇ, κουτσαίνοντας, ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν κάμινο, γεμάτος ἀκόμα ἀπὸ σπίθες, ἔχοντας μόλις ἀφήσει τὴν λαβίδα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ δάκτυλά του νὰ λαμβάνουμε τὸ ποτῆρι καὶ νὰ πίνουμε καὶ νὰ τὸν φιλοῦμε στὸ μεταξύ, τὸν ὁποῖον οὔτε ἐσὺ ἡ μητέρα του δὲν θὰ φιλοῦσες μὲ εὐχαρίστησιν, ὅπως ἔχει μαυρισμένο τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὴν αἰθάλη. [Εἶναι] αὐτὰ εὐχάριστα; Ἢ μήπως ὄχι; Καὶ ἐκεῖνος ὁ οἰνοχόος ταιριάζει πάρα πολὺ εἰς τὸ συμπόσιον τῶν θεῶν, ἐνῷ ὁ Γανυμήδης νὰ σταλῇ πάλι στὴν Ἴδη, ἐπειδὴ [εἶναι] καθαρὸς καὶ ῥοδοδάκτυλος καὶ προσφέρει ἐπισταμένα τὸ ποτῆρι, καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον σὲ στενοχωρεῖ περισσότερο, φιλεῖ γλυκύτερα ἀπὸ τὸ νέκταρ.

{ΗΡΑ} *Νῦν καὶ χωλός, ὦ Ζεῦ, ὁ Ἥφαιστος καὶ οἱ δάκτυλοι αὐτοῦ ἀνάξιοι τῆς σῆς κύλικος καὶ ἀσβόλου μεστός ἐστι, καὶ ναυτιᾷς ὁρῶν αὐτόν, ἐξ ὅτου τὸν καλὸν κομήτην τοῦτον ἡ Ἴδη ἀνέθρεψε· πάλαι δὲ οὐχ ἑώρας ταῦτα, οὐδ' οἱ σπινθῆρες οὐδὲ ἡ κάμινος ἀπέτρεπόν σε μὴ οὐχὶ πίνειν παρ' αὐτοῦ.*

Τώρα καὶ χωλός, Ζεῦ, εἶναι ὁ Ἥφαιστος καὶ τὰ δάκτυλά του ἀνάξια του δικοῦ σου ποτηριοῦ καὶ γεμάτος αἰθάλη καὶ σὲ πιάνει ναυτία βλέποντάς τον, ἀπὸ τότε ποὺ ἡ Ἴδη ἀνέθρεψε τοῦτον τὸν ὡραῖο μακρυμάλλη. Παλαιότερα δὲν τὰ ἔβλεπες αὐτά, οὔτε οἱ σπίθες, οὔτε ἡ κάμινος σὲ ἀπέτρεπαν ἀπὸ τὸ νὰ πιῆς ἀπὸ αὐτόν.

{ΖΕΥΣ} *Λυπεῖς, ὦ Ἥρα, σεαυτήν, οὐδὲν ἄλλο, κἀμοὶ ἐπιτείνεις τὸν ἔρωτα ζηλοτυποῦσα· εἰ δὲ ἄχθῃ παρὰ παιδὸς ὡραίου δεχομένη τὸ ἔκπωμα, σοὶ μὲν ὁ υἱὸς οἰνοχοείτω, σὺ δέ, ὦ Γανύμηδες, ἐμοὶ μόνῳ ἀναδίδου τὴν κύλικα καὶ ἐφ' ἑκάστῃ δὶς φίλει με καὶ ὅτε πλήρη ὀρέγοις κᾆτα αὖθις ὁπότε παρ' ἐμοῦ ἀπολαμβάνοις. τί τοῦτο; δακρύεις; μὴ δέδιθι· οἰμώξεται γάρ, ἤν τίς σε λυπεῖν θέλῃ.*

Στενοχωρεῖς, Ἥρα, τὸν ἑαυτόν σου, ἂν μὴ τί ἄλλο, καὶ σὲ ἐμένα ἐπιτείνεις τὸν ἔρωτα ὅσο ζηλεύεις. Ἐὰν στενοχωρῆσαι ἐπειδὴ δέχεσαι τὸ ποτῆρι ἀπὸ ὡραῖο νεαρό, ἂς οἰνοχοῇ σὲ ἐσένα ὁ υἱός σου, ἐνῷ ἐσὺ Γανυμήδη, σὲ ἐμένα μόνον πρόσφερε τὸ ποτῆρι καὶ κάθε φορὰ δύο φορὲς νὰ μὲ φιλῇς! Καὶ ὅταν μοῦ τὸ προσφέρῃς γεμάτο καὶ ὅταν πάλι τὸ παίρνῃς ἀπὸ ἐμένα! Γιατί αὐτό; Δακρύζεις; Μὴ φοβᾶσαι. Διότι θὰ θρηνήσῃ ὅποιος θελήσῃ νὰ σὲ λυπήσῃ.

ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Ἔστιν, ὦ Ἑρμῆ, νῦν ἐντυχεῖν τῷ Διί;*

Εἶναι δυνατόν, Ἑρμῆ, νὰ συναντήσω τώρα τὸν Δία;

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδαμῶς, ὦ Πόσειδον.*

Μὲ κανέναν τρόπο, Ποσειδῶν[78].

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Ὅμως προσάγγειλον αὐτῷ.*

Ὅμως ἀνάγγειλέ [με] σὲ αὐτόν.

{ΕΡΜΗΣ} *Μὴ ἐνόχλει, φημί· ἄκαιρον γάρ ἐστιν, ὥστε οὐκ ἂν ἴδοις αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι.*

Μὴν ἐνοχλεῖς, λέω. Διότι εἶναι ἀκατάλληλη ὥρα, ὥστε πρὸς τὸ παρὸν δὲν μπορεῖς νὰ τὸν δῇς.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Μῶν τῇ Ἥρᾳ σύνεστιν;*

Μήπως συνευρίσκεται μὲ τὴν Ἥρα;

{ΕΡΜΗΣ} *Οὔκ, ἀλλ᾽ ἑτεροῖόν τί ἐστιν.*

Ὄχι, ἀλλὰ κάτι ἄλλο εἶναι.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Συνίημι· ὁ Γανυμήδης ἔνδον.*

Κατάλαβα. [Εἶναι] ἐντὸς ὁ Γανυμήδης.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ μαλακῶς ἔχει αὐτός.*

Οὔτε αὐτό. Ἀλλὰ εἶναι ἐξουθενωμένος.

---

[78] Θεὸς τῆς θαλάσσης, τῶν ποταμῶν, τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποσίμων νερῶν. Υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Διός, κατοικοῦσε πότε στὸν Ὄλυμπο καὶ πότε στὸ παλάτι του στὰ βάθη τῆς θαλάσσης μὲ τὴν σύζυγό του Ἀμφιτρύτη. Θεωρεῖται ἄλλοτε μικρότερος καὶ ἄλλοτε μεγαλύτερος σὲ ἡλικία ἀπὸ τὸν Δία. Ὁ ἀρχαιότερος μῦθος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ζεύς, ὅταν ἀνδρώνεται, ἀναγκάζει τὸν πατέρα του Κρόνο νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ παιδιὰ ποὺ εἶχε καταπιεῖ, ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ὁ Ζεὺς εἶναι ὁ νεώτερος τῆς γενεᾶς, ὅπως καὶ ὁ Κρόνος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐκθρονίσει τὸν πατέρα του Οὐρανό, ἦτο ὁ νεώτερος υἱὸς ἐκείνου. Ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ δικαιώματος τῆς πρωτοτοκίας, ὁ Ζεὺς ἐνεφανίσθη ὡς πρωτότοκος. Στοὺς μύθους ὅμως τῆς κλασικῆς ἐποχῆς ὁ Ποσειδῶν τὶς περισσότερες φορὲς θεωρεῖται νεώτερος ἀπὸ τὸν ἀδελφό του. Μὲ τὴν τρίαινά του μποροῦσε νὰ δημιουργῇ τρικυμίες ἀλλὰ καὶ νὰ ἠρεμῇ τὰ ὕδατα. Εἶναι ὁ προστάτης τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν ψαράδων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ βάθη τῆς θαλάσσης προκαλεῖ σεισμούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐγνώριζον ὅτι οἱ περισσότεροι σεισμοὶ στὴν Ἑλλάδα προέρχονται ἀπὸ τὰ ὑποθαλάσσια ῥήγματα καὶ τὶς συγκρούσεις τῶν πλακῶν Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης. Γι’ αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ποσειδῶν καὶ ὄχι ὁ Ζεὺς ἀποκαλεῖται «γαιήοχος», δηλαδὴ ὁ κατέχων τὴν γῆ.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Πόθεν, ὦ Ἑρμῆ; δεινὸν γὰρ τοῦτο φῄς.*

Ἀπὸ ποῦ, Ἑρμῆ; Διότι φοβερὸν τὸ λὲς αὐτό.

{ΕΡΜΗΣ} *Αἰσχύνομαι εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν.*

Ντρέπομαι νὰ τὸ πῶ, τέτοιο [ποὺ] εἶναι.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Ἀλλὰ οὐ χρὴ πρὸς ἐμὲ θεῖόν γε ὄντα.*

Ἀλλὰ δὲν πρέπει, πρὸς ἐμένα ποὺ εἶμαι θεῖος [σου].

{ΕΡΜΗΣ} *Τέτοκεν ἀρτίως, ὦ Πόσειδον.*

Ἔχει μόλις γεννήσει, Ποσειδῶν.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Ἄπαγε, τέτοκεν ἐκεῖνος; ἐκ τίνος; οὐκοῦν ἐλελήθει ἡμᾶς ἀνδρόγυνος ὤν; ἀλλὰ οὐδὲ ἐπεσήμανεν ἡ γαστὴρ αὐτῷ ὄγκον τινά.*

[Ἄντε] φύγε, ἔχει γεννήσει ἐκεῖνος; Ἀπὸ ποιόν; Ἑπομένως μᾶς εἶχε ξεφύγει ὅτι εἶναι ἄνδρας καὶ γυναῖκα; Ἀλλὰ δὲν ἔδειχνε ἡ κοιλιά του κάποιον ὄγκο.

{ΕΡΜΗΣ} *Εὖ λέγεις· οὐ γὰρ ἐκείνη εἶχε τὸ ἔμβρυον.*

Καλὰ λές. Διότι δὲν εἶχε ἐκείνη τὸ ἔμβρυον.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Οἶδα· ἐκ τῆς κεφαλῆς ἔτεκεν αὖθις ὥσπερ τὴν Ἀθηνᾶν· τοκάδα γὰρ τὴν κεφαλὴν ἔχει.*

Ξέρω. Ἀπὸ τὸ κεφάλι ἐγέννησε πάλι ὅπως ἀκριβῶς τὴν Ἀθηνᾶ[79]. Ἐπειδὴ τὸ ἔχει γόνιμο τὸ κεφάλι.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὔκ, ἀλλὰ ἐν τῷ μηρῷ ἐκύει τὸ τῆς Σεμέλης βρέφος.*

Ὄχι, ἀλλὰ στὸν μηρὸ κυοφοροῦσε τὸ βρέφος τῆς Σεμέλης[80].

---

[79] Ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ θεὸς τῆς ἐκστάσεως, τῆς ὀργῆς (μὲ τὴν ἀρχικὴ σημασία τοῦ ὅρου ὡς «φυσικὴ τάσις ἢ διάθεσις καὶ ὁρμὴ») καὶ τῆς μανίας. Ὁ ὅρος ἔκστασις κυριολεκτικὰ σημαίνει «ἐκτοπισμός, μετατόπισις», συνεπῶς ἡ διονυσιακὴ «ἔκστασις» εἶναι ἐκείνη ἡ ψυχικὴ κατάστασις ὅπου ὁ ἄνθρωπος βγαίνει ἀπὸ τὴν «συμβατικὴ» καὶ «φρόνιμη» συμπεριφορὰ καὶ εἰσέρχεται σὲ κατάστασιν «ὀργῆς» καὶ «μανίας». Ἡ φρόνιμος καὶ σοφὴ Παρθένος Ἀθηνᾶ ἀποτελεῖ τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐκστατικοῦ Διονύσου. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τοῦ Διός, ἐνῷ ὁ Διόνυσος ὁλοκλήρωσε τὴν ἀνάπτυξίν του στὸν μηρὸ τοῦ Διός. Ἡ κεφαλὴ εἶναι τὸ λογικὸ μέρος τοῦ σώματος, ἐνῷ ὁ μηρὸς εἶναι τὸ μέρος τὸ ὁποῖον παραπέμπει στὰ ἔνστικτα καὶ τὶς ὁρμές.

[80] Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτήν, ἡ κόρη τοῦ Κάδμου Σεμέλη, ἐρωμένη τοῦ Διός, ἀφοῦ κατέστη ἔγκυος ἀπὸ αὐτόν, ἀξίωσε, πεισθεῖσα ἀπὸ τὴν ζηλότυπον Ἥρα, νὰ ἐμφανισθῇ ὁ Ζεὺς ἐνώπιόν της σὲ ὅλο τὸ μεγαλεῖον τῆς δόξης του. Αὐτὸς ἱκανοποίησε, ἀφοῦ δὲν μπόρεσε νὰ τὴν μεταπείσῃ, τὴν ἐπιθυμία τῆς Σεμέλης καὶ ἐνεφανίσθη φέρων τὸν κεραυνὸ ἐν μέσῳ ἀστραπῶν τῶν ὁποίων οἱ φλόγες τὴν κατέκαψαν.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Εὖ γε ὁ γενναῖος, ὡς ὅλος ἡμῖν κυοφορεῖ καὶ πανταχόθι τοῦ σώματος. ἀλλὰ τίς ἡ Σεμέλη ἐστί;*

Εὖγε ὁ γενναῖος, ποὺ ὅλο κυοφορεῖ σὲ ἐμᾶς καὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος. Ἀλλὰ ποιά εἶναι ἡ Σεμέλη;

{ΕΡΜΗΣ} *Θηβαία, τῶν Κάδμου θυγατέρων μία. ταύτῃ συνελθὼν ἐγκύμονα ἐποίησεν.*

Θηβαία, μία ἀπὸ τὶς κόρες τοῦ Κάδμου[81]. Ἀφοῦ συνευρέθη μὲ αὐτήν, τὴν κατέστησε ἔγκυον.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Εἶτα ἔτεκεν, ὦ Ἑρμῆ, ἀντ' ἐκείνης;*

Ἔπειτα ἐγέννησε, Ἑρμῆ, ἀντὶ ἐκείνης;

Ἀποθνήσκουσα ἡ Σεμέλη ἄφησε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα της ὁ καρπὸς τοῦ ἔρωτός τους, ὁ Διόνυσος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκαίετο ὅπως καὶ ἡ μητέρα του, ἐὰν δὲν τὸν ἐπροστάτευε ἡ θεὰ Γαῖα περιβάλλοντας τοὺς κίονες τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κάδμου μὲ χλοεροὺς κλώνους πυκνοῦ κισσοῦ. Ὁ Ζεὺς ἔπειτα ἔκλεισε τὸν ἄωρο Διόνυσον ἐντὸς τοῦ μηροῦ του, ἕως ὅτου συνεπληρώθη ὁ χρόνος τῆς κυήσεώς του. Ἀναφέρει ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγῳδία του «Βάκχαι» (στ. 286): «καὶ διαγελᾷς νιν, ὡς ἐνερράφη Διὸς μηρῷ; διδάξω σ' ὡς καλῶς ἔχει τόδε. ἐπεί νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου Ζεύς, ἐς δ' Ὄλυμπον βρέφος ἀνήγαγεν νέον, Ἥρα νιν ἤθελ' ἐκβαλεῖν ἀπ' οὐρανοῦ, Ζεὺς δ' ἀντεμηχανήσαθ' οἷα δὴ θεός· ῥήξας μέρος τι τοῦ χθόν' ἐγκυκλουμένου αἰθέρος, ἔδωκε τόνδ' ὅμηρον, ἐκτιθεὶς Διόνυσον Ἥρας νεικέων· χρόνῳ δέ νιν βροτοὶ ῥαφῆναί φασιν ἐν μηρῷ Διός, ὄνομα μεταστήσαντες, ὅτι θεᾷ θεὸς Ἥρᾳ ποθ' ὡμήρευσε, συνθέντες λόγον» (Καὶ τὸν κοροϊδεύεις, ὅτι ράφτηκε ἐντὸς τοῦ μηροῦ τοῦ Διός; Θὰ σοῦ δείξω ὅτι καλῶς ἔχει αὐτό. Ὅταν ὁ Ζεὺς τὸν ἥρπασε ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ κεραυνοῦ καὶ ἀνέβασε τὸ νεογέννητον βρέφος ἐπάνω στὸν Ὄλυμπο, ἡ Ἥρα ἤθελε νὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἀφοῦ ὅμως ὁ Ζεὺς ἦτο θεός, ἐμηχανεύθη τέτοια ἐνάντια [σὲ ἐκείνην]: Ἀφοῦ ἀπέσπασε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν αἰθέρα ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὴν γῆ, τὸ ἔδωσε γιὰ ὅμηρον, προστατεύοντας τὸν Διόνυσον ἀπὸ τὴν ἔχθρα τῆς Ἥρας. Μὲ τὸν καιρὸ οἱ θνητοὶ παραλλάσσοντας τὴν λέξιν εἶπαν ὅτι ράφτηκε στὸν μηρὸ τοῦ Διός, πλάθοντας [τὸν] μῦθο, διότι κάποτε [ὁ] θεὸς ἦτο ὅμηρος στὴν θεὰ Ἥρα).

[81] Ὁ Κάδμος ἦτο ὁ ἱδρυτὴς καὶ ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Θηβῶν. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φοινίκης, Ἀγήνορος καὶ τῆς Τηλεφάσσης, ἀδελφὸς τῆς Εὐρώπης, τοῦ Φοίνικος, τοῦ Κίλικος καὶ τοῦ Θάσου. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ πατρός του κατήγετο ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, Ἔπαφο, τὸν υἱὸ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἰοῦς, ὅταν κυνηγημένη ἐκείνη ἀπὸ τὴν Ἥρα ἔφθασε, μεταμορφωμένη σὲ ἀγελάδα, στὴν χώρα τοῦ Νείλου. Μετὰ τὴν ἁρπαγὴ τῆς ἀδελφῆς του, Εὐρώπης ἀπὸ τὸν Δία, ὁ Κάδμος μαζὶ μὲ τὰ ἀδέλφια του καὶ τὴν μητέρα τους ἔφυγαν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀγήνορος ἀπὸ τὴν Φοινίκη καὶ περιεπλανήθησαν στὸ Αἰγαῖον μὲ σκοπὸ νὰ βροῦν τὴν Εὐρώπη. Ὁ Κάδμος κατέληξε στὴν Βοιωτία, ὅπου ἵδρυσε τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, ἀφοῦ πρῶτα ἠκολούθησε, ἔπειτα ἀπὸ χρησμὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, μία ξεχωριστὴ ἀγελάδα μὲ μία ἡμισέληνο στὰ πλευρά της καὶ στὴν συνέχεια σκότωσε ἕναν δράκοντα καὶ ἔσπειρε τὰ δόντια του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ξεφυτρώσουν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν Θηβῶν, οἱ λεγόμενοι Σπαρτοί. Ἡ ἀκρόπολις τῶν Θηβῶν ὠνομάσθη πρὸς τιμήν του Καδμεία. Ὁ Κάδμος ἐνυμφεύθη τὴν κόρη τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, Ἁρμονία καὶ ἔκαναν τέσσερις κόρες, τὴν Ἀγαύη, τὴν Αὐτονόη, τὴν Ἰνῶ καὶ τὴν Σεμέλη, καὶ ἕναν υἱό, τὸν Πολύδωρον. Ἀπὸ τὴν γενεὰ τοῦ Κάδμου κατάγεται ὁ θεὸς Διόνυσος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Σεμέλης.

{ΕΡΜΗΣ} *Καὶ μάλα, εἰ καὶ παράδοξον εἶναί σοι δοκεῖ· τὴν μὲν γὰρ Σεμέλην ὑπελθοῦσα ἡ Ἥρα -οἶσθα ὡς ζηλότυπός ἐστι- πείθει αἰτῆσαι παρὰ τοῦ Διὸς μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἥκειν παρ' αὐτήν· ὡς δὲ ἐπείσθη καὶ ἧκεν ἔχων καὶ τὸν κεραυνόν, ἀνεφλέγη ὁ ὄροφος, καὶ ἡ Σεμέλη μὲν διαφθείρεται ὑπὸ τοῦ πυρός, ἐμὲ δὲ κελεύει ἀνατεμόντα τὴν γαστέρα τῆς γυναικὸς ἀνακομίσαι ἀτελὲς ἔτι αὐτῷ τὸ ἔμβρυον ἑπτάμηνον· καὶ ἐπειδὴ ἐποίησα, διελὼν τὸν ἑαυτοῦ μηρὸν ἐντίθησιν, ὡς ἀποτελεσθείη ἐνταῦθα, καὶ νῦν τρίτῳ ἤδη μηνὶ ἐξέτεκεν αὐτὸ καὶ μαλακῶς ἀπὸ τῶν ὠδίνων ἔχει.*

Φυσικά, ἂν καὶ σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι παράδοξον. Διότι πηγαίνοντας κρυφὰ ἡ Ἥρα στὴν Σεμέλη -ξέρεις πόσο ζηλιάρα εἶναι- τὴν πείθει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Δία νὰ ἔλθῃ μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν κοντὰ σὲ αὐτήν. Καθὼς ἐπείσθη καὶ ἦλθε ἔχοντας καὶ τὸν κεραυνό, πῆρε φωτιὰ ἡ στέγη καὶ ἡ Σεμέλη χάνεται ἀπὸ τὴν φωτιά, διατάζει ὅμως ἐμένα νὰ τοῦ γλιτώσω ἀτελὲς ἀκόμα τὸ ἑπτάμηνο ἔμβρυον κόβοντας τὴν κοιλιὰ τῆς γυναικός. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἔκανα, ἄνοιξε στὴν μέση τὸν μηρό του καὶ τὸ ἔβαλε ἐντὸς γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἐκεῖ, καὶ τώρα στὸν τρίτο ἤδη μῆνα τὸ ἐγέννησε καὶ εἶναι ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὶς ὠδῖνες.

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Νῦν οὖν ποῦ τὸ βρέφος ἐστίν;*

Τώρα λοιπὸν ποῦ εὑρίσκεται τὸ βρέφος;

{ΕΡΜΗΣ} *Ἐς τὴν Νῦσαν ἀποκομίσας παρέδωκα ταῖς Νύμφαις ἀνατρέφειν Διόνυσον αὐτὸν ἐπονομασθέντα.*

Ἀφοῦ τὸ μετέφερα μακριὰ στὴν Νῦσα[82], τὸ παρέδωσα στὶς Νύμφες[83] γιὰ νὰ τὸ ἀναθρέψουν καὶ τὸν ἐπωνόμασαν Διόνυσον[84].

---

[82] Ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Διονύσου ὁ Ζεὺς ἀντιλαμβάνεται ὅτι λόγῳ τῆς Ἥρας ὁ Διόνυσος πρέπει νὰ μεγαλώσῃ κρυφά. Τὸν παραδίδει στὴν ἀδελφὴ τῆς Σεμέλης, Ἰνὼ καὶ στὸν σύζυγό της Ἀθάμαντα. Ἡ Ἥρα ὅμως δὲν ξεγελιέται. Γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ, ῥίπτει τὸν Ἀθάμαντα καὶ τὴν Ἰνῶ σὲ τόση μανία, ὥστε φθάνουν εἰς τὸ σημεῖον νὰ φονεύσουν τὰ παιδιά τους. Γιὰ νὰ γλιτώσῃ ὁ Ζεὺς τὸν υἱόν του, τὸν μεταμορφώνει σὲ κατσίκι καὶ τὸν παραδίδει στὸν Ἑρμῆ, ὁ ὁποῖος τὸν πηγαίνει στὴν Νῦσα, βουνὸ τῆς

{ΠΟΣΕΙΔΩΝ} *Οὐκοῦν ἀμφότερα τοῦ Διονύσου τούτου καὶ μήτηρ καὶ πατὴρ ὁ ἀδελφός ἐστιν;*

Ἄρα ὁ ἀδελφός μου καὶ τὰ δύο εἶναι τοῦ Διονύσου, καὶ μήτηρ καὶ πατήρ;

Ἀσίας καὶ τὸν παραδίδει στὶς Νύμφες. Γράφει ο Ψευδο-Ἀπολλόδωρος (Βιβλιοθήκη, Γ΄ 4,3): «Διόνυσον δὲ Ζεὺς εἰς ἔριφον ἀλλάξας τὸν Ἥρας θυμὸν ἔκλεψε, καὶ λαβὼν αὐτὸν Ἑρμῆς πρὸς νύμφας ἐκόμισεν ἐν Νύσῃ κατοικούσας τῆς Ἀσίας, ἃς ὕστερον Ζεὺς καταστερίσας ὠνόμασεν Ὑάδας» (Μεταμορφώνοντας ὁ Ζεὺς τὸν Διόνυσον σὲ κατσίκι ξεγέλασε τὸν θυμὸ τῆς Ἥρας καὶ ἀφοῦ τὸν παρέλαβε ὁ Ἑρμῆς τὸν πῆγε στὶς νύμφες οἱ ὁποῖες κατοικοῦν στὴν Νῦση τῆς Ἀσίας, τὶς ὁποῖες ἀργότερα ὁ Ζεὺς καταστέρισε καὶ τὶς ὠνόμασε Ὑάδες). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω κάτι γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ Διονύσου, ἡ ὁποία τόσο ἔχει ἀμφισβητηθῇ στὸ παρελθὸν ὅσο καὶ σήμερα. Ἀπὸ τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν Ἡλίου: «Διάφοροι κατὰ καιροὺς σχολιασταὶ καὶ τὸν Διόνυσον ἀκόμη εἶχαν πολιτογραφήσει Ἀνατολίτη. Αἰφνιδιάστηκαν ὅμως καὶ ἐξεπλάγησαν οἱ καταστροφεῖς τῆς ἀληθείας, ὅταν ὁ Ventris καὶ ὁ Chadwick βρῆκαν καὶ ἀνέγνωσαν στὶς πινακίδες τῆς γραμμικῆς γραφῆς Β΄ τὸ ὄνομά του, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἄλλων θεῶν, ποὺ ἀπεδείκνυε ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ Διονύσου εἶχε πανάρχαια ἑλληνικὴ προέλευσιν καὶ προέδιδε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὑποτιθέμενοι ὡς παλαιότεροι τῶν Ἑλλήνων λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς ὁποίους οἱ διάφοροι νεώτεροι ξένοι, δῆθεν εἰδικοί, ἐνεφάνιζον ὡς διδασκάλους τῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶχαν ἐμφανισθῇ ἀκόμη εἰς τὸ προσκήνιον τῆς ἱστορίας ὡς συγκροτημένοι λαοί. Ἡ λατρεία λοιπὸν τοῦ Διονύσου μετεφέρθη ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο σὲ ὅλες τὶς ἀρχαῖες χῶρες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ Νότου. Καὶ φυσικά, ἐὰν ὁ Διόνυσος ἐνεφανίσθη ἀρχικῶς στὴν Ἀνατολὴ ἢ τὴν Αἴγυπτο, οὐδεμία ἔννοια θὰ εἶχε ἡ παράδοσις ὅτι ἐξεστράτευσε στὴν Αἴγυπτο καὶ τὶς Ἰνδίες, ἐὰν κατήγετο ἀπὸ αὐτὲς τὶς χῶρες».

[83] Οἱ Νύμφες, κόρες τοῦ Ὠκεανοῦ ἢ ἄλλων ποταμῶν, ἦσαν γυναικεῖες θεότητες, νεαρὲς στὴν ἡλικία, οἱ ὁποῖες ζοῦσαν στὴν φύσιν. Ἦσαν κατ' ἐξοχὴν πνεύματα τοῦ γλυκοῦ νεροῦ τονίζοντας ἔτσι τὴν μεγάλη του σημασία γιὰ τὴν ὕπαρξιν ζωῆς. Μέσῳ τῆς ζωογόνου δυνάμεως τοῦ νεροῦ οἱ Νύμφες ἐξαπλώθησαν στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση καὶ συνεδέθησαν μὲ τὴν βλάστησιν. Χωρίζονται σὲ τρία εἴδη: α) Ναϊάδες, δηλαδὴ Νύμφες τῶν ποταμῶν, τῶν πηγῶν καὶ τῶν κρηνῶν, β) Ὀρεστιάδες, οἱ ὁποῖες κατοικοῦσαν στὰ βουνὰ ὅπου ὑπάρχουν πηγὲς καὶ γ) Δρυάδες ἢ Ἀμαδρυάδες, Νύμφες τῶν δασῶν. Οἱ Νύμφες ἔχουν ἐπιζήσει στὴν λαϊκή μας παράδοσιν ἕως σήμερα. Εἶναι οἱ γνωστὲς νεράιδες, οἱ ὁποῖες ζοῦν στὰ βουνά, στὶς σπηλιὲς καὶ στὶς πηγές. Θεωρεῖται πάντοτε ἐπικίνδυνον νὰ τὶς συναντήσῃ κανείς, ἀφοῦ ὑπάρχουν ἀκόμη οἱ μῦθοι γιὰ τοὺς «νεραϊδοπαρμένους», ὅπως ἦτο ὁ Ὕλας, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μυσίας Θειοδάμαντος, περίφημος γιὰ τὴν ὀμορφιά του. Κατὰ τὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, ὅταν οἱ Ἀργοναύται προσωρμίσθησαν στὰ παράλια τῆς Βιθυνίας, ὁ Ὕλας ἐστάλη πρὸς ἀναζήτησιν πηγῆς ποσίμου νεροῦ. Βρῆκε πράγματι μία πηγὴ καὶ πῆγε νὰ γεμίσῃ τὸν ἀμφορέα του. Ὅταν ὅμως ἔσκυψε πρὸς τὴν πηγή, τὸν περιεκύκλωσαν οἱ Νύμφες, οἱ ὁποῖες θαμπωμένες ἀπὸ τὴν ὀμορφιά του, τὸν παρέσυραν μέσα στὴν λίμνη καὶ ἀπὸ τότε ὁ Ὕλας ἐξηφανίσθη. Οἱ κάτοικοι τῆς Βιθυνίας, οἱ ὁποῖοι διατηροῦσαν τὴν ἀνάμνησιν τῆς παραδόσεως αὐτῆς, ἐσυνήθιζον μία ὡρισμένη ἡμέρα τοῦ χρόνου νὰ σκορπίζωνται στὰ βουνὰ καὶ μὲ δυνατὴ φωνὴ νὰ καλοῦν τὸν Ὕλα, ὅπως μάταια ἔκανε ὁ Ἡρακλῆς, ὅταν εἶδε ὅτι ἀργεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ πλοῖον καὶ πῆγε νὰ τὸν ἀναζητήσῃ. Σύμφωνα μὲ τὴν λαογραφία, μόνον οἱ σαββατογεννημένοι καὶ «ἀλαφροΐσκιωτοι» μποροῦν νὰ τὶς ἀντιλαμβάνωνται καὶ νὰ τὶς βλέπουν.

[84] Τὸ Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα δίδει διάφορες ἐκδοχὲς γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Διονύσου. Δύο ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ὅτι εἴτε προέρχεται ἀπὸ τὸ «Διόνυξος» διότι γεννημένος μὲ κέρατα ἔνυξε (διαπέρασε, ἐτρύπησε) τὸν μηρὸ τοῦ Διός, εἴτε ἀπὸ τὸ «Δεύνυσος» ἐπειδὴ ἔγινε βασιλεὺς τῆς Νύσσης. Δεῦνον λένε οἱ Ἰνδοὶ τὸν βασιλέα.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἔοικεν. ἄπειμι δ᾽ οὖν ὕδωρ αὐτῷ πρὸς τὸ τραῦμα οἴσων καὶ τὰ ἄλλα ποιήσων ἃ νομίζεται ὥσπερ λεχοῖ.*

Ἔτσι φαίνεται. Φεύγω λοιπὸν γιὰ νὰ τοῦ πάω νερὸ γιὰ τὸ τραῦμα καὶ τὰ ὑπόλοιπα νὰ κάνω, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦνται στὴν περίπτωσιν τῶν λεχόνων.

ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Τί ἂν λέγοιμεν; ὁμομητρίους, ὦ Διόνυσε, ἀδελφοὺς ὄντας Ἔρωτα καὶ Ἑρμαφρόδιτον καὶ Πρίαπον, ἀνομοιοτάτους εἶναι τὰς μορφὰς καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα; ὁ μὲν γὰρ πάγκαλος καὶ τοξότης καὶ δύναμιν οὐ μικρὰν περιβεβλημένος ἁπάντων ἄρχων, ὁ δὲ θῆλυς καὶ ἡμίανδρος καὶ ἀμφίβολος τὴν ὄψιν· οὐκ ἂν διακρίναις εἴτ᾽ ἔφηβός ἐστιν εἴτε καὶ παρθένος· ὁ δὲ καὶ πέρα τοῦ εὐπρεποῦς ἀνδρικὸς ὁ Πρίαπος.*

Τί θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε; Ἐνῷ ὁ Ἔρως καὶ ὁ Ἑρμαφρόδιτος[85] καὶ ὁ Πρίαπος[86] εἶναι ἀδέλφια ἀπὸ τὴν ἴδια μητέρα, Διόνυσε, εἶναι ἀνομοιότατοι στὴν μορφὴ καὶ στὰ ἐπιτηδεύματα; Διότι ὁ μὲν [εἶναι] ὡραιότατος καὶ τοξότης καὶ περιβεβλημένος ἀπὸ δύναμιν ὄχι μικρή, ἄρχων ὅλων, ὁ δὲ θηλυκὸς καὶ μισὸς ἄνδρας καὶ ἀμφίβολος εἰς τὴν ὄψιν. Δὲν θὰ μποροῦσες νὰ διακρίνῃς εἴτε ἐὰν εἶναι ἔφηβος, εἴτε [κόρη] παρθένος. Ὁ ἄλλος δέ, εἶναι ἀνδροπρεπὴς πέραν τοῦ εὐπρεποῦς.

{ΔΙΟΝΥΣΟΣ} *Μηδὲν θαυμάσῃς, ὦ Ἄπολλον· οὐ γὰρ Ἀφροδίτη αἰτία τούτου, ἀλλὰ οἱ πατέρες διάφοροι γεγενημένοι, ὅπου γε καὶ ὁμοπάτριοι πολλάκις ἐκ μιᾶς γαστρός, ὁ μὲν ἄρσην, ἡ δὲ θήλεια, ὥσπερ ὑμεῖς, γίνονται.*

Μὴν ἀπορῇς μὲ τίποτε, Ἀπόλλων. Διότι δὲν εἶναι ἡ Ἀφροδίτη[87] αἰτία τούτου, ἀλλὰ οἱ διάφοροι ποὺ ἔχουν γίνει πατέρες, ὅπου βεβαίως καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο πατέρα πολλὲς φορὲς ἀπὸ μία κοιλιά, ὁ μὲν ἀρσενικός, ἡ δὲ θηλυκή, ὅπως ἐσεῖς, γίνονται.

---

[85] Υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἑρμοῦ. Κάποτε ἐταξίδευσε στὴν Καρία καὶ ἔφθασε σὲ μία λίμνη τὰ νερὰ τῆς ὁποίας ἦσαν τόσο καθαρὰ ὥστε ἐφαίνετο ὁ πυθμήν. Ἡ νύμφη τῆς λίμνης Σαλμακίς, μόλις τὸν ἀντίκρισε τὸν ἐρωτεύθη κεραυνοβόλα. Ἀφοῦ ντύθηκε καὶ στολίστηκε, ἐνεφανίσθη σὲ αὐτὸν σὲ ὅλο της τὸ μεγαλεῖον καὶ τοῦ ἐζήτησε νὰ σμίξῃ μαζί της. Αὐτὸς ὅμως τὴν ἀπέρριψε. Ὅταν ὁ νεαρὸς ἐνόμισε ὅτι ἔμεινε μόνος, γδύθηκε καὶ βούτηξε στὰ νερὰ τῆς λίμνης. Ἡ νύμφη ποὺ παραφύλαγε, δὲν μπόρεσε νὰ ἀντισταθῇ στὴν θέα τοῦ γυμνοῦ του κορμιοῦ, ὥρμησε στὰ νερὰ καὶ ἄρχισε νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃ καὶ νὰ τὸν φιλῇ. Αὐτὸς ἀντιστάθηκε, μὰ ἡ Σαλμακὶς τὸν ἔσφιξε μὲ ὅλην της τὴν δύναμιν καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Δία νὰ παραμείνουν καὶ οἱ δύο ἡνωμένοι σὲ ἕνα σῶμα.

[86] Θεότης παρομοία μὲ τὸν Πάνα, υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, σχετιζομένη μὲ τὴν γονιμότητα. Ἀντιπροσώπευε τὸν σαρκικὸ ἔρωτα καὶ ἐκπροσωποῦσε τὸ ἀνδρικὸ μόριον ὡς φορέα ζωῆς. Προστάτης τῶν ἀγροτικῶν ζῴων, τῶν φρουτοπαραγωγῶν φυτῶν, τῶν κήπων καὶ τῶν ἀνδρικῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Οἱ ἀρχαῖοι τὸν παρίστανον ὡς δύσμορφο καὶ χοντροκομμένο χωριάτη, μεσόκοπο, μὲ γένεια, μαλλιὰ ἀπεριποίητα καὶ μὲ ὑπερφυσικὸ πέος. Ὁ ἰατρικὸς ὅρος πριαπισμὸς προέρχεται ἀπὸ τὸ ὄνομά του.

[87] Θεὰ τοῦ κάλλους, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἡδονῆς. Ὁ Ἡσίοδος, ὁ ὁποῖος δίδει στοὺς μύθους του κοσμογονικὸ νόημα, θέλει τὴν θεὰ προγενεστέρα τοῦ Διός, ὡστόσο νεωτέρα ἀπ' ὅλους. Στὴν «Θεογονία» (στ. 188) μᾶς παρουσιάζει τὴν Ἀφροδίτη νὰ γεννᾶται ἀπὸ τὰ κομμένα γεννητικὰ ὄργανα τοῦ Οὐρανοῦ, μετὰ τὸν

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ναί· ἀλλ᾽ ἡμεῖς ὅμοιοί ἐσμεν καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύομεν· τοξόται γὰρ ἄμφω.*

Ναί, ἀλλὰ ἐμεῖς εἴμαστε ὅμοιοι καὶ τὰ ἴδια ἐπαγγελόμεθα. Διότι εἴμαστε καὶ οἱ δύο τοξόται.

{ΔΙΟΝΥΣΟΣ} *Μέχρι μὲν τόξου τὰ αὐτά, ὦ Ἄπολλον, ἐκεῖνα δὲ οὐχ ὅμοια, ὅτι ἡ μὲν Ἄρτεμις ξενοκτονεῖ ἐν Σκύθαις, σὺ δὲ μαντεύῃ καὶ ἰᾷ τοὺς κάμνοντας.*

Μέχρι τοῦ τόξου, τὰ ἴδια, Ἀπόλλων, τὰ ὑπόλοιπα ὅμως ὄχι ὅμοια, διότι ἡ Ἄρτεμις[88] φονεύει ξένους στὴν χώρα τῶν Σκυθῶν[89], ἐνῷ ἐσὺ μαντεύεις καὶ ἰατρεύεις τοὺς ἀποκαμωμένους.

ἀκρωτηριασμό του ἀπὸ τὸν Κρόνο. Ἡ θάλασσα κρατοῦσε γιὰ πολὺ καιρὸ τὰ οὐράνια μέλη. Γύρω ἀπὸ αὐτὰ ἐσχηματίσθη ἀφρὸς καὶ μέσα ἀπὸ τὸν ἀφρὸ ἀνεδύθη πανώρια ἡ Ἀφροδίτη. Ἐπάνω σε ἕνα τεράστιο κοχύλι ὁ Ζέφυρος τὴν ἐταξίδεψε γιὰ πολὺ καιρὸ μέσα στὸν ἀπέραντο Ὠκεανό. Τὸ παράξενον πλοῖον τῆς Ἀφροδίτης πέρασε ἀπὸ τὰ Κύθηρα καὶ μετὰ κατευθύνθηκε στὴν Κύπρο. Ὁ Ὅμηρος τὴν παρουσιάζει ὡς κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διώνης. Ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει στὸ «Συμπόσιον» ὅτι ἀμφότερες οἱ ἀφηγήσεις εἶναι ἔγκυρες, ἀλλὰ ἀναφέρονται στὴν γέννησιν διαφορετικῶν ὀντοτήτων: τῆς Οὐρανίας καὶ τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης, προστάτιδες τοῦ πνευματικοῦ ἐξιδανικευμένου καὶ σαρκικοῦ ἡδονιστικοῦ ἔρωτος ἀντιστοίχως.

[88] Ἡ Ἄρτεμις προέρχεται ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπόμακρα βάθη τῆς προϊστορίας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν κυνηγῶν καὶ τῶν τροφοσυλλεκτῶν, στὴν ὁποία ἀνάγεται ἡ περιπλανωμένη φύσις της καὶ ἡ σχέσις της μὲ τὰ ζῷα. Κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς καὶ δίδυμος ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἶχε τὸ βασίλειόν της στὰ ὄρη, τὰ φαράγγια καὶ τὰ δάση, ὅπου διέτρεχε καὶ θήρευε μὲ τὴν φαρέτρα της στὸν ὦμο καὶ τὸ τόξον στὰ χέρια της. Εὑρίσκεται διαρκῶς σὲ κίνησιν, ὅπως οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ νερά, ἀνάμεσα στὰ ἀγρίμια, κοντὰ στὶς ζωὲς τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ μακριὰ ἀπὸ αὐτούς, στὸ μεταίχμιον καὶ τὸ ὅριον κόσμων καὶ ζωῶν ἀλλὰ καὶ φάσεων ζωῆς. Παρθένος σεμνή, σύμβολον τῆς ἁγνότητος, ἦτο προστάτις τῆς νεότητος καὶ ἰδιαιτέρως τῶν νέων κοριτσιῶν μέχρι τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου τους. Δὲν εἶναι μόνον ἡ θεὰ τῆς ἀμολύντου ἐφηβείας ἀλλὰ καὶ ἡ θεὰ τὴν ὁποία ἐπικαλοῦνται οἱ γυναῖκες στὸν τοκετό. Ἡ Ἄρτεμις εἶναι ἡ προστάτις σὲ κάθε στάδιον τῆς ἀναπαραγωγικῆς διαδικασίας: πρὶν τὴν ἐφηβεία, τὴν παραμονὴ τοῦ γάμου, μεταξὺ τοῦ γάμου καὶ τῆς πρώτης ἐγκυμοσύνης, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ κατὰ τὸν τοκετό. Ἐθεωρήθη θεὰ σεληνιακὴ καὶ μὲ τὴν ἰδιότητα αὐτὴ ἐταυτίσθη μὲ την Σελήνη πιθανῶς ἀπὸ τὰ κλασικὰ χρόνια. Η Σελήνη εἶναι συνδεδεμένη ἀνέκαθεν μὲ τὸν γυναικολογικὸ κύκλο καὶ τὴν ἔμμηνον ρῦσιν, ἑπομένως μὲ τὴν μητρότητα καὶ τὴν γονιμότητα στὶς γυναῖκες. Ἂν καὶ εἶναι προστάτις τοῦ κυνηγιοῦ καὶ τῶν κυνηγῶν φροντίζει τὴν ἄγρια πανίδα καὶ δὲν δέχεται τὴν ἀλόγιστη ἐξόντωσίν της, ἀντιθέτως περιποιεῖται τὰ ἀδύναμα καὶ ἀβοήθητα νεογνὰ τῶν ἀγρίων ζῴων, ὥστε νὰ ἐπιζήσουν. Σταδιακά, ἀπὸ θεὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν κυνηγῶν μετετράπη σὲ θεὰ τῶν ποιμνίων καὶ τῶν ποιμένων, ἑπομένως τῆς ὀργανωμένης ζωῆς.

[89] Ὁ Σέξτος Ἐμπειρικὸς ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «Πυρρώνειες Ὑποτυπώσεις» (Βιβλίον Α', 149, 4) : «καὶ ἐν μὲν Ταύροις τῆς Σκυθίας νόμος ἦν τοὺς ξένους τῇ Ἀρτέμιδι καλλιερεῖσθαι, παρὰ δὲ ἡμῖν ἄνθρωπον ἀπείρηται πρὸς ἱερῷ φονεύεσθαι» (Στοὺς Ταύρους τῆς Σκυθίας ἦτο νόμος τοὺς ξένους νὰ θυσιάζουν στὴν Ἀρτέμιδα προκειμένου νὰ λάβουν καλοὺς οἰωνούς, ἐνῷ σὲ ἐμᾶς ἀπαγορεύεται ὁ φόνος ἀνθρώπου ποὺ ἔχει καταφύγει σὲ ἱερόν).

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οἴει γὰρ τὴν ἀδελφὴν χαίρειν τοῖς Σκύθαις, ἥ γε καὶ παρεσκεύασται, ἤν τις Ἕλλην ἀφίκηταί ποτε εἰς τὴν Ταυρικήν, συνεκπλεῦσαι μετ᾽ αὐτοῦ μυσαττομένη τὰς σφαγάς;*

Νομίζεις ὅτι ἡ ἀδελφὴ χαίρεται μὲ τοὺς Σκύθας[90], ἡ ὁποία βεβαίως προετοιμάζεται κι ὅλας ἐὰν κάποιος Ἕλλην φθάσῃ ποτὲ στὴν Ταυρική[91], νὰ ἐκπλεύσῃ μαζὶ μὲ αὐτὸν καθὼς ἀπεχθάνεται τὶς σφαγές[92];

{ΔΙΟΝΥΣΟΣ} *Εὖ γε ἐκείνη ποιοῦσα. ὁ μέντοι Πρίαπος, γελοῖον γάρ τί σοι διηγήσομαι, πρῴην ἐν Λαμψάκῳ γενόμενος, ἐγὼ μὲν παρῄειν τὴν πόλιν, ὁ δὲ ὑποδεξάμενός με καὶ ξενίσας παρ᾽ αὑτῷ, ἐπειδὴ ἀνεπαυσάμεθα ἐν τῷ*

---

[90] Μὲ τὸ ὄνομα Σκύθαι ἀναφέρονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς ἕνα σύνολον νομαδικῶν φυλῶν οἱ ὁποῖες ἤρχοντο σὲ ἐπαφὴ μαζί τους καὶ ζοῦσαν στὴν Κεντρικὴ Ἀσία καὶ στὰ βόρεια παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης.

[91] Ἀναφέρεται στὸ μύθευμα τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγενείας, ὅπως παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Εὐριπίδη στὴν τραγῳδία του «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Αὐλίδι» καὶ τῆς ἐπιστροφῆς της στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Ταυρίδα (τραγῳδία «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις»). Μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς Ἰφιγενείας μὲ ἕνα ἐλάφι στὸν βωμό, ἡ θεὰ Ἄρτεμις τὴν μετέφερε στὴν Ταυρικὴ τῆς Κριμαίας, στὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅπου ἡ θεὰ εἶχε ἱερόν, ἐγκαθιστώντας την ἐκεῖ ὡς ἱέρεια. Ὅμως, ἡ λατρεία στὸν τόπο ἐκεῖνον ἦτο βάρβαρος. Κάθε ξένος ὁ ὁποῖος ναυαγοῦσε στὴν ἀκτή του, ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ στὴν Ἄρτεμιν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς θυσίας ἦτο ἔργον τῆς ἱέρειας τοῦ ναοῦ, στὴν προκειμένη περίπτωσιν τῆς Ἰφιγενείας. Μετὰ ἀπὸ χρόνια, ὅταν μὲ χρησμὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπεχρεώθη ὁ ἀδελφός της Ὀρέστης, μετὰ τὸν φόνο τῆς μητρός τους καὶ ἄλλες ἐπακόλουθες περιπέτειές του ἀπὸ τὴν καταδίωξιν τῶν Ἐρινυῶν, νὰ ἔλθῃ στὴν Ταυρίδα γιὰ νὰ ἁρπάξῃ τὸ ξύλινο ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ὁποῖον εἶχε πέσει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ τὸ μεταφέρῃ στὴν γῆ τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Ἰφιγένεια εὑρέθη στὴν δυσάρεστη θέσιν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προετοιμασία καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θυσίας, χωρὶς νὰ ξέρῃ ὅτι ὁ ξένος ἦτο ὁ ἀδελφός της. Τελικῶς ἡ Ἄρτεμις εὐνόησε τὴν ἁρπαγὴ τοῦ ξύλινου ἀγάλματός της καὶ τὴν φυγὴ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ἰφιγενείας ἀπὸ τὴν χώρα τῶν Ταύρων καὶ τὴν ἐπιστροφή τους στὴν πατρίδα.

[92] Στοὺς στίχους 380-386 τῆς τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις», ἡ Ἰφιγένεια προσπαθεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν ψυχολογία τῆς θεᾶς καὶ νὰ τὴν δικαιολογήσῃ. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ πῶς μπορεῖ νὰ εὐχαριστῆται μὲ ἀνθρωποθυσίες τὴν στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία νιώθει μίασμα καὶ ἀπομακρύνει ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος ἔχει ἀγγίξει αἷμα φόνου ἢ λεχῶνας, ἢ νεκρό: «τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα, ἥτις βροτῶν μὲν ἤν τις ἅψηται φόνου, ἢ καὶ λοχείας ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν, βωμῶν ἀπείργει, μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη, αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις. οὐκ ἔσθ᾽ ὅπως ἔτεκεν ἡ Διὸς δάμαρ Λητὼ τοσαύτην ἀμαθίαν» (τῆς θεᾶς τὰ σοφίσματα κατακρίνω. Ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς θνητοὺς ἀκουμπήσῃ αἷμα φόνου ἢ λεχῶνας, ἢ ἀγγίξῃ μὲ τὰ δύο του χέρια νεκρό, δὲν τὸν ἀφήνει νὰ πλησιάσῃ στοὺς βωμούς της, ἐπειδὴ τὸν θεωρεῖ μιάρο, ἐνῷ αὐτὴ εὐφραίνεται μὲ τὶς θυσίες ἀνθρώπων. Ἀδύνατον ἡ Λητώ, γυναῖκα τοῦ Διός, νὰ ἐγέννησε τόση ἀμάθεια). Θεωρεῖ ὅτι οἱ βάρβαροι βάζουν στὶς δικές τους ἄγριες διαθέσεις ἕναν μανδύα θρησκευτικότητος, ἀποδίδοντας στὴν θεὰ τὴν ἀγριότητά τους. Πιστεύει ὅτι κανεὶς θεὸς δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα κακός, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι προβάλλουν σὲ αὐτοὺς τὰ δικά τους ἐλαττώματα (στ. 389-391): «τοὺς δ᾽ ἐνθάδ᾽, αὐτοὺς ὄντας ἀνθρωποκτόνους, ἐς τὴν θεὸν τὸ φαῦλον ἀναφέρειν δοκῶ· οὐδένα γὰρ οἶμαι δαιμόνων εἶναι κακόν» (Γιὰ τοὺς ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνθρωποκτόνοι, θεωρῶ ὅτι ἀποδίδουν τὸ φαῦλον στὴν θεά. Νομίζω ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν θεῶν δὲν εἶναι κακός).

συμποσίῳ ἱκανῶς ὑποβεβρεγμένοι, κατ᾽ αὐτάς που μέσας νύκτας ἐπαναστὰς ὁ γενναῖος -αἰδοῦμαι δὲ λέγειν.

Καὶ πολὺ καλὰ κάνει ἐκείνη. Ἀλλὰ ὅμως ὁ Πρίαπος, διότι κάτι ἀστεῖον θὰ σοῦ διηγηθῶ, εὑρισκόμενος προσφάτως στὴν Λάμψακο[93], ἐγὼ περνοῦσα ἀπὸ τὴν πόλιν, αὐτὸς ἀφοῦ μὲ ὑπεδέχθη καὶ μὲ ἐφιλοξένησε κοντά του, ἀφοῦ ἀνεπαύθημεν ἔχοντας πιεῖ ἀρκετὰ στὸ συμπόσιον, κάπου κατὰ τὰ μεσάνυκτα ξεσηκώθηκε ὁ «γενναῖος» -ντρέπομαι ὅμως νὰ πῶ.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἐπείρα σε, Διόνυσε;*

Προσεπάθησε νὰ σὲ ἀποπλανήσῃ, Διόνυσε;

{ΔΙΟΝΥΣΟΣ} *Τοιοῦτόν ἐστι.*

Τέτοιο εἶναι.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Σὺ δὲ τί πρὸς ταῦτα;*

Ἐσὺ τί [ἔκανες] μπροστὰ σὲ αὐτά;

{ΔΙΟΝΥΣΟΣ} *Τί γὰρ ἄλλο ἢ ἐγέλασα;*

Τί ἄλλο ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγέλασα.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Εὖ γε, τὸ μὴ χαλεπῶς μηδὲ ἀγρίως· συγγνωστὸς γάρ, εἰ καλόν σε οὕτως ὄντα ἐπείρα.*

Εὖγε, [ποὺ δὲν τὸ φέρεις] μήτε κακῶς, μήτε ἀγρίως. Διότι συγχωρετέος [εἶναι], ἐὰν προσεπάθησε νὰ σὲ ἀποπλανήσῃ, ἀφοῦ εἶσαι τόσο ὡραῖος.

{ΔΙΟΝΥΣΟΣ} *Τούτου μὲν ἕνεκα καὶ ἐπὶ σὲ ἄν, ὦ Ἄπολλον, ἀγάγοι τὴν πεῖραν· καλὸς γὰρ σὺ καὶ κομήτης, ὡς καὶ νήφοντα ἄν σοι τὸν Πρίαπον ἐπιχειρῆσαι.*

Ἕνεκα αὐτοῦ θὰ μποροῦσε καὶ ἐναντίον σου νὰ μεταφέρῃ τὴν ἀπόπειρα, Ἀπόλλων. Ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ [εἶσαι] ὡραῖος καὶ μακρυμάλλης, ὥστε καὶ νηφάλιος ὁ Πρίαπος θὰ τὸ ἐπιχειροῦσε.

---

[93] Η Λάμψακος ἦτο ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία τῶν Μιλήσιων καὶ τῶν Φωκαέων, κτισμένη σὲ στρατηγικὴ θέσιν στὶς ἀκτὲς τοῦ Ἑλλήσποντου στὴν βόρεια Τρῳάδα. Στὴν θέσιν της σήμερα ὑπάρχει ἡ ὁμώνυμος Τουρκικὴ πόλις μὲ πληθυσμὸ 10.000 περίπου κατοίκων. Τὸ κρασὶ τῆς Λαμψάκου ἦτο φημισμένον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ὁ περίφημος γεωγράφος Στράβων τὴν χαρακτηρίζει «εὐάμπελον». Προστάτες τῆς Λαμψάκου ἦσαν κατὰ μὲν τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους ὁ Πρίαπος, κατὰ δὲ τοὺς πρώτους μεταχριστιανικοὺς ὁ Ὅσιος Παρθένιος.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἀλλ᾽ οὐκ ἐπιχειρήσει γε, ὦ Διόνυσε· ἔχω γὰρ μετὰ τῆς κόμης καὶ τόξα.*

Ἀλλὰ δὲν θὰ [τὸ] ἐπιχειρήσῃ, Διόνυσε. Ἐπειδὴ μαζὶ μὲ τὴν κόμη ἔχω καὶ τόξα.

ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

{ΕΡΜΗΣ} *Τί κατηφὴς εἶ, ὦ Ἄπολλον;*

Γιατί εἶσαι κατηφής, Ἀπόλλων;

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ὅτι, ὦ Ἑρμῆ, δυστυχῶ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς.*

Διότι δυστυχῶ, Ἑρμῆ, στὰ ἐρωτικά.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἄξιον μὲν λύπης τὸ τοιοῦτο· σὺ δὲ τί δυστυχεῖς; ἢ τὸ κατὰ τὴν Δάφνην σε λυπεῖ ἔτι;*

Αὐτὸ εἶναι ἄξιον λύπης. Ἐσὺ ὅμως γιατί δυστυχεῖς; Ἢ ἀκόμα σὲ λυπεῖ αὐτὸ μὲ τὴν Δάφνη[94];

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὐδαμῶς· ἀλλὰ ἐρώμενον πενθῶ τὸν Λάκωνα τὸν Οἰβάλου.*

Καθόλου. Ἀλλὰ πενθῶ τὸν ἀγαπημένο τὸν Λάκωνα [τὸν υἱὸν] τοῦ Οἰβάλου[95].

{ΕΡΜΗΣ} *Τέθνηκε γάρ, εἰπέ μοι, ὁ Ὑάκινθος;*

Πές μου, ἔχει πεθάνει ὁ Ὑάκινθος[96];

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Καὶ μάλα.*

Βεβαίως.

{ΕΡΜΗΣ} *Πρὸς τίνος, ὦ Ἄπολλον; ἢ τίς οὕτως ἀνέραστος ἦν ὡς ἀποκτεῖναι τὸ καλὸν ἐκεῖνο μειράκιον;*

Ἐξ αἰτίας ποίου, Ἀπόλλων; Ἢ κάποιος ἦτο τόσο ἀνέραστος ὥστε νὰ φονεύσῃ ἐκεῖνον τὸν ὡραῖο νεαρό;

---

[94] Νύμφη, κόρη τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος καὶ τῆς Γαίας. Ὡρισμένοι ὑποστηρίζουν ὅτι πατήρ της ἦτο ὁ Πηνειὸς ποταμός. Ἦτο πολὺ ὄμορφη καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὴν ἐρωτεύθη ὁ Ἀπόλλων. Ὅμως αὐτὴ ἀπέκρουσε τὸν ἔρωτά του καὶ παρεκάλεσε τὴν μητέρα της νὰ τὴν δεχθῇ στοὺς κόλπους της. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς γῆς ὅπου ἄνοιξε καὶ μπῆκε ἡ Δάφνη, φύτρωσε τὸ δένδρον δάφνη, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ φυτικὸν ἔμβλημα τοῦ Ἀπόλλωνος.

[95] Ὁ Οἴβαλος ἦτο ὁ ὄγδοος μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀπόγονος τοῦ Λέλεγος καὶ τοῦ Λακεδαίμονος, πατὴρ τοῦ Τυνδάρεω.

[96] Ἦτο νέος σπανίας ὀμορφιᾶς καὶ ἠγαπήθη ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος τὸν ἐφόνευσε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, καθὼς συναγωνίζοντο στὴν δισκοβολία. Ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Ὑακίνθου φύτρωσε τὸ λουλοῦδι τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομά του. Ὁ δίσκος τοῦ θεοῦ συμβολίζει τὸν ἡλιακὸ δίσκο. Τὸ λουλοῦδι τοῦ Ὑακίνθου ὀφείλει τὸ ὄνομά του στὶς βροχὲς τῆς ἀνοίξεως (ὕει = βρέχει), οἱ ὁποῖες τὸ κάνουν νὰ βλαστάνῃ, γιὰ νὰ παραδοθῇ στὰ χάδια τῶν ἀβλαβῶν ἀκόμα ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ὁ Ἀπόλλων ὁ ὁποῖος φονεύει τὸν νεαρὸ φίλο του εἶναι οἱ ἡλιακὲς ἀκτῖνες τοῦ καλοκαιριοῦ, οἱ ὁποῖες καταστρέφουν τὴν βλάστησιν τῆς ἀνοίξεως ξεραίνοντας καὶ καίγοντας τὰ λουλούδια.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Αὐτοῦ ἐμοῦ τὸ ἔργον.*

Ἐμοῦ τοῦ ἰδίου τὸ ἔργον.

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐκοῦν ἐμάνης, ὦ Ἄπολλον;*

Τρελλάθηκες λοιπόν, Ἀπόλλων;

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὔκ, ἀλλὰ δυστύχημά τι ἀκούσιον ἐγένετο.*

Ὄχι, ἀλλὰ συνέβη κάποιο ἀκούσιον δυστύχημα.

{ΕΡΜΗΣ} *Πῶς; ἐθέλω γὰρ ἀκοῦσαι τὸν τρόπον.*

Πῶς; Διότι θέλω νὰ ἀκούσω τὸν τρόπο.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Δισκεύειν ἐμάνθανε κἀγὼ συνεδίσκευον αὐτῷ, ὁ δὲ κάκιστα ἀνέμων ἀπολούμενος ὁ Ζέφυρος ἤρα μὲν ἐκ πολλοῦ καὶ αὐτός, ἀμελούμενος δὲ καὶ μὴ φέρων τὴν ὑπεροψίαν ταῦτα εἰργάσατο· ἐγὼ μὲν ἀνέρριψα, ὥσπερ εἰώθειμεν, τὸν δίσκον εἰς τὸ ἄνω, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ Ταϋγέτου καταπνεύσας ἐπὶ κεφαλὴν τῷ παιδὶ ἐνέσεισε φέρων αὐτόν, ὥστε ἀπὸ τῆς πληγῆς αἷμα ῥυῆναι πολὺ καὶ τὸν παῖδα εὐθὺς ἀποθανεῖν. ἀλλὰ ἐγὼ τὸν μὲν Ζέφυρον αὐτίκα ἠμυνάμην κατατοξεύσας, φεύγοντι ἐπισπόμενος ἄχρι τοῦ ὄρους, τῷ παιδὶ δὲ καὶ τὸν τάφον μὲν ἐχωσάμην ἐν Ἀμύκλαις, ὅπου ὁ δίσκος αὐτὸν κατέβαλε, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄνθος ἀναδοῦναι τὴν γῆν ἐποίησα ἥδιστον, ὦ Ἑρμῆ, καὶ εὐανθέστατον ἀνθῶν ἁπάντων, ἔτι καὶ γράμματα ἔχον ἐπαιάζοντα τῷ νεκρῷ. ἆρά σοι ἀλόγως λελυπῆσθαι δοκῶ;*

Μάθαινε νὰ ῥίπτη δίσκο καὶ ἐγὼ ἔριπτα δίσκο μαζί του, καὶ αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τοὺς ἀνέμους νὰ χαθῇ μὲ τὸν χειρότερο τρόπο, ὁ Ζέφυρος[97], [τὸν] ἀγαποῦσε πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ ἴδιος. Ἐπειδὴ ὅμως παρημελεῖτο καὶ μὴ ὑποφέροντας τὴν ὑπεροψία, αὐτὰ ἐμηχανεύθη. Ἐγὼ ἔρριψα πρὸς τὰ ἐπάνω τὸν δίσκο, ὅπως ἀκριβῶς συνηθίζουμε, ἐνῷ αὐτὸς φυσώντας ἀπὸ τὸν Ταΰγετο πρὸς τὰ κάτω, τὸν παρέσυρε φέροντάς τον ἐπάνω στὸ κεφάλι τοῦ νέου, ὥστε ἀπὸ τὸ κτύπημα αἷμα πολὺ νὰ ῥέῃ καὶ ὁ νέος ἀμέσως νὰ πεθάνῃ. Ἀλλὰ ἐγὼ ἐπετέθην ἀμέσως στὸν Ζέφυρο ῥίπτοντας βέλη, κυνηγώντας τον

[97] Ἡ προσωποποίησις τοῦ δυτικοῦ ἀνέμου, υἱὸς τοῦ Ἀστραίου καὶ τῆς Ἠοὺς. Τὸ καλοκαῖρι φέρνει ὑγρασία, ἀλλὰ τὴν ἄνοιξιν εἶναι εὐχάριστος, ζεστὸς καὶ εὐεργετικὸς γιὰ τὴν γεωργία. Ἐνυμφεύθη τὴν Ποδάργη καὶ ἀντὶ γιὰ τέκνα ἀπέκτησε δύο ἵππους, τὸν Ξάνθο καὶ τὸν Βαλίο, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ ἵπποι τοῦ Ἀχιλλέως. Σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐκδοχὴ τοῦ μύθου, ὑπεύθυνος γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ὑακίνθου ἦτο ὁ Ζέφυρος, ὁ ὁποῖος ἔρριψε τὸν δίσκο ἐπίτηδες γιὰ νὰ τὸν φονεύσῃ, ἐπειδὴ ἐζήλευε τὴν σχέσιν τοῦ ὡραίου νεαροῦ μὲ τὸν θεὸ Ἀπόλλωνα.

καθὼς ἐτρέπετο εἰς φυγήν, μέχρι τὸ ὄρος. Ἔθαψα τὸν νέο [φτιάχνοντας] τάφο στὶς Ἀμύκλαις, [ἐκεῖ] ὅπου ὁ δίσκος τὸν κτύπησε θανάσιμα καὶ ἔκανα ἀπὸ τὸ αἷμα νὰ ξεπηδήσῃ ἀπὸ τὴν γῆ ἄνθος εὐχάριστον, Ἑρμῆ, καὶ πιὸ ἀνθηρὸ ἀπ' ὅλα τὰ ἄνθη, ἔχοντας ἀκόμα καὶ γράμματα τὰ ὁποῖα θρηνοῦν τὸν νεκρό[98]. Ἄραγε ἐσένα σοῦ φαίνομαι νὰ ἔχω λυπηθῇ παραλόγως;

{ΕΡΜΗΣ} *Ναί, ὦ Ἄπολλον· ᾔδεις γὰρ θνητὸν πεποιημένος τὸν ἐρώμενον· ὥστε μὴ ἄχθου ἀποθανόντος.*

Ναί, Ἀπόλλων. Ἐπειδὴ ἐγνώριζες, ἀφοῦ εἶχες κάνει ἀγαπημένο [σου] τὸν θνητό. Ὥστε μὴ στενοχωρῆσαι ποὺ πέθανε.

[98] Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Λουκιανοῦ μητροπολίτης Καισαρείας Ἀρέθας ἀναφέρει: «Λέγεται γὰρ ἐν τοῖς φύλλοις τῶν ὑακίνθων ἐπιγεγράφθαι τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ Ὑακίνθου» (Λέγεται ὅτι ἐπάνω στὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ εἶναι ἐγγεγραμμένο τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὑακίνθου).

ΗΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΣ

{ΗΡΑ} *Τὸν Ἰξίονα τοῦτον, ὦ Ζεῦ, ποῖόν τινα τὸν τρόπον ἡγῇ;*

Ὁποία εἶναι ἡ γνώμη σου, Ζεῦ, γιὰ τοῦτον τὸν Ἰξίονα[99];

{ΖΕΥΣ} *Ἄνθρωπον εἶναι χρηστόν, ὦ Ἥρα, καὶ συμποτικόν· οὐ γὰρ ἂν συνῆν ἡμῖν ἀνάξιος τοῦ συμποσίου ὤν.*

Εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, Ἥρα, καὶ γλεντζές. Διότι δὲν θὰ εὑρίσκετο μαζί μας ὄντας ἀνάξιος τοῦ συμποσίου.

{ΗΡΑ} *Ἀλλὰ ἀνάξιός ἐστιν, ὑβριστής γε ὤν· ὥστε μηκέτι συνέστω.*

Ἀλλὰ εἶναι ἀνάξιος, διότι εἶναι ὑβριστής. Ὥστε νὰ μὴν εὑρίσκεται πλέον μαζί μας.

{ΖΕΥΣ} *Τί δαὶ ὕβρισε; χρὴ γάρ, οἶμαι, κἀμὲ εἰδέναι.*

Τί ἄραγε προσέβαλε; Διότι πρέπει, νομίζω, καὶ ἐγὼ νὰ ξέρω.

{ΗΡΑ} *Τί γὰρ ἄλλο; -καίτοι αἰσχύνομαι εἰπεῖν αὐτό· τοιοῦτόν ἐστιν ὃ ἐτόλμησεν.*

Τί ἄλλο; Ἂν καὶ ντρέπομαι νὰ τὸ πῶ. Τέτοιο εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐτόλμησε.

{ΖΕΥΣ} *Καὶ μὴν διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον εἴποις ἄν, ὅσῳ καὶ αἰσχροῖς ἐπεχείρησε. μῶν δ᾽ οὖν ἐπείρα τινά; συνίημι γὰρ ὁποῖόν τι τὸ αἰσχρόν, ὅπερ ἂν σὺ ὀκνήσειας εἰπεῖν.*

Καὶ ὅμως ἐξ αἰτίας αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε περισσότερο νὰ πῇς, ὅσο αἰσχρὸν καὶ ἂν ἐπεχείρησε. Μήπως λοιπὸν προσεπάθησε νὰ ἀποπλανήσῃ κάποια; Διότι συνειδητοποιῶ ποιό [εἶναι] τὸ αἰσχρόν, τὸ ὁποῖον ἐσὺ ἀκριβῶς θὰ ἐδίσταζες νὰ πῇς.

---

[99] Υἱὸς τοῦ Φλεγύου, βασιλεὺς τῶν Λαπίθων ἢ υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Περιμήλης, πατὴρ τοῦ Πειρίθου ἀπὸ τὴν Δία, κόρη τοῦ Δηϊονέως. Ὁ Δηϊονεὺς ἀπαιτοῦσε τὰ γαμήλια δῶρα τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ Ἰξίων νυμφευόμενος τὴν Δία. Ἐπειδὴ ὁ Ἰξίων δὲν τὰ ἔδιδε, ὁ Δηϊονεὺς σὲ ἀντίποινα ἔκλεψε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἄλογά του. Ὁ Ἰξίων ἔκρυψε τὴν ὀργή του καὶ προσεκάλεσε τὸν πεθερό του σὲ ἑορταστικὸ γεῦμα στὴν Λάρισα. Μόλις ἔφθασε ὁ Δηϊονεὺς ὁ Ἰξίων τὸν ἐφόνευσε ῥίπτοντάς τον μέσα σὲ λάκκο ὅπου εἶχε ἀνάψει μεγάλη φωτιά. Μὲ τὴν πράξιν του αὐτή, ὁ Ἰξίων παρεβίασε τὸν ἱερὸ γιὰ τοὺς Ἕλληνας νόμο τῆς φιλοξενίας. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος. Μετὰ τὸ ἔγκλημά του κανεὶς δὲν τὸν ἐδέχετο καὶ οἱ ὑπήκοοί του τὸν ἔδιωξαν ἀπὸ τὸ βασίλειόν του καὶ περιεπλανάτο σὲ ὅλην τὴν γῆ. Τὸν ἐλυπήθη ὁ Ζεὺς καὶ ὄχι μόνον τὸν συνεχώρησε, ἀλλὰ τοῦ ἔδωσε πλούτη καὶ τὸν ἐκάλεσε στὸ τραπέζι τῶν θεῶν. Ἐκεῖ ὁ Ἰξίων ἐπόθησε τὴν Ἥρα καὶ ἐτόλμησε νὰ τὴν καταδιώξῃ. Ἡ Ἥρα τὸν κατήγγειλε στὸν Δία καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ Ἥρα δὲν ἔλεγε ψέμματα, ἔδωσε στὴν Νεφέλη τὴν μορφή της καὶ ὁ Ἰξίων συνευρέθη μὲ αὐτήν. Ὁ Ζεὺς ἀγανάκτησε καὶ τὸν ἔδεσε σὲ ἱπτάμενο τροχό, ὁ ὁποῖος περιφέρεται ἀενάως στὸν αἰθέρα ἢ στὸν τροχὸ τοῦ Ταρτάρου, ὁ ὁποῖος περιστρέφεται ἐπάνω ἀπὸ φλόγες.

{ΗΡΑ} *Αὐτὴν ἐμέ, οὐκ ἄλλην τινά, ὦ Ζεῦ, πολὺν ἤδη χρόνον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠγνόουν τὸ πρᾶγμα, διότι ἀτενὲς ἀφεώρα εἰς ἐμέ· ὁ δὲ καὶ ἔστενε καὶ ὑπεδάκρυε, καὶ εἴ ποτε πιοῦσα παραδοίην τῷ Γανυμήδει τὸ ἔκπωμα, ὁ δὲ ᾔτει ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ πιεῖν καὶ λαβὼν ἐφίλει μεταξὺ καὶ πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς προσῆγε καὶ αὖθις ἀφεώρα ἐς ἐμέ· ταῦτα δὲ ἤδη συνίην ἐρωτικὰ ὄντα. καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ᾐδούμην λέγειν πρὸς σὲ καὶ ᾤμην παύσεσθαι τῆς μανίας τὸν ἄνθρωπον· ἐπεὶ δὲ καὶ λόγους ἐτόλμησέ μοι προσενεγκεῖν, ἐγὼ μὲν ἀφεῖσα αὐτὸν ἔτι δακρύοντα καὶ προκυλινδούμενον, ἐπιφραξαμένη τὰ ὦτα, ὡς μηδὲ ἀκούσαιμι αὐτοῦ ὑβριστικὰ ἱκετεύοντος, ἀπῆλθον σοὶ φράσουσα· σὺ δὲ αὐτὸς ὅρα, ὅπως μέτει τὸν ἄνδρα.*

Ἐμένα τὴν ἴδια, ὄχι κάποια ἄλλη, ἐδῶ καὶ πολὺν καιρό. Ἀρχικῶς ἀγνοοῦσα τὸ πρᾶγμα, διότι μὲ κυττοῦσε μὲ βλέμμα ἀτενές. Ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ἐστέναζε καὶ δάκρυζε κρυφὰ καὶ ἐὰν καμμιὰ φορά, ἀφοῦ ἔπινα, παρέδιδα στὸν Γανυμήδη τὸ ποτῆρι, αὐτὸς ἐζήτει σὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο νὰ πιῇ καὶ λαμβάνοντάς το ἔπειτα τὸ φιλοῦσε καὶ τὸ ἔφερνε μπροστὰ στὰ μάτια του καὶ πάλι κυττοῦσε πρὸς ἐμένα. Συνειδητοποίησα ἀμέσως ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἐρωτικά. Καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ ντρεπόμουν νὰ σοῦ τὸ πῶ καὶ ἐνόμιζον ὅτι θὰ πάψῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν μανία. Ἀφοῦ ὅμως ἐτόλμησε νὰ ἀπευθύνῃ καὶ λόγους, ἐγὼ τὸν ἄφησα ἀκόμα νὰ κλαίῃ καὶ νὰ παρακαλῇ γονατιστός, ἔκλεισα τὰ αὐτιά μου γιὰ νὰ μὴ μπορῶ νὰ ἀκούσω νὰ ἱκευτεύῃ πράγματα προσβλητικά, καὶ ἔφυγα γιὰ νὰ σοῦ τὰ πῶ. Ἐσὺ ὁ ἴδιος κύττα πῶς θὰ μεταχειρισθῇς τὸν ἄνδρα.

{ΖΕΥΣ} *Εὖ γε ὁ κατάρατος· ἐπ᾽ ἐμὲ αὐτὸν καὶ μέχρι τῶν Ἥρας γάμων; τοσοῦτον ἐμεθύσθη τοῦ νέκταρος; ἀλλ᾽ ἡμεῖς τούτων αἴτιοι καὶ πέρα τοῦ μετρίου φιλάνθρωποι, οἵ γε καὶ συμπότας αὐτοὺς ἐποιησάμεθα. συγγνωστοὶ οὖν, εἰ πιόντες ὅμοια ἡμῖν καὶ ἰδόντες οὐράνια κάλλη καὶ οἷα οὔ ποτε εἶδον ἐπὶ γῆς, ἐπεθύμησαν ἀπολαῦσαι αὐτῶν ἔρωτι ἁλόντες· ὁ δ᾽ ἔρως βίαιόν τί ἐστι καὶ οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἄρχει, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐνίοτε.*

Βρὲ μπράβο ὁ καταραμένος! Βάλθηκε νὰ μὲ ἀτιμάσῃ φθάνοντας μέχρι καὶ τὸ κρεβάτι τῆς Ἥρας; Τόσο μέθυσε ἀπὸ τὸ νέκταρ; Ἀλλὰ ἐμεῖς εἴμαστε ὑπαίτιοι τούτων καὶ φιλάνθρωποι πέραν τοῦ μετρίου, οἱ ὁποῖοι βεβαίως τοὺς ἔχουμε κάνει καὶ συμπότες. Εἶναι ὅμως ἄξιοι συγγνώμης, ἐὰν ἀφοῦ ἤπιαν ὅμοια μὲ ἐμᾶς καὶ εἶδαν τὰ οὐράνια κάλλη καὶ μάλιστα τέτοια ποὺ δὲν εἶδαν ποτὲ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπεθύμησαν νὰ τὰ

ἀπολαύσουν κυριευμένοι ἀπὸ ἔρωτα. Ὁ ἔρως εἶναι κάτι βίαιον καὶ ὄχι μόνον ἐξουσιάζει τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ ἐμᾶς τοὺς ἰδίους[100].

{ΗΡΑ} *Σοῦ μὲν καὶ πάνυ οὗτός γε δεσπότης ἐστὶ καὶ ἄγει σε καὶ φέρει τῆς ῥινός, φασίν, ἕλκων, καὶ σὺ ἕπῃ αὐτῷ ἔνθα ἂν ἡγῆταί σοι, καὶ ἀλλάττῃ ῥᾳδίως ἐς ὅ τι ἂν κελεύσῃ, καὶ ὅλως κτῆμα καὶ παιδιὰ τοῦ ἔρωτος σύ γε· καὶ νῦν τῷ Ἰξίονι οἶδα καθότι συγγνώμην ἀπονέμεις ἅτε καὶ αὐτὸς μοιχεύσας ποτὲ αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, ἥ σοι τὸν Πειρίθουν ἔτεκεν.*

Ἐσένα πάντως, αὐτὸς παραεῖναι δεσπότης σου καὶ ὅπως λένε, σὲ ἄγει καὶ σὲ φέρει σέρνοντάς σε ἀπὸ τὴν μύτη, καὶ ἐσὺ τὸν ἀκολουθεῖς ὅπου καὶ ἂν σὲ ὁδηγῇ καὶ ἀλλάζεις εὐκόλως σὲ ὅ,τι καὶ ἂν ζητήσῃ καὶ ἐσὺ βεβαίως [ἔχεις καταντήσει] γενικότερα ἰδιοκτησία καὶ παιχνίδι τοῦ ἔρωτος. Καὶ τώρα ξέρω γιὰ ποιόν λόγο ἀπονέμεις συγχώρεσιν καθὼς καὶ ὁ ἴδιος κάποτε ἐμοίχευσας τὴν γυναῖκα του[101], ἡ ὁποία σου ἐγέννησε τὸν Πειρίθουν[102].

---

[100] Σοφοκλέους, Αντιγόνη στ. 781: «Ἔρως ἀνίκατε μάχαν, Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις, ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεάνιδος ἐννυχεύεις, φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος ἔν τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς· καί σ' οὔτ' ἀθανάτων φύξιμος οὐδεὶς οὔθ' ἁμερίων ἐπ' ἀνθρώπων, ὁ δ' ἔχων μέμηνεν. Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ...». (Ἔρως ἀνίκητε στὴν μάχη, Ἔρως, [ἐσὺ] ὁ ὁποῖος ἐφορμᾷς στὰ ἀποκτήματα [τῶν ἀνθρώπων], ὁ ὁποῖος διανυκτερεύεις στὰ τρυφερὰ μάγουλα νεανίδος, πλανᾶσαι δὲ ἐπάνω ἀπὸ θάλασσες καὶ στὶς αὐλὲς τῶν ἀγροικιῶν. Καὶ ἀπὸ ἐσένα δὲν γλιτώνει κανείς, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀθανάτους, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐφημέρους ἀνθρώπους. Ὅποιος σὲ κατέχει, τρελλαίνεται. Ἐσὺ καὶ τὸν νοῦν τῶν δικαίων παρασύρεις στὸ ἄδικον γιὰ τὴν καταστροφή...).

[101] Ἐννοεῖ τὴν Δία, σύζυγο τοῦ Ἰξίονος μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Ζεὺς συνευρέθη παίρνοντας τὴν μορφὴ ἵππου καὶ ἀπέκτησε τὸν Πειρίθουν. Αὐτὸν τὸν μῦθο ἐπραγματεύθη ὁ Αἰσχύλος σὲ δύο μὴ διασωθεῖσες τραγῳδίες του, «Ἰξίων» καὶ «Περραιβίδες».

[102] Υἱὸς τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Ἰξίονος καὶ τῆς Δίας, βασιλεὺς τῶν Λαπιθῶν τῆς Θεσσαλίας. Οἱ Λαπίθες ἀναφέρονται ὡς μυθολογικὰ ὄντα ἰδίας καταγωγῆς μὲ τοὺς Κενταύρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅμως διεκρίθησαν μεταγενέστερα ἀπὸ τοὺς ποιητᾶς καθὼς τοὺς ἀπέδιδον ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ παρουσία ὡς ἀρχαίου πραγματικοῦ λαοῦ, πολεμικοῦ καὶ ἀνδρειωμένου, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἐξεδίωξαν τοὺς Περραιβοὺς ἀπὸ τὴν Θεσσαλία ἐγκατεστάθησαν στὴν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πηνειοῦ πεδιάδα. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἐπρόκειτο γιὰ ἀρχαιότατο λαὸ ἐγκατεστημένο ἐκεῖ ἀπὸ παλαιά. Ὁ καλλίτερος φίλος τοῦ Πειρίθου ἦτο ὁ Θησεὺς μὲ τὸν ὁποῖον ἔβαλαν σκοπὸ νὰ νυμφευθοῦν κόρες τοῦ Διός. Ὁ Θησεὺς διάλεξε τὴν Ἑλένη καὶ μαζὶ τὴν ἀπήγαγον ὅταν ἐκείνη ἦτο 10 ἐτῶν, ἀποφασίζοντας ὅμως νὰ τὴν κρατήσουν μέχρι νὰ φθάσῃ σὲ ἡλικία γάμου. Ὁ Πειρίθους διάλεξε τὴν Περσεφόνη. Ἄφησαν τὴν Ἑλένη στὴν Αἴθρα, τὴν μητέρα τοῦ Θησέως καὶ ἐταξίδευσαν στὸν Κάτω Κόσμο. Ὁ Πλούτων προσεποιήθη ὅτι ἐδέχθη μὲ χαρὰ τοὺς δύο ἥρωας, ἀλλὰ μὲ τὸ ποὺ κάθισαν στὶς θέσεις τους, ξεπήδησαν φίδια τὰ ὁποῖα τυλίχτηκαν γύρω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια τους καὶ τοὺς κρατοῦσαν δεσμίους. Ὁ Ἡρακλῆς κατάφερε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Θησέα, ἀλλὰ ἡ γῆ ἄρχισε νὰ τρέμῃ ὅταν προσεπάθησε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Πειρίθουν. Ἔτσι ὁ Πειρίθους ἔμεινε δέσμιος στὸν Ἅδη.

{ΖΕΥΣ} *Ἔτι γὰρ σὺ μέμνησαι ἐκείνων, εἴ τι ἐγὼ ἔπαιξα εἰς γῆν κατελθών; ἀτὰρ οἶσθα ὅ μοι δοκεῖ περὶ τοῦ Ἰξίονος; κολάζειν μὲν μηδαμῶς αὐτὸν μηδὲ ἀπωθεῖν τοῦ συμποσίου· σκαιὸν γάρ· ἐπεὶ δὲ ἐρᾷ καὶ ὡς φῂς δακρύει καὶ ἀφόρητα πάσχει.*

Ἀκόμα ἐκεῖνα θυμᾶσαι, ἐὰν ἐγὼ διασκέδασα μὲ κάτι κατερχόμενος στὴν γῆ; Ἀλλὰ ξέρεις αὐτὸ τὸ ὁποῖον μοῦ φαίνεται καλὸ γιὰ τὸν Ἰξίονα; Νὰ μὴ τὸν τιμωρήσω μὲ κανέναν τρόπο, οὔτε νὰ τὸν διώξω ἀπὸ τὸ συμπόσιον. Διότι [εἶναι] ἄβολη [περίστασις]. Δεδομένου ὅτι σὲ ἀγαπᾷ καὶ ὅπως λὲς δακρύζει καὶ πάσχει ἀφόρητα.

{ΗΡΑ} *Τί, ὦ Ζεῦ; δέδια γάρ, μή τι ὑβριστικὸν καὶ σὺ εἴπῃς.*

Τί, Ζεῦ; Διότι φοβοῦμαι μὴ πῇς καὶ ἐσὺ κάτι προσβλητικόν.

{ΖΕΥΣ} *Οὐδαμῶς· ἀλλ᾽ εἴδωλον ἐκ νεφέλης πλασάμενοι αὐτῇ σοι ὅμοιον, ἐπειδὰν λυθῇ τὸ συμπόσιον κἀκεῖνος ἀγρυπνῇ, ὡς τὸ εἰκός, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, παρακατακλίνωμεν αὐτῷ φέροντες· οὕτω γὰρ ἂν παύσαιτο ἀνιώμενος οἰηθεὶς τετυχηκέναι τῆς ἐπιθυμίας.*

Καθόλου. Ἀλλὰ ἀφοῦ πλάσουμε εἴδωλον ἀπὸ σύννεφον ὅμοιον μὲ ἐσένα, ὁπόταν τελειώσει τὸ συμπόσιον καὶ ἐκεῖνος ἀγρυπνεῖ, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ ἔρωτα, ἂς τὸ φέρουμε σὲ αὐτὸν νὰ πλαγιάσῃ κοντά του. Ἔτσι θὰ πάψῃ νὰ στενοχωρῆται νομίζοντας ὅτι ἔχει ἐκπληρώσει τὴν ἐπιθυμία.

{ΗΡΑ} *Ἄπαγε, μὴ ὥρασιν ἵκοιτο τῶν ὑπὲρ αὐτὸν ἐπιθυμῶν.*

[Ἄντε] φύγε, κακὸ χρόνο νὰ ᾽χει ποὺ ἐπεθύμησε πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ αὐτόν.

{ΖΕΥΣ} *Ὅμως ὑπόμεινον, ὦ Ἥρα. ἢ τί γὰρ ἂν καὶ πάθοις δεινὸν ἀπὸ τοῦ πλάσματος, εἰ νεφέλῃ ὁ Ἰξίων συνέσται;*

Ὅμως δεῖξε ἀνοχή, Ἥρα. Διότι τί φοβερὸν θὰ πάθῃς ἀπὸ τὸ πλαστὸν ὁμοίωμα, ἐὰν ὁ Ἰξίων συνευρεθῇ μὲ σύννεφον;

{ΗΡΑ} *Ἀλλὰ ἡ νεφέλη ἐγὼ εἶναι δόξω, καὶ τὸ αἰσχρὸν ἐπ᾽ ἐμὲ ἥξει διὰ τὴν ὁμοιότητα.*

Ἀλλὰ θὰ [τοῦ] φανῶ ὅτι εἶμαι ἐγὼ τὸ σύννεφον καὶ τὸ αἰσχρὸν ἐπάνω μου θὰ ἔλθῃ ἐξ αἰτίας τῆς ὁμοιότητος.

{ΖΕΥΣ} *Οὐδὲν τοῦτο φῄς· οὔτε γὰρ ἡ νεφέλη ποτὲ Ἥρα γένοιτ᾽ ἂν οὔτε σὺ νεφέλη· ὁ δ᾽ Ἰξίων μόνον ἐξαπατηθήσεται.*

Μὴ λὲς τίποτε τέτοιο. Διότι οὔτε τὸ σύννεφον θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ ποτὲ Ἥρα, οὔτε ἐσὺ σύννεφον. Μόνον ὁ Ἰξίων θὰ ἐξαπατηθῇ.

{ΗΡΑ} *Ἀλλὰ οἱ πάντες ἄνθρωποι ἀπειρόκαλοί εἰσιν· αὐχήσει κατελθὼν ἴσως καὶ διηγήσεται ἅπασι λέγων συγγεγενῆσθαι τῇ Ἥρᾳ καὶ σύλλεκτρος εἶναι τῷ Διί, καί που τάχα ἐρᾶν με φήσειεν αὐτοῦ, οἱ δὲ πιστεύσουσιν οὐκ εἰδότες ὡς νεφέλῃ συνῆν.*

Ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἄξεστοι. Θὰ καυχηθῇ ἴσως κατεβαίνοντας καὶ θὰ διηγηθῇ σὲ ὅλους λέγοντας ὅτι συνευρέθη μὲ τὴν Ἥρα καὶ ὅτι μοιράζεται τὸ κρεβάτι μὲ τὸν Δία καὶ θὰ πῇ ὅτι τάχα τὸν ἀγαπῶ, ἐνῷ αὐτοὶ θὰ πιστέψουν χωρὶς νὰ ξέρουν ὅτι συνευρέθη μὲ σύννεφον[103].

{ΖΕΥΣ} *Οὐκοῦν, ἤν τι τοιοῦτον εἴπῃ, ἐς τὸν ᾅδην ἐμπεσὼν τροχῷ ἄθλιος προσδεθεὶς συμπεριενεχθήσεται μετ᾽ αὐτοῦ ἀεὶ καὶ πόνον ἄπαυστον ἕξει δίκην διδοὺς οὐ τοῦ ἔρωτος -οὐ γὰρ δεινὸν τοῦτό γε- ἀλλὰ τῆς μεγαλαυχίας.*

Λοιπόν, ἐὰν πῇ κάτι τέτοιο, ἀφοῦ πέσει ὁ ἄθλιος στὸν Ἅδη, προσδεθεῖς σὲ τροχὸ θὰ περιστρέφεται μαζὶ μὲ αὐτὸν αἰωνίως καὶ πόνο ἀσταμάτητον θὰ ἔχῃ, λογοδοτώντας ὄχι γιὰ τὸν ἔρωτα -διότι αὐτὸ βεβαίως δὲν εἶναι φοβερὸν- ἀλλὰ γιὰ τὸ καύχημα.

[103] Τὸ εἴδωλον τῆς Ἥρας μετὰ τὴν συνεύρεσίν του μὲ τὸν Ἰξίονα ὠνομάσθη Νεφέλη (σύννεφον) καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐρωτικῆς ἐπαφῆς προῆλθε τὸ γένος τῶν Κενταύρων. Στὴν συνέχεια ἡ Νεφέλη ἐπέλεξε ὡς σύζυγό της τὸν βασιλέα τοῦ Ὀρχομενοῦ, Ἀθάμαντα καὶ ἐγέννησε ἀπὸ αὐτὸν δύο τέκνα, τὸν Φρίξο καὶ τὴν Ἕλλη.

ΔΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΖΕΥΣ} *Τὴν τοῦ Ἰνάχου παῖδα τὴν καλὴν οἶσθα, ὦ Ἑρμῆ;*

Τὴν ὡραία κόρη τοῦ Ἰνάχου, Ἑρμῆ, τὴν γνωρίζεις;

{ΕΡΜΗΣ} *Ναί· τὴν Ἰὼ λέγεις;*

Ναί. Γιὰ τὴν Ἰὼ[104] λές;

{ΖΕΥΣ} *Οὐκέτι παῖς ἐκείνη ἐστίν, ἀλλὰ δάμαλις.*

Δὲν εἶναι πλέον ἐκείνη κόρη, ἀλλὰ δάμαλις.

{ΕΡΜΗΣ} *Τεράστιον τοῦτο· τῷ τρόπῳ δ᾽ ἐνηλλάγη;*

Αὐτὸ [εἶναι] ἀφύσικον! Μὲ ποιόν τρόπο ἄλλαξε;

{ΖΕΥΣ} *Ζηλοτυπήσασα ἡ Ἥρα μετέβαλεν αὐτήν. ἀλλὰ καὶ καινὸν ἄλλο τι δεινὸν ἐπιμεμηχάνηται τῇ κακοδαίμονι· βουκόλον τινὰ πολυόμματον Ἄργον τοὔνομα ἐπέστησεν, ὃς νέμει τὴν δάμαλιν ἄϋπνος ὤν.*

Ἐπειδὴ ἐζήλευσε ἡ Ἥρα τὴν μετεμόρφωσε. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο καινούργιο δεινὸν ἐμηχανεύθη γιὰ τὴν κακότυχη. Ὥρισε κάποιον βοσκὸ μὲ πολλὰ μάτια ὀνόματι Ἄργο[105], ὁ ὁποῖος βόσκει τὴν δάμαλιν ὄντας ἄυπνος.

---

[104] Ἡ Ἰὼ ὑπῆρξε ἡ θνητὴ ἡ ὁποία ἐταλαιπωρήθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν Ἥρα. Ἦτο κόρη τοῦ Ἴναχου, βασιλέως τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Μελίας. Ἡ ὀμορφιά της ἦτο ἐξαιρετικὴ καὶ ὁ Ζεὺς τὴν ἐρωτεύθη. Ἡ περιπέτεια τῆς Ἰοὺς ἄρχισε ὅταν ἡ Ἥρα ἀντελήφθη τὴν παράνομη σχέσιν της μὲ τὸν Δία. Αὐτὸς γιὰ νὰ τὴν προστατεύσῃ ἀπὸ τὸ μένος τῆς συζύγου του, τὴν μετεμόρφωσε σὲ λευκὴ ἀγελάδα. Ἡ Ἥρα ὅμως τὸν ὑποχρέωσε νὰ ἀρνηθῇ μὲ ὅρκο τὴν παράνομη σχέσιν τους καὶ νὰ τῆς παραδώσῃ τὴν ἀγελάδα, πρᾶγμα ποὺ ἐκεῖνος ἔκανε. Ἡ Ἥρα ἐνεπιστεύθη τὴν φύλαξίν της στὸν πανόπτη Ἄργο, ὁ ὁποῖος ἀγρυπνοῦσε ἐναλλὰξ μὲ τὰ 500 ἀπὸ τὰ 1.000 μάτια του. Ὁ Ζεὺς ἀνέθεσε στὸν Ἑρμῆ νὰ φονεύσῃ τὸν Ἄργο καὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν Ἰώ. Ὁ Ἑρμῆς ἀποκοίμισε μὲ τὴν γοητεία τοῦ αὐλοῦ ὅλα τὰ μάτια τοῦ Ἄργου καὶ ἐνῷ ἐκοιμάτο τὸν ἀποκεφάλισε. Ἡ Ἰὼ περιεπλανήθη ὡς ἀγελάδα στὴν περιοχὴ γύρω ἀπὸ τὶς Μυκῆνες καὶ κατόπιν πέρασε στὴν Εὔβοια. Ἡ Ἥρα ὅμως δὲν παραιτήθη ἀπὸ τὴν ἐκδίκησίν της καὶ ἔστειλε ἕναν οἶστρο (ἀλογόμυγα) γιὰ νὰ τὴν βασανίζῃ. Αὐτὴ γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ τσιμπήματα ἄρχισε ἔξαλλη νὰ τρέχῃ. Καταδιωκομένη ἀπὸ τὸν οἶστρο ἄρχισε νὰ περιπλανᾶται σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Διέτρεξε τὴν ἀκτὴ τοῦ Ἰονίου πελάγους (τὸ ὁποῖον ἐξ αἰτίας της πῆρε τὸ ὄνομά του), ἔφθασε στὴν Ἰλλυρία, διέσχισε ὅλη τὴν Σκυθία, ἔφθασε στὸν Προμηθέα, ὁ ὁποῖος ἦτο δεμένος στὸν Καύκασο, διέτρεξε τὴν ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ ὁποίου μετεβλήθη ἡ ὀνομασία του ἀπὸ Ἄξενος Πόντος σὲ Εὔξεινος, διῆλθε ἀπὸ τὸν Βόσπορο, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἀπὸ αὐτὴν («βοῦς» + «πόρος», τὸ «πέρασμα τοῦ βοὸς») καὶ τελικῶς κατέληξε στὴν Μέμφιδα τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖ ὁ Ζεὺς τὴν ἐλυπήθη γιὰ τὰ τόσα βάσανά της καὶ τῆς ἔδωσε ξανὰ ἀνθρώπινη μορφή. Ἀπὸ τὸ ἄγγιγμα τοῦ Διὸς καὶ χωρὶς ἐρωτικὴ ἐπαφὴ ἡ Ἰὼ ἐγέννησε τὸν Ἔπαφο, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε ὅσους τόπους εὑρίσκονται γύρω ἀπὸ τὸν Νεῖλο καὶ ἔγινε προπάτωρ ὅλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν τὰ μεγάλα βασίλεια στὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική. Ἐπίσης ἦτο ὁ γενάρχης τῆς φυλῆς τῶν Δαναῶν. Ἡ Ἰὼ ἔλαβε τὴν θέσιν της στὸν οὐράνιο θόλο ὡς ἀστερισμὸς καθὼς καὶ ὡς δορυφόρος πλανήτης τοῦ πλανήτου Δίας.

{ΕΡΜΗΣ} *Τί οὖν ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν;*

Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνουμε ἐμεῖς;

{ΖΕΥΣ} *Καταπτάμενος ἐς τὴν Νεμέαν -ἐκεῖ δέ που ὁ Ἄργος βουκολεῖ- ἐκεῖνον ἀπόκτεινον, τὴν δὲ Ἰὼ διὰ τοῦ πελάγους ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀγαγὼν Ἶσιν ποίησον· καὶ τὸ λοιπὸν ἔστω θεὸς τῶν ἐκεῖ καὶ τὸν Νεῖλον ἀναγέτω καὶ τοὺς ἀνέμους ἐπιπεμπέτω καὶ σῳζέτω τοὺς πλέοντας.*

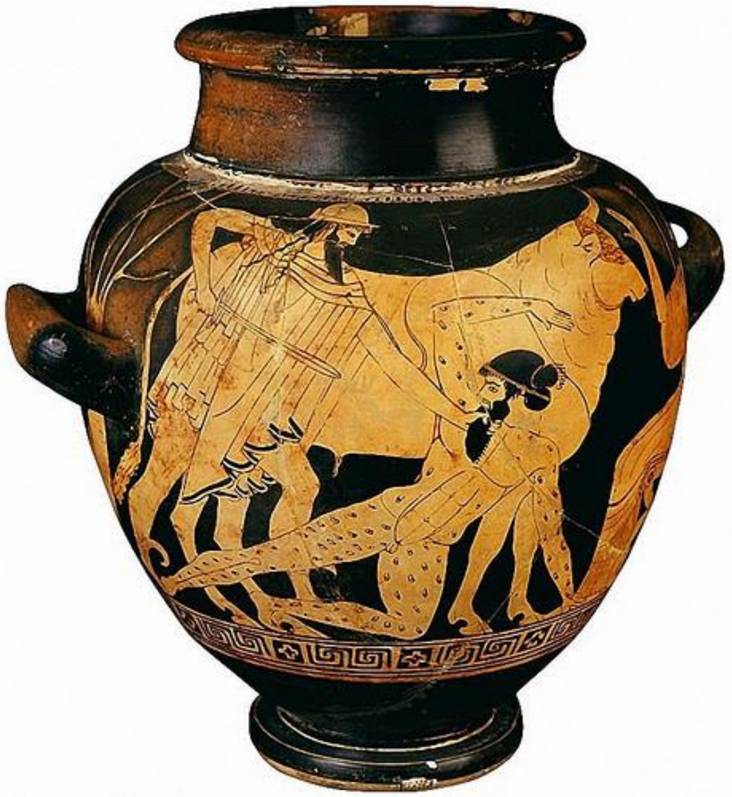
Ἀφοῦ πετάξεις κάτω στὴν Νεμέα[106] -ἐκεῖ ὅπου ὁ Ἄργος βοσκεῖ [τὴν δάμαλιν]- φόνευσε ἐκεῖνον, τὴν δὲ Ἰὼ ὁδήγησε διὰ μέσῳ τοῦ πελάγους στὴν Αἴγυπτο καὶ κάνε την Ἶσιδα[107]. Καὶ στὸ ἑξῆς ἂς εἶναι θεὰ τῶν ἐκεῖ καὶ τὸν Νεῖλο νὰ ἀνυψώνῃ[108], νὰ στέλνῃ τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς πλέοντες νὰ σῴζῃ.

---

[105] Ἦτο γίγας μὲ ἑκατὸ μάτια διασκορπισμένα σὲ ὅλο του τὸ σῶμα. Ἡ θεὰ Ἥρα τοῦ εἶχε ἀναθέσει νὰ φρουρῇ ἄγρυπνα μὲ ὅλα τὰ μάτια τοῦ τὴν Ἰῶ, ἡ ὁποία εἶχε μεταμορφωθῇ σὲ ἀγελάδα. Ὁ Ἑρμῆς ἐφόνευσε τὸν Ἄργο, ἀφοῦ πρῶτα τὸν κοίμισε καὶ λόγῳ αὐτοῦ τοῦ ἀπεδόθη τὸ προσωνύμιον Ἀργειφόντης. Ἡ Ἥρα ἐσκόρπισε τὰ μάτια τοῦ Ἄργου στὴν οὐρὰ τοῦ παγωνιοῦ.

[106] Κωμόπολις, στὰ σύνορα τοῦ νομοῦ Κορινθίας πρὸς τὴν Ἀργολίδα, 41 χλμ. νοτιοδυτικὰ τῆς Κορίνθου. Ἡ Νεμέα ἦτο φημισμένη στὴν ἀρχαιότητα, καθὼς ἐκεῖ ἐπραγματοποίησε ὁ Ἡρακλῆς ἕναν ἀπὸ τοὺς ἄθλους του: σκότωσε τὸν φοβερὸ λέοντα τῆς Νεμέας, ὁ ὁποῖος ἔσπερνε τὸν φόβο στὴν περιοχή. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν, ὁ μάντις Ἀμφιάραος ἵδρυσε τοὺς γνωστοὺς ἀγῶνες, τὰ Νέμεα, ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πανελλήνιες ἑορτές, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ μικροῦ Ὀφέλτου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Νεμέας Λυκούργου, τὸν ὁποῖον δάγκωσε δηλητηριώδης ὄφις.

[107] Ἀρχικὰ ἤτο μία πολὺ μικρὴ θεότης τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, κυρία τοῦ Πὲρ Χεμπέτ, βόρεια τῆς Βουσίριδος, ὅπου καὶ εὑρίσκετο τὸ ἱερόν της. Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο, ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὸν Πλούταρχο εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ Ἶσιδος καὶ Ὀσίριδος», ἡ Ἶσις ἦτο κόρη τοῦ Γκὲμπ καὶ τῆς Νοὺτ καὶ ἐγεννήθη στὴν περιοχὴ τῶν ἑλῶν τοῦ Δέλτα, τὴν τετάρτη ἀπὸ τὶς πέντε ἐμβόλιμες ἡμέρες κατὰ τὶς ὁποῖες ἐπετράπη στὴν μητέρα της νὰ γεννήσῃ. Ἐπελέχθη ἀπὸ τὸν ἀδελφό της Ὄσιριν ὡς σύζυγός του καὶ ἀνῆλθε μαζί του στὸν θρόνο τῶν θνητῶν. Τὸν ἐβοήθησε στὸ ἐκπολιτιστικό του ἔργον, διδάσκοντας στὶς γυναῖκες τὴν ἄλεσιν τοῦ σιταριοῦ, τὸ γνέσιμο τοῦ λιναριοῦ καὶ τὴν ὑφαντικὴ τέχνη. Ἐδίδαξε ἐπίσης στοὺς ἀνθρώπους τὸν τρόπο θεραπείας τῶν ἀσθενειῶν καὶ τοὺς οἰκογενειακοὺς θεσμούς, μὲ πρῶτον τὸν θεσμὸ τοῦ γάμου. Μὲ τὸν Ὄσιριν ἀπέκτησε ἕναν υἱὸ τὸν Ὦρο. Ἡ Ἶσις ἀπεικονίζετο συνήθως ὡς γυναῖκα ἡ ὁποία ἔφερε στὴν κεφαλή της ἕναν θρόνο (ἰδεόγραμμα τοῦ ὀνόματός της). Σὲ μεταγενέστερες περιόδους ἀπεικονίζετο μὲ κέρατα ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ὑπῆρχε δίσκος. Σὲ ἄλλες ζωομορφικὲς παραστάσεις ἔχει σῶμα ἀνθρώπινο μὲ κεφαλὴ ἀγελάδος. Ἡ ἱστορία τῆς Ἰοὺς εἶναι ἀρχαιότατος ἑλληνικὸς μῦθος καὶ συμβολίζει τὸν προϊστορικὸ ἀποικισμὸ τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου καὶ ὄχι μόνον, ὅπως ἀποδεικνύουν τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν πόλεων τῆς Αἰγύπτου (Ἡλιούπολις, Θῆβαι, Ἑρμούπολις, Πανόπολις) ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ἰὼ εἰσῆλθε ὁρμητικῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅπου ἐλατρεύθη ὡς Ἶσις. Τόσο τὸ ὄνομά της ὅσο καὶ τὸ «Ἶσις» κωδικοποιοῦν τὶς ἀτελείωτες περιπλανήσεις της, ὅπως ἀναφέρει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς εἰς τὸ ἔργον του «Στρωματεῖς» (Βιβλίον Α', 21, 106, 1, 3): «Ἶσιν δὲ τὴν καὶ Ἰὼ φασὶ διὰ τὸ ἰέναι αὐτὴν διὰ πάσης τῆς γῆς πλανωμένην» (Ἴσιν λένε καὶ τὴν Ἰὼ γιὰ τὸ ὅτι ἐπορεύθη σὲ ὅλην τὴν γῆ περιπλαμωνένη).

[108] Ἕνα μοναδικὸ χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ εἶναι ἡ τακτικότης μὲ τὴν ὁποίαν ὑψώνεται ἡ στάθμη του κάθε χρόνο καὶ τὸ ὅτι, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀνυψώσεως, τὰ νερά του πλημμυρίζουν τὶς ὄχθες του ποὺ εἶναι γεμάτες μὲ ἀγροτικὰ χωριά. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ προκαλεῖται ἀπὸ τὶς δυνατὲς ἐποχιακὲς βροχὲς (καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν τήξιν τοῦ χιονιοῦ στὰ βουνὰ) στὴν Αἰθιοπία, οἱ ὁποῖες μετατρέπουν τὸν Γαλάζιο Νεῖλο σὲ ὁρμητικὸ ρεῦμα ποὺ κατέρχεται πρὸς τὴν συμβολή του μὲ τὸν Λευκὸ Νεῖλο, παρασύροντας πλουσία λάσπη ἀπὸ τὰ ὑψίπεδα τῆς Αἰθιοπίας. Ὁ ποταμὸς Ἀτμπάρα προσθέτει καὶ αὐτὸς τὴν ηὐξημένη ῥοή του καὶ ὁ Νεῖλος διογκώνεται. Ὡς ἀποτέλεσμα, πρὶν ἀπὸ τὴν κατασκευὴ τοῦ μεγάλου φράγματος τοῦ Ἀσουᾶν, ἡ στάθμη τοῦ ποταμοῦ ἄρχιζε νὰ ὑψώνεται στὴν Αἴγυπτο ἀπὸ τὸν Ἰούνιο, ἔφθανε στὸ μέγιστο σημεῖον της τὸν Σεπτέμβριο καὶ στὴν συνέχεια ἔπεφτε σταδιακά. Καθὼς ὑποχωροῦσαν τὰ νερά, ἀπέθετον πίσω τους ἐξαιρετικὰ εὔφορο χῶμα ὑπὸ τὴν μορφὴ λεπτοῦ στρώματος λάσπης. Σὲ μία οὐσιαστικὰ ἄνυδρη χώρα, ἡ αἰγυπτιακὴ γεωργία ἐξηρτάτο ἀποκλειστικὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐτήσιες πλημμύρες τῶν πεδινῶν περιοχῶν. Ἡ ἀνεπαρκὴς ἀνύψωσις τῆς στάθμης ἰσοδυναμοῦσε μὲ ξηρασία καὶ πεῖνα. Ἀντιθέτως, ἡ ὑπερβολικὴ ἀνύψωσις προκαλοῦσε ζημίες στὰ ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ στὶς οἰκίες. Ἡ ἀνησυχία τῶν Αἰγυπτίων γιὰ μία ἐπιθυμητὴ στάθμη ἀνυψώσεως γίνεται φανερὴ ἀπὸ τὰ Νειλόμετρα (δεῖκτες μὲ τοὺς ὁποίους ἐμέτρουν τὴν στάθμη τοῦ ποταμοῦ) ποὺ ἔχουν ἀνακαλυφθῆ σὲ διάφορες τοποθεσίες. Χωρὶς αὐτὲς τὶς πλημμύρες, ἡ ἔρημος, ἡ ὁποία δὲν εὑρίσκετο ποτὲ πολὺ μακριά, θὰ ἔσφιγγε τὸν κλοιό της καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς φθάνοντας μέχρι τὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ. Ὡστόσο, μὲ ὀλίγες ἐξαιρέσεις, ἡ ἀνύψωσις καὶ ἡ πτῶσις τῆς στάθμης τοῦ Νείλου ἐχαρακτηρίζοντο ἀπὸ τέτοια τακτικότητα ὥστε σὲ ὅλη τὴν ἱστορία της ἡ Αἴγυπτος ἦτο γνωστὴ γιὰ τὶς ἄφθονες σοδειές της καὶ τὸν ἀγροτικό της πλοῦτο.

ΕΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΣ

{ΕΡΩΣ} *Ἀλλ᾽ εἰ καί τι ἥμαρτον, ὦ Ζεῦ, σύγγνωθί μοι· παιδίον γάρ εἰμι καὶ ἔτι ἄφρων.*

Ἀλλὰ ἐὰν ἔσφαλα σὲ κάτι, Ζεῦ, συγχώρεσέ με. Διότι παιδὶ εἶμαι ἀκόμα καὶ ἄφρων.

{ΖΕΥΣ} *Σὺ παιδίον ὁ Ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος εἶ πολὺ Ἰαπετοῦ; ἢ διότι μὴ πώγωνα μηδὲ πολιὰς ἔφυσας, διὰ ταῦτα καὶ βρέφος ἀξιοῖς νομίζεσθαι γέρων καὶ πανοῦργος ὤν;*

Ἐσὺ παιδί, ὁ Ἔρως, ὁ ὁποῖος εἶσαι κατὰ πολὺ ἀρχαιότερος τοῦ Ἰαπετοῦ[109]; Ἢ ἐπειδὴ δὲν ἄφησες γενειάδα, οὔτε [ἔβγαλες] ἄσπρες τρίχες, ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἔχεις τὴν ἀξίωσιν νὰ θεωρῆσαι βρέφος, ἐνῷ εἶσαι γέρων καὶ πανοῦργος[110];

{ΕΡΩΣ} *Τί δαί σε μέγα ἠδίκησα ὁ γέρων ὡς φὴς ἐγώ, διότι με καὶ πεδῆσαι διανοῇ;*

Σὲ τί σημαντικὸ ἄραγε σὲ ἀδίκησα ἐγὼ ὁ γέρων, ὅπως λές, καὶ σκέπτεσαι νὰ μὲ δέσῃς ἀπὸ τὰ πόδια μὲ δεσμά;

{ΖΕΥΣ} *Σκόπει, ὦ κατάρατε, εἰ μικρά, ὃς ἐμοὶ μὲν οὕτως ἐντρυφᾷς, ὥστε οὐδέν ἐστιν ὃ μὴ πεποίηκάς με, σάτυρον, ταῦρον, χρυσόν, κύκνον, ἀετόν· ἐμοῦ δὲ ὅλως οὐδεμίαν ἥντινα ἐρασθῆναι πεποίηκας, οὐδὲ συνῆκα ἡδὺς γυναικὶ διὰ σὲ γεγενημένος, ἀλλά με δεῖ μαγγανεύειν ἐπ᾽ αὐτὰς καὶ κρύπτειν ἐμαυτόν·*

---

[109] Ἀπὸ τὸ ἔργον «Συμπόσιον ἢ Περὶ Ἔρωτος» τοῦ Πλάτωνος (178a9): «"Πράγματι, τὸ ὅτι εἶναι ὁ ἀρχαιότατος τῶν θεῶν, αὐτὸ εἶναι μεγάλη τιμή", εἶπε αὐτός. "Τεκμήριον δὲ τούτου: Γονεῖς τοῦ Ἔρωτος οὔτε ὑπάρχουν, οὔτε ἀναφέρονται ἀπὸ κανέναν, ἰδιώτη ἢ ποιητή. Ἀλλὰ ὁ Ἡσίοδος λέει, ὅτι κατὰ πρώτον ὑπῆρξε τὸ Χάος, ὕστερα πάλι ἡ Γῆ μὲ τὸ εὐρὺ στέρνο, ἡ ἀσφαλὴς ἕδρα ὅλων πάντοτε καὶ ὁ Ἔρως. Λέει δηλαδή, ὅτι μετὰ ἀπὸ τὸ Χάος ἔγιναν αὐτὰ τὰ δύο, ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἔρως"».

[110] Μὲ ἀφορμὴ τὶς λέξεις «βρέφος» καὶ «πανοῦργος» μὲ τὶς ὁποῖες ὁ Λουκιανὸς χαρακτηρίζει τὸν Ἔρωτα, παραθέτω τὸ ποίημα τοῦ Θεοκρίτου «Κηριοκλέπτης» ἀπὸ τὸ ἔργον του «Εἰδύλλια», εἰς ἀπόδοσιν Ἰωάννου Πολέμη: «Τὸν κλέπταν ποτ᾽ Ἔρωτα κακὰ κέντασε μέλισσα | κηρίον ἐκ σίμβλων συλεύμενον, ἄκρα δὲ χειρῶν | δάκτυλα πάνθ᾽ ὑπένυξεν. Ὁ δ᾽ ἄλγεε, καὶ χέρ᾽ ἐφύσῃ, | καὶ τὰν γᾶν ἐπάταξε, καὶ ἅλατο, τᾷ δ᾽ Ἀφροδίτᾳ | δεῖξεν τὰν ὀδύναν, καὶ μέμφετο, ὅττί γε τυτθὸν | θηρίον ἐντὶ μέλισσα καὶ ἁλίκα τραύματα ποιεῖ. | Χά μάτηρ γελάσασα· "Τὺ δ᾽ οὐκ ἴσος ἐσσὶ μελίσσαις; |ὡς τυτθὸς μὲν ἔφυς, τὰ δὲ τραύματα χἀλίκα ποιεῖς."» («Ἐκέντρωσε μιὰ μέλισσα τὸν ἔρωτα τὸν κλέπτη | ὅταν τῆς ἔκλεβε κερὶ μέσ᾽ ἀπὸ τὴν κυψέλη | κι ὅλα του τ᾽ ἀκροδάχτυλα τὰ βρῆκε τὸ κεντρί της | κι αὐτὸς πονοῦσε ὁ δύστυχος κ᾽ ἐφύσαγε τὰ χέρια | κ᾽ ἐκτύπαγε τὰ πόδια του πηδώντας ἀπ᾽ τὸν πόνο | κ᾽ ἔτρεξε στὴν μητέρα του τὴν ὄμορφη Ἀφροδίτη | κ᾽ ἔδειξε τὰ χεράκια του καὶ τῆς παραπονέθη | πὼς εἶν᾽ ἡ μέλισσα μικρὴ κι ὅμως σκληρὰ πληγώνει. | Κ᾽ ἐγέλασ᾽ ἡ μητέρα του καὶ στράφηκε καὶ τοῦ ‘πε: | "Γιατί ἀπορεῖς; Μήπως κι ἐσὺ τῆς μέλισσας δὲν μοιάζεις; | Ἔτσι μικρὸς εἶσαι κι ἐσὺ κ᾽ ἔτσι σκληρὰ πληγώνεις"»).

αἱ δὲ τὸν μὲν ταῦρον ἢ κύκνον φιλοῦσιν, ἐμὲ δὲ ἢν ἴδωσι, τεθνᾶσιν ὑπὸ τοῦ δέους.

Ἐξέτασε, καταραμένε, ἐὰν [αὐτὰ εἶναι] ἀσήμαντα, ὁ ὁποῖος ἔτσι μὲ ἐμπαίζεις, ὥστε δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ μὴ μὲ ἔχῃς κάνει, Σάτυρο, ταῦρο, χρυσό, κύκνο[111], ἀετό[112]. Δὲν ἔχεις κάνει καμμία ἀπολύτως νὰ ἐρωτευθῇ ἐμένα, οὔτε ἀντελήφθην νὰ ἔχω γίνει γλυκὺς ἐξ αἰτίας σου στὴν γυναῖκα, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιῶ ταχυδακτυλουργικὰ τεχνάσματα σὲ αὐτὲς καὶ νὰ κρύβω τὸν ἑαυτόν μου. Αὐτὲς ἀγαποῦν τὸν ταῦρο ἢ τὸν κύκνο, ἐνῷ ἐὰν δοῦν ἐμένα, πεθαίνουν ἀπὸ τὸν φόβο.

{ΕΡΩΣ} *Εἰκότως· οὐ γὰρ φέρουσιν, ὦ Ζεῦ, θνηταὶ οὖσαι τὴν σὴν πρόσοψιν.*

Εὐλόγως. Διότι δὲν ἀντέχουν, Ζεῦ, τὴν δική σου θέασιν, ἀφοῦ εἶναι θνητές.

{ΖΕΥΣ} *Πῶς οὖν τὸν Ἀπόλλω ὁ Βράγχος καὶ ὁ Ὑάκινθος φιλοῦσιν;*

Πῶς λοιπὸν ἀγαποῦν τὸν Ἀπόλλωνα ὁ Βράγχος[113] καὶ ὁ Ὑάκινθος;

---

[111] Ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Λήδας. Ὁ μῦθος λέει ὅτι ὁ Ζεὺς τὴν εἶδε καὶ τὴν ἐρωτεύθη λόγῳ τῆς ὀμορφιᾶς της. Γιὰ νὰ τὴν κατακτήση κατέφυγε στὴν θεὰ Ἀφροδίτη ἡ ὁποία τὸν μετέτρεψε σὲ κύκνον ἐνῷ ἐκείνη πῆρε τὴν μορφὴ ἀετοῦ ὁ ὁποῖος κατεδίωκε τὸν κύκνον. Ἡ Λήδα ἠσθάνθη συμπάθεια γιὰ τὸν ὡραῖο κύκνον καὶ ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά της γιὰ νὰ καταφύγῃ σὲ αὐτὴν καὶ νὰ σωθῇ. Ἔτσι συνευρέθη ὁ Ζεὺς μαζί της καὶ ἀπέκτησε ἀπὸ αὐτὸν τὸν Κάστορα, τὸν Πολυδεύκη καὶ τὴν Ὡραία Ἑλένη.

[112] Ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Αἰγίνης, τῆς ὡραιοτέρας ἀπὸ τὶς εἴκοσι κόρες τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, τὴν ὁποία ἥρπασε ὁ Ζεὺς μεταμορφωμένος σὲ ἀετό. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφοβεῖτο τὴν ζήλια τῆς Ἥρας τὴν ἔκρυψε στὴν νῆσο Οἰνώνη, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε μετωνομάσθη σὲ Αἴγινα. Ἐκεῖ ἐγέννησε ἀπὸ τὸν Δία τὸν Αἰακό. Ἡ Ἥρα ὅμως τελικῶς τὴν βρῆκε καὶ ἔστειλε τὸν θάνατο σὲ ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ. Τότε ὁ Αἰακὸς ἐζήτησε ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ ἐπανδρώση τὴν ἔρημη χώρα μεταμορφώνοντας σὲ ἀνθρώπους ὅλα τὰ μυρμήγκια ποὺ ὑπῆρχαν στὴν ἱερὰ βελανιδιὰ τοῦ Διὸς στὸ νησί. Ὁ Ζεὺς τοῦ ἔδωσε ἕναν νέο λαό, τοὺς περίφημους Μυρμιδόνες, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν στὸν Τρωϊκὸ πόλεμο.

[113] Γενάρχης τοῦ γένους τῶν Βραγχιδῶν, υἱὸς τοῦ Σμίκρου ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς καὶ μίας ἀνωνύμου Μιλησίας. Ἡ μητέρα του τὸν ὠνόμασε Βράγχο διότι, ὅταν τὸν ἐγκυμονοῦσε, ὠνειρεύθη ὅτι ὁ ἥλιος μπῆκε στὸ σῶμα της ἀπὸ τὸν λάρυγγά της (βράγχιον) καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴν κοιλιά της. Ὁ Ἀπόλλων, ὅταν εἶδε τὸν Βράγχο μία ἡμέρα ποὺ ἔβοσκε τὰ πρόβατα τοῦ πατρός του, τὸν ἐρωτεύθη καὶ τὸν ἐφίλησε μεταδίδοντάς του τὸ μαντικὸν χάρισμα. Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ἀπόλλων εἶχε καὶ τὶς ἐπωνυμίες «Φίλιος» ἢ «Φιλίσιος» καὶ «Βράγχιος». Ὁ Βράγχος ἔκτισε βωμὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Φιλίου/Φιλισίου Ἀπόλλωνος καὶ μαντεῖον στὰ Δίδυμα, νότια τῆς Μιλήτου, ἰσότιμον σχεδὸν μὲ αὐτὸ τῶν Δελφῶν. Ὁ Βράγχος ἔσωσε τοὺς Μιλησίους ἀπὸ

{ΕΡΩΣ} *Ἀλλὰ ἡ Δάφνη κἀκεῖνον ἔφευγε καίτοι κομήτην καὶ ἀγένειον ὄντα. εἰ δ᾽ ἐθέλεις ἐπέραστος εἶναι, μὴ ἐπίσειε τὴν αἰγίδα μηδὲ τὸν κεραυνὸν φέρε, ἀλλ᾽ ὡς ἥδιστον ποίει σεαυτὸν, ἁπαλὸν ὀφθῆναι, καθειμένος βοστρύχους, τῇ μίτρᾳ τούτους ἀνειλημμένος, πορφυρίδα ἔχε, ὑποδέου χρυσίδας, ὑπ᾽ αὐλῷ καὶ τυμπάνοις εὔρυθμα βαῖνε, καὶ ὄψει ὅτι πλείους ἀκολουθήσουσί σοι τῶν Διονύσου Μαινάδων.*

Ὅμως καὶ ἐκεῖνον [τὸν] ἀπέφευγε ἡ Δάφνη, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι μακρυμάλλης καὶ ἀγένειος. Ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι ἀξιέραστος, μὴ σείῃς ἀπειλητικὰ τὴν αἰγίδα[114], οὔτε νὰ κρατῇς τὸν κεραυνό, ἀλλὰ κᾶνε τὸν ἑαυτόν σου γλυκύτερον, πρᾶον στὴν ὄψιν, ἄφησε νὰ πέσουν πρὸς τὰ κάτω μποῦκλες τὶς ὁποῖες ἔχεις μαζέψει μὲ διάδημα, φόρεσε ἔνδυμα πορφυρόν[115], φόρεσε στὰ πόδια χρυσὰ σανδάλια, βάδιζε εὔρυθμα ὑπὸ [τὸν ῥυθμὸν] αὐλοῦ καὶ τυμπάνων καὶ θὰ δῇς ὅτι θὰ σὲ ἀκολουθήσουν περισσότερες [καὶ] ἀπὸ τὶς Μαινάδες τοῦ Διονύσου.

{ΖΕΥΣ} *Ἄπαγε· οὐκ ἂν δεξαίμην ἐπέραστος εἶναι τοιοῦτος γενόμενος.*

[Ἄντε] φύγε! Δὲν θὰ δεχόμουν νὰ εἶμαι ἀξιέραστος γενόμενος τέτοιος.

{ΕΡΩΣ} *Οὐκοῦν, ὦ Ζεῦ, μηδὲ ἐρᾶν θέλε· ῥᾴδιον γὰρ τοῦτό γε.*

Ἄρα λοιπόν, Ζεῦ, μὴ θὲς νὰ ἀγαπᾷς. Διότι αὐτὸ βεβαίως εἶναι εὔκολον.

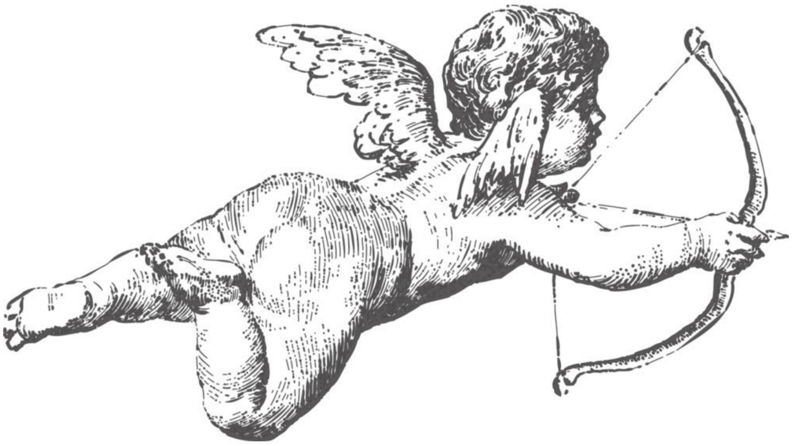
{ΖΕΥΣ} *Οὔκ, ἀλλὰ ἐρᾶν μέν, ἀπραγμονέστερον δὲ αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν· ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς ἀφίημί σε.*

λοιμὸ καὶ στὸν τόπο ὅπου ἐχρησμοδοτοῦσε ἔκτισαν μετὰ τὸν θάνατόν του ναό. Σὲ ἄλλες παραδόσεις, ὁ Βράγχος ἦτο Θεσσαλὸς ἢ ἀπόγονος τοῦ Μαχαιρέως.

[114] Ἡ ἱερὰ ἀσπὶς τοῦ Διὸς ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀμυντικὸν ὅσο καὶ ἐπιθετικὸν ὅπλον. Ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ῥήματος ἀΐσσω= κινῶ ὁρμητικῶς. Κατεσκευάσθη ἀπὸ τὸ δέρμα τῆς αἰγὸς Ἀμαλθείας, τῆς τροφοῦ τοῦ Διός, κατὰ συμβουλὴ τῆς Γαίας, διότι τὸ δέρμα αὐτὸ ἦτο ἄτρωτον καὶ ἀδιαπέραστον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν κεραυνὸ τοῦ Διὸς «οὐδὲ Διὸς δάμνησι κεραυνὸς» (Ἰλιὰς, Φ 401). Ἡ ἔκφρασις «ὑπὸ τὴν αἰγίδα» σημαίνει κυριολεκτικῶς ὑπὸ τὴν ἀσπίδα καὶ συνεκδοχικῶς ὑπὸ τὴν προστασίαν, τὴν κάλυψιν, τὴν ὑποστήριξιν. Ἀντιθέτως, ἐπίστευον ὅτι ὅταν ὁ Ζεὺς ἔσειε τὴν ἀσπίδα ἀπειλητικῶς προεκαλεῖτο θύελλα, ἐξ οὑ καὶ ἡ λέξις καταιγὶς= κατὰ + ἀΐσσω= κινῶ ὁρμητικῶς ἐναντίον.

[115] Σημεῖον πλούτου καὶ χλιδῆς ἦτο ἡ κατοχὴ πορφυρῶν ἐνδυμάτων καὶ ἡ ἔνδυσις μὲ αὐτά. Ὅπως λέει ὁ Ἀθήναιος εἰς τὸ ἔργον του «Δειπνοσοφισταί»: «Ἡ πορφύρα ἦτο ἰσότιμος μὲ τὸ ἀσήμι». Ἐπὶ ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων ἐχρησιμοποιήθη ὡς βασιλικὸ ἔνδυμα, ὥστε ἡ πορφύρα νὰ σημαίνῃ ὄχι μόνον τὸ ἔνδυμα ἀλλὰ καὶ τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα ἐξ οὑ καὶ τὸ «πορφύρας τιθήνημα καὶ γέννημα», δηλαδὴ «γέννημα θρέμμα βασιλεύς».

Ὄχι, νὰ ἀγαπῶ, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐπιτυγχάνω ἄνευ κόπου. Γι’ αὐτὰ ἀκριβῶς σὲ συγχωρῶ[116].

[116] Σχετικὸ μὲ αὐτὸν τὸν διάλογον εἶναι τὸ ποίημα «Ἔρωτας απολογούμενος» ἀπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου (1772-1847) «Λυρικά», στίχους τοῦ ὁποίου παραθέτω: «Ποῦ εἶν’ αὐτὸς ὁ βάσκανος ὁ Μῶμος καὶ δὲν βλέπει | αὐτὰ τὰ μεγαλεῖα μου τὰ τόσα, καθὼς πρέπει; | Ποῖος θεὸς Ὀλύμπιος μπορεῖ ν’ ἀποκοτήσῃ | τὸν ἐαυτόν του πάντολμα μ’ ἐμένα νὰ μετρήσῃ; | Ἢ ποιός, εἰπέ με, φίλε μου, μὲ ὅλην του τὴ χάρη, | δὲν τρέμει τὸ φρικτότατον ἐτοῦτο μου δοξάρι; | Αὐτὸ τὸν μεγαλώτατον τὸν Δία τὸν βιάζει | αἰώνι’ ἀπὸ σχήματα εἰς σχήματα ν’ ἀλλάζῃ. | Νὰ παραιτῇ τὸν κεραυνόν, νὰ ῥίχνῃ τὴν αἰγίδα | καὶ κύκνος ἄσπρος νὰ πετᾷ 'ς τὴ Λάκαινα τὴ Λήδα, | ἢ ταῦρος νὰ μορφώνεται καὶ νὰ ὁρμᾷ κατόπιν | 'ς τὴν κόρην τοῦ Ἀγήνορα τὴν εὔμορφην Εὐρώπην, | ἢ ὡσὰν βροχὴ χρυσή, λεπτὴ ψιλὰ ψιλὰ νὰ τρέχῃ | καὶ τῆς Δανάης τ’ ἁπαλὰ τὰ στήθη νὰ τὰ βρέχῃ, | ἢ τέλος τραγοσάτυρος μὲ κέρατα νὰ γένῃ | καὶ εἰς τὴν Ἀντιόπην του κρυφὰ νὰ κατεβαίνῃ. | Ποιός ἄραγε τὸν Πλούτωνα τὸν ἄγριον κεντρώνει, | νὰ κλέφτῃ μέσ’ 'ς τὸν Τάτραρον τὴν κόρην Περσεφόνη; | Ἐτοῦτο, φίλε, τοὺς θεούς! Ἐτοῦτο τοὺς δαμάζει, | καθὼς παντοῦ ὁ Ὄλυμπος κι ὁ Ἅδης τὸ φωνάζει».

ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

{ΕΡΜΗΣ} *Τὸ δὲ καὶ χωλὸν αὐτὸν ὄντα καὶ τέχνην ἔχοντα βάναυσον, ὦ Ἄπολλον, τὰς καλλίστας γεγαμηκέναι, τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὴν Χάριν.*

Παρ' ὅ,τι εἶναι καὶ κουτσὸς καὶ ἔχει τέχνη χειρονακτική, Ἀπόλλων, ἔχει νυμφευθῆ τὶς ὡραιότατες, τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὴν Χάριν[117].

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Εὐποτμία τις, ὦ Ἑρμῆ· πλὴν ἐκεῖνό γε θαυμάζω, τὸ ἀνέχεσθαι συνούσας αὐτῷ, καὶ μάλιστα ὅταν ὁρῶσιν ἱδρῶτι ῥεόμενον, εἰς τὴν κάμινον ἐπικεκυφότα, πολλὴν αἰθάλην ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔχοντα· καὶ ὅμως τοιοῦτον ὄντα περιβάλλουσί τε αὐτὸν καὶ φιλοῦσι καὶ ξυγκαθεύδουσι.*

Κάποια καλὴ τύχη, Ἑρμῆ. Πλήν, μὲ ἐκεῖνο ἀπορῶ, τὸ ὅτι ἀνέχονται νὰ συνευρίσκωνται μὲ αὐτὸν καὶ μάλιστα ὅταν βλέπουν νὰ στάζῃ ἱδρῶτα, νὰ ἔχει σκύψει στὴν κάμινο, ἔχοντας πολλὴ μουτζούρα στὸ πρόσωπον. Καὶ ὅμως, ἐνῷ εἶναι τέτοιος καὶ τὸν ἀγκαλιάζουν καὶ τὸν ἀγαποῦν καὶ κοιμοῦνται μαζί του.

{ΕΡΜΗΣ} *Τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀγανακτῶ καὶ τῷ Ἡφαίστῳ φθονῶ· σὺ δὲ κόμα, ὦ Ἄπολλον, καὶ κιθάριζε καὶ μέγα ἐπὶ τῷ κάλλει φρόνει, κἀγὼ ἐπὶ τῇ εὐεξίᾳ, καὶ τῇ λύρᾳ· εἶτα, ἐπειδὰν κοιμᾶσθαι δέῃ, μόνοι καθευδήσομεν.*

Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀγανακτῶ μὲ αὐτὸ καὶ φθονῶ τὸν Ἥφαιστο. Ἐσὺ ὅμως περιποιήσου τὴν κόμη[118], Ἀπόλλων, καὶ παῖζε μουσικὴ καὶ ὑπερηφανέψου γιὰ τὸ κάλλος καὶ ἐγὼ γιὰ τὴν εὐεξία καὶ τὴν λύρα. Ἔπειτα, ὅταν θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ κοιμηθοῦμε, μόνοι θὰ ξαπλώσουμε.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἐγὼ μὲν καὶ ἄλλως ἀναφρόδιτός εἰμι εἰς τὰ ἐρωτικὰ καὶ δύο γοῦν, οὓς μάλιστα ὑπερηγάπησα, τὴν Δάφνην καὶ τὸν Ὑάκινθον· ἡ μὲν*

---

[117] Στὴν Ἰλιάδα σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου εἶναι ἡ Χάρις. Στὸν Ἡσίοδο εἶναι ἡ Ἀγλαΐα, μία ἀπὸ τὶς τρεῖς Χάριτες. Στὴν Ὀδύσσεια ἡ Ἀφροδίτη. Ὁ γάμος τοῦ Ἡφαίστου μὲ τὴν Ἀφροδίτην ἢ τὶς Χάριτες ὑποδηλώνει σὲ πρώτο ἐπίπεδον τὸ σμίξιμον τῆς φωτιᾶς μὲ τὴν γῆ καὶ τὴν δημιουργία μορφῶν, μὲ προϋπόθεσιν βέβαια τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κεραμικῆς καὶ σὲ δεύτερο ἐπίπεδον τὸ ζευγάρωμα τῆς ὀμορφιᾶς τῆς τέχνης μὲ τὴν ὀμορφιὰ τῆς φύσεως.

[118] Ἐδῶ ὁ Λουκιανὸς ἀστιεύεται χρησιμοποιώντας ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπίθετα τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ἐπίθετον «ἀκερσεκόμης», δηλαδὴ αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν κουρεύει ποτὲ τὰ μαλλιά του, ὁ μακρυμάλλης. Τὸ ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα διευκρινίζει: «ἀκερσεκόμης, ἀπὸ τὸ μὴ κείρασθαι τὴν κόμην. Ἀπενθῆς γὰρ ὁ θεός». Τὸ κούρεμα τῶν μαλλιῶν ἦτο ἔνδειξις πένθους καὶ ὁ Ἀπόλλων ὡς θεὸς τοῦ φωτὸς ἀπεχθάνεται τὸ σκότος τοῦ θανάτου.

ἀποδιδράσκει με καὶ μισεῖ, ὥστε εἵλετο ξύλον γενέσθαι μᾶλλον ἢ ἐμοὶ ξυνεῖναι, ὁ δὲ ἀπώλετο ὑπὸ τοῦ δίσκου, καὶ νῦν ἀντ᾽ ἐκείνων στεφάνους ἔχω.

Ἐγώ, ἔτσι καὶ ἀλλιῶς, εἶμαι ἀτυχὴς στὰ ἐρωτικὰ καὶ στοὺς δύο κι ὅλας, τοὺς ὁποίους ὑπερηγάπησα, τὴν Δάφνη καὶ τὸν Ὑάκινθον. Αὐτὴ μοῦ ξεφεύγει καὶ μὲ μισεῖ, ὥστε ἐπέλεξε δένδρο νὰ γίνῃ καλλίτερα παρὰ νὰ συνευρεθῇ μαζί μου, ἐνῷ ὁ ἄλλος χάθηκε ἀπὸ τὸν δίσκο καὶ τώρα ἀντὶ ἐκείνων στέφανα ἔχω[119].

{ΕΡΜΗΣ} *Ἐγὼ δὲ ἤδη ποτὲ τὴν Ἀφροδίτην... ἀλλὰ οὐ χρὴ αὐχεῖν.*

Ἐγὼ ὅμως, κάποτε μὲ τὴν Ἀφροδίτην... ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ καυχῶμαι.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οἶδα, καὶ τὸν Ἑρμαφρόδιτον ἐκ σοῦ λέγεται τετοκέναι. πλὴν ἐκεῖνό μοι εἰπέ, εἴ τι οἶσθα, πῶς οὐ ζηλοτυπεῖ ἡ Ἀφροδίτη τὴν Χάριν ἢ ἡ Χάρις αὐτήν.*

Ξέρω, καὶ ἀπὸ ἐσένα λέγεται ὅτι ἔχει γεννήσει τὸν Ἑρμαφρόδιτον. Ἀλλὰ ἐκεῖνο πές μου, ἐὰν ξέρῃς κάτι, πῶς δὲν ζηλεύει ἡ Ἀφροδίτη τὴν Χάριν ἢ ἡ Χάρις αὐτήν;

{ΕΡΜΗΣ} *Ὅτι, ὦ Ἄπολλον, ἐκείνη μὲν αὐτῷ ἐν τῇ Λήμνῳ σύνεστιν, ἡ δὲ Ἀφροδίτη ἐν τῷ οὐρανῷ· ἄλλως τε περὶ τὸν Ἄρη ἔχει τὰ πολλὰ κἀκείνου ἐρᾷ, ὥστε ὀλίγον αὐτῇ τοῦ χαλκέως τούτου μέλει.*

Διότι ἐκείνη, Ἀπόλλων, συνευρίσκεται μὲ αὐτὸν στὴν Λῆμνο, ἐνῷ ἡ Ἀφροδίτη στὸν οὐρανό. Ἄλλως τε, γιὰ τὸν Ἄρη ἐνδιαφέρεται περισσότερο καὶ ἐκεῖνον ἀγαπᾷ, ὥστε ὀλίγον τὴν μέλει γιὰ τοῦτον τὸν χαλκουργό.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Καὶ ταῦτα οἴει τὸν Ἥφαιστον εἰδέναι;*

Καὶ νομίζεις ὅτι ὁ Ἥφαιστος τὰ γνωρίζει αὐτά;

{ΕΡΜΗΣ} *Οἶδεν· ἀλλὰ τί ἂν δρᾶσαι δύναιτο γενναῖον ὁρῶν νεανίαν καὶ στρατιώτην αὐτόν; ὥστε τὴν ἡσυχίαν ἄγει· πλὴν ἀπειλεῖ γε δεσμά τινα ἐπιμηχανήσεσθαι αὐτοῖς καὶ συλλήψεσθαι σαγηνεύσας ἐπὶ τῆς εὐνῆς.*

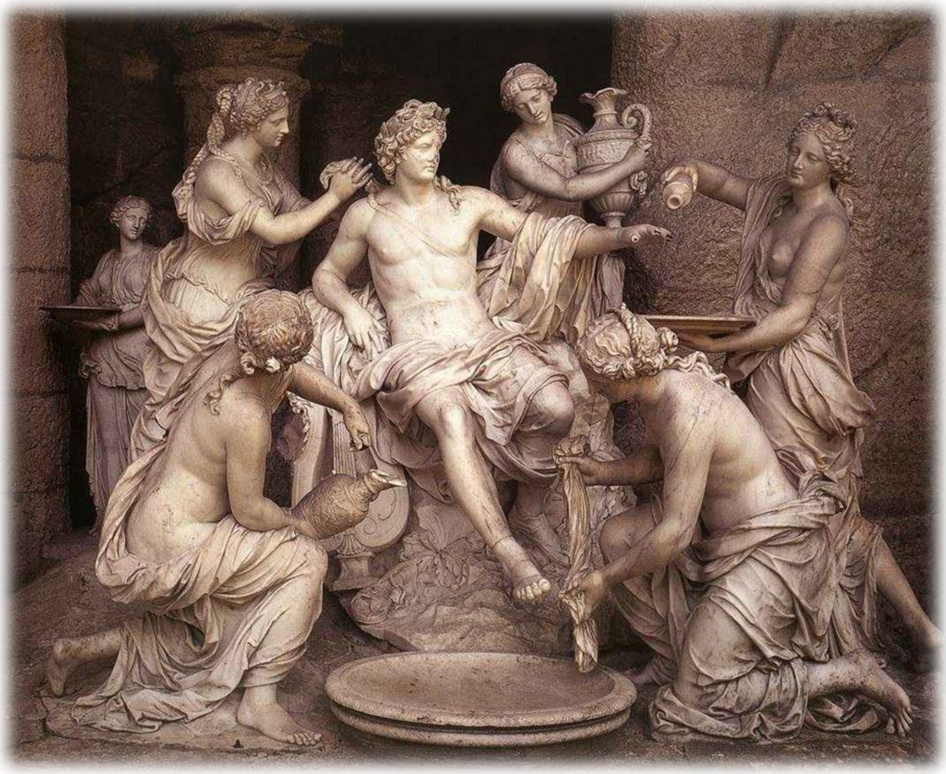
---

[119] Τὰ στέφανα ἔχουν δύο συμβολισμούς. Χρησιμοποιοῦνται σὲ εὐχάριστα γεγονότα, ὅπως ὁ γάμος καὶ σὲ δυσάρεστα, ὅπως ὁ θάνατος. Τὰ στέφανα ἔχουν κυκλικὸ σχῆμα. Ὁ κύκλος εἶναι ἕνα σχῆμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος. Κατὰ συνέπεια συμβολίζει τὴν αἰωνιότητα, τὴν ὁλοκλήρωσιν καὶ τὴν πληρότητα. Στὸν γάμο τὸ ζευγάρι δένεται γιὰ πάντα μὲ μία ἀόρατη κλωστὴ ποὺ τοὺς κάνει ἕνα στὰ μάτια θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Τὰ στέφανα σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωσιν παραπέμπουν σὲ αἰωνία ἀγάπη. Στὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου ἀποτελοῦν δεῖγμα μεγάλης θλίψεως. Ὁ Ἀπόλλων κόβει κλαδὶ δάφνης καὶ πλέκει στεφάνι γιὰ νὰ ἀπαλύνῃ τὴν θλῖψιν του γιὰ τὸν χαμὸ τῆς ἀγαπημένης του. Τὰ ἀειθαλῆ φύλλα τῆς δάφνης συμβολίζουν τὴν αιωνιότητα καὶ τὴν ἀθανασία. Ἐπίσης οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπιστευον ὅτι ἐσυμβόλιζον τὴν μετάνοια καθὼς καὶ τὴν σωματικὴ καὶ ἠθικὴ λύτρωσιν.

Ξέρει. Ἀλλὰ τί μπορεῖ νὰ κάνῃ βλέποντας τὸν γενναῖον νεαρὸν καὶ πολεμιστή; Δὲν ὁμιλεῖ. Ἀπειλεῖ ὅμως ὅτι κάποια δεσμὰ θὰ μηχανευθῇ γι' αὐτοὺς καὶ θὰ τοὺς συλλάβῃ πιάνοντάς τους στὰ δίχτυα ἐπάνω στὸ κρεβάτι.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὐκ οἶδα· εὐξαίμην δ' ἂν αὐτὸς ὁ ξυλληφθησόμενος εἶναι.*

Δὲν ξέρω. Θὰ εὐχόμουν ὅμως ἐγὼ νὰ εἶμαι αὐτὸς ὁ ὁποῖος θὰ συλληφθῇ μαζί της.

ΗΡΑΣ ΚΑΙ ΛΗΤΟΥΣ

{ΗΡΑ} *Καλὰ μέν, ὦ Λητοῖ, καὶ τὰ τέκνα ἔτεκες τῷ Διί.*

Ὡραία καὶ τὰ τέκνα ποὺ ἐγέννησες στὸν Δία, Λητώ.

{ΛΗΤΩ} *Οὐ πᾶσαι γάρ, ὦ Ἥρα, τοιούτους τίκτειν δυνάμεθα, οἷος ὁ Ἥφαιστός ἐστιν.*

Ἥρα, δὲν μποροῦμε ὅλες νὰ γεννήσουμε τέτοιους, ὅπως εἶναι ὁ Ἥφαιστος.

{ΗΡΑ} *Ἀλλ᾽ οὖν οὗτος, εἰ καὶ χωλός, ἀλλ᾽ ὅμως χρήσιμός γέ ἐστι τεχνίτης ὢν ἄριστος καὶ κατακεκόσμηκεν ἡμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν Ἀφροδίτην γεγάμηκε καὶ σπουδάζεται πρὸς αὐτῆς, οἱ δὲ σοὶ παῖδες ἡ μὲν αὐτῶν ἀρρενικὴ πέρα τοῦ μετρίου καὶ ὄρειος, καὶ τὸ τελευταῖον ἐς τὴν Σκυθίαν ἀπελθοῦσα πάντες ἴσασιν οἷα ἐσθίει ξενοκτονοῦσα καὶ μιμουμένη τοὺς Σκύθας αὐτοὺς ἀνθρωποφάγους ὄντας· ὁ δὲ Ἀπόλλων προσποιεῖται μὲν πάντα εἰδέναι καὶ τοξεύειν καὶ κιθαρίζειν καὶ ἰατρὸς εἶναι καὶ μαντεύεσθαι καὶ καταστησάμενος ἐργαστήρια τῆς μαντικῆς τὸ μὲν ἐν Δελφοῖς, τὸ δὲ ἐν Κλάρῳ καὶ ἐν Κολοφῶνι καὶ ἐν Διδύμοις ἐξαπατᾷ τοὺς χρωμένους αὐτῷ λοξὰ καὶ ἐπαμφοτερίζοντα πρὸς ἑκάτερον τῆς ἐρωτήσεως ἀποκρινόμενος, πρὸς τὸ ἀκίνδυνον εἶναι τὸ σφάλμα. καὶ πλουτεῖ μὲν ἀπὸ τοῦ τοιούτου· πολλοὶ γὰρ οἱ ἀνόητοι καὶ παρέχοντες αὑτοὺς καταγοητεύεσθαι· πλὴν οὐκ ἀγνοεῖταί γε ὑπὸ τῶν ξυνετωτέρων τὰ πολλὰ τερατευόμενος· αὐτὸς γοῦν ὁ μάντις ἠγνόει μὲν ὅτι φονεύσει τὸν ἐρώμενον τῷ δίσκῳ, οὐ προεμαντεύετο δὲ ὡς φεύξεται αὐτὸν ἡ Δάφνη, καὶ ταῦτα οὕτω καλὸν καὶ κομήτην ὄντα· ὥστε οὐχ ὁρῶ καθότι καλλιτεκνοτέρα τῆς Νιόβης ἔδοξας.*

Ἀλλὰ αὐτός, ἂν καὶ κουτσός, εἶναι χρήσιμος βεβαίως ὄντας τεχνίτης ἄριστος καὶ μᾶς ἔβαλε σὲ τάξιν τὸν οὐρανὸ[120] καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἔχει νυμφευθῇ καὶ αὐτὴ τὸν λατρεύει, ἐνῷ τὰ παιδιά σου, ἡ μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀνδροπρεπὴς πέραν τοῦ μετρίου καὶ ὀρεσίβια καὶ τὸ τελευταῖον, πηγαίνοντας στὴν Σκυθία, ὅλοι γνωρίζουν τί τρώγει, σκοτώνοντας τοὺς ξένους καὶ μιμουμένη τοὺς ἰδίους τοὺς Σκύθας οἱ ὁποῖοι εἶναι

[120] Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης εἰς τὸ ἔργον του «Ὠγυγία ἢ Ἀρχαιολογία» (ἄρθρον περὶ Ἡφαίστου): «Ὅταν ἐβασίλευσε ὁ Ζεὺς τὸν πῆρε στὸν οὐρανὸ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἦτο ἀξιόλογος καὶ τῆς ἀνάγκης γιὰ τὴν τέχνη του, νὰ καλλωπίσῃ τὸν Οὐρανὸ μὲ τὰ ἔργα του. Ἔτσι, ἀφοῦ ἔστησε ἐκεῖ τὸ ἐργαστήριόν του ἠργάζετο ἀκαταπαύστως καὶ κατεσκεύασε πρῶτα τὰ ὑπέρλαμπρα δώματα τοῦ Διός, ἔπειτα τὶς κατοικίες τῶν ἄλλων θεῶν, τὴν ἅμαξα τοῦ Ἡλίου, τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διὸς καὶ πολλὰ ἄλλα».

ἀνθρωποφάγοι[121]. Ὁ δὲ Ἀπόλλων, προσποιεῖται ὅτι τὰ γνωρίζει ὅλα, καὶ νὰ τοξεύῃ καὶ νὰ παίζῃ μουσικὴ καὶ νὰ εἶναι ἰατρὸς καὶ νὰ προφητεύῃ, καὶ στήνοντας ἐργαστήρια μαντικῆς, τὸ μὲν στοὺς Δελφούς[122], τὸ δὲ στὴν Κλάρῳ καὶ στὴν

---

[121] Ὁ Ἡρόδοτος εἰς τὸ Δ΄ βιβλίον τῶν Ἱστοριῶν του (106,1) ἀναφέρει: «Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεώμενοι. Νομάδες δέ εἰσι, ἐσθῆτά τε φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἱεῖσι, ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μοῦνοι τούτων» (οἱ Ἀνδροφάγοι ἔχουν ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἤθη ἀγριώτατα. Δὲν ἀκολουθοῦν τὴν δικαιοσύνη καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν κανέναν νόμο. Εἶναι νομάδες, φοροῦν ῥοῦχον ὅμοιον μὲ τὸ σκυθικόν, ἔχουν ἴδια γλῶσσα καὶ μόνον αὐτοὶ τρώγουν ἀνθρώπους). Ὁ Λουκιανὸς εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ πένθους» (21,2) ἀναφέρει σχετικῶς μὲ τὸν τρόπο ταφῆς: «ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν, ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν, ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχρίει, ὁ δὲ Σκύθης κατεσθίει, ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος» (Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαψε, ὁ Πέρσης ἔθαψε, ὁ Ἰνδὸς ἀλείφει ὁλόγυρα μὲ γυαλί, ὁ Σκύθης καταβροχθίζει, ὁ Αἰγύπτιος ταριχεύει). Ὁ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς εἰς τὸ ἔργον του «Πυρρώνειοι Ὑποτυπώσεις» (Βιβλίον 3ον, 207, 2) ἐπισημαίνει: «ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρωπείων γεύεσθαι σαρκῶν παρ' ἡμῖν μὲν ἄθεσμον, παρ' ὅλοις δὲ βαρβάροις ἔθνεσιν ἀδιάφορόν ἐστιν» (ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ γεύεσαι ἀνθρώπινες σάρκες γιὰ ἐμᾶς εἶναι ἀνόσιον, γιὰ ὅλα ὅμως τὰ βαρβαρικὰ ἔθνη εἶναι ἀδιάφορον).

[122] Ἀσύγκριτα, τὸ πιὸ φημισμένο ἀπὸ κάθε ἄλλο μαντεῖον τῆς ἀρχαιότητος ἦτο αὐτὸ τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφούς. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν, στὴν περιοχὴ τῶν Δελφῶν ὑπῆρχε ἱερὸν ἀφιερωμένο στὴν Γαῖα καὶ φύλακάς του εἶχε τοποθετηθῆ ὁ φοβερὸς δράκων Πύθων. Κύριος τοῦ ἱεροῦ ἔγινε ὁ Ἀπόλλων ὅταν σκότωσε τὸν Πύθωνα. Στὴν συνέχεια ὁ θεὸς μεταμορφωμένος σὲ δελφίνι ὡδήγησε στὴν περιοχὴ Κρῆτες ἀπὸ τὴν Κνωσό, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν τὸ ἱερόν του. Σύμφωνα μὲ τὸν Διόδωρο τὸν Σικελιώτη εἰς τὸ ἔργον του «Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη» ἡ μαντικὴ καθιερώθη στὴν περιοχὴ ὡς ἑξῆς (Βιβλίον 16ον, κεφ. 26.1-6): «Λέγεται ὅτι στὸ παρελθὸν οἱ κατσίκες βρῆκαν τὸ μαντεῖον. Ἐξ αἰτίας μάλιστα τῶν κατσικιῶν δίδονται μέχρι σήμερα οἱ χρησμοὶ στοὺς Δελφούς. Λένε ὅτι ὁ τρόπος ποὺ εὑρέθη εἶναι ὁ ἑξῆς: Σὲ ἐκείνη τὴν περιοχὴ ὑπῆρχε ἕνα χάσμα, ὅπου εὑρίσκεται σήμερα τὸ ἄδυτον τοῦ ναοῦ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὸ ἔβοσκαν κατσίκες, διότι δὲν κατοικοῦνταν ἀκόμη οἱ Δελφοὶ καὶ ὅταν ἐπλησίαζε μιὰ κατσίκα στὸ χάσμα καὶ προσέβλεπε πρὸς αὐτὸ πηδοῦσε περίεργα καὶ ἔβγαζε μία διαφορετικὴ φωνὴ ἀπ' ὅ,τι προηγουμένως. Ὁ γιδοβοσκὸς πρόσεξε τὸ παράδοξον καὶ ἀφοῦ ἐπλησίασε στὸ χάσμα γιὰ νὰ δῇ τί συμβαίνει, ἔπαθε τὸ ἴδιο μὲ τὰ κατσίκια. Ὅπως καὶ ἐκεῖνα, ἔκανε παρόμοια μὲ αὐτοὺς ποὺ εἰσέρχεται ὁ θεὸς μέσα τους καὶ ἄρχισε νὰ προλέγῃ τὰ μελλούμενα. Μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἀφοῦ διεδόθη ἡ φήμη στοὺς ντόπιους γιὰ τὸ τί παθαίνουν ὅσοι πλησίαζαν στὸ χάσμα, πήγαιναν στὴν περιοχὴ ὅλο καὶ περισσότεροι. Διότι ἦτο παράδοξον ποὺ εἰσήρχετο ὁ θεὸς μέσα σὲ ὅσους ἐπλησίαζον. Γι' αὐτὲς τὶς αἰτίες τὸ μαντεῖον ἦτο ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ ἐθεώρησαν ὅτι εἶναι χρηστήριον τῆς Γῆς. Καὶ γιὰ κάποιο διάστημα ὅσοι ἤθελαν νὰ λάβουν χρησμὸ πήγαιναν στὸ χάσμα καὶ ἔδιδαν μεταξύ τους τὶς μαντεῖες. Μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἐπειδὴ πολλοὶ χάνονταν στὸ χάσμα καὶ ἐξαφανίζονταν, φάνηκε καλὸ σὲ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν στὴν γύρω περιοχή, γιὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ κανείς, νὰ καταστήσουν προφήτιδα γιὰ ὅλους μία γυναῖκα καὶ μέσῳ αὐτῆς νὰ δίδωνται οἱ χρησμοί. Γι' αὐτὴν μάλιστα κατεσκεύασαν καὶ ἕνα μηχάνημα, ἐπάνω στὸ ὁποῖον ἀνέβαινε, ὥστε νὰ εἰσέρχεται ὁ θεὸς μέσα της μὲ ἀσφάλεια καὶ νὰ δίδῃ ἔτσι χρησμοὺς σὲ ὅσους ἤθελαν. Καὶ αὐτὸ τὸ μηχάνημα εἶχε τρεῖς βάσεις, γι' αὐτὸ ὠνομάσθη τρίπους. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ κατασκευάσματος ὅλοι ἄρχισαν νὰ κάνουν ἀπομιμήσεις. Μέχρι καὶ σήμερα κατασκευάζουν χάλκινους τρίποδες. Μὲ ποιόν λοιπὸν τρόπο εὑρέθη τὸ μαντεῖον καὶ γιὰ ποιά αἰτία κατεσκευάσθη ὁ τρίπους, νομίζω ὅτι ἐλέχθησαν ἀρκετά. Ὡς προφήτιδες θεσπίστηκαν ἀπὸ παλαιὰ οἱ παρθένες, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν φύσιν τους εἶναι ἀμόλυντες καὶ ταίριαζαν καὶ στὴν Ἄρτεμιν. Σὲ αὐτὲς ἀνέθεσαν νὰ τηροῦν τὰ ἀπόρρητα ὅσων ἐλάμβαναν χρησμό. Στὰ νεώτερα χρόνια, λένε, ὁ Ἐχεκράτης ὁ Θεσσαλός, ἀφοῦ πῆγε εἰς τὸ χρηστήριον καὶ εἶδε τὴν παρθένο ἡ ὁποία ἔδιδε χρησμό, τὴν

Κολοφῶνα[123] καὶ στὰ Δίδυμα[124], ἐξαπατᾷ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ζητοῦν χρησμὸ ἀπὸ αὐτόν, ἀποκρινόμενος λοξῶς[125] καὶ μὲ διφορούμενο νόημα[126] σὲ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ δύο [σκέλη] τῆς ἐρωτήσεως, ὥστε νὰ εἶναι ἀκίνδυνον τὸ σφάλμα του. Καὶ πλουτίζει ἀπὸ αὐτό! Διότι εἶναι πολλοὶ οἱ ἀνόητοι καὶ παρέχουν τοὺς ἑαυτούς τους γιὰ νὰ ἐξαπατηθοῦν

ἐρωτεύθη γιὰ τὴν ὀμορφιά της καὶ τὴν ἥρπασε μαζὶ βιαίως. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ του γεγονότος οἱ Δελφοὶ ὥρισαν νὰ μὴ χρησμοδοτῇ πλέον παρθένα, ἀλλὰ μεγάλη γυναῖκα ἡλικίας πενήντα ἐτῶν. Τὴν ἔντυσαν μὲ ῥοῦχα παρθένου, γιὰ νὰ θυμίζῃ τὴν παλαιὰ προφήτιδα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μῦθοι οἱ ὁποῖοι σχετίζονται μὲ τὴν εὕρεσιν τοῦ μαντείου». Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος διετέλεσε ἱερεὺς τοῦ μαντείου, ἀναφέρει ὅτι ἡ Πυθία χρησμοδοτοῦσε μία φορὰ τὸν χρόνο, στὶς 7 τοῦ μηνὸς Βυσίου (μέσα Φεβρουαρίου-Μαρτίου), ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀπὸ τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. ὅμως ποὺ οἱ πιστοὶ ἄρχισαν νὰ πληθαίνουν, τὸ μαντεῖον ἄρχισε νὰ χρησμοδοτῇ στὶς 7 κάθε μηνός, πλὴν τῶν «ἀποφράδων ἡμερῶν», ὅπου δὲν μποροῦσε νὰ δώσῃ χρησμὸ ἡ Πυθία καὶ τοὺς τρεῖς χειμερινοὺς μῆνες, διότι ὁ Ἀπόλλων ἐταξίδευε στοὺς Ὑπερβορείους καὶ τὴν ἐξουσία τοῦ ἱεροῦ χώρου ἀνελάμβανε ὁ ἀδελφός του Διόνυσος.

[123] Ἡ Κλάρος ἦτο πόλις ἱδρυθεῖσα ἀπὸ τὸν Κρητικὸ ἥρωα Ῥάκιο, κοντὰ στὴν πόλιν Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, στὴν ὁποίαν λειτουργοῦσε μαντεῖον καὶ ὑπῆρχε σημαντικὸ ἱερὸν ἀφιερωμένο στὸν Ἀπόλλωνα. Τὸ ἱερὸν ἦτο παραθαλάσσιον καὶ ἀνῆκε, μαζὶ μὲ τὸ προσωπικόν του, στὴν Κολοφῶνα. Ἱδρύθη ἀπὸ τὴν Μαντῶ, κόρη τοῦ μάντεως Τειρεσίου.

[124] Τὸ μαντεῖον στὰ Δίδυμα τῆς Μιλήτου ἦτο ἀφιερωμένο στὰ δίδυμα ἀδέλφια Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν. Εἰς τὸ μαντεῖον αὐτὸ ὑπῆρχε πηγὴ ἡ ὁποία προεκάλει μαντικὴ ἔκστασιν.

[125] Οἱ χρησμοὶ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν ἦσαν συνήθως αἰνιγματώδεις, σκοτεινοὶ καὶ δίσημοι (διφορούμενοι) καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ἀπόλλων ἐκαλεῖτο Λοξίας ἐξ αἰτίας τῶν λοξῶν χρησμῶν του. Ὁ Ἡράκλειτος ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ φύσεως»: «ὁ ἄναξ, οὗ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει» (Ὁ βασιλεύς, τοῦ ὁποίου τὸ μαντεῖον εἶναι αὐτὸ στοὺς Δελφούς, οὔτε λέγει, οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει).

[126] Γνωστοὶ ἀμφίσημοι χρησμοί: «Ἀργυρέαις λόχμαις μάχου καὶ πάντα νικήσεις» [Νὰ μάχεσαι μὲ ἀργυρὲς λόγχες καὶ θὰ νικήσῃς τὰ πάντα] (πρὸς τὸν Φίλιππο Β', βασιλέα τῆς Μακεδονίας). «Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι, λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ· σοὶ δὲ τόδ' αὖτις ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσας. Τῶν ἄλλων γὰρ ἁλισκομένων ὅσα Κέκροπος οὖρος ἐντὸς ἔχει κευθμών τε Κιθαιρῶνος ζαθέοιο, τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει. Μηδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἰόντα πολλὸν ἀπ' ἠπείρου στρατὸν ἥσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν νῶτον ἐπιστρέψας· ἔτι τοί ποτε κἀντίος ἔσσῃ. Ὦ θείη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνιούσης» [Δὲν μπορεῖ ἡ Ἀθηνᾶ νὰ κάμψῃ τὸν Ὀλύμπιο Δία, παρ' ὅλο ποὺ τὸν παρακαλεῖ μὲ λόγια πολλὰ καὶ γεμάτα σοφία. Θὰ σοῦ πῶ ξανὰ τὸν λόγο αὐτόν, σκληρὸ σὰν τὸ διαμάντι. Ὅταν θὰ ἔχουν κυριευθῇ ὅσα ὁρίζει ὁ Κέκρωψ καὶ ὅσες βαθεῖες σπηλιὲς ἔχει ὁ ἱερὸς Κιθαιρών, τότε ὁ παντεπόπτης Ζεὺς θὰ δώσῃ στὴν Τριτογενῆ ξύλινον τεῖχος τὸ μόνον ἀπόρθητον, ὠφέλιμον γιὰ ἐσένα καὶ τὰ παιδιά σου. Μὴ περιμένῃς ἀτάραχος τὸ ἱππικὸν καὶ τὸ πολυπληθὲς πεζικὸν ποὺ ἔρχεται ἀπὸ στεριά, μὰ ὑποχώρησε γυρίζοντας τὰ νῶτα καὶ θὰ ἔλθῃ ὥρα νὰ πολεμήσῃς. Ὢ θεία Σαλαμίς, θὰ γίνῃς αἰτία νὰ χαθοῦν τὰ παιδιὰ τῶν γυναικῶν, ὅταν θὰ σπέρνωνται τῆς Δήμητρος οἱ καρποὶ ἢ ὅταν θὰ θερίζωνται] (πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἀθηναίων σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμο ἐναντίων τῶν Περσῶν). Ὁ πασίγνωστος χρησμὸς «ἥξεις ἀφήξεις οὐκ ἐν πολέμῳ θνήξεις» δὲν παραδίδεται στὴν σῳζομένη ἕως σήμερα ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία, ἀλλὰ φαίνεται νὰ εἶναι μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ «Ibis redibis nunquam per bella peribis».

μὲ μαγικά. Ἀλλὰ δὲν ἀγνοεῖται βεβαίως ἀπὸ τοὺς συνετωτέρους ὅτι στὰ περισσότερα ψεύδεται ὑπερβολικῶς. Διότι ὁ ἴδιος ὁ μάντις ἀγνοοῦσε ὅτι θὰ φονεύσῃ μὲ τὸν δίσκο τὸν ἀγαπημένο, οὔτε προμάντευσε ὅτι θὰ τοῦ ξεφύγῃ ἡ Δάφνη καὶ αὐτὰ ἐνῷ εἶναι τόσο ὡραῖος καὶ μακρυμάλλης. Ὥστε δὲν βλέπω γιατί ἐθεωρήθης ὅτι ἔχεις ὡραιότερα παιδιὰ ἀπὸ τὴν Νιόβη[127].

{ΛΗΤΩ} *Ταῦτα μέντοι τὰ τέκνα, ἡ ξενοκτόνος καὶ ὁ ψευδόμαντις, οἶδα, ὅπως λυπεῖ σε ὁρώμενα ἐν τοῖς θεοῖς, καὶ μάλιστα ὁπόταν ἡ μὲν ἐπαινῆται ἐς τὸ κάλλος, ὁ δὲ κιθαρίζῃ ἐν τῷ συμποσίῳ θαυμαζόμενος ὑφ' ἁπάντων.*

Πράγματι, ξέρω πόσο σὲ λυπεῖ νὰ τὰ βλέπῃς μεταξύ των θεῶν αὐτὰ τὰ παιδιά, τὴν ξενοκτόνο καὶ τὸν ψευδομάντιν καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὴ ἐπαινεῖται ὡς πρὸς τὸ κάλλος, ἐνῷ αὐτὸς παίζει μουσικὴ εἰς τὸ συμπόσιον καὶ θαυμάζεται ἀπ' ὅλους.

{ΗΡΑ} *Ἐγέλασα, ὦ Λητοῖ· ἐκεῖνος θαυμαστός, ὃν ὁ Μαρσύας, εἰ τὰ δίκαια αἱ Μοῦσαι δικάσαι ἤθελον, ἀπέδειρεν ἂν αὐτὸς κρατήσας τῇ μουσικῇ· νῦν δὲ κατασοφισθεὶς ἄθλιος ἀπόλωλεν ἀδίκως ἁλούς· ἡ δὲ καλή σου παρθένος οὕτω καλή ἐστιν, ὥστε ἐπεὶ ἔμαθεν ὀφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀκταίωνος, φοβηθεῖσα μὴ ὁ νεανίσκος ἐξαγορεύσῃ τὸ αἶσχος αὐτῆς, ἐπαφῆκεν αὐτῷ τοὺς κύνας· ἐῶ γὰρ λέγειν ὅτι οὐδὲ τὰς τεκούσας ἐμαιοῦτο παρθένος γε αὐτὴ οὖσα.*

[Μὲ ἔκανες καὶ] ἐγέλασα, Λητώ. Ἐκεῖνος θαυμαστός, τὸν ὁποῖον ὁ Μαρσύας[128], ἐὰν ἤθελαν οἱ Μοῦσες νὰ δικάσουν τὰ δίκαια, [θὰ ἔπρεπε νὰ] γδάρῃ καθὼς ἐνίκησε στὴν μουσική; Τώρα ὅμως ἐξαπατηθεῖς [ὁ] δύστυχος, χάθηκε καταδικασθείς ἀδίκως. Ἡ δὲ

[127] Στὸ Ἄργος διηγοῦντο ὅτι ἡ πρώτη θνητὴ ἐρωμένη τοῦ Διὸς ἦτο ἡ Νιόβη, ἡ ὁποία ἐγέννησε τὸν Ἄργο, γενάρχη τῶν Ἀργείων. Ἡ Νιόβη ἦτο κόρη τοῦ Ταντάλου καὶ σύζυγος τοῦ Ἀμφιόνος, βασιλέως τῶν Θηβῶν, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε ἀποκτήσει ἑπτὰ υἱοὺς καὶ ἑπτὰ κόρες. Ἡ Νιόβη ζοῦσε εὐτυχισμένη μὲ τὴν οἰκογένειά της καὶ ἦτο ὑπερήφανος γιὰ ὅσα εἶχε ἀποκτήσει. Ὅμως μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ἀλαζονική. Ὅταν ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ ἀποδώσουν ὅλες οἱ γυναῖκες τῶν Θηβῶν τιμὲς στὴν Λητώ, μητέρα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ἦτο ἡ μοναδικὴ ἡ ὁποία δὲν ἐτίμησε τὴν θεά, ἀγνοώντας την. Ἐκαυχάτο ὅτι δὲν ἔχει λόγο νὰ τὴν τιμήσῃ, θεωρώντας τὴν θεὰ κατώτερή της ἐπειδὴ ἀπέκτησε μόνον δύο παιδιά, ἐν συγκρίσει μὲ ἐκείνην. Ὅταν ἡ Λητὼ ἤκουσε τὰ λόγια τῆς Νιόβης ἐθύμωσε πάρα πολὺ καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τὰ παιδιά της νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν τιμή της καὶ νὰ τιμωρήσουν παραδειγματικὰ τὴν Νιόβη. Μὲ ἑπτὰ βέλη τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἑπτὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐφονεύθησαν τὰ δεκατέσσερα παιδιά της.

[128] Σειληνὸς ἀπὸ τὴν Φρυγία ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο δεξιοτέχνης τοῦ διπλοῦ αὐλοῦ. Ὁ μῦθος λέει ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ πέταξε αὐτὸν τὸν αὐλό, διότι διεπίστωσε ὅτι καθὼς φυσοῦσε γιὰ νὰ παίξῃ, παρεμορφώνετο τὸ πρόσωπόν της. Τὸν βρῆκε ὁ Μαρσύας καὶ τὸν οἰκειοποιήθη. Ἐκαυχήθη ὅτι παίζει καλλίτερα αὐλὸ ἀπ' ὅ,τι ὁ Ἀπόλλων τὴν λύρα του καὶ προεκάλεσε τὸν Ἀπόλλωνα σὲ μουσικὸ ἀγῶνα. Κριταὶ ὡρίσθησαν οἱ Μοῦσες καὶ ἐψήφισαν ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος. Γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ ὁ Ἀπόλλων τὸν ἔγδαρε ζωντανὸ σὲ μία σπηλιὰ τῶν Κελαινῶν τῆς Φρυγίας.

ὡραία σου παρθένος, εἶναι τόσο ὡραία ὥστε ὅταν ἔμαθε ὅτι τὴν εἶδε ὁ Ἀκταίων[129], φοβηθεῖσα μήπως ὁ νεαρούλης διαλαλήσῃ τὸ αἶσχος της, ἄφησε ἐναντίον του τοὺς σκύλους. Συνεχίζω νὰ λέω ὅτι οὔτε τὴν μαῖα θὰ ἔκανε στὶς ἐγκυμονοῦσες, ἀφοῦ ἡ ἴδια εἶναι παρθένος[130].

{ΛΗΤΩ} *Μέγα, ὦ Ἥρα, φρονεῖς, ὅτι ξύνει τῷ Διὶ καὶ συμβασιλεύεις αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο ὑβρίζεις ἀδεῶς· πλὴν ἀλλ' ὄψομαί σε μετ' ὀλίγον αὖθις δακρύουσαν, ὁπόταν σε καταλιπὼν ἐς τὴν γῆν κατίῃ ταῦρος ἢ κύκνος γενόμενος.*

Φοβερὰ σκέπτεσαι, Ἥρα, διότι συνδέεσαι μὲ τὸν Δία καὶ συμβασιλεύεις μὲ αὐτὸν καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὑβρίζεις ἀφόβως. Θὰ σὲ δῶ ὅμως μετὰ ἀπὸ ὀλίγον νὰ δακρύζῃς ξανά, ὅταν σὲ ἐγκαταλείψῃ καὶ κατέβῃ στὴν γῆ γενόμενος ταῦρος ἢ κύκνος.

[129] Ὁ Ἀκταίων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρισταίου καὶ τῆς Αὐτονόης, κόρη τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν, Κάδμου. Τὸν ἀνέθρεψε ὁ κένταυρος Χείρων στὸ Πήλιον καὶ ἔγινε σπουδαῖος κυνηγός. Κυνηγοῦσε καθημερινὰ στὰ δάση μὲ τὰ πενῆντα σκυλιά του. Ἄθελά του εἶδε μία ἡμέρα τὴν Ἄρτεμιν νὰ λούεται σὲ μία πηγή. Ἡ θεὰ ἀπὸ φόβο μήπως διαδοθῇ τὸ περιστατικόν, τὸν μετεμόρφωσε σὲ ἐλάφι καὶ ἔβαλε τὰ πενῆντα σκυλιὰ τὰ ὁποῖα τὸν συνώδευον νὰ τὸν κατασπαράξουν.

[130] Ἐπειδὴ ἐβοήθησε τὴν μητέρα της Λητὼ εἰς τὴν γέννησιν τοῦ διδύμου ἀδελφοῦ της Ἀπόλλωνος, ἐθεωρεῖτο καὶ θεὰ τοῦ τοκετοῦ και γι' αυτόν τον λόγο απεκαλείτο «Ἄρτεμις Λοχεία». Κατ' ἐπέκτασιν τοῦ ῥόλου της ἡ Ἄρτεμις συνδέεται μὲ τὴν μητρότητα καὶ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν. Σιγὰ-σιγὰ ὑποκατέστησε τὴν θεὰ τῶν τοκετῶν Εἰλείθυια.

ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΚΑΙ ΣΕΛΗΝΗΣ

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Τί ταῦτα, ὦ Σελήνη, φασὶ ποιεῖν σε; ὁπόταν κατὰ τὴν Καρίαν γένῃ, ἱστάναι μέν σε τὸ ζεῦγος ἀφορῶσαν ἐς τὸν Ἐνδυμίωνα καθεύδοντα ὑπαίθριον ἅτε κυνηγέτην ὄντα, ἐνίοτε δὲ καὶ καταβαίνειν παρ' αὐτὸν ἐκ μέσης τῆς ὁδοῦ;*

Τί [εἶναι] αὐτὰ ποὺ λένε ὅτι κάνεις, Σελήνη[131]; Ὅτι ὅταν εὑρεθῇς πρὸς τὴν Καρία, σταματᾷς τὴν ἅμαξα μὲ τὸ ζεῦγος [τῶν ἵππων] γιὰ νὰ παρατηρῇς ἀπὸ μακριὰ τὸν Ἐνδυμίωνα[132] νὰ κοιμᾶται εἰς τὸ ὕπαιθρον καθὼς εἶναι κυνηγός, ἐνίοτε δὲ ὅτι κατεβαίνεις κι ὅλας κοντὰ σὲ αὐτὸν ἀπὸ τὸ μέσον τῆς τροχιᾶς;

{ΣΕΛΗΝΗ} *Ἔρωτα, ὦ Ἀφροδίτη, τὸν σὸν υἱόν, ὅς μοι τούτων αἴτιος.*

Ἐρώτα, Ἀφροδίτη, τὸν δικό σου υἱόν, ὁ ὁποῖος [εἶναι] σὲ ἐμένα ὑπαίτιος τούτων.

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Ἔα· ἐκεῖνος ὑβριστής ἐστιν· ἐμὲ γοῦν αὐτὴν τὴν μητέρα οἷα δέδρακεν, ἄρτι μὲν ἐς τὴν Ἴδην κατάγων Ἀγχίσου ἕνεκα τοῦ Ἰλιέως, ἄρτι δὲ ἐς τὸν Λίβανον ἐπὶ τὸ Ἀσσύριον ἐκεῖνο μειράκιον, ὃ καὶ τῇ Φερσεφάττῃ ἐπέραστον ποιήσας ἐξ ἡμισείας ἀφείλετό με τὸν ἐρώμενον· ὥστε πολλάκις ἠπείλησα, εἰ μὴ παύσεται τοιαῦτα ποιῶν, κλάσειν μὲν αὐτοῦ τὰ τόξα καὶ τὴν φαρέτραν, περιαιρήσειν δὲ καὶ τὰ πτερά· ἤδη δὲ καὶ πληγὰς αὐτῷ ἐνέτεινα ἐς τὰς πυγὰς τῷ σανδάλῳ· ὁ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ παραυτίκα δεδιὼς καὶ ἱκετεύων μετ' ὀλίγον ἐπιλέλησται ἁπάντων. ἀτὰρ εἰπέ μοι, καλὸς ὁ Ἐνδυμίων ἐστίν; ἀπαραμύθητον γὰρ οὕτως τὸ δεινόν.*

Ἄσε. Ἐκεῖνος εἶναι θρασύς. Τί ἔχει κάνει σὲ ἐμένα τὴν ἴδια τὴν μητέρα [του]! Μία μὲν νὰ μὲ στέλνῃ κάτω εἰς τὴν Ἴδην γιὰ τὸν Ἀγχίση[133] ἀπὸ τὸ Ἴλιον, μία δὲ εἰς τὸν

[131] Κατὰ ἕναν μῦθο ἡ Σελήνη εἶναι ἀδελφὴ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ἠούς, κατὰ ἄλλον, ἦτο κόρη τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὴν ταυτίζει μὲ τὴν Ἄρτεμιν.

[132] Κατὰ τὸν Ἡσίοδο ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Καλύκης, κατὰ τὸν περιηγητὴ Παυσανία, πατήρ του ἦτο ὁ Ἀέθλιος. Αὐτὸς ἵδρυσε πρῶτος τὸν ἀγῶνα δρόμου καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Παυσανία ὁ τάφος του εὑρίσκετο στὸ στάδιον τῆς Ὀλυμπίας. Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο, ὁ Ἐνδυμίων ἦτο τόσο ὡραῖος ὥστε τὸν ἐρωτεύθη ἡ Σελήνη καὶ τὸν ἐπεσκέπτετο ὅταν ἐκοιμᾶτο. Μάλιστα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν βλέπῃ διαρκῶς καὶ ἀνέτως, κατὰ ἐπιθυμία της, ὁ Ζεὺς τὸν ἔκανε νὰ κοιμᾶται αἰωνίως, διατηρώντας ἔτσι τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν νεότητά του. Κατὰ μία ἄλλη παράδοσιν, ὁ Ἐνδυμίων, ἐνῷ ἔβοσκε τὰ ποίμνιά του, ἀπεκοιμήθη καὶ τὸν ἥρπαξε ἡ Σελήνη, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε 50 κόρες οἱ ὁποῖες συμβολίζουν τὶς 50 ἑβδομάδες ἑνὸς σεληνιακοῦ ἔτους.

[133] Ὁ Ἀγχίσης ἦτο Τρώας, υἱὸς τοῦ Κάπυος καὶ τῆς Θέμιδος, ἀπόγονος τοῦ Δαρδάνου καὶ τοῦ Διὸς ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς του. Ἦτο πολὺ ὄμορφος ἄνδρας καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὸν ἠγάπησε μὲ πάθος ἡ θεὰ Ἀφροδίτη. Ἡ θεά, ἀφοῦ στολίστηκε ἢ κατὰ μία ἐκδοχὴ μετημφιέσθη σὲ πριγκίπισσα τῆς Φρυγίας, πῆγε στὸ ὄρος Ἴδη

Λίβανο σὲ ἐκεῖνον τὸν νεαρὸ τὸν Ἀσσύριο[134], ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔκανε ἀξιαγάπητη καὶ τὴν Φερσεφάττη[135], μοῦ ἀφήρεσε κατὰ τὸ ἥμισυ τὸν ἐρώμενο. Ὥστε πολλὲς φορὲς ἀπείλησα, ἐὰν δὲν πάψῃ νὰ κάνῃ τέτοια, θὰ τοῦ σπάσω τὰ τόξα καὶ τὴν φαρέτρα, θὰ τοῦ ἀφαιρέσω καὶ τὰ πτερά. Ἤδη κατέφερα σὲ αὐτὸν καὶ κτυπήματα στὰ ὀπίσθια μὲ

ἀναζητώντας τον. Ἀφοῦ τὸν βρῆκε νὰ βόσκῃ βόδια, ἡνώθη μαζί του μὲ τὴν σύμφωνη γνώμη τοῦ Διὸς καὶ ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν Αἰνεία καὶ τὸν Λύρο. Τὸν ἔρωτα τῆς Ἀφροδίτης γιὰ τὸν Ἀγχίσην περιγράφει ὁ Ὅμηρος στὸν ὕμνο πρὸς τὴν θεά. Ὁ Ἀγχίσης, παρὰ τὴν ἐντολὴ τῆς Ἀφροδίτης νὰ κρατήσῃ μυστικὴ τὴν ἕνωσίν τους, ἐκαυχήθη στοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶχε ἐρωτικὸ δεσμὸ μὲ αὐτήν. Αὐτὸ τὸ καύχημα ἐξόργισε τὸν Δία καὶ κατὰ μία ἐκδοχὴ ὁ Ἀγχίσης κτυπήθηκε ἀπὸ τὸν κεραυνὸ τοῦ Διός, ἐνῷ σύμφωνα μὲ ἄλλη κουτσάθηκε ἢ ἐτυφλώθη. Ὅταν ἡ Τροία ἔπειτα ἀπὸ δεκαετὴ πολιορκία ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιούς, τὸν γέροντα πλέον Ἀγχίσην τὸν ἐσήκωσε στοὺς ὤμους του ὁ υἱός του Αἰνείας καὶ τὸν ἐφυγάδευσε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Θαυμάζοντας οἱ Ἀχαιοὶ τὴν πρᾶξιν του αὐτή, τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ πάρῃ ἐλεύθερα ὅ,τι ἤθελε ἀπὸ τὸ σπίτι τους. Στὴν συνέχεια, ὁ Ἀγχίσης ἠκολούθησε τὸν υἱόν του στὴν Ἰταλία, συμβουλεύοντάς τον καὶ καθοδηγώντας τον σὲ ὅλες τὶς περιπλανήσεις τους. Γιὰ τὸν τόπο τοῦ θανάτου τοῦ Ἀγχίση ὑπάρχουν πολλὲς ἐκδοχές. Πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀναφέρουν ὅτι δὲν πέθανε στὴν Ἰταλία, ἀλλὰ στὴν Ἑλλάδα ἢ στὸ ὄρος Ἴδη τῆς Τροίας. Ὡς τόποι θανάτου του στὴν Ἑλλάδα ἀναφέρονται ἡ Ἀγχισία (μικρὴ ὀρεινὴ λωρὶς ἀνάμεσα στὶς πεδιάδες τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῆς Μαντινείας), ἡ χερσόνησος Παλλήνη καὶ ὁ Ἀγχισὸς τῆς Ἠπείρου.

[134] Ἐννοεῖ τὸν Ἄδωνιν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Θείας εἶχε μία κόρη, τὴν Μύρρα ἢ Σμύρνα, τὴν ὁποίαν ἡ ὀργὴ τῆς Ἀφροδίτης παρεκίνησε νὰ ἐρωτευθῇ τὸν πατέρα της. Μὲ τὴν βοήθεια τῆς τροφοῦ της Ἱππολύτης κατάφερε νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ καὶ νὰ ἑνωθῇ μαζί του ἕως ὅτου ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεία, ὁ ὁποῖος τὴν κατεδίωξε γιὰ νὰ τὴν φονεύσῃ. Ἡ Σμύρνα ἐζήτησε τὴν προστασία τῶν θεῶν καὶ οἱ θεοὶ τὴν μετεμόρφωσαν σὲ δένδρον, τὴν Μύρρα. Δέκα μῆνες ἀργότερα ὁ φλοιὸς τοῦ δένδρου ἄνοιξε καὶ ἀπὸ μέσα ἐγεννήθη ἕνα παιδί, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἄδωνις. Ἡ Ἀφροδίτη συγκινημένη ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ τοῦ βρέφους, τὸ πῆρε καὶ τὸ ἐνεπιστεύθη μυστικὰ στὴν Περσεφόνη, γιὰ νὰ τὸ ἀναθρέψῃ. Ὅταν ὅμως ὁ Ἄδωνις ἐνηλικιώθη, ἠρνήθη νὰ τὸν παραδώσῃ στὴν Ἀφροδίτη ἐπειδὴ τὸν εἶχε ἐρωτευθῇ. Ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στὶς δύο θεὲς διηυθετήθη ἀπὸ τὸν Δία, ὁ ὁποῖος ἀπεφασίσε ὁ Ἄδωνις νὰ ζῇ ἕνα τρίτον τοῦ χρόνου μὲ τὴν Ἀφροδίτη, ἕνα τρίτον τοῦ χρόνου μὲ τὴν Περσεφόνη καὶ ἕνα τρίτον ὅπου ἤθελε. Ὁ Ἄδωνις περνοῦσε τὰ δύο τρίτα τοῦ χρόνου μὲ τὴν Ἀφροδίτη καὶ τὸ ἕνα τρίτον μὲ τὴν Περσεφόνη. Ὁ Ἄρης ἀπὸ ζήλεια μετεμορφώθη σὲ ἀγριόχοιρον καὶ ἐπλήγωσε θανάσιμα τὸν Ἄδωνιν σὲ κυνῆγι, μπροστὰ στὴν Ἀφροδίτην. Ἀπὸ τὸ αἷμα του φύτρωσαν ἀνεμῶνες καὶ παπαροῦνες καὶ ἡ ψυχή του κατέβηκε στὸν Ἅδη. Μετὰ ἀπὸ παρέμβασιν τοῦ Διός, ὁ Ἄδωνις περνοῦσε τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες μαζὶ μὲ τὴν Ἀφροδίτην, ἐνῷ τὸν χειμῶνα στὸ βασίλειον τῆς Περσεφόνης. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἀδώνιδος ἐτελοῦντο κάθε χρόνο τὰ «Ἀδώνια». Οἱ πρῶτες ἡμέρες τῆς ἑορτῆς ἐλέγοντο «Ἀφανισμὸς» καὶ ἦσαν ἡμέρες πένθους γιὰ τὸν θάνατόν του. Οἱ γυναῖκες, ποὺ μόνο αὐτὲς ἐλάμβανον μέρος στὴν ἑορτή, εἶχαν τὴν ἐπιμέλεια τῆς κηδείας τοῦ θεοῦ καὶ ἐθρήνουν τὸν χαμό του. Μὲ λυμένα μαλλιὰ καὶ γυμνόστηθες γυρνοῦσαν στοὺς δρόμους περιφέροντας κέρινα καὶ πήλινα ὁμοιώματα τοῦ θεοῦ καὶ ἔψαλλον πένθιμους ὕμνους μὲ τὴν συνοδεία αὐλοῦ. Τὸ πρωὶ τῆς ἑπόμενης ἡμέρας, πετοῦσαν ὁμοιώματα τοῦ θεοῦ σὲ πηγὲς ἢ ποτάμια. Μετὰ τὴν πάροδο τῶν πενθίμων ἡμερῶν, ἑώρταζον μὲ μεγάλη χαρὰ τὴν ἀνάστασίν του («Εὕρεσις»), μὲ χοροὺς καὶ πλούσια γεύματα. Ὁ Ἄδωνις ἐνσάρκωνε τὴν βλάστησιν ἐναντίον τοῦ μαρασμοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀπέναντι στὸν θάνατο. Ὅπως συμβαίνει καὶ στὴν φύσιν ἡ ὁποία γεννᾶται τὴν ἄνοιξιν καὶ πεθαίνει τὸ φθινόπωρον, γιὰ νὰ ξαναγεννηθῇ ὀλίγους μῆνες μετά.

[135] Ἐννοεῖ τὴν Περσεφόνη.

τὸ σανδάλι[136]. Αὐτός, δὲν ξέρω πῶς, ἐνῷ εὐθὺς ἀμέσως φοβᾶται καὶ ἱκετεύει, μετὰ ἀπὸ ὀλίγον τὰ ἔχει ξεχάσει ὅλα! Ἀλλὰ πές μου, εἶναι ὡραῖος ὁ Ἐνδυμίων; Διαφορετικὰ [εἶναι] ἀπαρηγόρητον τὸ δεινόν.

{ΣΕΛΗΝΗ} *Ἐμοὶ μὲν καὶ πάνυ καλός, ὦ Ἀφροδίτη, δοκεῖ, καὶ μάλιστα ὅταν ὑποβαλλόμενος ἐπὶ τῆς πέτρας τὴν χλαμύδα καθεύδῃ τῇ λαιᾷ μὲν ἔχων τὰ ἀκόντια ἤδη ἐκ τῆς χειρὸς ὑπορρέοντα, ἡ δεξιὰ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸ ἄνω ἐπικεκλασμένη ἐπιπρέπῃ τῷ προσώπῳ περικειμένη, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ ὕπνου λελυμένος ἀναπνέῃ τὸ ἀμβρόσιον ἐκεῖνο ἆσθμα. τότε τοίνυν ἐγὼ ἀψοφητὶ κατιοῦσα ἐπ᾽ ἄκρων τῶν δακτύλων βεβηκυῖα ὡς ἂν μὴ ἀνεγρόμενος ἐκταραχθείη -οἶσθα· τί οὖν ἄν σοι λέγοιμι τὰ μετὰ ταῦτα; πλὴν ἀπόλλυμαί γε ὑπὸ τοῦ ἔρωτος.*

Ἐμένα πάντως μοῦ φαίνεται πολὺ ὡραῖος, Ἀφροδίτη, καὶ περισσότερο ὅταν ρίπτῃ τὴν χλαμύδα ἐπάνω στὴν πέτρα καὶ κοιμᾶται ἔχοντας στὸ ἀριστερὸ τὰ ἀκόντια, τὰ ὁποῖα ἤδη γλιστροῦν σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸ δεξί, διπλωμένο γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ ἐπάνω, τονίζει τὸ πρόσωπον, ἐνῷ αὐτὸς χαλαρωμένος ἀπὸ τὸν ὕπνο ἀναπνέει τὴν θεία ἐκείνη ἀναπνοή. Τότε λοιπὸν ἐγὼ ἀφοῦ κατέβω ἀθόρυβα στὶς ἄκρες τῶν δακτύλων γιὰ νὰ μὴ ταραχθῇ ξυπνώντας... ξέρεις... Γιατί λοιπὸν νὰ σοῦ πῶ τὴν συνέχεια; Ἀλλὰ χάνομαι βεβαίως ἀπὸ ἔρωτα.

[136] Μᾶς ἔρχεται στὸ μυαλὸ ἡ εἰκὼν τοῦ μαρμάρινου συμπλέγματος Ἀφροδίτης, Πανὸς καὶ Ἔρωτος, τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἀναπαριστᾷ μία εὔθυμη σκηνή, μὲ τὸν Πάνα νὰ πλησιάζῃ ἀδέξια τὴν θεὰ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἔρως μὲ τὴν μορφὴ μικροῦ παιδιοῦ, νὰ τὸν ἀπωθῇ. Ἡ θεὰ μὲ τὸ σανδάλι στὸ ὑψωμένο δεξὶ χέρι της ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ.

ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΟΣ

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Ὦ τέκνον Ἔρως, ὅρα οἷα ποιεῖς· οὐ τὰ ἐν τῇ γῇ λέγω, ὁπόσα τοὺς ἀνθρώπους ἀναπείθεις καθ' αὑτῶν ἢ κατ' ἀλλήλων ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃς τὸν μὲν Δία πολύμορφον ἐπιδεικνύεις ἀλλάττων ἐς ὅ τι ἂν σοι ἐπὶ τοῦ καιροῦ δοκῇ, τὴν Σελήνην δὲ καθαιρεῖς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν Ἥλιον δὲ παρὰ τῇ Κλυμένῃ βραδύνειν ἐνίοτε ἀναγκάζεις ἐπιλελησμένον τῆς ἱππασίας· ἃ μὲν γὰρ ἐς ἐμὲ τὴν μητέρα ὑβρίζεις, θαρρῶν ποιεῖς. ἀλλὰ σύ, ὦ τολμηρότατε, καὶ τὴν Ῥέαν αὐτὴν γραῦν ἤδη καὶ μητέρα τοσούτων θεῶν οὖσαν ἀνέπεισας παιδεραστεῖν καὶ τὸ Φρύγιον μειράκιον ποθεῖν, καὶ νῦν ἐκείνη μέμηνεν ὑπὸ σοῦ καὶ ζευξαμένη τοὺς λέοντας, παραλαβοῦσα καὶ τοὺς Κορύβαντας ἅτε μανικοὺς καὶ αὐτοὺς ὄντας, ἄνω καὶ κάτω τὴν Ἴδην περιπολοῦσιν, ἡ μὲν ὀλολύζουσα ἐπὶ τῷ Ἄττῃ, οἱ Κορύβαντες δὲ ὁ μὲν αὐτῶν τέμνεται ξίφει τὸν πῆχυν, ὁ δὲ ἀνεὶς τὴν κόμην ἵεται μεμηνὼς διὰ τῶν ὀρῶν, ὁ δὲ αὐλεῖ τῷ κέρατι, ὁ δὲ ἐπιβομβεῖ τῷ τυμπάνῳ ἢ ἐπικτυπεῖ τῷ κυμβάλῳ, καὶ ὅλως θόρυβος καὶ μανία τὰ ἐν τῇ Ἴδῃ ἅπαντά ἐστι. δέδια τοίνυν ἅπαντα, δέδια τὸ τοιοῦτο ἡ τὸ μέγα σε κακὸν ἐγὼ τεκοῦσα, μὴ ἀπομανεῖσά ποτε ἡ Ῥέα ἢ καὶ μᾶλλον ἔτι ἐν αὑτῇ οὖσα κελεύσῃ τοὺς Κορύβαντας συλλαβόντας σε διασπάσασθαι ἢ τοῖς λέουσι παραβαλεῖν· ταῦτα δέδια κινδυνεύοντά σε ὁρῶσα.*

Ὦ τέκνον μου Ἔρως, κύττα τί κάνεις! Δὲν λέω γιὰ τὰ τῆς γῆς, πόσα παρασύρεις τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους νὰ μηχανευθοῦν ἢ κατ' ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν μὲν Δία ἐπιδεικνύεις πολύμορφον, ἀλλάζοντάς τον σὲ ὅ,τι σοῦ φαίνεται καλὸ κατὰ περίστασιν, κατεβάζεις δὲ τὴν Σελήνη ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀναγκάζεις τὸν Ἥλιο ἐνίοτε νὰ καθυστερῇ κοντὰ στὴν Κλυμένη[137], ξεχνώντας τὴν ὁδήγησιν τοῦ ἅρματος. Αὐτὰ στὰ ὁποῖα ἐμένα τὴν μητέρα παρεκτρέπεις, τὰ κάνεις ἔχοντας θάρρος. Ἀλλὰ ἐσύ, τολμηρότατε, καὶ τὴν ἴδια τὴν Ῥέα, γριὰ ἤδη καὶ οὖσα μητέρα τόσων θεῶν, παρέσυρες νὰ ἐρωτεύεται πιτσιρικάδες καὶ νὰ ποθῇ τὸν νεαρούλη τὸν Φρύγιο! Καὶ τώρα ἐκείνη ἔχει τρελλαθεῖ ἐξ αἰτίας σου καὶ ἀφοῦ ἔζευξε τοὺς λέοντας[138] καὶ πῆρε σὰν βοηθοὺς καὶ τοὺς Κορύβαντας[139], καθὼς εἶναι καὶ οἱ

---

[137] Ἦτο κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ, σύζυγος τοῦ Ἰαπετοῦ, μήτηρ τοῦ Ἄτλαντος, τοῦ Προμηθέως καί τοῦ Ἐπιμηθέως. Κατ' ἄλλους ἐθεωρεῖτο σύζυγος τοῦ Ἡλίου καί μήτηρ τοῦ Φαέθοντος καί τῆς Πασιφάης.

[138] Σύμβολον τῆς Ῥέας ἦτο ὁ λέων. Στὴν τέχνη ἡ Ῥέα παριστάνεται καθημένη σὲ θρόνο, περιστοιχισμένη ἀπὸ λέοντας.

ἴδιοι μανιακοί, περιδιαβαίνουν ἐπάνω κάτω τὴν Ἴδη, αὐτὴ μὲν κραυγάζοντας ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸν Ἄττη[140], οἱ δὲ Κορύβαντες, ὁ ἕνας ἐξ αὐτῶν κόβει μὲ τὸ ξίφος τὸν

[139] Μυθολογικὲς μορφὲς στενότατα συνδεδεμένες μὲ τὴν λατρεία τῆς Ῥέας. Παρουσιάζονται ἄλλοτε ὡς ἱερεῖς της, ἄλλοτε ὡς ἀκόλουθοί της. Χορεύουν μὲ μανιώδη φανατισμὸ στὶς ἑορτές της καὶ στὰ μυστήριά της, μὲ ἰλιγγιώδεις κινήσεις τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν μελῶν ὑπὸ τοὺς ἐκκωφαντικοὺς ῥυθμοὺς μουσικῆς πνευστῶν καὶ κρουστῶν ὀργάνων. Ὁ θόρυβος τῶν κυμβάλων καὶ τῶν τυμπάνων καθὼς καὶ οἱ συριστικοὶ ἦχοι τῶν αὐλῶν μαζὶ μὲ τὴν γρήγορη περιστροφικὴ κίνησιν, προεκάλουν στοὺς ἰδίους καὶ σὲ ὅσους παρακολουθοῦσαν ἕνα εἶδος ἐνθουσιώδους ἐκστάσεως. Επειδή κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴ ἐποχὴ ἡ Ῥέα εἶχε ταυτισθῇ μὲ τὴν Κυβέλη, δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τοὺς εὐνούχους ἱερεῖς τῆς Κυβέλης στὴν Φρυγία, τοὺς Γάλλους. Οἱ Γάλλοι ἠκρωτηριάζον οἱ ἴδιοι τὰ γεννητικά τους ὄργανα μιμούμενοι τὸν Ἄττη, στὴν ἀποκορύφωσιν δημοσίων ὀργιαστικῶν τελετῶν πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς. Μάλιστα, ὁ Διογένης Λαέρτιος ἀναφέρει περιπαικτικὰ εἰς τὸ ἔργον του «Βίοι Φιλοσόφων» (Βιβλίον 4^{ον}, κεφ. 6,43): «ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν γάλλοι γίνονται, ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται». Τὸ ἔθιμον τοῦ αὐτοακρωτηριασμοῦ ἐτελεῖτο μόνον στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ ἰδιαίτερα στην Πησσινία.

[140] Σύμφωνα μὲ τὸν Ὀβίδιο (Fasti 4) ὁ πολὺ ὅμορφος Ἄττης, ὁ ὁποῖος ζοῦσε στὰ δάση τῆς Φρυγίας, ἠγαπήθη ἀπὸ τὴν θεὰ Κυβέλη μὲ τρόπο ἁγνό. Αὐτὴ ἀπεφάσισε νὰ τὸν κρατήσῃ ἱερέα στὸν ναό της μὲ τὸν ὅρο νὰ κρατήσῃ τὴν ἁγνότητά του. Ὅμως ὁ Ἄττης δὲν μπόρεσε νὰ ἀντισταθῇ στὸν ἔρωτα τῆς νύμφης Σαγγαρίτιδος. Ὀργισμένη ἡ Κυβέλη ἔκοψε τὸ δένδρον τὸ ὁποῖον ἦτο συνδεδεμένο μὲ τὴν ζωὴ τῆς νύμφης καὶ ἐνέβαλε μανία στὸν Ἄττη. Ἐπάνω στὴν κρίσιν του ὁ νέος ἀπέκοψε τὰ γεννητικά του ὄργανα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν του τὴν πρᾶξιν ἔγινε ξανὰ δεκτὸς στὴν ὑπηρεσία τῆς θεᾶς. Ἐνίοτε παριστάνεται ἐπάνω σὲ ἅρμα μαζὶ μὲ τὴν θεὰ νὰ διασχίζουν τὰ ὄρη τῆς Φρυγίας. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «Ἑλλάδος Περιήγησις» (7.17.10-13): «ἀλλὰ ἐπιχώριός ἐστιν ἄλλος σφίσιν ἐς αὐτὸν λόγος, Δία ὑπνωμένον ἀφεῖναι σπέρμα ἐς γῆν, τὴν δὲ ἀνὰ χρόνον ἀνεῖναι δαίμονα διπλᾶ ἔχοντα αἰδοῖα, τὰ μὲν ἀνδρός, τὰ δὲ αὐτῶν γυναικός. ὄνομα δὲ Ἄγδιστιν αὐτῷ τίθενται. θεοὶ δὲ Ἄγδιστιν δείσαντες τὰ αἰδοῖά οἱ τὰ ἀνδρὸς ἀποκόπτουσιν. ὡς δὲ ἀπ' αὐτῶν ἀναφῦσα ἀμυγδαλῆ εἶχεν ὡραῖον τὸν καρπόν, θυγατέρα τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ λαβεῖν φασι τοῦ καρποῦ. ἐσθεμένης δὲ ἐς τὸν κόλπον καρπὸς μὲν ἐκεῖνος ἦν αὐτίκα ἀφανής, αὐτὴ δὲ ἐκύει. τεκούσης δὲ τράγος περιεῖπε τὸν παῖδα ἐκκείμενον. ὡς δὲ αὐξανομένῳ κάλλους οἱ μετῆν πλέον ἢ κατὰ εἶδος ἀνθρώπου, ἐνταῦθα τοῦ παιδὸς ἔρως ἔσχεν Ἄγδιστιν. αὐξηθέντα δὲ Ἄττην ἀποστέλλουσιν ἐς Πεσσινοῦντα οἱ προσήκοντες συνοικήσοντα τοῦ βασιλέως θυγατρί. ὑμέναιος δὲ ᾔδετο καὶ Ἄγδιστις ἐφίσταται καὶ τὰ αἰδοῖα ἀπέκοψε μανεὶς ὁ Ἄττης, ἀπέκοψε δὲ καὶ ὁ τὴν θυγατέρα αὐτῷ διδούς. Ἄγδιστιν δὲ μετάνοια ἔσχεν οἷα Ἄττην ἔδρασε, καί οἱ παρὰ Διὸς εὕρετο μήτε σήπεσθαί τι Ἄττη τοῦ σώματος μήτε τήκεσθαι» (Ἡ τοπικὴ [φρυγικὴ] παράδοσις λέει γι' αὐτὸν ὅτι ὁ Ζεύς, στὸν ὕπνο του ἐπάνω, ἐκσπερμάτωσε ἐπάνω στὴν γῆ καὶ ὅτι αὐτὴ μὲ τὸν καιρὸ ἐγέννησε ἕναν δαίμονα μὲ διπλὰ γεννητικὰ ὄργανα, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν Ἄγδιστη. Οἱ θεοί, φοβούμενοι τὸν/τὴν Ἄγδιστη, τοῦ/τῆς ἀπέκοψαν τὰ ἀνδρικὰ ὄργανα. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ φύτρωσε μία ἀμυγδαλιά. Ὅταν ὡρίμασαν οἱ καρποί της, λένε, ἡ κόρη τοῦ Σαγγάριου ποταμοῦ [Νύμφη Σαγαρίτις] τοὺς ἔκοβε. Καὶ ὅπως τοὺς ἔβαζε στὸν κόρφο της, ἐκεῖνοι χάνονταν ἀμέσως καὶ αὐτὴ εὑρέθη μὲ παιδὶ στὴν κοιλιά. 'Οταν ἐγέννησε, το παιδί, ἔκθετο, τὸ περιεποιεῖτο ἕνας τράγος. Ὅπως μεγάλωνε, ἡ ὀμορφιά του ξεπερνοῦσε τὰ ἀνθρώπινα μέτρα καὶ τότε τὸν ἐρωτεύθη ἡ Ἄγδιστη. Ὅταν ὁ Ἄττης μεγάλωσε, οἱ συγγενεῖς του τὸν ἔστειλαν στὸν Πεσσινούντα γιὰ νὰ παντρευθῇ τὴν κόρη τοῦ βασιλέως. Τὴν ὥρα ποὺ ἐψάλλετο ὁ ὑμέναιος, ἐμφανίζεται ἡ Ἄγδιστη καὶ ὁ Ἄττης καταλαμβάνεται ἀπὸ μανία καὶ κόβει τὰ γεννητικά του ὄργανα. Το ἴδιο ἔκανε καὶ ὁ βασιλεύς. Ἡ Ἄγδιστη μετάνιωσε γιὰ τὴν συμφορὰ τὴν ὁποίαν προεκάλεσε στὸν Ἄττη καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Δία νὰ μὴ σήπεται

βραχίονά του, ὁ ἄλλος λύνοντας τὴν κόμη τρέχει διὰ μέσῳ τῶν ὀρεῶν μανιασμένος, ὁ ἄλλος παίζει μουσικὴ μὲ τὸ κέρας, ὁ ἄλλος βροντεῖ μὲ τὸ τύμπανον ἢ κρούει μὲ τὸ κύμβαλον καὶ ὅλα στὴν Ἴδη εἶναι πλήρη θορύβου καὶ μανίας. Ἔχω φοβηθῆ τὰ πάντα! Καὶ ἔχω φοβηθῆ τὸ ἑξῆς, ἐγὼ ἡ ὁποία ἐσένα τὸ φοβερὸν κακὸ ἐγέννησα[141], μήπως μανιάζοντας κάποτε ἡ Ῥέα ἢ ἀκόμα περισσότερο οὖσα στὰ καλά της, διατάξῃ τοὺς Κορύβαντας, ἀφοῦ σὲ συλλάβουν νὰ σὲ ξεσκίσουν ἢ νὰ σὲ προσφέρουν στοὺς λέοντας. Αὐτὰ ἔχω φοβηθῆ βλέποντας ὅτι κινδυνεύεις.

{ΕΡΩΣ} *Θάρρει, μῆτερ, ἐπεὶ καὶ τοῖς λέουσιν αὐτοῖς ἤδη ξυνήθης εἰμί, καὶ πολλάκις ἐπαναβὰς ἐπὶ τὰ νῶτα καὶ τῆς κόμης λαβόμενος ἡνιοχῶ αὐτούς, οἱ δὲ σαίνουσί με καὶ χεῖρα δεχόμενοι ἐς τὸ στόμα περιλιχμησάμενοι ἀποδιδόασί μοι. αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ῥέα πότε ἂν ἐκείνη σχολὴν ἀγάγοι ἐπ᾽ ἐμὲ ὅλη οὖσα ἐν τῷ Ἄττῃ; καίτοι τί ἐγὼ ἀδικῶ δεικνὺς τὰ καλὰ οἷά ἐστιν; ὑμεῖς δὲ μὴ ἐφίεσθε τῶν καλῶν· μὴ τοίνυν ἐμὲ αἰτιᾶσθε τούτων. ἢ θέλεις σύ, ὦ μῆτερ, αὐτὴ μηκέτι ἐρᾶν μήτε σὲ τοῦ Ἄρεως μήτε ἐκεῖνον σοῦ;*

Ἔχε θάρρος, μητέρα, ἀφοῦ ἤδη μὲ ἔχουν συνηθίσει καὶ οἱ ἴδιοι οἱ λέοντες καὶ πολλὲς φορὲς ἀφοῦ ἀνέβω στὴν ῥάχη καὶ λάβω τὴν χαίτη τοὺς ὁδηγῶ, αὐτοὶ δὲ μοῦ κουνοῦν τὴν οὐρὰ καὶ δεχόμενοι τὸ χέρι στὸ στόμα τὸ γλείφουν καὶ μὲ ἀφήνουν νὰ τὸ πάρω πίσω. Ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ Ῥέα, πότε νὰ εὐκαιρήσῃ γιὰ ἐμένα ὅταν ἔχει πέσει μὲ τὰ μοῦτρα στὸν Ἄττη; Ἂν καὶ ἐγὼ σὲ τί σᾶς βλάπτω ὑποδεικνύοντας ποιά εἶναι τὰ ὡραῖα; Ἐσεῖς ὅμως μὴ ποθεῖτε τοὺς ὡραίους. Μὴ κατηγορεῖτε λοιπὸν ἐμένα γιὰ αὐτά. Ἢ θέλεις ἐσύ, μητέρα, αὐτὴ νὰ μὴν ἀγαπᾷ πλέον, οὔτε ἐσὺ τὸν Ἄρη, οὔτε ἐκεῖνος ἐσένα;

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Ὡς δεινὸς εἶ καὶ κρατεῖς ἁπάντων· ἀλλὰ μεμνήσῃ μού ποτε τῶν λόγων.*

Πόσο δεινὸς εἶσαι καὶ ἐξουσιάζεις ὅλων[142]. Ἀλλὰ θὰ θυμηθῇς κάποτε τὰ λόγια μου.

κανένα μέρος τοῦ σώματος τοῦ Ἄττη, οὔτε νὰ λιώνῃ). Ἡ Ἄγδιστη ἦτο ἐπίθετον στὴν Φρυγία γιὰ τὴν Κυβέλη ἢ τὴν Ῥέα, ἑπομένως ἡ Ἄγδιστις εἶναι μία μορφὴ τῆς θεᾶς.

[141] Ἀναφορὰ στὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (Σ 54), ὅπου ἡ Θέτις θρηνεῖ γιὰ ὅ,τι πρόκειται νὰ πάθῃ ὁ υἱός της Ἀχιλλεὺς φονεύοντας τὸν Ἕκτορα καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Ὅμηρος τὴν ἀποκαλεῖ «δυσαριστοτόκεια». Ἡ κορυφαία αὐτὴ λέξις εἶναι ἕνα μυρολόι ἀπὸ μόνη της. Διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ πρόθημα «δυς», τὸ ἐπίθετον «ἄριστος» καὶ τὸ ῥῆμα «τίκτω» καὶ σημαίνει «ἡ δυστυχισμένη ἐγὼ ἡ ὁποία γιὰ κακὸ ἐγέννησα τὸν ἄριστον», δηλαδὴ «δυστυχὴς μήτηρ ἀνδρειοτάτου τέκνου».

[142] Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ παραθέτω τὸ ποίημα τοῦ Ἀνακρέωντος «Εἰς Ἔρωτα» εἰς ἀπόδοσιν Ἰωάννου Κυριαζῆ: «Ἔρως ποτ' ἐν ῥόδοισι | κοιμωμένην μέλιτταν | οὐκ εἶδεν, ἀλλ' ἐτρώθη. | τὸν δάκτυλον παταχθείς | τᾶς

χειρὸς ὠλόλυξε. | δραμὼν δὲ καὶ πετασθείς | πρὸς τὴν καλὴν Κυθήρην | "ὄλωλα, μῆτερ", εἶπεν, | "ὄλωλα κἀποθνήσκω. | ὄφις μ' ἔτυψε μικρός | πτερωτός, ὃν καλοῦσιν | μέλιτταν οἱ γεωργοί". | ἃ δ' εἶπεν· "εἰ τὸ κέντρον | πονεῖς τὸ τᾶς μελίττας, | πόσον δοκεῖς πονοῦσιν, | Ἔρως, ὅσους σὺ βάλλεις;"» («Ὁ Ἔρωτας ποὺ κάποτε στὰ ῥόδα εἶχε πάει | μία μέλισσα δὲν πρόσεξε κὶ ἐκείνη τὸν τσιμπάει. | Τὸ δάχτυλό του πόνεσε, ὀδύρεται καὶ κλαίει | στὴν μάνα του Κυθέρεια πετάει καὶ τῆς λέει: | "Μάνα μου, πάει... χάνομαι, μὲ τσίμπησε, μανοῦλα | φίδι μικρὸ καὶ φτερωτό -το λένε μελισσούλα". | Κι ἐκείνη τοῦ 'πε: "ἂν τὸ κεντρὶ τῆς μέλισσας πονάῃ, | τὸ βέλος σου πόσο πονεῖ αὐτὸν ποὺ ἀγαπάει;"»).

ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Τί γελᾷς, ὦ Ἑρμῆ;*

Τί γελᾷς, Ἑρμῆ;

{ΕΡΜΗΣ} *Ὅτι γελοιότατα, ὦ Ἄπολλον, εἶδον.*

Διότι εἶδα, Ἀπόλλων, [πράγματα] γελοιότατα.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Εἰπὲ οὖν, ὡς καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἔχω ξυγγελᾶν.*

Πὲς λοιπόν, ὥστε ἀκούγοντας καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἔχω νὰ γελάσω μαζί σου.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἡ Ἀφροδίτη ξυνοῦσα τῷ Ἄρει κατείληπται καὶ ὁ Ἥφαιστος ἔδησεν αὐτοὺς ξυλλαβών.*

Ἡ Ἀφροδίτη κατελήφθη ἐνῷ συνευρίσκετο μὲ τὸν Ἄρη καὶ ὁ Ἥφαιστος ἀφοῦ τοὺς συνέλαβε τοὺς ἔδεσε.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Πῶς; ἡδὺ γάρ τι ἐρεῖν ἔοικας.*

Πῶς; Διότι μοιάζεις ὅτι κάτι γλυκὸ θὰ πῇς.

{ΕΡΜΗΣ} *Ἐκ πολλοῦ, οἶμαι, ταῦτα εἰδὼς ἐθήρευεν αὐτούς, καὶ περὶ τὴν εὐνὴν ἀφανῆ δεσμὰ περιθεὶς εἰργάζετο ἀπελθὼν ἐπὶ τὴν κάμινον· εἶτα ὁ μὲν Ἄρης ἐσέρχεται λαθών, ὡς ᾤετο, καθορᾷ δὲ αὐτὸν ὁ Ἥλιος καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἥφαιστον. ἐπεὶ δὲ ἐπέβησαν τοῦ λέχους καὶ ἐν ἔργῳ ἦσαν καὶ ἐντὸς ἐγεγένηντο τῶν ἀρκύων, περιπλέκεται μὲν αὐτοῖς τὰ δεσμά, ἐφίσταται δὲ ὁ Ἥφαιστος. ἐκείνη μὲν οὖν -καὶ γὰρ ἔτυχε γυμνὴ οὖσα- οὐκ εἶχεν ὅπως ἐγκαλύψαιτο αἰδουμένη, ὁ δὲ Ἄρης τὰ μὲν πρῶτα διαφυγεῖν ἐπειρᾶτο καὶ ἤλπιζε ῥήξειν τὰ δεσμά, ἔπειτα δὲ, συνεὶς ἐν ἀφύκτῳ ἐχόμενον ἑαυτὸν, ἱκέτευεν.*

Ἔχοντας μάθει, νομίζω, αὐτὰ πρὸ πολλοῦ, τοὺς κυνηγοῦσε καὶ κατεσκεύαζε ἀφανῆ δεσμὰ βάζοντάς τα γύρω ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ὅταν ἔφευγε γιὰ τὴν κάμινο. Ἔπειτα ὁ μὲν Ἄρης εἰσέρχεται κρυφά, καθὼς ἐνόμιζε, τὸν βλέπει ὅμως ἀπὸ ἐπάνω ὁ Ἥλιος καὶ τὸ λέει στὸν Ἥφαιστο. Ἀφοῦ ἀνέβηκαν στὸ κρεβάτι καὶ ἔκαναν ἔρωτα καὶ εἶχαν περιέλθει ἐντὸς τῶν δικτύων, πλέχτηκαν γύρω ἀπὸ αὐτοὺς τὰ δεσμά, στέκεται δὲ ἀπὸ ἐπάνω ὁ Ἥφαιστος. Ἐκείνη λοιπὸν -διότι ἔτυχε νὰ εἶναι γυμνὴ- δὲν εἶχε πῶς νὰ καλυφθῇ καθὼς ἐντρέπετο, ὁ δὲ Ἄρης ἀρχικὰ προσπαθοῦσε νὰ διαφύγῃ καὶ ἤλπιζε νὰ σπάσῃ τὰ δεσμά, ἔπειτα, ἀφοῦ συνειδητοποίησε τὸ ἀναπόδραστον, ἱκέτευε.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Τί οὖν; ἀπέλυσεν αὐτὸν ὁ Ἥφαιστος;*

Καὶ λοιπόν; Τὸν ἔλυσε ὁ Ἥφαιστος;

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδέπω, ἀλλὰ ξυγκαλέσας τοὺς θεοὺς ἐπιδείκνυται τὴν μοιχείαν αὐτοῖς· οἱ δὲ γυμνοὶ ἀμφότεροι κάτω νενευκότες ξυνδεδεμένοι ἐρυθριῶσι, καὶ τὸ θέαμα ἥδιστον ἐμοὶ ἔδοξε μονονουχὶ αὐτὸ γινόμενον τὸ ἔργον.*

Ὄχι ἀκόμη, ἀλλὰ ἀφοῦ συνεκάλεσε τοὺς θεοὺς ἐπεδείκνυε τὴν μοιχεία τους[143]. Αὐτοί, γυμνοὶ καὶ οἱ δύο, ἔχοντας ῥίψει τὸ βλέμμα κάτω, δεμένοι μαζί, κοκκινίζουν καὶ τὸ θέαμα μοῦ ἐφάνη πολὺ εὐχάριστον, σὰν νὰ ἦτο αὐτὸ ἡ πρᾶξις.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ὁ δὲ χαλκεὺς ἐκεῖνος οὐκ αἰδεῖται καὶ αὐτὸς ἐπιδεικνύμενος τὴν αἰσχύνην τοῦ γάμου;*

---

[143] Μεταξὺ τῶν μύθων οἱ ὁποῖοι ἀφηγοῦνται τὶς ἐρωτικὲς περιπέτειες τοῦ Ἄρεως, ἐπιφανέστεροι εἶναι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται στὴν Ἀφροδίτη. Στὴν Ἰλιάδα εἶναι καταφανεῖς οἱ μεταξὺ τῶν δύο θεῶν ἀμοιβαῖες τρυφερότητες. Καὶ ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι στὸ πλευρὸ τῶν Τρώων. Ὅταν ἡ Ἀφροδίτη ἠθέλησε νὰ ἀποσύρῃ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸν υἱόν της Αἰνεία, πληγωθέντα ὑπὸ τοῦ Διομήδους, ὁ ὁποῖος εἶχε πληγώσει καὶ αὐτὴν μὲ τὴν βοήθεια τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ Ἄρης προσέφερε τὸ ἅρμα του γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ ἡ θεὰ στὸν Ὄλυμπο. Σὲ ἄλλο σημεῖον, ἡ Ἀφροδίτη παρέχει τὴν βοήθειά της πρὸς τὸν Ἄρη, πληγωθέντα ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Στὸ τραγοῦδι τὸ ὁποῖον ὁ Ὅμηρος θέτει στὸ στόμα τοῦ ἀοιδοῦ Δημοδόκου (Ὀδ. θ 266), ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι δύο ἐρασταί, οἱ ὁποῖοι ἐκτελοῦν τὴν μυστικὴ καὶ ἀθέμιτον ἕνωσίν τους στὴν οἰκία τοῦ ἀπουσιάζοντος Ἡφαίστου, στὸ ἀνάκτορό του στὴν Λῆμνο. Ὁ Ἥλιος, ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ ὁποίου δὲν μποροῦν νὰ ξεφύγουν, εἰδοποιεῖ τὸν Ἥφαιστο, ὁ ὁποῖος, ἐξοργισμένος, μελετᾷ σκληρὴ ἐκδίκησιν. Κατασκευάζει στὸ σιδηρουργεῖον ἄρρηκτα δεσμά, δίκτυ λεπτὸ σὰν ἱστὸ ἀράχνης, μὲ τὸ ὁποῖον συλλαμβάνει τὸ ἐρωτικὸν ζεῦγος. Ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη συλληφθέντες στὴν παγίδα καὶ χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ κινηθοῦν, γίνονται ὁ περίγελος τῶν θεῶν, τοὺς ὁποίους ἐκάλεσε ὁ Ἥφαιστος γιὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ μάρτυρας τῆς ἀναισχύντου πράξεώς τους. Ὁ μῦθος αὐτὸς δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ Ποιητοῦ στὸ σύνολό του. Φαίνεται ὅτι συνεχώνευσε δύο παραδόσεις, ὅπου κατὰ τὴν μία, ἡ Ἀφροδίτη ἦτο σύζυγος τοῦ Ἄρεως, κατὰ τὴν ἄλλη τοῦ Ἡφαίστου. Ὅτι ὑπῆρχε παράδοσις κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἀφροδίτη ἐθεωρεῖτο σύζυγος τοῦ Ἄρεως, μαρτυρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ἀπὸ τὴν κοινὴ λατρεία ἀμφοτέρων τῶν θεῶν σὲ διάφορες πόλεις. Ἡ παράδοσις αὐτὴ φαίνεται νὰ ἔχῃ βαθυτέρας ῥίζας στὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Κατὰ τοὺς μύθους τῆς πόλεως, τὸ θεῖον ζεῦγος εἶχε κόρη τὴν Ἁρμονία, τὴν ὁποία ὁ Ζεὺς ἔδωσε σύζυγο στὸν Κάδμο. Οἱ κάτοικοι λοιπὸν τῶν Θηβῶν ἐθεώρουν καὶ ἐτίμων τὸν Ἄρη ὡς πρόγονό τους. Πιστεύεται ὅτι ἡ λατρεία αὐτῶν τῶν θεῶν μετεφέρθη ἀπὸ Θηβαίους ἀποίκους εἰς τὴν Λῆμνο, ὅπου ἡ ἐγχώρια παράδοσις ἔφερε τὴν Ἀφροδίτη ὡς σύζυγο τοῦ Ἡφαίστου. Τότε, μετὰ τὴν ἐπαφὴ τῶν δύο μύθων, ἐπεδιώχθη ἡ ἑρμηνεία τῆς διπλῆς σχέσεως τῆς θεᾶς μὲ τοὺς δύο συζύγους καὶ ἐδημιουργήθη νέα παράδοσις μὲ τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο. Κατ' αὐτήν, ἡ Ἀφροδίτη ἔγινε νόμιμη σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἐρωμένη τοῦ Ἄρεως. Ἐκτὸς τῶν Θηβῶν ὑπάρχουν ἐνδείξεις τῆς σχέσεως τῶν δύο θεῶν καὶ στὴν Ἀθῆνα καὶ στὴν Ἀργολίδα. Ἡ σχέσις αὐτὴ καθιερώθη καὶ μὲ τὴν σειρὰ κατατάξεως τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν, καθὼς ἐτοποθετοῦντο πάντοτε ὁ ἕνας στὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὰ ἔργα τέχνης ὅπου παρουσιάζονται συνδεδεμένοι διʼ ἀλύτου μεταξύ τους δεσμοῦ.

Ἐκεῖνος ὁ χαλκουργὸς δὲν ντρέπεται καὶ ὁ ἴδιος ἐπιδεικνύοντας τὴν ντροπὴ τοῦ γάμου [του];

{ΕΡΜΗΣ} *Μὰ Δί', ὅς γε καὶ ἐπιγελᾷ ἐφεστὼς αὐτοῖς. ἐγὼ μέντοι, εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἐφθόνουν τῷ Ἄρει μὴ μόνον μοιχεύσαντι τὴν καλλίστην θεόν, ἀλλὰ καὶ δεδεμένῳ μετ᾽ αὐτῆς.*

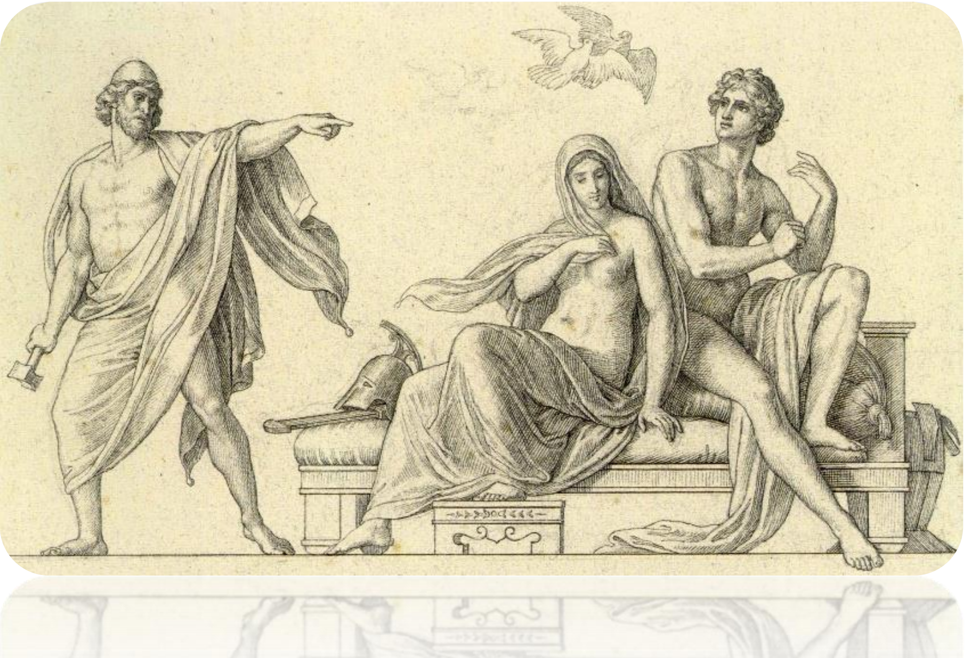
Μὰ τὸν Δία, ὁ ὁποῖος βεβαίως κοροϊδεύει κι ὅλας, εὑρισκόμενος ἀπὸ ἐπάνω τους. Ἐγὼ ὅμως, ἐὰν πρέπῃ νὰ πῶ τὸ ἀληθές, ἐφθόνουν τὸν Ἄρη ὄχι μόνον ἐπειδὴ διέπραξε μοιχεία μὲ τὴν ὡραιοτέρα θεό, ἀλλὰ ποὺ ἔχει δεθῆ κι ὅλας μαζί της.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὐκοῦν καὶ δεδέσθαι ἂν ὑπέμεινας ἐπὶ τούτῳ;*

Ἄρα θὰ ὑπέμενες νὰ ἔχῃς δεθῆ κι ὅλας γι' αὐτὸν τὸν λόγο;

{ΕΡΜΗΣ} *Σὺ δ᾽ οὐκ ἄν, ὦ Ἄπολλον; ἰδὲ μόνον ἐπελθών· ἐπαινέσομαι γάρ σε, ἢν μὴ τὰ ὅμοια καὶ αὐτὸς εὔξῃ ἰδών.*

Ἐσὺ δηλαδὴ ὄχι, Ἀπόλλων; Δὲς μόνον ἀφοῦ πᾶς. Διότι θὰ σὲ ἐπαινέσω ἐὰν εὐχηθῇς καὶ ἐσὺ νὰ μὴ δῇς τὰ ἴδια.

ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΜΑΙΑΣ

{ΕΡΜΗΣ} *Ἔστι γάρ τις, ὦ μῆτερ, ἐν οὐρανῷ θεὸς ἀθλιώτερος ἐμοῦ;*

Ὑπάρχει κάποιος, μητέρα, πιὸ κακότυχος θεὸς στὸν οὐρανὸ ἀπὸ ἐμένα;

{ΜΑΙΑ} *Μὴ λέγε, ὦ Ἑρμῆ, τοιοῦτον μηδέν.*

Μὴ λές, Ἑρμῆ, τίποτε τέτοιο.

{ΕΡΜΗΣ} *Τί μὴ λέγω, ὃς τοσαῦτα πράγματα ἔχω μόνος κάμνων καὶ πρὸς τοσαύτας ὑπηρεσίας διασπώμενος; ἕωθεν μὲν γὰρ ἐξαναστάντα σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ καὶ διαστρώσαντα τὴν κλισίαν εὐθετίσαντά τε ἕκαστα παρεστάναι τῷ Διὶ καὶ διαφέρειν τὰς ἀγγελίας τὰς παρ' αὐτοῦ ἄνω καὶ κάτω ἡμεροδρομοῦντα, καὶ ἐπανελθόντα ἔτι κεκονιμένον παρατιθέναι τὴν ἀμβροσίαν· πρὶν δὲ τὸν νεώνητον τοῦτον οἰνοχόον ἥκειν, καὶ τὸ νέκταρ ἐγὼ ἐνέχεον. τὸ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι μηδὲ νυκτὸς καθεύδω μόνος τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δεῖ με καὶ τότε τῷ Πλούτωνι ψυχαγωγεῖν καὶ νεκροπομπὸν εἶναι καὶ παρεστάναι τῷ δικαστηρίῳ· οὐ γὰρ ἱκανά μοι τὰ τῆς ἡμέρας ἔργα, ἐν παλαίστραις εἶναι καὶ ταῖς ἐκκλησίαις κηρύττειν καὶ ῥήτορας ἐκδιδάσκειν, ἀλλ' ἔτι καὶ νεκρικὰ συνδιαπράττειν μεμερισμένον. καίτοι τὰ μὲν τῆς Λήδας τέκνα παρ' ἡμέραν ἑκάτερος ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν ᾅδου εἰσίν, ἐμοὶ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν κἀκεῖνα καὶ ταῦτα ποιεῖν ἀναγκαῖον, καὶ οἱ μὲν Ἀλκμήνης καὶ Σεμέλης ἐκ γυναικῶν δυστήνων γενόμενοι εὐωχοῦνται ἀφρόντιδες, ὁ δὲ Μαίας τῆς Ἀτλαντίδος διακονοῦμαι αὐτοῖς. καὶ νῦν ἄρτι ἥκοντά με ἀπὸ Σιδῶνος παρὰ τῆς Κάδμου θυγατρός, ἐφ' ἣν πέπομφέ με ὀψόμενον ὅ τι πράττει ἡ παῖς, μηδὲ ἀναπνεύσαντα πέπομφεν αὖθις εἰς τὸ Ἄργος ἐπισκεψόμενον τὴν Δανάην, εἶτ' ἐκεῖθεν εἰς Βοιωτίαν, φησίν, ἐλθὼν ἐν παρόδῳ τὴν Ἀντιόπην ἰδέ. καὶ ὅλως ἀπηγόρευκα ἤδη. εἰ γοῦν δυνατὸν ἦν, ἡδέως ἂν ἠξίωσα πεπρᾶσθαι, ὥσπερ οἱ ἐν γῇ κακῶς δουλεύοντες.*

Γιατί νὰ μὴ λέω, ὁ ὁποῖος ἔχω τόσα πράγματα νὰ κάνω μόνος καὶ κόβομαι σὲ κομμάτια γιὰ τόσες ὑπηρεσίες; Ἀφοῦ σηκώνομαι ἀπὸ τὰ χαράματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ σκουπίζω [τὸν χῶρο τοῦ] συμποσίου καὶ ἀφοῦ στρώσω τὸ τραπέζι καὶ διευθετήσω κάθε [πρᾶγμα], νὰ στέκωμαι δίπλα στὸν Δία καὶ νὰ διακομίζω τὶς παραγγελίες του, τρέχοντας ὅλην τὴν ἡμέρα ἐπάνω καὶ κάτω, καὶ ἀφοῦ ἐπανέλθω, σκονισμένος ἀκόμα, νὰ παραθέτω τὴν ἀμβροσία. Πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ νεοαγορασθεῖς τοῦτος

οἰνοχόος[144], ἐγὼ ἔρριπτον καὶ τὸ νέκταρ [στὰ ποτήρια]. Τὸ φοβερώτερον ἀπ’ ὅλα, ὅτι οὔτε τὴν νύκτα κοιμᾶμαι, ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη καὶ τότε νὰ ὁδηγῶ τὶς ψυχὲς γιὰ τὸν Πλούτωνα[145] καὶ νὰ εἶμαι νεκροπομπὸς καὶ νὰ παρίσταμαι εἰς τὸ δικαστήριον. Διότι δὲν μοῦ εἶναι ἀρκετὰ τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας, νὰ εὑρίσκωμαι στὶς παλαῖστρες καὶ νὰ κηρύσσω στὶς συγκεντρώσεις καὶ τοὺς ῥήτορας νὰ διδάσκω, ἀλλὰ νὰ διεκπεραιώνω συγχρόνως καὶ τὰ πρέποντα στοὺς νεκρούς, μοιρασμένος σὲ κομμάτια. Μολονότι τὰ παιδιὰ τῆς Λήδας[146] ἀνὰ ἡμέρα ὁ κάθε ἕνας εὑρίσκεται εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν Ἅδη[147], ἐγὼ κάθε ἡμέρα εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κάνω τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ἀπὸ γυναῖκες ταλαίπωρες, τὴν Ἀλκμήνη καὶ τὴν Σεμέλη[148], γλεντοκοποῦν ἀμέριμνοι, ἐνῷ ὁ [υἱὸς] τῆς Μαίας τῆς Ἀτλαντίδος, ὑπηρετῶ αὐτούς. Καὶ τώρα ἔχοντας μόλις φθάσει ἀπὸ τὴν Σιδῶνα[149], [ὅπου εὑρισκόμουν] κοντὰ εἰς τὴν κόρη τοῦ Κάδμου[150], γιὰ τὴν ὁποίαν μὲ ἔστειλε νὰ δῶ τί κάνει ἡ μικρά, χωρὶς νὰ ἔχω πάρει ἀνάσα, μὲ ἔστειλε πίσω στὸ Ἄργος νὰ ἐπιθεωρήσω τὴν Δανάη, «ἔπειτα, ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Βοιωτία», λέει, «καθὼς θὰ ἔρχεσαι, περνώντας, δὲς τὴν Ἀντιόπη». Καὶ γενικὰ ἔχω ἤδη ἐξαντληθῇ. Ἐὰν λοιπὸν ἦτο δυνατόν, εὐχαρίστως θὰ εἶχα τὴν ἀξίωσιν νὰ ἔχω ἀγορασθῇ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποὺ εἶναι δοῦλοι στὴν γῆ[151].

---

144 Ἐννοεῖ τὸν Γανυμήδη. Τὸν κοροΐδεύει ὡς νεοαγορασθέντα δοῦλον.

145 Ὁ Ἅδης. Υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας. Εἶναι ὁ βασιλεὺς τοῦ κάτω κόσμου καὶ θεὸς τῶν ἀποθανόντων. Εἶναι ἰσοβάθμιος τῶν ἀδελφῶν του, Διὸς καὶ Ποσειδῶνος, ἐνῷ ἐμοιράσθη μὲ αὐτοὺς τὴν κυριαρχία τοῦ Σύμπαντος. Ὁ Ἅδης ὡς εὐεργετικὸς θεὸς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὠνομάσθη Πλούτων ἐπειδὴ εἶναι κύριος καὶ χορηγὸς ὅλου τοῦ πλούτου τῆς γῆς, δηλαδὴ τῶν ὀρυκτῶν της, ἀλλὰ κυρίως τῶν καρπῶν της.

146 Ἐννοεῖ τοὺς Διοσκούρους, Κάστωρα καὶ Πολυδεύκη.

147 Ἅδης ἐκλήθη καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Ἅδου, τὸ μέρος ὅπου μετέβαινον οἱ ἄνθρωποι μετὰ θάνατον. Στὴν Ἰλιάδα ὁ Ἅδης εὑρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν γῆ, στὴν Ὀδύσσεια πέραν τοῦ Ωκεανοῦ, ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκοντο οἱ Κιμμέριοι (Ὀδύσσεια λ 14-16). Ἐπεκράτησε ὅμως ἡ θεωρία τοῦ υπογείου Ἅδου.

148 Ἐννοεῖ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸν Διόνυσο ἀντίστοιχα.

149 Πόλις τῆς Φοινίκης. Εἶναι ἡ τρίτη μεγαλυτέρα πόλις τοῦ Λιβάνου. Παλαιοτάτη πόλις στὴν πεδιάδα ποὺ ἐκτείνεται ἀνάμεσα στὸ βουνὸ Λίβανος καὶ τὴν Μεσόγειο, κτισμένη σὲ σχετικὰ μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Τύρο καὶ τὴν Βηρυτό.

150 Μᾶλλον ἀναφέρεται στὴν Εὐρώπη, ἡ ὁποία ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Κάδμου καὶ ὄχι κόρη του. Θεωρῶ ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὴν Σεμέλη, διότι ἔχει ἤδη ἀναφερθῇ σὲ αὐτήν.

151 Ὁ Λουκιανὸς παρουσιάζει σὲ αὐτὸν τὸν διάλογο τὸν Ἑρμῆ δυσαρεστημένο μὲ τὸ πλῆθος τῶν καθηκόντων τὰ ὁποῖα τοῦ ἔχουν ἀνατεθῇ καθὼς καὶ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι πλέον δὲν αἰσθάνεται ἰσότιμος μὲ τοὺς ἄλλους θεούς, ἀλλὰ δοῦλος. Μᾶς θυμίζει τὴν συνομιλία Ὀδυσσέως-Ἀχιλλέως στὴν ῥαψῳδία λ τῆς Ὀδυσσείας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀχιλλεὺς ἐξομολογεῖται ὅτι θὰ ἦτο καλλίτερα ὡς δοῦλος ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς, παρὰ βασιλεὺς τῶν νεκρῶν. Ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς συνήντησε τὸν Ἀχιλλέα στὸν Ἅδη τοῦ εἶπε

{ΜΑΙΑ} *Ἔα ταῦτα, ὦ τέκνον· χρὴ γὰρ πάντα ὑπηρετεῖν τῷ πατρὶ νεανίαν ὄντα. καὶ νῦν ὥσπερ ἐπέμφθης σόβει εἰς Ἄργος, εἶτα εἰς τὴν Βοιωτίαν, μὴ καὶ πληγὰς βραδύνων λάβῃς· ὀξύχολοι γὰρ οἱ ἐρῶντες.*

Ἄφησέ τα αὐτά, τέκνον μου. Ἐπειδὴ πρέπει πάντοτε νὰ ὑπηρετῇς τὸν πατέρα ὄντας νεαρός. Καὶ τώρα, ὅπως ἀκριβῶς ἐστάλης, βιάσου [πρὸς] τὸ Ἄργος, ἔπειτα εἰς τὴν Βοιωτίαν, μὴ καὶ δεχθῇς κτυπήματα ἀργοπορώντας. Διότι [εἶναι] εὐέξαπτοι οἱ ἐρωτευμένοι.

(Ὁμ. Ὀδ. λ 482): «σεῖο δ', Ἀχιλλεῦ, οὔ τις ἀνὴρ προπάροιθε μακάρτατος οὔτ' ἄρ' ὀπίσσω. πρὶν μὲν γάρ σε ζωὸν ἐτίομεν ἶσα θεοῖσιν Ἀργεῖοι, νῦν αὖτε μέγα κρατέεις νεκύεσσιν ἐνθάδ' ἐών· τῷ μή τι θανὼν ἀκαχίζευ, Ἀχιλλεῦ». (Ἀπὸ ἐσένα Ἀχιλλεῦ, κανεὶς ἄνδρας πρωτύτερα δὲν ἦτο πιὸ μακαριστός, οὔτε καὶ μετά. Διότι πρίν, ὅσο ζοῦσες, σὲ τιμούσαμε οἱ Ἀργεῖοι ὁμοίως μὲ τοὺς θεούς, τώρα πάλι, κατὰ τρόπον μεγαλοπρεπῆ ἐξουσιάζεις τοὺς νεκρούς, ὄντας ἐδῶ ἀκριβῶς. Μὴ πικραίνεσαι μὲ τὸ ὅτι πέθανες, Ἀχιλλεῦ). Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε (λ 488): «Μὴ δή μοι θάνατόν γε παραύδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ. βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ, ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, ἤ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν» (Μὴ μοῦ μιλᾷς παρηγορητικὰ γιὰ τὸν θάνατον, ἔνδοξε Ὀδυσσεῦ. Θὰ ἤθελα τυχὸν ἀγρότης νὰ εἶμαι, δοῦλος σὲ ἄλλου τὰ χωράφια, κοντὰ σὲ ἄνδρα ἄκληρον, στὸν ὁποῖον δὲν εἶναι πολὺ τὸ βιός, παρὰ νὰ βασιλεύω σὲ ὅλους τοὺς νεκροὺς ποὺ χάθηκαν).

ΗΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΣ

{ΗΡΑ} *Ἐγὼ μὲν ᾐσχυνόμην ἄν, ὦ Ζεῦ, εἴ μοι τοιοῦτος υἱὸς ἦν, θῆλυς οὕτω καὶ διεφθαρμένος ὑπὸ τῆς μέθης, μίτρᾳ μὲν ἀναδεδεμένος τὴν κόμην, τὰ πολλὰ δὲ μαινομέναις γυναιξὶ συνών, ἁβρότερος αὐτῶν ἐκείνων, ὑπὸ τυμπάνοις καὶ αὐλῷ καὶ κυμβάλοις χορεύων, καὶ ὅλως παντὶ μᾶλλον ἐοικὼς ἢ σοὶ τῷ πατρί.*

Ἐγὼ θὰ ντρεπόμουν, Ζεῦ, ἐὰν μοῦ ἦτο τέτοιος υἱός, τόσο θηλυπρεπὴς καὶ διεφθαρμένος ἀπὸ τὴν μέθη, ὁ ὁποῖος ἔχει δέσει τὴν κόμη μὲ κορδέλα καὶ συνευρίσκεται ἀρκετὰ μὲ πολλὲς μανιασμένες γυναῖκες, πιὸ λουσάτος καὶ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἴδιες, χορεύοντας ὑπὸ [τὸν ἦχο] τυμπάνων καὶ αὐλῶν καὶ κυμβάλων[152] καὶ γενικὰ ἔχοντας ὁμοιάσει σὲ ὅλους, ἐκτὸς ἀπὸ ἐσένα τὸν πατέρα.

{ΖΕΥΣ} *Καὶ μὴν οὗτός γε ὁ θηλυμίτρης, ὁ ἁβρότερος τῶν γυναικῶν οὐ μόνον, ὦ Ἥρα, τὴν Λυδίαν ἐχειρώσατο καὶ τοὺς κατοικοῦντας τὸν Τμῶλον ἔλαβε καὶ Θρᾷκας ὑπηγάγετο, ἀλλὰ καὶ ἐπ' Ἰνδοὺς ἐλάσας τῷ γυναικείῳ τούτῳ στρατιωτικῷ τούς τε ἐλέφαντας εἷλε καὶ τῆς χώρας ἐκράτησε καὶ τὸν βασιλέα πρὸς ὀλίγον ἀντιστῆναι τολμήσαντα αἰχμάλωτον ἀπήγαγε, καὶ ταῦτα πάντα ἔπραξεν ὀρχούμενος ἅμα καὶ χορεύων θύρσοις χρώμενος κιττίνοις, μεθύων, ὡς φής, καὶ ἐνθεάζων. εἰ δέ τις ἐπεχείρησε λοιδορήσασθαι αὐτῷ ὑβρίσας ἐς τὴν τελετήν, καὶ τοῦτον ἐτιμωρήσατο ἢ καταδήσας τοῖς κλήμασιν ἢ διασπασθῆναι ποιήσας ὑπὸ τῆς μητρὸς ὥσπερ νεβρόν. ὁρᾷς ὡς ἀνδρεῖα ταῦτα καὶ οὐκ ἀνάξια τοῦ πατρός; εἰ δὲ παιδιὰ καὶ τρυφὴ πρόσεστιν αὐτοῖς, οὐδεὶς φθόνος, καὶ μάλιστα εἰ λογίσαιτό τις, οἷος ἂν οὗτος νήφων ἦν, ὅπου ταῦτα μεθύων ποιεῖ.*

Καὶ ὅμως, αὐτὸς βεβαίως, ὁ φορῶν γυναικίες κορδέλες, ὁ πιὸ λουσάτος ἀπὸ τὶς γυναῖκες, ὄχι μόνον, Ἥρα, ἔβαλε στὸ χέρι τὴν Λυδία καὶ τοὺς κατοικοῦντες τὸν

[152] Ἀπὸ τὰ «Στρατηγήματα» τοῦ Πολυαίνου (Βιβλίον 1ον, κεφ. 1, 1, 1) : «Διόνυσος ἐπ' Ἰνδοὺς ἐλαύνων, ἵνα δέχοιντο αἱ πόλεις αὐτὸν, ὅπλοις μὲν φανεροῖς τὴν στρατιὰν οὐχ' ὥπλισεν, ἐσθῆσι δὲ λεπταῖς καὶ νεβρίσι· δόρατα ἦν κισσῷ πεπυκασμένα· ὁ θύρσος εἶχεν αἰχμήν· κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις ἐσήμαινεν ἀντὶ σάλπιγγος καὶ οἴνου τοὺς πολεμίους γεύων εἰς ὄρχησιν ἔτρεπεν καὶ ὅσα ἄλλα Βακχικὰ ὄργια. πάντα δὲ ἦν Διονύσου στρατηγήματα, οἷς Ἰνδοὺς καὶ τὴν ἄλλην Ἀσίαν ἐχειρώσατο» (Ὁ Διόνυσος ἐκστρατεύοντας ἐναντίον τῶν Ἰνδῶν, γιὰ νὰ τὸν δεχθοῦν οἱ πόλεις, δὲν ὥπλισε μὲ φανερὰ ὅπλα τὴν στρατιά, ἀλλὰ μὲ λεπτὰ φορέματα καὶ δέρματα μικρῶν ἐλαφιῶν. Τὰ δόρατα ἦσαν καλυμμένα γύρω γύρω μὲ κισσό. Μὲ κύμβαλα καὶ τύμπανα ἔδιδε τὰ προστάγματα ἀντὶ μὲ σάλπιγγες καὶ δίδοντας νὰ γευτοῦν οἱ πολέμιοι οἶνον τοὺς ἔτρεπε σὲ χορό. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν στρατηγήματα τοῦ Διονύσου μὲ τὰ ὁποῖα ἔβαλε στὸ χέρι τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τὴν ὑπόλοιπη Ἀσία).

Τμῶλο[153], ὑπέταξε τοὺς Θράκας, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἐξεστράτευε ἐναντίον τῶν Ἰνδῶν[154] μὲ αὐτὸ τὸ γυναικεῖον στρατιωτικὸν σῶμα[155] καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἐνίκησε[156] καὶ τὴν

---

[153] Ὁ Τμῶλος εἶναι μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Τουρκίας ἡ ὁποία εὑρίσκεται στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς Μικρασιατικής χερσονησου. Ὑψώνεται ἀνάμεσα στὶς κοιλάδες τοῦ Ἕρμου καὶ του Κάυστρου ποταμοῦ ἔχοντας μῆκος ποὺ ξεπερνᾷ τὰ 130 χιλιόμετρα. Καταλαμβάνει μεγάλο τμῆμα τῶν επαρχιῶν Σμύρνης καὶ Μανίσας. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του, ἡ ὁποία ὠνομάζετο στὴν ἀρχαιότητα Τέμψη, ἔχει ὑψόμετρον 2.157 μέτρα. Ὁ Τμῶλος ἀποτελοῦσε τὴν καρδιὰ τῆς ἀρχαίας Λυδίας. Στοὺς βορείους πρόποδές του ἦσαν κτισμένες οἱ Σάρδεις, ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας καὶ στὶς νότιες πλαγιές του στὴν κοιλάδα τοῦ Κάυστρου, ἦτο κτισμένη ἡ πόλις Ὕπαιπα. Ὑπῆρχε ἐπίσης καὶ ὁμώνυμος πόλις. Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο τὸ βουνὸ ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Λυδῶν Τμῶλο, υἱόν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Θεογόνης. Ὁ Τμῶλος κυνηγώντας στὸ βουνό, παρενόχλησε μία ἀκόλουθο τῆς Αρτέμιδος, ἡ ὁποία εἶχε καταφύγει στὸν ναὸ τῆς θεοῦ, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν ἱερότητα τοῦ χώρου. Ἡ Ἄρτεμις τότε τὸν ἐτιμώρησε στέλνοντας ἕναν μαινόμενο ταῦρο ἐναντίον του, ὁ ὁποῖος τὸν ἐφόνευσε. Μετὰ τὸν θάνατό του ἐβασίλεψε στὴν Λυδία ἡ σύζυγός του, Ὀμφάλη.

[154] Πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, προηγήθησαν δύο ἐκστρατεῖες τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἀνατολή. Ἡ πρώτη ἦτο τοῦ Διονύσου καὶ μετὰ ἀπὸ 15 γενεές, ὅπως λένε οἱ ἴδιοι οἱ Ἰνδοί, τοῦ Ἡρακλέους. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀρριανό, γίνεται πολὺς λόγος γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Διονύσου στοὺς Ἰνδοὺς καὶ πῶς τοὺς ὑπέταξε. Μνημεῖον αὐτῶν εἶναι ἡ πόλις Νῦσα, τὸ ὄρος Μηρὸς (διότι ὁ Διόνυσος ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν μηρὸ τοῦ Διός), ὁ κισσὸς ὁ ὁποῖος φύεται μόνον σὲ αὐτὸ τὸ ὄρος καὶ ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ὑπὸ τυμπάνων καὶ κυμβάλων στέλλονται στὶς μάχες, καὶ οἱ στολές τους εἶναι πλήρεις στιγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς ἦσαν καὶ αὐτὲς τῶν Βάκχων. Ὑπάρχουν ὑπομνήματα καὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἡρακλέους στὴν Ἀνατολή, ὀλιγότερα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ τοῦ Διονύσου.

[155] Ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε γυναῖκες στὸ στράτευμά του. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Λουκιανὸς εἰς τὸ ἔργον του «Προλαλιὰ ἢ Διόνυσος», ὅταν ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῶν Ἰνδῶν, οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι τὸν κορόιδευαν καθὼς ἄκουγαν ἀλλόκοτα περὶ τῆς στρατιᾶς του. Οἱ λόχοι του ἀπετελοῦντο ἀπὸ μαινόμες γυναῖκες οἱ ὁποῖες κρατοῦσαν ῥάβδους τυλιγμένες μὲ κισσὸ (θύρσους) ἄνευ αἰχμῆς καὶ μικρὲς κούφιες ἀσπίδες, οἱ ὁποῖες βομβοῦσαν ἐὰν κάποιος τὶς ἄγγιζε. Οἱ Ἰνδοὶ τὰ τύμπανα τὰ ἐθεώρησαν μᾶλλον ἀσπίδες. Οἱ Μαινάδες ὅμως, ἐντὸς τῶν φαινομενικῶς ἀθῴων θύρσων, εἶχαν κρυμμένα λογχίδια καὶ μὲ αἰφνιδιαστικὲς ἐπιθέσεις ἔτρεπον τοὺς πολεμίους σὲ φυγὴ.

[156] Τὰ ζῷα ἐχρησιμοποιοῦντο σὲ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ χιλιετίες. Στοιχεῖα ἀπὸ Ἑλληνο-Ῥωμαϊκὲς φιλολογικὲς πηγές, ἀποκαλύπτουν ἀξιοσημείωτη ποικιλία πλασμάτων τοῦ κόσμου τῶν ζῴων καὶ τῶν ἐντόμων, ἀπὸ σφῆκες ἕως καὶ ἐλέφαντας, τὰ ὁποῖα «ἐπεστρατεύθησαν» γιὰ τὴν ἐπίτευξιν νικηφόρων μαχῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ ἐλέφαντες, ἐφυεῖς, ὀγκωδέστατοι, δυνατοὶ καὶ ἐπιβλητικοὶ ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ παράδοσιν σὲ πολέμους στὴν Ἰνδία τουλάχιστον πρὶν ἀπὸ 3.000 χρόνια. Προσέδιδον στοὺς τοξότας ἰδιαιτέραν πλεονεκτικὴ θέσιν, μποροῦσαν νὰ διαλύουν πολιορκητικὰς μηχανὰς μὲ εὐκολία, νὰ καταστρέφουν ξύλινες ὀχυρώσεις, νὰ συνθλίβουν πόδια στρατιωτῶν καὶ νὰ ξεκοιλιάζουν ἵππους. Μποροῦσαν νὰ ἐπιτίθενται μὲ 24χλμ. τὴν ὥρα, ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν, ὡστόσο, ἦτο δύσκολον νὰ τοὺς σταματήσῃς. Μὲ βῆμα βαρύ, οἱ πολεμικοὶ ἐλέφαντες ὑπηρέτησαν ὡς ζωντανὰ ἅρματα μάχης, ὀργώνοντας πυκνὰ παρατεταγμένους σχηματισμοὺς πεζικοῦ, ποδοπατώντας καὶ διασκορπίζοντας τὸν ἐχθρό. Ἐπιμελῶς ἐκπαιδευμένοι, ἀπὸ τὴν γέννησίν τους, στὰ χέρια παραδοσιακῶν ἐμπόρων τῆς Ἰνδίας ἢ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, οἱ ἐλέφαντες τοῦ πολέμου ἦσαν πιὸ ἀποτελεσματικοὶ ἐναντίον ἀνθρώπων καὶ ἵππων ἀνεξοικείωτων μὲ τέτοιου εἶδους θηρία. Ὅπως γράφει ὁ Λατίνος συγγραφεὺς Βεγέτιος εἰς τὸ ἔργον του «De re militari» (Βιβλίον 3ον): «Οἱ ἐλέφαντες μὲ τὸ τεράστιον

χώρα ἔλαβε ὑπὸ τὴν κατοχή του καὶ τὸν βασιλέα ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ ἀντισταθῇ γιὰ ὀλίγον, τὸν ἔσυρε αἰχμάλωτον μὲ τὴν βία καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκανε χοροπηδώντας συγχρόνως καὶ χορεύοντας, χρησιμοποιώντας θύρσους ἀπὸ κισσό[157], μεθώντας, ὅπως λές, καὶ ὄντας πλήρης θείας ἐμπνεύσεως. Ἐὰν κάποιος ἐπεχείρησε νὰ τὸν κοροϊδέψῃ αὐθαδειάζοντας στὴν τελετὴ καὶ τοῦτον ἐτιμώρισε δένοντάς τον μὲ κλιματαριὲς[158] ἢ ἔκανε νὰ ξεσκιστῇ ἀπὸ τὴν μητέρα του σὰν μικρὸ ἐλάφι[159]. Βλέπεις πόσο ἀνδρεία [εἶναι] αὐτὰ καὶ ὄχι ἀνάξια τοῦ πατρός; Ἐὰν σὲ αὐτὰ προστίθενται χαριεντισμοὶ καὶ

μέγεθός τους, τὸν τρομερὸ θόρυβον καὶ τὴν ἰδιαιτέρα μορφή τους εἶναι πρωτίστως πολὺ τρομακτικοὶ γιὰ ἀμφοτέρους τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἵππους» (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐργασία της Adrienne Mayor «Animals in Warfare»). Ὑποστηρίζουν πολλοὶ ὅτι ἡ λέξις «ἐλέφας» εἶναι δάνειον «ἐπειδὴ εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον δὲν ὑπῆρχαν ἐλέφαντες». Συμφώνως ὅμως πρὸς τὶς ἀνακαλύψεις τοῦ ἀνθρωπολόγου Ἄρη Πουλιανοῦ, ἐλέφαντες ὕπηρχαν στὸν ἑλλαδικὸν χῶρον ἐδῶ καὶ ἑκατομμύρια ἔτη. Ὁ ἐλέφας ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ῥήματος «ἐλεφαίρω, ἐλεφαίρομαι» τὸ ὁποῖον σημαίνει «καταπατῶ, ἐξαπατῶ, καταστρέφω». Ἡ λέξις φανερώνει τὴν ἀλγεινὴ ἐντύπωσιν ποὺ προξενοῦσε στὸν προϊστορικὸ ὀνοματοθέτη τὸ ζῷον αὐτό, ὅταν περνώντας κατὰ ἀγέλας, καταπατοῦσε καὶ κατέστρεφε τὰ πάντα.

[157] Ὁ θύρσος ἦτο ράβδος εἰς τὴν ὁποίαν περιεπλέκετο κισσὸς καὶ κλῆμα. Στὸ ἄνω μέρος της κατέληγε εἰς κῶνον πεύκης.

[158] Ἀναφέρει ὁ Ψευδο-Ἀπολλόδωρος (Βιβλιοθήκη, Γ΄ 5.3): «βουλόμενος δὲ ἀπὸ τῆς Ἰκαρίας εἰς Νάξον διακομισθῆναι, Τυρρηνῶν λῃστρικὴν ἐμισθώσατο τριήρη. οἱ δὲ αὐτὸν ἐνθέμενοι Νάξον μὲν παρέπλεον, ἠπείγοντο δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεμπολήσοντες. ὁ δὲ τὸν μὲν ἱστὸν καὶ τὰς κώπας ἐποίησεν ὄφεις, τὸ δὲ σκάφος ἔπλησε κισσοῦ καὶ βοῆς αὐλῶν· οἱ δὲ ἐμμανεῖς γενόμενοι κατὰ τῆς θαλάττης ἔφυγον καὶ ἐγένοντο δελφῖνες» (Θέλοντας ὁ Διόνυσος νὰ μεταφερθῇ ἀπὸ τὴν Ἰκαρία στὴν Νάξο, ἐμίσθωσε πειρατικὴ τριήρη Τυρρηνῶν. Αὐτοὶ δέ, τὸν ἀνέβασαν στὸ πλοῖον, ἔπλεον ὅμως πέραν τῆς Νάξου καὶ ἐπετάχυνον πρὸς τὴν Ἀσία γιὰ νὰ τὸν πωλήσουν ὡς δοῦλον. Αὐτὸς ὅμως μετέβαλε τὸ ἱστίον καὶ τὰ κουπιά τους σὲ ὄφεις, ἐγέμισε τὸ σκάφος μὲ κισσὸ καὶ βοὴ αὐλῶν. Αὐτοὶ ἀφοῦ τρελλάθηκαν, ἔπεσαν στὴν θάλασσα καὶ μετεμορφώθησαν σὲ δελφίνια). Μετανοημένοι γιὰ τὸ ἀτόπημά τους παραστέκουν ἔκτοτε τοὺς ναυτικοὺς στὰ ταξίδια καὶ τὰ ναυάγιά τους.

[159] Ἀναφορὰ στὴν τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου «Βάκχαι». Ὁ Διόνυσος ἔρχεται στὴν πόλιν τῶν Θηβῶν μὲ ἀνθρώπινη μορφὴ γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν λατρεία του. Ὅμως οἱ κόρες τοῦ Κάδμου, ἀδελφὲς τῆς Σεμέλης, ἀμφισβητοῦν τὴν θεϊκὴ καταγωγή του. Γιὰ νὰ τὶς τιμωρήσῃ, τὶς τρελλαίνει καὶ καταφεύγουν στὸν Κιθαιρῶνα ὡς Μαινάδες. Ὁ Πενθεύς, βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, υἱὸς τῆς Ἀγαύης, ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὴν λατρεία τοῦ νέου θεοῦ καὶ ἀποφασίζει νὰ στραφῇ ἐναντίον τῶν Μαινάδων. Συλλαμβάνει τὸν Διόνυσον, ὅμως αὐτὸς ἐλευθερώνεται καὶ μὲ σεισμὸ καταστρέφει τὸ παλάτι. Στὴν συνέχεια, ὁ Πενθεὺς πείθεται ἀπὸ τὸν Διόνυσον νὰ μεταμφιεσθῇ σὲ Μαινάδα γιὰ νὰ κατασκοπεύσῃ τὶς Θηβαῖες στὸν Κιθαιρῶνα. Φθάνοντας στὸ βουνό, στὸν χῶρο ὅπου ἦσαν συγκεντρωμένες, ὁ Διόνυσος τὶς καλεῖ νὰ τιμωρήσουν τὸν ἐχθρό τους καὶ ὅλες, μὲ πρώτη τὴν μητέρα του Ἀγαύη, ὁρμοῦν καὶ τὸν διαμελίζουν. Ὅταν ὁ παπποὺς τοῦ Πενθέως, Κάδμος τὸ πληροφορεῖται, πηγαίνει στὸν Κιθαιρῶνα καὶ μαζεύει τὰ κομμάτια τοῦ κορμιοῦ του. Ἡ Ἀγαύη ἐπιστρέφει θριαμβευτικὰ στὴν πόλιν κρατώντας τὸ κεφάλι τοῦ υἱοῦ της, θεωρώντας ὅτι εἶναι κεφάλι λέοντος. Ὁ Κάδμος τὴν ἀναγκάζει νὰ συνειδητοποιήσῃ τί ἔχει διαπράξει. Τὸ ἔργον τελειώνει μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Διονύσου ὡς θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνακοινώνει τὴν τύχη τῶν ἡρώων καὶ ἑδραιώνει τὴν θρησκεία του.

τρυφή, κανένας φθόνος, καὶ μάλιστα ἐὰν κάποιος ἐσκέπτετο, ποιός θὰ ἦτο αὐτὸς νηφάλιος, ὅπου τέτοια κάνει μεθυσμένος.

{ΗΡΑ} *Σύ μοι δοκεῖς ἐπαινέσεσθαι καὶ τὸ εὕρεμα αὐτοῦ, τὴν ἄμπελον καὶ τὸν οἶνον, καὶ ταῦτα ὁρῶν οἷα οἱ μεθυσθέντες ποιοῦσι σφαλλόμενοι καὶ πρὸς ὕβριν τρεπόμενοι καὶ ὅλως μεμηνότες ὑπὸ τοῦ ποτοῦ· τὸν γοῦν Ἰκάριον, ᾧ πρώτῳ ἔδωκεν τὸ κλῆμα, οἱ ξυμπόται αὐτοὶ διέφθειραν παίοντες ταῖς δικέλλαις.*

Ἐσὺ μοῦ φαίνεσαι ὅτι ἐπαινεῖς καὶ τὸ εὕρημά του, τὴν ἄμπελον καὶ τὸν οἶνον[160] παρ' ὅλο ποὺ βλέπεις αὐτὰ ποὺ κάνουν οἱ μεθυσμένοι σφάλλοντας καὶ τρεπόμενοι πρὸς ὕβριν καὶ γενικὰ τρελλαμένοι ἀπὸ τὸ ποτό. Τὸν Ἰκάριο[161] βεβαίως, στὸν ὁποῖον

---

[160] Ἀναφέρει ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγῳδία του «Βάκχαι» (στ. 272): «οὗτος δ' ὁ δαίμων ὁ νέος, ὃν σὺ διαγελᾷς, οὐκ ἂν δυναίμην μέγεθος ἐξειπεῖν ὅσος καθ' Ἑλλάδ' ἔσται. δύο γάρ, ὦ νεανία, τὰ πρῶτ' ἐν ἀνθρώποισι· Δημήτηρ θεά -Γῆ δ' ἐστίν, ὄνομα δ' ὁπότερον βούλῃ κάλει· αὕτη μὲν ἐν ξηροῖσιν ἐκτρέφει βροτούς· ὃς δ' ἦλθ' ἔπειτ', ἀντίπαλον ὁ Σεμέλης γόνος βότρυος ὑγρὸν πῶμ' ηὗρε κεἰσηνέγκατο θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς, ὕπνον τε λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων. οὗτος θεοῖσι σπένδεται θεὸς γεγώς, ὥστε διὰ τοῦτον τἀγάθ' ἀνθρώπους ἔχειν» (Αὐτὸς ὁ θεὸς ὁ νέος, τὸν ὁποῖον ἐσὺ λοιδορεῖς, δὲν θὰ μποροῦσα νὰ σοῦ ἐκφράσω πόσο σπουδαῖος θὰ γίνῃ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Δύο, νεαρέ, εἶναι τὰ πρῶτα στοὺς ἀνθρώπους: ἡ θεὰ Δήμητρα -διότι εἶναι ἡ Γῆ καὶ μπορεῖς νὰ τὴν προσφωνῇς μὲ ὅποιο ἀπὸ τὰ δύο ὀνόματα θέλεις. Αὐτὴ μὲν ἀνατρέφει τοὺς θνητοὺς μὲ τὴν στερεὰ [τροφή]. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦλθε ἔπειτα, ὁ υἱὸς τῆς Σεμέλης, βρῆκε καὶ ἐχάρισε στοὺς ἀνθρώπους ἰσάξιον ὑγρόν, τὸ ποτὸν τοῦ σταφυλιοῦ, τὸ ὁποῖον λυτρώνει τοὺς ταλαιπώρους θνητοὺς ἀπὸ τὴν λύπη, ὅταν γεμίσουν ἀπὸ τὸν χυμὸ τῆς ἀμπέλου. Προσφέρει τὸν ὕπνον καὶ τὴν λήθη στὶς πίκρες τῆς ἡμέρας. Γιὰ τὰ βάσανα δὲν ὑπάρχει ἄλλο φάρμακον. Αὐτὸς στοὺς θεοὺς προσφέρεται σπονδὴ ἔχοντας γεννήθη θεός, ὥστε οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν βοήθειά του ἔχουν τὰ ἀγαθά). Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη, Βίβλος Δ', 4.2) ἀναφέρει ἐπὶ πλέον γιὰ τὸν Διόνυσον τὰ ἑξῆς: «εὑρεῖν δ' αὐτὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ προσαγορευόμενον μὲν ὑπ' ἐνίων ζῦθος, οὐ πολὺ δὲ λειπόμενον τῆς περὶ τὸν οἶνον εὐωδίας. τοῦτο δὲ διδάξαι τοὺς χώραν ἔχοντας μὴ δυναμένην ἐπιδέχεσθαι τὴν τῆς ἀμπέλου φυτείαν» (αὐτὸς βρῆκε καὶ τὸ ποτόν, τὸ κατασκευαζόμενο ἀπὸ κριθάρι, αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀποκαλεῖται ἀπὸ ὡρισμένους ζῦθος, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπολείπεται σὲ εὐωδία τοῦ οἴνου. Αὐτὸ τὸ ἐδίδαξε σὲ αὐτοὺς τῶν ὁποίων ἡ χώρα δὲν ἐπεδέχετο τὴν φυτεία τῆς ἀμπέλου).

[161] Ὁ Διόνυσος κατὰ τὴν πορεία του πέρασε ἀπὸ τὴν Ἰκαρία καὶ ἐφιλοξενήθη στὴν οἰκία τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως. Εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν φιλοξενία ἐδίδαξε τὸν Ἰκάριο, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησίν του, τὴν καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, δωρίζοντας σὲ αὐτὸν ἕνα κλῆμα καὶ μαθαίνοντάς τον τὴν παρασκευὴ οἴνου. Ὁ Ἰκάριος καλλιέργησε τὴν ἄμπελο καὶ γευόμενος τὸν καρπό της καὶ τὸν χυμό της, μὴ θέλοντας νὰ ἀπολαύσῃ μόνος τὰ εὐεργετήματα τοῦ θεοῦ, γέμισε μερικοὺς ἀσκοὺς καὶ διατρέχοντας τὰ χωριὰ καὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς χώρας του, ἔδωσε στοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς ποιμένας νὰ πιοὺν ἀπὸ τὸ γλυκὸ ποτό. Αὐτοί, πίνοντας χωρὶς μέτρον, μέθυσαν καὶ νομίζοντας ὅτι δηλητηριάστηκαν ἀπὸ τὸν Ἰκάριο, τὸν ἐφόνευσαν ἐξ αἰτίας τῆς μανίας τῆς μέθης.

πρώτον ἔδωσε τὸ κλῆμα, οἱ ἴδιοι οἱ συμπότες τὸν ἐφόνευσαν κτυπώντας μὲ τὶς δικέλλες.

{ΖΕΥΣ} *Οὐδὲν τοῦτο φής· οὐ γὰρ οἶνος ταῦτα οὐδὲ ὁ Διόνυσος ποιεῖ, τὸ δὲ ἄμετρον τῆς πόσεως καὶ τὸ πέρα τοῦ καλῶς ἔχοντος ἐμφορεῖσθαι τοῦ ἀκράτου. ὃς δ᾽ ἂν ἔμμετρα πίνῃ, ἱλαρώτερος μὲν καὶ ἡδίων γένοιτ᾽ ἄν· οἷον δὲ ὁ Ἰκάριος ἔπαθεν, οὐδὲν ἂν ἐργάσαιτο οὐδένα τῶν ξυμποτῶν. ἀλλὰ σὺ ἔτι ζηλοτυπεῖν ἔοικας, ὦ Ἥρα, καὶ τῆς Σεμέλης μνημονεύειν, ἥ γε διαβάλλεις τοῦ Διονύσου τὰ κάλλιστα.*

Μὴ λὲς τίποτε τέτοιο. Διότι ὄχι ὁ οἶνος, οὔτε ὁ Διόνυσος κάνει τέτοια, ἀλλὰ τὸ ἄμετρον τῆς πόσεως καὶ τὸ νὰ παραγεμίζουν μὲ ἄκρατον[162] [οἶνον], πέραν τοῦ καλῶς ἔχοντος. Ὅποιος πίνει μὲ μέτρον, θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ πιὸ πρόσχαρος καὶ γλυκύτερος[163]. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔπαθε ὁ Ἰκάριος, δὲν θὰ τὸ προκαλοῦσε κανεὶς ἀπὸ τοὺς συμπότας[164]. Ἀλλὰ ἐσὺ φαίνεσαι ὅτι ἀκόμα ζηλεύεις, Ἥρα, καὶ θυμᾶσαι τὴν Σεμέλη καὶ φυσικὰ διαβάλλεις τὰ ὡραιότερα [ἔργα] τοῦ Διονύσου.

---

162 Ὁ οἶνος ἐπίνετο πάντοτε «κεκραμμένος» (ἀναμεμειγμένος) μὲ νερό, ἀπ᾽ ὅπου προῆλθε καὶ ἡ νεωτέρα ὀνομασία του «κρασί».

163 Τὸ ἀλκοὸλ κάνει τὸν ὀργανισμὸ νὰ ἐκλύῃ σεροτονίνη, ντοπαμίνη καὶ ὀπιοειδὴ πεπτίδια στὸν ἐγκέφαλον. Αὐτὲς οἱ οὐσίες προκαλοῦν εὐχάριστα συναισθήματα, ὅπως εὐφορία καὶ εὐεξία. Ἐξ οὑ καὶ τὸ παροιμιοῶδες «οἶνος εὐφραίνει καρδίαν».

164 Ἀναφέρει σχετικῶς ὁ Διόδωρος Σικελιώτης (Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη, Δ´ 4, 5, 6): «τὸν δὲ νάρθηκα προσάπτουσιν αὐτῷ διά τινας τοιαύτας αἰτίας. κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς εὕρεσιν τοῦ οἴνου μήπω τῆς τοῦ ὕδατος κράσεως εὑρημένης ἄκρατον πίνειν τὸν οἶνον· κατὰ δὲ τὰς τῶν φίλων συναναστροφὰς καὶ εὐωχίας τοὺς συνεορτάζοντας δαψιλῆ τὸν ἄκρατον ἐμφορησαμένους μανιώδεις γίνεσθαι, καὶ ταῖς βακτηρίαις ξυλίναις χρωμένους ταύταις ἀλλήλους τύπτειν. διὸ καὶ τινῶν μὲν τραυματιζομένων, τινῶν δὲ καὶ τελευτώντων ἐκ τῶν καιρίων τραυμάτων, προσκόψαντα τὸν Διόνυσον ταῖς τοιαύταις περιστάσεσι τὸ μὲν ἀποστῆσαι τοῦ πίνειν δαψιλῆ τὸν ἄκρατον ἀποδοκιμάσαι διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ ποτοῦ, καταδεῖξαι δὲ νάρθηξι χρῆσθαι καὶ μὴ ξυλίναις βακτηρίαις» (Ἐπίσης συνδέουν μὲ τὸν Διόνυσον καὶ τὸν νάρθηκα [ξερὸς βλαστὸς] γιὰ τοὺς ἑξῆς λόγους: Ὅταν ἀνεκαλύφθη ὁ οἶνος, στὴν ἀρχή, ὅταν δὲν εἶχαν μάθει νὰ τὸν νερώνουν, τὸν ἔπινον ἄκρατον. Καὶ στὶς φιλικὲς συναθροίσεις καὶ στὶς εὐωχίες οἱ συνδαιτυμόνες ἔπινον καὶ ἐγίνοντο σὰν τρελλοὶ καὶ μὲ τὶς ξύλινες βακτηρίες κτυποῦσε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο, καθὼς ἄλλοι ἐτραυματίζοντο καὶ ἄλλοι πέθαιναν ἀκόμα ἀπὸ καίρια κτυπήματα, ὁ Διόνυσος προσέκρουσε σὲ αὐτὴν τὴν κατάστασιν καὶ δὲν ἀπεφάσισε βεβαίως νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ πίνουν ἄφθονον ἀνέρωτον οἶνον, διότι τὸ ποτὸν ἔδιδε μεγάλη ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ τοὺς διέταξε νὰ φέρουν νάρθηκες καὶ ὄχι ξύλινες βακτηρίες). Οἱ ξεροὶ βλαστοὶ ἦσαν ἀρκετὰ ἀνθεκτικοὶ γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς μπαστούνια, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν νὰ βλάψουν κάποιον ἄνθρωπο.

ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΟΣ

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Τί δήποτε, ὦ Ἔρως, τοὺς μὲν ἄλλους θεοὺς κατηγωνίσω ἅπαντας, τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶ, τὸν Ἀπόλλω, τὴν Ῥέαν, ἐμὲ τὴν μητέρα, μόνης δὲ ἀπέχῃ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἐπ᾽ ἐκείνης ἄπυρος μέν σοι ἡ δᾴς, κενὴ δὲ οἰστῶν ἡ φαρέτρα, σὺ δὲ ἄτοξος εἶ καὶ ἄστοχος;*

Γιατί λοιπόν, Ἔρως, ὅλους τοὺς ἄλλους θεοὺς κατέβαλες, τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ῥέα, ἐμένα τὴν μητέρα σου, ἀλλὰ μόνον τὴν Ἀθηνᾶ ἀποφεύγεις καὶ ἐναντίον ἐκείνης ἡ δᾷδα σου εἶναι ἄνευ πυρός, κενὴ ἀπὸ βέλη ἡ φαρέτρα, ἐνῷ ἐσὺ εἶσαι ἄνευ τόξου καὶ ἄστοχος;

{ΕΡΩΣ} *Δέδια, ὦ μῆτερ, αὐτήν· φοβερὰ γάρ ἐστι καὶ χαροπὴ καὶ δεινῶς ἀνδρική· ὁπόταν γοῦν ἐντεινάμενος τὸ τόξον ἴω ἐπ᾽ αὐτήν, ἐπισείουσα τὸν λόφον ἐκπλήττει με καὶ ὑπότρομος γίνομαι καὶ ἀπορρεῖ μου τὰ τοξεύματα ἐκ τῶν χειρῶν.*

Τὴν ἔχω φοβηθῆ μητέρα. Διότι εἶναι φοβερά, μὲ μάτια ἀστραπτερὰ καὶ φοβερὰ ἀνδροπρεπής. Ὅταν βεβαίως, τεντώνοντας τὸ τόξον, ῥίπτω ἐναντίον της, μὲ τρομάζει κουνώντας τὸ λοφίον τῆς περικεφαλαίας καὶ τρέμω ἀπὸ τὸν φόβο καὶ μοῦ πέφτουν κάτω τὰ βέλη ἀπὸ τὰ χέρια.

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Ὁ Ἄρης γὰρ οὐ φοβερώτερος ἦν; καὶ ὅμως ἀφώπλισας αὐτὸν καὶ νενίκηκας.*

Ὁ Ἄρης δὲν ἦτο φοβερώτερος; Καὶ ὅμως τὸν ἀφώπλισας καὶ τὸν ἔχεις νικήσει[165].

{ΕΡΩΣ} *Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἑκὼν προσίεταί με καὶ προσκαλεῖται, ἡ Ἀθηνᾶ δὲ ὑφορᾶται ἀεί, καί ποτε ἐγὼ μὲν ἄλλως παρέπτην πλησίον ἔχων τὴν λαμπάδα, ἡ δέ, Εἴ μοι πρόσει, φησί, νὴ τὸν πατέρα, τῷ δορατίῳ σε διαπείρασα ἢ τοῦ ποδὸς λαβομένη καὶ ἐς τὸν Τάρταρον ἐμβαλοῦσα ἢ αὐτὴ διασπασαμένη... πολλὰ τοιαῦτα ἠπείλησε· καὶ ὁρᾷ δὲ δριμὺ καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους ἔχει πρόσωπόν τι φοβερὸν ἐχίδναις κατάκομον, ὅπερ ἐγὼ μάλιστα δέδια· μορμολύττεται γάρ με καὶ φεύγω, ὅταν ἴδω αὐτό.*

---

[165] Ἀναφέρει ὁ Πλάτων εἰς τὸ ἔργον του «Συμπόσιον» (196c8): «Καὶ μὴν εἴς γε ἀνδρείαν Ἔρωτι οὐδ᾽ Ἄρης ἀνθίσταται. Οὐ γὰρ ἔχει Ἔρωτα Ἄρης, ἀλλ᾽ Ἔρως Ἄρη» (Καὶ ὅμως εἰς τὴν ἀνδρείαν βεβαίως, οὔτε ὁ Ἄρης ἀντιστέκεται στὸν Ἔρωτα. Διότι δὲν κατέχει ὁ Ἄρης τὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ ὁ Ἔρως τὸν Ἄρη).

Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔρχεται σὲ ἐμένα μὲ τὴν θέλησίν του καὶ μὲ προσκαλεῖ, ἐνῷ ἡ Ἀθηνᾶ πάντοτε μὲ λοξοκυττάζει καὶ ὅταν ἐγὼ κάποτε πέταξα κατὰ τύχη κοντά [της] ἔχοντας τὴν δᾴδα αὐτὴ ἔλεγε: «Ἐὰν μὲ πλησιάσῃς, μὰ τὸν Πατέρα, σὲ τρύπησα μὲ τὸ δόρυ πέρα ὡς πέρα…» ἢ «ἀφοῦ σὲ πιάσω ἀπὸ τὸ πόδι καὶ σὲ ῥίψω εἰς τὸν Τάρταρον…» ἢ «ἐγὼ ἡ ἴδια ἀφοῦ σὲ ξεσκίσω…», πολλὰ τέτοια ἀπείλησε. Καὶ κυττάζει [μὲ τρόπο] δριμὺ καὶ ἐπάνω στὸ στῆθος ἔχει κάποιο πρόσωπον φοβερὸν μὲ πλουσία κόμη ἀπὸ ἔχιδνας[166], τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἔχω φοβηθῇ περισσότερο. Μὲ τρομάζει καὶ τὸ βάζω στὰ πόδια ὅταν τὸ δῶ.

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Ἀλλὰ τὴν μὲν Ἀθηνᾶν δέδιας, ὡς φῄς, καὶ τὴν Γοργόνα, καὶ ταῦτα μὴ φοβηθεὶς τὸν κεραυνὸν τοῦ Διός. αἱ δὲ Μοῦσαι διὰ τί σοι ἄτρωτοι καὶ ἔξω βελῶν εἰσιν; κἀκεῖναι λόφους ἐπισείουσιν καὶ Γοργόνας προφαίνουσιν;*

Ἀλλὰ τὴν μὲν Ἀθηνᾶ ἔχεις φοβηθῇ, ὅπως λές, καὶ τὴν Γοργόνα, καὶ αὐτά, ἐνῷ δὲν φοβᾶσαι τὸν κεραυνὸ τοῦ Διός. Οἱ δὲ Μοῦσες[167] γιατί σοῦ εἶναι ἄτρωτες καὶ μακριὰ

[166] Ἐννοεῖ τὸ Γοργόνειον. Οἱ Γοργόνες ἦσαν τέρατα τὰ ὁποῖα κατοικοῦσαν στὰ πέρατα τοῦ κόσμου, κοντὰ στὶς Ἑσπερίδες. Ἦσαν τρεῖς κόρες τῶν θαλασσινῶν θεοτήτων Φόρκυνος καὶ Κητοῦς: Ἡ Σθενῶ, ἡ Εὐρυάλη καὶ ἡ Μέδουσα. Οἱ δύο πρῶτες ἦσαν ἀθάνατες, ἐνῷ ἡ Μέδουσα θνητή. Αὐτὴν ἀποκεφάλισε ὁ Περσεὺς μὲ τὴν βοήθεια τῆς Ἀθηνᾶς, στὴν ὁποία χάρισε τὴν κεφαλή της καὶ ἐκείνη τὴν προσήρμοσε στὴν ἀσπίδα της. Ἡ Μέδουσα ἀρχικῶς ἦτο πολὺ ὄμορφη γοργόνα καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὴν πολιόρκησε ἐρωτικῶς ὁ Ποσειδῶν. Διέπραξαν ὅμως προσβολὴ στὴν Ἀθηνᾶ μιαίνοντας ναό της, καθὼς ἐρωτοτρόπησαν μέσα σὲ αὐτόν. Τότε ἡ Ἀθηνᾶ τὴν μετεμόρφωσε σὲ τέρας ὥστε νὰ μὴ τὴν πολιορκήσῃ ἐρωτικῶς ξανὰ κανείς, ἐνῷ τὸ βλέμμα της μετέτρεπε σὲ πέτρα ὁποιονδήποτε τὴν κύτταζε.

[167] Ὅταν ὁ Ζεὺς ἑόρταζε τὸν γάμο του μὲ τὴν Ἥρα, ἐρώτησε τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐὰν ἔλειπε κάτι. Ἐκεῖνοι ἀπήντησαν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ κάποιες θεότητες οἱ ὁποῖες θὰ μποροῦσαν μὲ ταιριαστὰ λόγια καὶ ἐπάξια μουσικὴ νὰ ὑμνήσουν τὰ κατορθώματά του καὶ τὸν θαυμαστὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἔβαλε σὲ τάξιν τὸ Σύμπαν. Ἔτσι, συνευρισκόμενος στὴν Πιερία μὲ τὴν Μνημοσύνη, κόρη τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας, γιὰ ἐννέα διαδοχικὲς νύκτες (ἡ διάρκεια τῶν ὁποίων συμβολίζει τὸ πολυχρόνιον τῆς μαθήσεως) ἀπέκτησε ἐννέα κόρες (ὅσες καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τῆς μητρός τους), κάθε μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐκπροσωπεῖ καὶ μία τέχνη. Ἡ Καλλιόπη ἦτο ἡ Μοῦσα τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους, ἡ Κλειὼ τῆς ἱστορίας (< κλέος = δόξα, διότι γιὰ τὸν Ἕλληνα ἡ ἱστορία δίχως δόξα δὲν ἀξίζει. Ἡ Κλειὼ πρέπει νὰ γράφῃ μόνον σελίδες δόξης), ἡ Εὐτέρπη τῆς αὐλητικῆς τέχνης, ἡ Τερψιχόρη τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τοῦ χοροῦ, ἡ Ἐρατὼ τῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως, ἡ Μελπομένη τῆς τραγῳδίας, ἡ Θάλεια τῆς κωμῳδίας (< θάλλω = κάνω κάτι νὰ ἀνθῇ, διότι τὸ γέλιον σὲ κάνει νὰ θάλλῃς), ἡ Οὐρανία τῆς ἀστρονομίας καὶ τέλος ἡ Πολύμνια τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως. Στὸν Ὅμηρο βλέπουμε καὶ μία ἄλλη διάστασιν: Εἶναι θεὲς οἱ ὁποῖες διασῴζουν ἀξίες, ἠθικὲς ἀρχὲς καὶ διδάγματα ἀπὸ τὸ παρελθόν, δηλαδὴ ὅ,τι μιὰ κοινωνία θεωρεῖ βασικὸν γιὰ τὴν ἐπιβίωσίν της.

ἀπὸ τὸ βεληνεκές; Καὶ ἐκεῖνες κουνοῦν τὰ λοφία τῆς περικεφαλαίας καὶ ἐπιδεικνύουν Γοργόνες;

{ΕΡΩΣ} *Αἰδοῦμαι αὐτάς, ὦ μῆτερ· σεμναὶ γάρ εἰσιν καὶ ἀεί τι φροντίζουσιν καὶ περὶ ᾠδὴν ἔχουσι καὶ ἐγὼ παρίσταμαι πολλάκις αὐταῖς κηλούμενος ὑπὸ τοῦ μέλους.*

Τὶς ντρέπομαι αὐτὲς μητέρα, διότι εἶναι σεβαστὲς καὶ πάντοτε κάτι ἐπιμελοῦνται καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν τέχνη τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἐγὼ πολλὲς φορὲς στέκομαι κοντά τους μαγεμένος ἀπὸ τὴν μελῳδία.

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Ἔα καὶ ταύτας, ὅτι σεμναί· τὴν δὲ Ἄρτεμιν τίνος ἕνεκα οὐ τιτρώσκεις;*

Ἄσε τις καὶ αὐτές, ἀφοῦ [εἶναι] σεβαστές. Τὴν Ἄρτεμιν ἕνεκα ποιοῦ [λόγου] δὲν τὴν λαβώνεις;

{ΕΡΩΣ} *Τὸ μὲν ὅλον οὐδὲ καταλαβεῖν αὐτὴν οἷόν τε φεύγουσαν ἀεὶ διὰ τῶν ὀρῶν· εἶτα καὶ ἴδιόν τινα ἔρωτα ἤδη ἐρᾷ.*

Τὸ θέμα εἶναι ὅτι αὐτὴν δὲν τὴν πιάνει τίποτε[168] ἔτσι ὅπως τρέχει πάντοτε διὰ μέσῳ τῶν ὀρέων. Ἔπειτα, ἤδη ἐπιθυμεῖ ἕναν ἴδιον περίπου ἔρωτα.

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Τίνος, ὦ τέκνον;*

Τίνος [πράγματος], τέκνον μου;

{ΕΡΩΣ} *Θήρας καὶ ἐλάφων καὶ νεβρῶν, αἱρεῖν τε διώκουσα καὶ κατατοξεύειν, καὶ ὅλως πρὸς τῷ τοιούτῳ ἐστίν· ἐπεὶ τόν γε ἀδελφὸν αὐτῆς, καίτοι τοξότην καὶ αὐτὸν ὄντα καὶ ἑκηβόλον…*

Τοῦ κυνηγιοῦ καὶ τῶν ἐλάφων καὶ τῶν μικρῶν ἐλαφιῶν, νὰ τὰ πιάνῃ καὶ νὰ τὰ σκοτώνῃ μὲ τὰ βέλη [της] καταδιώκοντάς [τα] καὶ γενικὰ ὅλο μὲ αὐτὸ ἀσχολεῖται[169].

---

[168] Ὁ Ζεὺς ἔτρεφε πολὺ μεγάλη ἀγάπη στὴν Ἀρτέμιδα καὶ ἱκανοποιοῦσε ὅλες της τὶς ἐπιθυμίες. Ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα πράγματα τὸ ὁποῖον ἐζήτησε ἡ Ἄρτεμις σὰν δῶρον ἦτο ἡ αἰωνία ἁγνότης καὶ παρθενία. Πιστὴ καὶ σταθερὴ σὲ ὅ,τι ζητοῦσε καὶ τὴν δέσμευε, ἡ θεὰ δὲν σπίλωσε ποτὲ οὔτε τὸ ἦθος της, οὔτε καὶ τὸν χαρακτῆρα της. Σοβαρὴ καὶ ὑπερήφανος, διετήρησε τὴν ἁγνότητά της, περιφρονώντας ἐρωτικὲς πολιορκίες καὶ ἐπιθέσεις. Ἀφοσιωμένη στὸ κυνῆγι καὶ τὴν φύσιν, ἀδιαφόρησε γιὰ τὶς χαρὲς τοῦ γάμου καὶ τὶς ἀπολαύσεις τοῦ ἔρωτος. Μὲ ἐπιβολὴ καὶ αὐστηρότητα ἀπαίτησε τὴν ἀθῳότητα καὶ τὴν παρθενικότητα τῶν Νυμφῶν οἱ ὁποῖες τὴν περιεστοίχιζον καθὼς ἐπίσης καὶ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι μὲ τὶς ὑπηρεσίες τους τὴν τιμοῦσαν.

[169] Ἐνδυδυμένη μὲ λιτὸ ἐλαφρὺ ῥοῦχον (τὸν δωρικὸ χιτῶνα) καὶ ἐφοδιασμένη μὲ τὸν κατάλληλο γιὰ τὴν περίστασιν ὁπλισμὸ ἀσχολεῖτο μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ μανία μὲ τὸ κυνῆγι. Γυναῖκα δραστήρια, ὁρμητικὴ καὶ

Δεδομένου ὅτι τὸν ἀδελφό της ἂν καὶ εἶναι καὶ ὁ ἴδιος τοξότης καὶ βάλλῃ ἀπὸ μακριά[170]...

{ΑΦΡΟΔΙΤΗ} *Οἶδα, ὦ τέκνον, πολλὰ ἐκεῖνον ἐτόξευσας.*

Τὸ ξέρω, τέκνον μου, πολὺ ἐτόξευσες ἐκεῖνον...

ἀεικίνητος, διοχέτευε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐνεργητικότητός της στὴν ἀναζήτησιν καὶ καταδίωξιν ἀγρίων θηραμάτων στὰ βουνά.

[170] Ἐξ οὗ καὶ τὰ ἐπίθετά του «Κλυτότοξος», ὁ ξακουστὸς εἰς τὸ τόξον καὶ «Ἑκηβόλος», αὐτὸς ὁ ὁποῖος βάλλει ἀπὸ μακριά. Συμβολικῶς τὰ βέλη τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς θεὸς Ἥλιος εἶναι οἱ ἀκτῖνες του. Μὲ τὰ βέλη του θερμαίνει (ἰαίνει) καὶ ἰατρεύει (ἰᾶται).

ΔΙΟΣ ΚΑΙ ΗΛΙΟΥ

{ΖΕΥΣ} *Οἷα πεποίηκας, ὦ Τιτάνων κάκιστε; ἀπολώλεκας τὰ ἐν τῇ γῇ ἅπαντα, μειρακίῳ ἀνοήτῳ πιστεύσας τὸ ἅρμα, ὃς τὰ μὲν κατέφλεξε πρόσγειος ἐνεχθείς, τὰ δὲ ὑπὸ κρύους διαφθαρῆναι ἐποίησε πολὺ αὐτῶν ἀποσπάσας τὸ πῦρ, καὶ ὅλως οὐδὲν ὅ τι οὐ ξυνετάραξε καὶ ξυνέχεε, καὶ εἰ μὴ ἐγὼ ξυνεὶς τὸ γιγνόμενον κατέβαλον αὐτὸν τῷ κεραυνῷ, οὐδὲ λείψανον ἀνθρώπων ἐπέμεινεν ἄν· τοιοῦτον ἡμῖν τὸν καλὸν ἡνίοχον καὶ διφρηλάτην ἐκπέπομφας.*

Τί ἔχεις κάνει, κάκιστε τῶν Τιτάνων[171]; Κατέστρεψες τὰ πάντα στὴν γῆ, ἐμπιστευόμενος τὸ ἅρμα σὲ ἀνόητο νεαρό[172], ὁ ὁποῖος τὰ μὲν κατέκαψε, ἀφοῦ τὸ ἔφερε κοντὰ στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ἐνῷ τὰ ἄλλα ἔκανε νὰ χαθοῦν ἀπὸ παγετῶνες

[171] Οἱ Τιτᾶνες (6 ἄνδρες καὶ 6 γυναῖκες) ἀντιπροσώπευαν γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες τὶς δυνάμεις τῆς φύσεως καθὼς καὶ τὶς δυνάμεις τῶν φυσικῶν φαινομένων. Αὐτὲς οἱ δυνάμεις ἐξουσίαζον τὸν κόσμο τὸν πρῶτο καιρὸ τῆς δημιουργίας καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἀποτελοῦν, θὰ λέγαμε, τὸ πρώτον δωδεκάθεον. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Διὸς μόνον ἡ Θέμις καὶ ἡ Μνημοσύνη, οἱ ὁποῖες ἀντιπροσώπευαν περισσότερο νοητικὲς καταστάσεις, τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν μνήμη, συνέχισαν τὴν πορεία τους κοντὰ στοὺς Ὀλυμπίους θεούς. Ἂν καὶ σύμφωνα μὲ τὴν Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου, γονεῖς τοῦ Ἡλίου ἦσαν οἱ Τιτᾶνες Ὑπερίων καὶ Θεία, ἄλλη παράδοσις, ἡ ὁποία ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο τόσο στὴν Ἰλιάδα ὅσο καὶ στὴν Ὀδύσσεια, ταυτίζει τὸν Ἥλιο μὲ τὸν Ὑπερίωνα. Αὐτὴν τὴν παράδοσιν ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Λουκιανός.

[172] Ἕνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Διὸς ἦτο ὁ Ἔπαφος, μὲ μητέρα τὴν Ἰώ. Ὁ Ζεὺς ἔχρισε τὸν Ἔπαφο πρῶτο βασιλέα τῆς Αἰγύπτου. Στὴν Αἴγυπτο ζοῦσε καὶ ὁ Φαέθων, υἱὸς τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Κλυμένης, γυναικὸς τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων, Μέροπος. Μία ἡμέρα, περιπαίζοντας ὁ Ἔπαφος τὸν Φαέθοντα, τοῦ εἶπε ὅτι δὲν εἶναι πραγματικὸς υἱὸς τοῦ Ἥλιου. Ὁ Φαέθων, ντροπιασμένος, ἐζήτησε ἀπὸ τὴν μητέρα του νὰ τὸν δεχθῇ ὁ Ἥλιος. Ὁ Ἥλιος τὸν ἐδέχθη καὶ τὸν διαβεβαίωσε ὅτι ἦτο ὁ πραγματικός του πατήρ. Ὁ Φαέθων δὲν ἐπείσθη καὶ τοῦ εἶπε ὅτι ἐὰν ὄντως ἦτο πατήρ του, ἔπρεπε νὰ πάρῃ ὅρκο στὰ νερὰ τῆς Στυγὸς καὶ νὰ τοῦ πραγματοποιήσῃ ὁποιαδήποτε ἐπιθυμία του. Ὁ Ἥλιος συνεφώνησε καὶ ὁ Φαέθων τοῦ ἐζήτησε νὰ ὁδηγήσῃ τὸ ἅρμα του γιὰ μία ἡμέρα. Ὁ Ἥλιος κατάλαβε τὸ λάθος του, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ παραβῇ τὸν ὅρκο του, τοῦ παρεχώρησε τὸ ἅρμα του, συμβουλεύοντάς τον νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικός. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειρίας του, ὁ Φαέθων ἔχασε πολὺ σύντομα τὸν ἔλεγχο καὶ τὸ ἅρμα πήγαινε μία ὑψηλὰ στὸν οὐρανό, μία πολὺ κοντὰ στὴν Γῆ. Ἀπὸ τὴν ἔντονη θερμότητα στὸν οὐρανό, πολλὰ ἄστρα διελύθησαν καὶ ἐδημιουργήθη ὁ Γαλαξίας, ἐνῷ στὴν γῆ ἐκαίοντο τὰ ὄρη, στέρευαν τὰ ποτάμια καὶ οἱ θάλασσες ἔβραζον. Συνέπεια ἐπίσης αὐτῆς τῆς θερμότητος καὶ ἐπειδὴ σὲ ἐκεῖνες τὶς περιοχὲς τὸ ἅρμα πλησίασε πολὺ κοντὰ στὴν Γῆ, τὰ δέρματα τῶν Αἰθιόπων μαύρισαν καὶ ἡ Αἴγυπτος ἔμεινε ἀνόμβρος. Γιὰ νὰ σώσῃ ὁ Ζεὺς τὴν Γῆ ἀπὸ ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ γκρέμισε τὸν Φαέθονα ἀπὸ τὸ ἅρμα μὲ κεραυνὸ καὶ τὸν ἔρριψε στὸν Ἠριδανὸ ποταμό. Οἱ ἀδελφές του οἱ Ἠλιάδες συγκεντρώθηκαν ἀπαρηγόρητες στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπὸ τὸν θρῆνο τους μετεμορφώθησαν σὲ λεῦκες. Κατὰ τὸν Ῥωμαῖο Ὀβίδιο εἰς τὸ ἔργον του «Μεταμορφώσεις», ὁ Φαέθων ἔπεσε στὴν Γῆ μὲ τὰ μαλλιά του νὰ φλέγωνται σὰν διάττων ἀστήρ, στὸν ποταμὸ Ἠριδανό. Οἱ τρεῖς ἀδελφές του ἀπαρηγόρητες μετεμορφώθησαν σὲ δέντρα καὶ τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα κυλοῦσαν ἀπὸ τοὺς κορμούς τους ἐστερεοποιήθησαν καὶ πῆραν τὴν μορφὴ τοῦ κεχριμπαριοῦ (ἤλεκτρον).

ἀφοῦ ἀπέσπασε τὸ πῦρ καὶ δὲν ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖον νὰ μὴ συνετάραξε καὶ νὰ μὴν ἀνακάτεψε! Καὶ ἐὰν ἐγώ, συνειδητοποιώντας αὐτὸ ποὺ ἐγίνετο, δὲν τὸν ἐφόνευα μὲ κεραυνό, δὲν θὰ ἔμενε οὔτε ἴχνος ἀνθρώπων. Τέτοιας λογῆς μᾶς ἀνέδειξες ὡραῖο ἡνίοχο καὶ ὁδηγὸ τοῦ ἅρματος.

{ΗΛΙΟΣ} *Ἥμαρτον, ὦ Ζεῦ, ἀλλὰ μὴ χαλέπαινε, εἰ ἐπείσθην υἱῷ πολλὰ ἱκετεύοντι· πόθεν γὰρ ἂν καὶ ἤλπισα τηλικοῦτο γενήσεσθαι κακόν;*

Ἔσφαλα, Ζεῦ, ἀλλὰ μὴν ἐξοργίζεσαι, ἐὰν ἐπείσθην στὸν υἱὸν καθὼς [μὲ] θερμοπαρακαλοῦσε. Ἀπὸ ποῦ νὰ τὸ περιμένω ὅτι θὰ γινόταν τόσο μεγάλο κακό;

{ΖΕΥΣ} *Οὐκ ᾔδεις, ὅσης ἐδεῖτο ἀκριβείας τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς, εἰ βραχύ τις ἐκβαίη τῆς ὁδοῦ, οἴχεται πάντα; ἠγνόεις δὲ καὶ τῶν ἵππων τὸν θυμόν, ὡς δεῖ ξυνέχειν ἀνάγκῃ τὸν χαλινόν; εἰ γὰρ ἐνδοίη τις, ἀφηνιάζουσιν εὐθύς, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τοῦτον ἐξήνεγκαν, ἄρτι μὲν ἐπὶ τὰ λαιά, μετ᾽ ὀλίγον δὲ ἐπὶ τὰ δεξιά, καὶ ἐς τὸ ἐναντίον τοῦ δρόμου ἐνίοτε, καὶ ἄνω καὶ κάτω, ὅλως ἔνθα ἐβούλοντο αὐτοί· ὁ δὲ οὐκ εἶχεν ὅ τι χρήσαιτο αὐτοῖς.*

Δὲν ἤξερες πόση ἀκρίβεια ἐχρειάζετο τὸ πρᾶγμα καὶ ὅτι, ἐὰν κάποιος βγῇ γιὰ ὀλίγον ἀπὸ τὴν τροχιά, χάνονται ὅλα; Ἀγνοοῦσες καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασία τῶν ἵππων, ὅτι πρέπει νὰ κρατῇς μὲ δύναμιν τὸ χαλινάρι; Διότι ἐὰν ἐνδώσῃ κανείς, ἀφηνιάζουν ἀμέσως, ὅπως ἀκριβῶς ἀμέλησε καὶ τὸν ἔβγαλαν ἐκτός, τώρα μὲν πρὸς τὰ ἀριστερά, μετὰ ἀπὸ ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἐνίοτε εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ δρόμου καὶ ἐπάνω καὶ κάτω καὶ γενικότερα ὅπου αὐτοὶ ἤθελον. Αὐτὸς δὲν εἶχε τί νὰ χρησιμοποιήσῃ σὲ αὐτούς.

{ΗΛΙΟΣ} *Πάντα μὲν ἠπιστάμην ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο ἀντεῖχον ἐπὶ πολὺ καὶ οὐκ ἐπίστευον αὐτῷ τὴν ἔλασιν· ἐπεὶ δὲ κατελιπάρησε δακρύων καὶ ἡ μήτηρ Κλυμένη μετ᾽ αὐτοῦ, ἀναβιβασάμενος ἐπὶ τὸ ἅρμα ὑπεθέμην, ὅπως μὲν χρὴ βεβηκέναι αὐτόν, ἐφ᾽ ὁπόσον δὲ ἐς τὸ ἄνω ἀφέντα ὑπερενεχθῆναι, εἶτα ἐς τὸ κάταντες αὖθις ἐπινεύειν καὶ ὡς ἐγκρατῆ εἶναι τῶν ἡνιῶν καὶ μὴ ἐφιέναι τῷ θυμῷ τῶν ἵππων· εἶπον δὲ καὶ ἡλίκος ὁ κίνδυνος, εἰ μὴ ὀρθὴν ἐλαύνοι· ὁ δὲ - παῖς γὰρ ἦν- ἐπιβὰς τοσούτου πυρὸς καὶ ἐπικύψας ἐς βάθος ἀχανὲς ἐξεπλάγη, ὡς τὸ εἰκός· οἱ δὲ ἵπποι ὡς ᾔσθοντο οὐκ ὄντα ἐμὲ τὸν ἐπιβεβηκότα, καταφρονήσαντες τοῦ μειρακίου ἐξετράποντο τῆς ὁδοῦ καὶ τὰ δεινὰ ταῦτα ἐποίησαν· ὁ δὲ τὰς ἡνίας ἀφείς, οἶμαι δεδιὼς μὴ ἐκπέσῃ αὐτός, εἴχετο τῆς ἄντυγος. ἀλλὰ ἐκεῖνός τε ἤδη ἔχει τὴν δίκην κἀμοί, ὦ Ζεῦ, ἱκανὸν τὸ πένθος.*

Τὰ ἐγνώριζα ὅλα αὐτὰ καλῶς καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἀντιστεκόμουν γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ δὲν τοῦ ἐμπιστευόμουν τὴν πορεία. Ἀφοῦ ὅμως μὲ ἐκλιπάρησε δακρύζοντας καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἡ μητέρα του ἡ Κλυμένη, καθὼς ἀνέβαινε ἐπάνω στὸ ἅρμα τὸν συνεβούλευον, πῶς πρέπει νὰ ἐπιβαίνῃ, ἐπὶ πόσο νὰ ἀφήσῃ νὰ ὑψωθῇ ἀπὸ ἐπάνω, ἔπειτα στὴν κατηφόρα νὰ πάρῃ κλίσιν καὶ πόσο ἐγκρατὴς πρέπει νὰ εἶναι τῶν ἰνίων καὶ νὰ μὴν ἀφεθῇ στὴν ἰδιοσυγκρασία τῶν ἵππων[173]. Εἶπα ὅμως καὶ πόσο μεγάλος [εἶναι] ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν πορευθῇ τὴν σωστὴ [πορεία]. Αὐτὸς δέ, ἐπειδὴ ἦτο παιδί, ἐπιβαίνοντας τέτοιου πυρὸς καὶ σκύβοντας ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀχανὲς βάθος ἐτρόμαξε, ὅπως φαίνεται. Οἱ ἵπποι αἰσθανόμενοι ὅτι δὲν ἤμουν ἐγὼ ὁ ἐπιβαίνων, περιφρονώντας τὸν νεαρό, ἐξετράπησαν τῆς ὁδοῦ καὶ αὐτὰ τὰ φοβερὰ ἔκαναν. Αὐτὸς ἀφήνοντας τὰ ἡνία, φοβούμενος, νομίζω, μὴ πέσῃ καὶ ὁ ἴδιος, ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὴν ῥᾶγα τοῦ ἅρματος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐγὼ ἔχουμε ἤδη λάβει τιμωρία, Ζεῦ, ἀρκετὸ τὸ πένθος.

{ΖΕΥΣ} *Ἱκανὸν λέγεις τοιαῦτα τολμήσας; νῦν μὲν οὖν συγγνώμην ἀπονέμω σοι, ἐς δὲ τὸ λοιπόν, ἤν τι ὅμοιον παρανομήσῃς ἤ τινα τοιοῦτον σεαυτοῦ διάδοχον ἐκπέμψῃς, αὐτίκα εἴσῃ, ὁπόσον τοῦ σοῦ πυρὸς ὁ κεραυνὸς πυρωδέστερος. ὥστε ἐκεῖνον μὲν αἱ ἀδελφαὶ θαπτέτωσαν ἐπὶ τῷ Ἠριδανῷ, ἵναπερ ἔπεσεν ἐκδιφρευθείς, ἤλεκτρον ἐπ' αὐτῷ δακρύουσαι καὶ αἴγειροι γενέσθωσαν ἐπὶ τῷ πάθει, σὺ δὲ ξυμπηξάμενος τὸ ἅρμα -κατέαγε δὲ καὶ ὁ ῥυμὸς αὐτοῦ καὶ ἅτερος τῶν τροχῶν συντέτριπται- ἔλαυνε ἐπαγαγὼν τοὺς ἵππους. ἀλλὰ μέμνησο τούτων ἁπάντων.*

Ἀρκετὸ λὲς ἔχοντας τολμήσει τέτοια; Τώρα ὅμως σὲ συγχωρῶ καὶ στὸ ἑξῆς, ἐὰν σὲ κάτι ὅμοιον παρανομήσῃς ἢ κάποιον τέτοιον διάδοχό σου στείλεις ἔξω, ἀμέσως θὰ μάθῃς, πόσο πιὸ καυτὸς εἶναι ὁ κεραυνὸς ἀπὸ τὴν δική σου φωτιά. Ἐκεῖνον λοιπὸν νὰ θάψουν οἱ ἀδελφές του στὸν Ἠριδανό[174], ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἔπεσε ἀφοῦ γκρεμίστηκε

---

[173] Ἀπὸ τὴν τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου «Φαέθων», τῆς ὁποίας ἔχουν διασωθῇ μερικὰ μικρὰ ἀποσπάσματα (στ. 175): «Πατὴρ δ' ὄπισθε νῶτα Σειρίου βεβὼς ἵππευε, παῖδα νουθετῶν. Ἐκεῖσ' ἔλα, τῇδε στρέφε ἅρμα, τῇδε» (Ὁ πατὴρ πήγαινε πίσω ἱππεύοντας τὰ νῶτα τοῦ Σειρίου, νουθετώντας τὸν νεαρόν. «Ἀπὸ ἐκεῖ ἔλα, πρὸς τὰ ἐδῶ στρέφε τὸ ἅρμα, πρὸς τὰ ἐδῶ!»).

[174] Περίφημος ποταμός, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἀρχαίους μύθους. Ἤδη ὁ Ἡσίοδος εἰς τὸ ἔργον του Θεογονία, τὸν ἀναφέρει ὡς υἱὸν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τιθύος. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἐλέγετο ὅτι ἐξέβαλε στὸν Ὠκεανό, στὰ δυτικότερα ἄκρα τῆς Εὐρώπης καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ προήρχετο τὸ ἤλεκτρον. Θεωρεῖται ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν ποταμὸ Ῥῆνο.

ἀπὸ τὸν δίφρο τοῦ ἅρματος, δακρύζοντας γι' αὐτὸν ἤλεκτρον[175] καὶ μαῦρες λεῦκες νὰ γίνουν εἰς τὸ σημεῖον τοῦ παθήματος, ἐνῷ ἐσὺ ἀφοῦ ἐπιδιορθώσεις τὸ ἅρμα -διότι ἔχει σπάσει καὶ τὸ τιμόνι τῆς ἁμάξης καὶ ὁ ἕνας ἐκ τῶν δύο τροχῶν ἔχει καταστραφεῖ- προχώρει ὁδηγώντας τοὺς ἵππους. Ἀλλὰ θυμήσου ὅλων αὐτῶν.

[175] Τὸ ἤλεκτρον (κεχριμπάρι) εἶναι ἀπολιθωμένη ῥητίνη κωνοφόρων δένδρων, ἡ ὁποία ξεπερνᾷ σὲ ἡλικία τὰ 25 ἑκατομμύρια ἔτη. Μὲ αὐτὸ ἐπραγματοποίησε πειράματα ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ παρατήρησε φαινόμενα τὰ ὁποῖα σήμερα ἀποδίδονται στὸν ἠλεκτρισμό. Παρ' ὅλο ποὺ δὲν εἶναι ὀρυκτόν, μερικὲς φορὲς θεωρεῖται καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς πολύτιμος λίθος. Ὡρισμένα τεμάχια ἠλέκτρου φέρουν ἔγκλειστα στὸ ἐσωτερικό τους καλοδιατηρημένα ἔντομα ἡλικίας πολλῶν ἑκατομμυρίων ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν μεγάλη παλαιοντολογικὴ ἀξία. Τὸ χρῶμα, ἡ ζεστασιὰ καὶ οἱ ἠλεκτρικὲς ἰδιότητές του τοῦ ἔχουν χαρίσει φήμη προστατευτικῆς καὶ μαγικῆς οὐσίας. Ἔτσι, δὲν ἐκπλήσσει τὸ γεγονὸς ὅτι χιλιάδες χρόνια τώρα καίγεται σὰν λιβάνι κατὰ τὴν διάρκεια πνευματικῶν καὶ θρησκευτικῶν τελετῶν. Ὅταν καῇ, τὸ ἤλεκτρον ἀπελευθερώνει εὐωδιαστὸ ἄρωμα πεύκου.

ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΜΟΥ

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ Ἑρμῆ, πότερος ὁ Κάστωρ ἐστὶ τούτων ἢ πότερος ὁ Πολυδεύκης; ἐγὼ γὰρ οὐκ ἂν διακρίναιμι αὐτούς.*

Μπορεῖς νὰ μοῦ πῇς Ἑρμῆ, ποιός ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο εἶναι ὁ Κάστωρ ἢ ποιός ἀπὸ τοὺς δύο ὁ Πολυδεύκης[176]; Διότι ἐγὼ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ τοὺς διακρίνω.

{ΕΡΜΗΣ} *Ὁ μὲν χθὲς ἡμῖν ξυγγενόμενος ἐκεῖνος Κάστωρ ἦν, οὗτος δὲ Πολυδεύκης.*

Ὁ μὲν εὑρισκόμενος ἐχθὲς μαζί μας, ἐκεῖνος ἦτο ὁ Κάστωρ, ἐνῷ αὐτὸς ὁ Πολυδεύκης.

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Πῶς διαγινώσκεις; ὅμοιοι γάρ.*

Πῶς τοὺς ξεχωρίζεις; Διότι [εἶναι] ὅμοιοι.

{ΕΡΜΗΣ} *Ὅτι οὗτος μέν, ὦ Ἄπολλον, ἔχει ἐπὶ τοῦ προσώπου τὰ ἴχνη τῶν τραυμάτων ἃ ἔλαβε παρὰ τῶν ἀνταγωνιστῶν πυκτεύων, καὶ μάλιστα ὁπόσα ὑπὸ τοῦ Βέβρυκος Ἀμύκου ἐτρώθη τῷ Ἰάσονι συμπλέων, ἅτερος δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐμφαίνει, ἀλλὰ καθαρός ἐστι καὶ ἀπαθὴς τὸ πρόσωπον.*

Διότι αὐτός, Ἀπόλλων, ἔχει ἐπάνω στὸ πρόσωπον τὰ ἴχνη τῶν τραυμάτων τὰ ὁποῖα ἔλαβε ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους πυγμάχους καὶ μάλιστα ὅσα τοῦ προεκάλεσε ὁ Βέβρυκος Ἄμυκος[177] ὅταν συνέπλεε μὲ τὸν Ἰάσονα[178], ἐνῷ ὁ ἄλλος κανένα τέτοιο δὲν ἐμφανίζει, ἀλλὰ εἶναι καθαρὸς στὸ πρόσωπον καὶ χωρὶς βλάβες.

---

[176] Οἱ Διόσκουροι, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, υἱοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λήδας, ἀδελφοὶ τῆς ὡραίας Ἑλένης. Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο, ἡ Λήδα, ἀπὸ τὴν ἕνωσίν της μὲ τὸν Δία, ἐγέννησε δύο αὐγὰ στὸν Ταΰγετο. Ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐγεννήθη ἡ Ἑλένη, ἐνῷ ἀπὸ τὸ δεύτερον δύο δίδυμα ἀγόρια, ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης. Ἄλλη παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ὁ Πολυδεύκης ἦτο υἱὸς τοῦ Διός, ἐνῷ ὁ Κάστωρ τοῦ νόμιμου συζύγου τῆς Λήδας, Τυνδάρεω. Οἱ Διόσκουροι ἐλατρεύοντο σὲ ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ κόσμο. Ὁ Κάστωρ εἶχε ἀποκτήσει τὴν φήμη ἀσυναγωνίστου δαμαστοῦ ἵππων, ὁ δὲ Πολυδεύκης ἦτο ἀήττητος στὴν πυγμαχία.

[177] Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ὠκεανίδος Μελίας ἢ Πελίας, βασιλεὺς τῶν Βεβρύκων στὴν Βιθυνία. Ὁ Ἄμυκος ἦτο ἕνας φοβερὸς γίγας. Ὑπεχρέωνε κάθε ξένο ὁ ὁποῖος ἐρχόταν στὴν χώρα του νὰ πυγμαχήσῃ μαζί του, τὸν νικοῦσε ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερφυσικῆς δυνάμεώς του καὶ μετὰ τὸν ἐφόνευε. Στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, μόλις οἱ Ἀργοναῦται προσωρμίσθησαν στὴν ἀκτὴ τῆς Βιθυνίας, ὁ Ἄμυκος ἐνεφανίσθη ζητώντας νὰ πυγμαχήσῃ μὲ τὸν δυνατότερον ἀπὸ αὐτούς. Ὁ Πολυδεύκης ἐδέχθη νὰ ἀγωνισθῇ μαζί του, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἐφόνευσε «πλήξας κατὰ τὸν ἀγκῶνα» (Ψευδο-Ἀπολλόδωρος Βιβλιοθήκη, Α΄ 9.20 καὶ Ἀπολλωνίου Ῥοδίου Ἀργοναυτικά, Β΄ 1).

[178] Ἐννοεῖ τὴν Ἀργονατικὴ ἐκστρατεία. Ὁ σκοπὸς τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας ἦτο νὰ φέρουν στὸν βασιλέα Πελία τὸ χρυσόμαλλον δέρας ἀπὸ τὴν Κολχίδα (Αἶα), ἡ ὁποία εὑρίσκετο στὸ βάθος τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Ὁ βασιλεὺς Πελίας τῆς Λοκρίδος στὴν Θεσσαλία εἶχε λάβει χρησμοὺς ὅτι θὰ βρῇ τὸν θάνατο ἀπὸ ἕναν ἀπόγονο τοῦ Αἰόλου καὶ νὰ φυλάγεται ἀπὸ ἕναν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος θὰ φορῇ ἕνα σανδάλι. Ὅταν ὁ

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ὤνησας διδάξας τὰ γνωρίσματα, ἐπεὶ τά γε ἄλλα πάντα ἴσα, τοῦ ᾠοῦ τὸ ἡμίτομον καὶ ἀστὴρ ὑπεράνω καὶ ἀκόντιον ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἵππος ἑκατέρῳ λευκός, ὥστε πολλάκις ἐγὼ τὸν μὲν προσεῖπον Κάστορα Πολυδεύκην ὄντα, τὸν δὲ τῷ τοῦ Πολυδεύκους ὀνόματι. ἀτὰρ εἰπέ μοι καὶ τόδε, τί δήποτε οὐκ ἄμφω ξύνεισιν ἡμῖν, ἀλλ᾽ ἐξ ἡμισείας ἄρτι μὲν νεκρός, ἄρτι δὲ θεός ἐστιν ἅτερος αὐτῶν;*

Ἐβοήθησας ἐξηγώντας τὰ γνωρίσματα, μιᾶς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα [εἶναι] ἴδια. Τὸ ἥμισυ τοῦ αὐγοῦ[179] καὶ ἀστὴρ ἀπὸ ἐπάνω[180] καὶ ἀκόντιον στὸ χέρι καὶ λευκὸς ἵππος ἀπὸ τὴν

Πελίας εἶδε τὸν Ἰάσονα μπροστά του νὰ φορῇ σανδάλι μόνον στὸ δεξί του πόδι, γιὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ κοντά του, τοῦ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ φέρῃ πίσω τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Τὸ χρυσόμαλλον δέρας ἀνῆκε στὸ κριάρι, στὸ ὁποῖον ἀνέβηκαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἕλλη, γιὰ νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸν πατέρα τους Ἀθάμαντα, βασιλέα τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας καὶ τὴν μητριά τους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ τοὺς θυσιάσουν. Ὁ Φρίξος τελικῶς ἔφθασε μόνος στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλέως Αἰήτη, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδέχθη μὲ τιμὲς καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν κόρη του γιὰ σύζυγο. Ὅταν ὁ Φρίξος ἐθυσίασε τὸ κριάρι στὸν Δία, ἐχάρισε τὸ δέρμα του στὸν Αἰήτη, ὁ ὁποῖος τὸ κρέμασε σὲ μία βαλανιδιὰ στὸ ἄλσος τοῦ Ἄρεως καὶ ἔβαλε ἕναν δράκοντα νὰ τὸ φυλά, ἡμέρα καὶ νύκτα. Στὴν ἐκστρατεία πῆραν μέρος ὅλοι οἱ τότε ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, πενήντα πέντε τὸν ἀριθμό, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, ὁ Ἴδας καὶ ὁ Λυγκεύς, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Πηλεύς, ὁ Μελέαγρος, ὁ Λαέρτης, ὁ Ἀμφιάραος καὶ ἡ κυνηγὸς Ἀταλάντη, ἡ μόνη γυναῖκα. Οἱ Ἀργοναῦται μετὰ ἀπὸ πολλὲς περιπέτειες ἔφθασαν στὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Φάση, στὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ, ὁ Αἰήτης ὑπεσχέθη νὰ τοὺς δώσῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ἐὰν ὁ Ἰάσων ἔσπερνε πρῶτα τὰ ἐναπομείναντα δόντια τοῦ δράκοντος, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ Κάδμος στὶς Θῆβες καὶ νὰ ζέψῃ τὰ δύο βόδια ποὺ ἔβγαζαν φωτιὲς ἀπὸ τὰ ρουθούνια τους καὶ εἶχαν ἀτσάλινα πόδια. Ὁ Ἰάσων μὲ τὴν βοήθεια τῆς Μηδείας, κόρης τοῦ Αἰήτου, ἡ ὁποία τὸν εἶχε ἐρωτευθῇ, κατάφερε νὰ πάρῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας.

[179] Στὴν ἑλληνικὴ σκέψιν τὸ αὐγὸν εἶναι σύμβολον τῆς παρθενογενέσεως (ἐξ οὗ καὶ ἡ σίγουρη πρωτιὰ ποὺ τοῦ δίδουμε στὸν πασίγνωστο γρῖφο), δυναμικὴ μορφὴ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς μεταμορφώσεως. Τὸ σχῆμα του εἶναι τὸ πιὸ κοντινὸ στὸ τέλειο, θεϊκὸ σχῆμα τοῦ κύκλου τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ὑπάρχει στὴν φύσιν. Ὅλα, ἀκόμα καὶ οἱ τελειότεροι σφαιρικοὶ πλανῆται εἶναι πεπλατυσμένοι στοὺς πόλους τους. Οἱ τροχιὲς τῶν οὐράνιων σωμάτων δὲν εἶναι ποτὲ τέλειοι κύκλοι ἀλλὰ «ᾠοειδεῖς». Τὸ αὐγὸν εἶναι ἕνα ζωικὸ παράγωγον, τὸ ὁποῖον κλείνει μέσα του τὴν δυνατότητα τῆς δημιουργίας μίας ἐντελῶς νέας ζωῆς. Ἀπὸ αὐτὴν καὶ μόνον τὴν θαυματουργή του ἰδιότητα στὴν μυθολογία τῶν λαῶν, στὰ ἔθιμα τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ στὴν μαγεία, τὸ αὐγὸν παρουσιάζεται ὡς ἕνα ἀξεπέραστο ἀρχετυπικὸ σύμβολον.

[180] Οἱ Διόσκουροι ἔλαβαν μέρος στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἁρπαγὴ τοῦ χρυσομάλλου δέρατος. Ἡ συμβολή τους στὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας ἦτο μεγάλη. Ὅταν ἡ Ἀργὼ ἐκινδύνευσε νὰ βυθισθῇ ἀπὸ τὰ μανιασμένα κύματα κάπου κοντὰ στὰ παράλια της Θρᾴκης, οἱ Διόσκουροι ἔσωσαν τὸ πλοῖον καὶ τοὺς συντρόφους τους. Ὁ Ὀρφεὺς προσευχήθη στοὺς θεοὺς καὶ δύο φωτεινὰ ἄστρα κατέβηκαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ στάθηκαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν Διοσκούρων. Ἡ θάλασσα γαλήνεψε καὶ ἡ Ἀργὼ συνέχισε τὸ ταξίδι της. Βλέποντας ὁ Γλαῦκος αὐτὸ τὸ περιστατικὸν ἐπροφήτευσε ὅτι στὸ ἑξῆς οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀποκαλοῦν τοὺς Διοσκούρους «Θεοὺς Σωτῆρες» καὶ θὰ τοὺς λατρεύουν σὰν προστάτες τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν πλοίων. Γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο οἱ Ῥωμαῖοι ἐσυνήθιζον νὰ τοποθετοῦν ὁμοιώματα τῶν Διοσκούρων στὴν πρῴρα τῶν πλοίων τους, γιὰ προστασία. Τὰ φῶτα αὐτὰ ὀφείλονται στὸν ἀτμοσφαιρικὸ ἠλεκτρισμὸ καὶ ἐμφανίζονται στὸ ἐπάνω μέρος τῶν ἱστίων τῶν πλοίων κατὰ τὴν διάρκεια καταιγίδος. Οἱ ἀρχαῖοι

μία μεριὰ τοῦ κάθε ἑνός, ὥστε πολλὲς φορὲς ἐγὼ τὸν μὲν τὸν προσεφώνησα Κάστορα ἐνῷ ἦτο ὁ Πολυδεύκης, τὸν δὲ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πολυδεύκους. Ὅμως, πές μου καὶ αὐτὸ ἐδῶ, γιατί ἐν τέλει δὲν συνευρίσκονται καὶ οἱ δύο μὲ ἐμᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἥμισυ ὁ κάθε ἕνας ἐξ αὐτῶν πότε μὲν εἶναι νεκρός, πότε δὲ θεός;

{ΕΡΜΗΣ} *Ὑπὸ φιλαδελφίας τοῦτο ποιοῦσιν· ἐπεὶ γὰρ ἔδει ἕνα μὲν τεθνάναι τῶν Λήδας υἱέων, ἕνα δὲ ἀθάνατον εἶναι, ἐνείμαντο οὕτως αὐτοὶ τὴν ἀθανασίαν.*

Ἀπὸ ἀδελφικὴ ἀγάπη τὸ κάνουν αὐτό. Ἐπειδὴ ἦτο ἀνάγκη ἕνας μὲν ἐκ τῶν δύο υἱῶν τῆς Λήδας νὰ πεθάνῃ, ἕνας δὲ νὰ εἶναι ἀθάνατος. Ἔτσι ἐμοιράσθησαν αὐτοὶ τὴν ἀθανασίαν[181].

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Οὐ ξυνετήν, ὦ Ἑρμῆ, τὴν νομήν, οἵ γε οὐδὲ ὄψονται οὕτως ἀλλήλους, ὅπερ ἐπόθουν, οἶμαι, μάλιστα· πῶς γάρ, ὁ μὲν παρὰ θεοῖς, ὁ δὲ παρὰ τοῖς φθιτοῖς ὤν; πλὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐγὼ μαντεύομαι, ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς ἰᾶται, σὺ δὲ παλαίειν διδάσκεις παιδοτρίβης ἄριστος ὤν, ἡ δὲ Ἄρτεμις*

ὠνόμαζον τὸ φαινόμενον αὐτὸ «Διόσκουροι» καὶ τὸ ἐθεώρουν σημάδι βελτιώσεως τοῦ καιροῦ. Ἐὰν ἐνεφανίζετο μόνον ἕνα φῶς τὸ ὠνόμαζον «φῶς τῆς Ὡραίας Ἑλένης» καὶ τὸ ἐθεώρουν κακὸ οἰωνό. Τὰ ἀστεροειδῆ αὐτὰ φῶτα ὀνομάζονται πλέον Ἅγιοι Νικόληδες ἢ φωτιὲς τοῦ Ἁγίου Ἔλμου.

[181] Σχετικὰ μὲ τὸ τέλος τῶν δύο ἡρώων ὑπάρχουν ἀρκετὲς ἐκδοχὲς οἱ ὁποῖες πλέκονται γύρω ἀπὸ τὸν ἴδιο, βασικά, μῦθο. Τὴν σύγκρουσιν τῶν Διοσκούρων μὲ τοὺς Λυγκέα καὶ Ἴδα, υἱοὺς τοῦ Ἀφαρέως, ἀδελφοῦ του Τυνδάρεω. Τὰ τέσσερα ἐξαδέλφια μάλωσαν κάποτε στὴν μοιρασιὰ ἑνὸς κοπαδιοῦ ἀπὸ βόδια. Τὴν μοιρασιὰ εἶχε ἀναλάβει ὁ Ἴδας. Πρότεινε νὰ κόψουν ἕνα βόδι στὰ τέσσερα καὶ νὰ τὸ μοιρασθοῦν. Ὅποιος θὰ ἔτρωγε γρηγορότερα τὸ μερίδιόν του, θὰ ἐκέρδιζε τὸ μισὸ κοπάδι, ἐνῷ ὁ δεύτερος τὸ ἄλλο μισό. Οἱ ὑπόλοιποι ἐδέχτησαν. Πρὶν τελειώσῃ ὅμως τὸν λόγο τοῦ ὁ Ἴδας, ἀφοῦ ἔφαγε γρήγορα τὸ δικό του κομμάτι, ἔφαγε καὶ τὸ μερίδιον τοῦ ἀδελφοῦ του. Κέρδισε λοιπὸν καὶ πῆρε ὅλο τὸ κοπάδι στὴν πατρίδα του, τὴν Μεσσηνία. Θυμωμένοι οἱ Διόσκουροι, εἰσέβαλον στὴν Μεσσηνία, πῆραν τὴν ἀγέλη καὶ ἔστησαν ἐνέδρα στὰ δύο ἀδέλφια. Ὁ Πολυδεύκης ἐφόνευσε τὸν Λυγκέα, ἀλλὰ ὁ Ἴδας ἐφόνευσε τὸν Κάστορα. Κατ' ἄλλους ἁπλῶς τὸν ἐτραυμάτισε, ἀλλὰ ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἐπενέβη ὁ Ζεύς. Ἔρριψε τὸν κεραυνό του καὶ ἔκαψε τὸν Ἴδα μαζὶ μὲ τὸν Κάστορα, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο δίπλα του. Ἀπαρηγόρητος ὁ Πολυδεύκης παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ λυπηθῇ τὸν ἀγαπημένο του ἀδελφὸ καὶ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν ζωή, διότι οὔτε γι' αὐτὸν πλέον θὰ εἶχε νόημα ἡ ζωή. Ὁ Ζεύς, ὁ ὁποῖος εἰσάκουσε τὶς παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ του, ἐνεφανίσθη μπροστά του. Ἡ μοῖρα τοῦ Κάστορος δὲν μποροῦσε νὰ ἀλλάξῃ, διότι τῶν θνητῶν ἡ μοῖρα εἶναι ὁ θάνατος καὶ ὁ Κάστωρ ἦτο υἱὸς θνητοῦ, τοῦ Τυνδάρεω. Ὁ Πολυδεύκης ὅμως εἶχε δύο ἐπιλογές: ἢ νὰ ζήσῃ πάντοτε στὸν Ὄλυμπο, μαζὶ μὲ τοὺς ἀθανάτους, ἢ νὰ μοιρασθῇ τὴν τύχη τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ ζῇ τὴν μισὴ ζωή του στὸν οὐρανὸ καὶ τὴν ἄλλη μισὴ στὸν κάτω κόσμο. Χωρὶς ἄλλη σκέψιν, ὁ Πολυδεύκης ἐπέλεξε τὸ δεύτερον. Ἀπὸ τότε τὰ δύο ἀδέλφια ζοῦν ἐναλλὰξ στὸν οὐρανό. Μὲ τὸν μῦθο αὐτὸν οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦσαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ φαινόμενον τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἥλιου καὶ τῆς σελήνης. Ὁ πανίσχυρος καὶ ἀθάνατος Ἥλιος, ὁ Πολυδεύκης, χάνεται κάθε βράδυ κάτω ἀπὸ τὴν Γῆ, γιὰ χατίρι τῆς Σελήνης, τοῦ Κάστορος, ἡ ὁποία τὴν ἴδια στιγμὴ παίρνει τὴν θέσιν του στὸν οὐρανό.

μαιεύεται καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος ἔχει τινὰ τέχνην ἢ θεοῖς ἢ ἀνθρώποις χρησίμην, οὗτοι δὲ τί ποιήσουσιν ἡμῖν; ἢ ἀργοὶ εὐωχήσονται τηλικοῦτοι ὄντες;

Θεωρῶ, Ἑρμῆ, ὅτι δὲν [εἶναι] συνετὴ ἡ μοιρασιά, οἱ ὁποῖοι βεβαίως οὔτε ἔτσι θὰ δοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως ἐπόθουν περισσότερο. Μὲ ποιόν τρόπο ἄλλως τε, ὄντας ὁ μὲν κοντὰ στοὺς θεούς, ὁ δὲ κοντὰ στοὺς νεκρούς; Ὅμως, ὅπως ἐγὼ εἶμαι μάντις, ὁ Ἀσκληπιὸς θεραπεύει, ἐσὺ δὲ διδάσκεις τὴν πάλη καθὼς εἶσαι ἄριστος προπονητής, ἡ δὲ Ἄρτεμις ἀσκεῖ τὴν μαιευτικὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους [θεοὺς] κάθε ἕνας ἔχει κάποια τέχνη χρήσιμη, ἢ γιὰ τοὺς θεοὺς ἢ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, αὐτοὶ τί θὰ μᾶς κάνουν; Ἢ ἀργόσχολοι θὰ διασκεδάζουν εἰς τὸ συμπόσιον ὄντες σὲ τέτοια ἡλικία;

{ΕΡΜΗΣ} *Οὐδαμῶς, ἀλλὰ προστέτακται αὐτοῖν ὑπηρετεῖν τῷ Ποσειδῶνι καὶ καθιππεύειν δεῖ τὸ πέλαγος καὶ ἐάν που ναύτας χειμαζομένους ἴδωσιν, ἐπικαθίσαντας ἐπὶ τὸ πλοῖον σῴζειν τοὺς ἐμπλέοντας.*

Κάθε ἄλλο, ἀλλὰ ἔχει διαταχθῆ σὲ αὐτοὺς νὰ ὑπηρετοῦν τὸν Ποσειδῶνα καὶ πρέπει νὰ διατρέχουν τὸ πέλαγος ἔφιπποι καὶ ἐὰν δοῦν κάπου ναύτας νὰ ταλαιπωροῦνται ἀπὸ κακοκαιρία, ἀφοῦ καθίσουν ἐπὶ τοῦ πλοίου, νὰ σῴζουν τοὺς πλέοντας ἐντὸς [αὐτοῦ].

{ΑΠΟΛΛΩΝ} *Ἀγαθήν, ὦ Ἑρμῆ, καὶ σωτήριον λέγεις τὴν τέχνην.*

Ἀγαθὴ καὶ σωτήρια λὲς [ὅτι εἶναι] ἡ τέχνη [τους], Ἑρμῆ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1) Ἄννα Τζιροπούλου-Εὐσταθίου, Ἑλληνικὴ Ἀγωγὴ - Μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Α΄, Β΄, Γ΄ κύκλου σπουδῶν), ἐκδ. Γεωργιάδης, Ἀθῆναι 2001.

2) Ἄννα Τζιροπούλου-Εὐσταθίου, Ἑλληνικὴ Ἀγωγὴ - Μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης - Βιβλίο Καθηγητοῦ καὶ Μελέτης (Α΄, Β΄, Γ΄ κύκλου σπουδῶν), ἐκδ. Γεωργιάδης, Ἀθῆναι 2000.

3) Ἄννα Τζιροπούλου-Εὐσταθίου, Ὁ ἐν τῇ λέξει λόγος, ἐκδ. Γεωργιάδης, Ἀθῆναι 2006.

4) Αἰκατερίνη Τσοτάκου-Καρβέλη, Εἰκονογραφημένο λεξικὸ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἐκδ. Γνώση, Ἀθῆναι 1988.

5) Ἰωάννης Κονδυλάκης, Λουκιανοῦ Ἅπαντα, τόμος Α΄, ἐκδ. Γεώργιος Φέξης, Ἀθῆναι 1910.

6) Stephen Nimis, Evan Hayes – Lucian's Dialogues of the Gods: An Intermediate Greek Reader with Running Vocabulary and Commentary, Faenum Publishing, Ltd., 2015

7) José Luis Navarro González, Luciano - Diálogos de los dioses, Editorial Gredos, Madrid 1992.

8) Νεώτερον ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν «ΗΛΙΟΥ».

9) Ἀθανάσιος Σταγειρίτης, Ὠγυγία, ἐκδ. Ἰωάννου Βαρθ. Τσβεκίου, Βιέννη 1815

10) Ἑλληνικὴ Μυθολογία, ἐκδ. Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1986.

11) Δημήτριος Δημητράκος, Μέγα Λεξικὸν Ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἐκδ. Δομή, Ἀθῆναι.

12) Κωνσταντῖνος Καλογερόπουλος, Ἡ δυναμικὴ τοῦ μύθου (ἐργασία δημοσιευμένη εἰς τὸ διαδίκτυον).

13) Magenta, Ἠλεκτρονικὸ Λεξικὸ Ἀρχαία-Νέα / Νέα-Ἀρχαία Ἑλληνικά.

14) Σύμπακτος δίσκος «Thesaurus Linguae Graecae», Scholia in Lucianum, Scholia veteran et recentiora Arethae.

15) Peter Helsin, Διογένης, ἐκδ. 3.1.6 (ἐργαλεῖον ἀναζητήσεως T.L.G.).

16) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://www.mikrosapoplous.gr/lucian/thd0.html (ἀρχαῖον κείμενον).

17) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://apps.lexigram.gr/ (ἐκπαιδευτικὰ λογισμικὰ).

18) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://el.wikipedia.org (γενικὲς πληροφορίες).

19) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://www.greek-language.gr/ (ψηφιακοὶ πόροι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα).

20) Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις http://users.sch.gr/ipap/index.htm (ὑλικὸν σχετικὸ μὲ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό).

